

UPOMINEK POGROBOWY

s.p. *Kazimierza* PLISZKI Podlasiianina,

R Z E C Z

O

S U K C E S S Y I,

CZYLI

U W A G I

N A D

PRAWEM PRZYRODZONEM

do SPADKU.

Z KSIĘGOZBIORU
F. H. MATERNICKIEGO.

Nunquam aliud Natura, Aliud Sapientia dicit.

JUV.

W WARSZAWIE

W Drukarni XX. Piarów.

1827.

57 / 115 *Strawich*

czyt. główny

50342

185608

Za Pozwoleniem Cenzury,

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0265563

K-294/87

N^{ro} I.

EXTRACTUS
EX CORPORE JURIS CIVILIS ROMANI
COLLATIO IX.

*De haeredibus ab intestato venientibus et de Agnatorum
jure sublatis.*

TITULI

Novella Constit: CXVIII.

*Imper Just: Aug: Petro gloriosissimo Praefecto sacrorum
praetorium Orientis.*

PRAEFATIO.

Plurimas, et diversas leges veteribus temporibus prolatas, inveniētes per quas non juste differentia ab intestato successionis inter Cognatos ex masculis, et foeminis, introducta est, necessarium esse perspeximus omnes simul ab intestato Cognationum successiones per praesentem legem, clara compendiosaque divisione disponere itaque prioribus legibus pro hac causa positis vacantibus, de caetero ea sola servari, quae nunc constituimus. Quia igitur omnis generis ab intestato successio tribus cognoscitur gradibus, hoc est, *Ascendentium* et *descendentium*, et ex *latere*: (quae in agnatos cognatosque dividitur) primam esse disponimus, descendentium successionem.

(a)

Z KSIĘGOZBIORU
F. H. MATERNICKIEGO.

C A P. I.

De descendantium successionem.

Si quis igitur descendantium fuerit ei, qui intestatus moritur, cuius libet naturae, aut gradus, sive ex masculorum genere, sive ex foeminarum descendens, et sive suae potestatis, sive sub potestate sit: omnibus ascendentibus et ex latere cognatis praeponatur. Licet enim defunctus sub alterius potestate fuerit: tamen ejus filii, cujuslibet sexus sint, aut gradus, etiam ipsis parentibus praeponi praecipimus, quorum sub potestate fuerit, qui defunctus est, in illis videlicet rebus, quae secundum nostras alias leges patribus non acquiruntur. Nam in usu harum rerum qui debet acquiri, aut servari, nostras de his omnibus leges parentibus custodimus: sic tamen, ut si quem horum descendantium filios relinquentem mori contigerit, illius filios aut filias, aut alios descendentes, in *proprii parentis locum succedere*, sive sub potestate defuncti, sive suae potestatis inveniantur: tantam de hereditate morientis accipientes partem, quanti cunque sint, quantam eorum parens si viveret, habuisset: *quam successionem in stirpes vocavit antiquitas*. In hoc enim ordine gradum quaeri nolumus, sed cum filiis et filiabus ex praemortuo filio aut filia, nepotes *vocari sancimus*: nulla introducenda differentia sive masculi sive foeminae sint, et seu ex masculorum, seu foeminarum prole, descendant, sive suae potestatis, sive sub potestate sint constituti. Et haec quidem de successionibus Descendentium disposuimus. Consequens autem esse perspeximus et de Ascendentibus constituere, quomodo ad descendantium successionem vocentur.

C A P. II.

De Ascendentium successionem.

Si igitur defunctus descendentes quidem non relinquat haeredes, pater autem, aut mater, aut alii parentes ei supersint, *omnibus ex*

latere cognatis hos praeponi sancimus, exceptis solis fratribus ex utroque parente conjunctis defuncto, sicut per subsequenda declarabitur. Si autem plurimi ascendentium vivunt, hos praeponi jubemus, qui proximi gradu reperiuntur, masculos et foeminas, sive paterni, sive materni sint. Si autem eundem habeant gradum, ex aequo inter eos haereditas dividatur ut medietatem quidem accipiant omnes a patre ascendentes, quancunque fuerint: medietatem vero reliquam a matre ascendentes quancunque eos inveniri contigerit: Si vero cum ascendentibus inveniantur fratres aut sorores ex utrisque parentibus conjuncti defuncto cum *proximis gradu ascendentibus vocabuntur*: si autem pater aut mater fuerint, dividenda inter eos quippe haereditate secundum personarum numerum *uti et ascendentium et fratrum singuli aequalem habeant portionem*; nullum usum ex filiorum aut filiarum portione in hoc casu valente patre sibi penitus vindicare: quoniam pro hac usus portione, haereditatis jus, et secundum proprietatem per praesentem dedimus legem: differentia nulla servanda inter personas istas, sive foeminae sive masculi fuerint, qui ad haereditatem vocantur: et sive per masculi, sive per foeminae personam copulantur, et sive suae potestatis, sive sub potestate fuerit is, cui succedunt. Reliquum est, ut tertium ordinem decernamus, qui vocatur ex latere, et in agnatos et cognatos dividitur: ut etiam hac parte disposita, undique perfecta lex inveniatur.

C A P. III.

De successionem ex latere venientium.

Si igitur defunctus neque descendentes, neque ascendentes reliquerit, *primos ad haereditatem vocamus fratres et sorores ex eodem patre et ex eadem matre natos*: quos etiam cum patribus ad haereditatem *vocavimus*. His autem non existentibus, in *secundo ordine* illos fratres ad haereditatem vocamus qui ex uno parente conjuncti sunt defuncto, sive per patrem solum, sive per matrem. Si autem

defuncto fratres fuerint, et alterius fratris aut sororis praemortuorum filii, vocabuntur ad haereditatem isti eum de patre et matre *thiis* masculis et foeminis: et quancumque fuerint, tantam ex haereditate percipient portionem, quantam eorum parens futurus esset accipere, si superstes esset. *Unde consequens est*, ut si forte praemortuus frater, cujus filii vivunt, per utrumque parentem nunc defunctae personae jungebatur, *superstites autem fratres per patrem solum* forsan, aut matrem ei jungebuntur: *praeponantur istius filii propriis thiis*, licet in tertio sint gradu, (sive a patre, sive a matre sint *thii*, et sive masculi, sive foeminae, sicut eorum parens *preponeretur si viveret*). *Ex diverso* si quidem superstes frater ex utroque parente conjungitur defuncto *praemortuus autem* per unum parentem jungebatur *hujus filios ab haereditate excludimus* sicut ipse si viveret, ab haereditate excluderetur. *Hujusmodi vero privilegium in hoc ordine* cognationis solis *praebemus fratrum* masculorum et foeminarum filiis aut filiabus, ut in suorum parentum jura succedant. Nulli enim alii omnino persone ex hoc ordine veniente *hoc jus largimur*. Sed et *ipsis fratrum filiis* tunc *hoc beneficium conferimus*, quando cum propriis *vocantur thiis* masculis et foeminis, sive paterni, sive materni sint. Si autem cum fratribus defuncti *etiam ascendentes* (sicut jam diximus) ad haereditatem *vocantur*: nullo modo ad successionem ab *intestato fratris aut sororis filios vocari permittimus* neque si ex utroque parente *eorum pater aut mater defuncto jungebatur*. *Quadoquidem igitur fratris et sororis filiis tale privilegium dedimus*, ut in propriorum parentum succedentes locum, soli in tertio constituti gradu, cum iis qui in secundo gradu sunt, ad haereditatem *vocentur*, illud palam est, *quia thiis* defuncti masculis et foeminis, sive a patre sive a matre, *praeponuntur*, si etiam illi tertium cognationis similiter obtineant gradum. Si vero neque fratres, neque filios fratrum (sicut diximus) defunctus reliquerit omnes deinceps a latere cognatos ad haereditatem *vocamus*, secundum uniuscujusque gradus praerogativam, ut viciniore gradu, ipsi reliquis *praeponantur*. Si autem plurimi ejusdem gradus inveniantur, secundum

personarum numerum inter eos haereditas dividatur: quod in capita nostrae leges appellant.

C A P. IV.

De Agnatorum jure in haereditate sublato.

Nullam vero volumus esse differentiam in quacunque successione aut haereditate inter eos, qui ad haereditatem vocantur, masculos ac foeminas, quos ad haereditatem communiter definiimus vocari, sive per masculi, sive per foeminae personam defuncto jungebantur: sed in omnibus successionebus agnatorum cognatorumque differentiam vacare praecipimus, sive per foemineam personam, sive per emancipationem, sive per alium quemlibet modum prioribus legibus tractabatur, et omnes sine qualibet hujusmodi differentia secundum proprium cognationis gradum ad cognatorum successionem ab intestato venire praecipimus. etc.

TITULUS X.

NOVELLA CONSTIT. CXXVII.

Idem Aug: Basso praefecto praetoriorum.

PRAEFATIO.

Nostras leges emendare nos non piget, ubique utilitatem subjectis invenire volentes. Meminimus igitur scripsisse legem, per quam jussimus ut si quis moriatur relinquens fratres, et alterius fratris filios, praemortui, ad similitudinem fratrum, et praemortui fratris *fili* ad haereditatem *vocentur*, *paternum adingredientes* gradum, et illius ferentes portionem. Si vero moriens relinquat ascendentium aliquos, et fratres ex utriusque parentibus conjunctos sibi, et filios ex praemortuo fratre, fratres quidem jussimus per ipsam legem cum parentibus vocari, fratris vero filios exclusimus.

C A P. I.

Ut fratrum filii succedant etiam Ascendentibus primi gradus extantibus.

Hoc itaque juste corrigentes sancimus, ut si quis moriens relinquat Ascendentium aliquem et fratres qui possint cum parentibus vocari; et alterius praemortui fratris filios: cum ascendentibus et fratribus vocentur etiam praemortui fratris filii: et tantam accipiant portionem, quantam eorum futurus erat pater accipere, si vixisset. Hoc vero sancimus de illis filiis fratris, quorum pater ex utroque parente jungebatur defuncto, et absolute dicimus ordinem, quando cum solis vocantur fratribus, eundem eos habere jubemus, et quando cum fratribus vocantur aliqui ascendentium ad haereditatem, (hoc jubentes ex Kal. Jan. praesentis indutionis undecimae). etc.

N^{ro} 2.

WYIĄTEK KORREKTURY 1598.

z Woluminu VI. Konstytucy Polskich fol. 549.

TITULUS I.

De successibus.

- A**rt. 1. In quaecunque bona, tam mobilia, quam immobilia, si filii supersint, aequis sortibus filii tantum succedant: masculis deficientibus filiae. Existentibus autem filiis, filiae dotem per parentes dum in vivis essent, inscriptione, vel exemplo alterius filiae assignatam habebunt. Quae nisi a parentibus assignata fuerit, per fratres et duos proximos ex parte Patris, et duos ex parte Matris, duosque scabinos Terrestres illius districtus, in quo habitabunt, per Judicium Terrestre electos, intra annum et sex menses assignari et constitui debet. Interim quoad dotentur, pro conditione sua, honeste a fratribus educantur et exhibeantur.
2. Quod si intra annum et sex menses, quemadmodum supra constitutum est, Dos assignata illis non fuerit, portiones suas una cum fratribus aequo jure tam in paternis, quam maternis bonis habebunt.
 3. Dote autem ita illis assignata, nullum ultra eum sibi jus haereditarium in bonis Paternis vel maternis, aliorumve ascendentium, ac etiam per aliquem ex fratribus steriliter decedentem, si alii ex fratribus superstitibus sint, vindicare poterunt, licet nulla eo nomine renunciatio facta sit.
 4. Nec est Dos ratione decedentium fratrum sibi augeatur a fratribus petere, sed illae sortes fratrum steriliter decedentium, ad fratres solos, aut fratrum masculini sexus liberos, qui supervixerint, pleno jure devolventur.

5. Quod si fratres omnes steriliter decedant, sorores earumque liberi in stirpes in bonis succedent: sororibus itidem amitis, materteris, avunculis, aliisque cognatis, non tamen patruis, vel patruelibus, aliisque agnatis, una cum fratribus sorores earumque successores in stirpes itidem succedent.
6. Nec maritus in bonis uxoris, nec uxor in bonis mariti, post mortem alterius, quicquam juris amplius (juribus tamen ejusmodi praeteritis nihil nocendo) sibi vendicare, aut usurpare poterunt, quam quod ad Acta publica quaecunque authentica legitime inscriptum sibi docere poterunt.
7. Loco vero successionis mutuae in dimidiam partem bonorum, quae hactenus in usu fuit, bona, quae ad maritum attulerit, dotemque et contra dotem a marito sibi inscriptam, integram habere debet quas ita marito inscribere liberum erit, ne amplius tamen, quam dimidiam partem bonorum suorum iis oneret.
8. Et dotis quidem proprietas ad illam, haeredesque ipsius pertinebit: Contradote autem ad vitae tempora ut et fruatur; successoribus tamen defuncti, de restitutione post mortem suam, inscriptione in aliqua bona libera, vel sua, vel fidejussorum sufficienter possessionatorum, cavere tenebitur.
9. Advitalitium etiam jus mutuum in omnibus bonis liberum erit Conjugibus sibi inscribere. Si quae etiam nullam. Dotem a marito in scriptam haberit, quartae tamen partis bonorum mariti defuncti uxor superstes usum fructum percipiet, donec ad secundas nuptias transierit.
10. Successionum autem haec erit ratio. Primo per directam lineam descendentes succedent.
11. Itaque si quis decedens, filios, aut filias; ex aliis autem filiis, aut filiabus, nepotes neptesve, aut etiam ulteriore gradu descendentes, reliquerit, vel etiam nullos filios filiasve, sed tantum nepotes neptesve, aut ultiores, in bona Avi, Aviaeve, in stirpes succedant,

- dant, tantum videlicet unius cujusque stirpis posterius accepturi, quantum ad parentis ipsorum, si in vivis esset, sortem pertineret.
 12. Si neque filios, filiasve, neque ab iis descendentes quis reliquerit, fratres autem, vel fratribus non existentibus, sorores germanae, defunctorumve fratrum, aut sororum liberi, descendentesque extiterint, secundum ea, quae supra statuta sunt, in stirpes itidem succedant.
 13. Si neque per directam lineam, neque a fratribus, et sororibus, descendentes extiterint, proximi successores Ascendentes, per directam lineam sint; in qua linea hi gradus sunt: Pater Mater — Avus Avia — Proavus, Proavia — Abavus, Abavia — Caeterique omnes, qui in jure Parentum nomen obtinent.
 14. Neque Descendentibus, per directam lineam, vel a fratribus, et sororibus, neque Ascendentibus, per directam lineam ullis existentibus, quarto loco caeteri, vel Agnati, vel cognati, ut Patruus, Avunculus, Propatruus, Proavunculus, et Similes; ab iisque descendentes, eo, quo Pater et Avus ipsorum, si in vivis essent, jure succederent, id est, in stirpes.
 15. Succedere autem quisque debet in ea tantum bona, quae ab eo profiscuntur, per quem cognatione defuncto conjungitur, ut paterni propinqui in paterna bona succedant, materni vero in dotem tantum, vel bona materna.
 16. Itaque si quis ex una tantum uxore liberos, aut ab iis descendentes habuerit, in utraque bona, tam patris, quam matris, eo, quod supra constitutum est inter mares et foeminas, discrimine conservato, succedent: Si ex pluribus uxoribus, in paterna quidem bona conjunctim itidem succedent, in materna separatim, suae quisque matris.
 17. Eodem modo, si germanum fratrem, aut fratre deficiente sororem, aut iis descendentes defunctus reliquerit, itidem tam in paterna quam materna bona defuncti succedant: Si consanguineos fratrem,
- (b)

sororemve, aut ab iis descendentes defunctus reliquerit, in paterna defuncti bona tantum succedent, in materna autem materni propinqui defuncti, quamvis remotiores.

18. Itidem si uterinus frater, sororve, aut ab iis descendentes extiterint, materna tantum bona defuncti capient, ad paterna autem paterni tantum propinqui admittentur, etsi remotiore gradu conjuncti illis sint, profectionum autem, seu Quaesitorum bonorum defuncti, eadem semper conditio sit, quae paternorum.

Nota Wydawcy. — *W oryginalne téy Korrekturey Artykuły nie są liczbowane, i tylko się przez Ustępy odznaczają, Tu dla tego te Ustępy, są liczbowane ażeby liczba ułatwiała przytoczenia niektórych Artykułów, które są, w Texcie bardzo często, wspominanemi.*

N^{ro} 3.

W Y C I A G

z KODEXU XIĘGI III. TYTULU I. o SPADKACH.

D Z I A Ł III.

o różnych porządkach Spadku.

O D D Z I A Ł I.

Urządzenia ogólne.

Art.

731. Spadki przechodzą do dzieci i z *wstępnych* umarłego, do iego *wstępnych*, do iego krewnych *pobocznych* w porządku podług prawideł niżej oznaczonych.

732. Prawo w urządzeniu Spadku, nie uważa ani natury, ani początku dóbr.

733. Każdy spadek idący na *wstępnych* lub krewnych *pobocznych*, podziela się na *dwie* części równe, iedną dla krewnych linii oycowskiey, drugą dla krewnych linii macierzystey.

Krewni przyrodni, czy z oycy, czyli z matki, nie są wyłączeni

731. Les successions sont déferées aux enfans et *descendans* du défunt, a ses *ascendans* et à ses *parens collatéraux*, dans l'ordre et suivant les règles ci après déterminées.

732. La loi ne considère ni la nature ni l'origine des biens pour en régler la succession.

733. Toute succession échue à des *ascendans* ou à des *collatéraux*, se divise en deux parts égales: l'une pour les *parens* de la ligne paternelle, l'autre pour les *parens* de la ligne maternelle.

Les *parens utérins* ou consanguins ne sont pas exclus par les

przez rodzonych, ale biorą część tylko w swojej linii, z zachowaniem tego, co będzie rzeczone w artykule 752. Rodzeństwo bierze część w obu dwóch liniach.

W ten czas tylko jest przejście z iednej linii do drugiey, skoro się nieznayduie żaden wstępny, ani krewny poboczny w iednej z dwóch linii.

734. Po zrobieniu takiego pierwszego podziału między dwie linie, oyczystą i macierzystą, nie następuje więcéy podziałów między różnemi gałęziami, ale połowa przypadająca na każdą linią, należy do dziedzica, albo dziedziców naybliższych wstopniach, oprócz przypadku zastępstwa iak się powie niżej.

735. Bliskość pokrewieństwa ustanawia się przez liczbę rodzeń; każde rodzenie nazywa się stopniem.

736. Następstwo stopni składa linią; następstwo stopni między osobami, które iedne od drugich pochodzą, iest linią prostą; następstwo stopni między osobami nie pochodzącymi ie-

germains; mais ils ne prennent part que dans leur ligne sauf ce qui sera dit a l'article 752. Les germains prennent part dans les deux lignes.

Il ne se fait aucune dévolution d'une ligne à l'autre, que lorsqu'il ne se trouve aucun ascendant ni collatéral de l'une des deux lignes.

734. Cette première division opérée entre les lignes paternelle et maternelle, il ne se fait plus de division entre les diverses branches, mais la moitié dévolue à chaque ligne appartient à l'héritier, ou aux héritiers les plus proches en degré, sauf le cas de la représentation, ainsi qu'il sera dit ci-après.

735. La proximité de parenté s'établit par le nombre de générations; chaque génération s'appelle un degré.

736. La suite des degrés forme la ligne: on appelle ligne directe la suite des degrés entre personnes qui descendent l'une de l'autre; ligne collatérale, la suite des degrés entre person-

nes qui ne descendent pas les unes des autres, mais qui descendent d'un auteur commun.

On distingue la ligne directe, en ligne directe descendante et ligne directe ascendante.

La première est celle qui lie le chef avec ceux qui descendent de lui; la deuxième est celle qui lie une personne avec ceux dont elle descend.

737. En ligne directe, on compte autant de degrés qu'il y a de générations entre les personnes: ainsi le fils est, à l'égard du père, au premier degré; le petit-fils au second, et réciproquement du père et de l'aïeul à l'égard des fils et petit fils.

738. En ligne collatérale, les degrés, se comptent par les générations, depuis l'un des parens jusques et non compris l'auteur commun, et depuis celui ci jusqu'à l'autre parent.

Ainsi, deux frères sont au deuxième degré; l'oncle et le neveu sont au troisième degré; les cousins germains au quatrième ainsi de suite.

ODDZIAŁ II.

O zastępstwie.

739. Zastępstwo jest zmyślenie prawa, przez którego skutek, zastępcy wchodzą w miejsce, stopień i w prawa osoby, którą zastępują.

740. Zastępstwo idzie nieskończenie w linii prostej zstępującej.

Przypuszczone jest we wszystkich przypadkach, bądź gdy dzieci umarłego wpływają, wspólnie ze zstępnymi dziećmi, które wprzód umarło, bądź gdy wszystkie dzieci umarłego przed nim jeszcze umarły, a zstępnym rzeczonym dzieci znajdują się między sobą w stopniach równych lub nierównych.

741. Zastępstwo nie ma miejsca dla wstępnych; najbliższy w każdej ze dwóch linii, wyłączając zawsze bardziej oddalonych.

742. W linii pobocznej przyjęte jest zastępstwo dla dzieci i zstępnym braci, albo siostr umarłego, bądź gdy przychodzą do

SECTION II.

De la Représentation.

739. La représentation est une Fiction de la loi, dont l'effet est de faire entrer les représentans dans la place, dans le degré et dans les droits du représenté.

740. La représentation a lieu à l'infini dans la ligne directe descendente.

Elle est admise dans tous les cas, soit que les enfans du défunt concourent avec les descendans d'un enfant prédécédé, soit que, tous les enfans du défunt étant morts avant lui, les descendans desdits enfans se trouvent entre eux en degrés égaux ou inégaux.

741. La représentation n'a pas lieu en faveur des ascendans; le plus proche, dans chacune des deux lignes, exclut toujours le plus éloigné.

742. En ligne collatérale, la représentation est admise en faveur des enfans et descendans de frères ou soeurs du défunt,

spadku wspólnie ze stryjami, wuiami, lub ciotkami, bądź gdy wszyscy bracia i siostry umarłego pomarli pierwsi, spadek przechodzi do ich zstępnych w stopniach równych, albo nierównych.

743. We wszystkich przypadkach w których zastępstwo jest przyjęte odbywa się podział przez pnie czyli szczepy: jeżeli tenże sam szczep kilka gałęzi wydał, podział następuje także przez szczepy w każdej gałęzi, a członki iednocy gałęzi dzielą się między sobą podług głów.

744. Nie można zastępować osób żyjących, ale te tylko które umarły naturalnie lub cywilnie.

Można zastąpić osobę po którejż rzekło się spadku.

ODDZIAŁ III.

O spadkach idących dla zstępnych.

745. Dzieci albo ich zstępnym, biorąc spadek po oycu swoim i matce, dziadach, babach i innych wstępnych, bez różnicy płci

soit qu'ils viennent à succession concurrement avec des oncles ou tantes, soit que, tous les frères et soeurs du défunt étant prédécédés, la succession se trouve dévolue à leurs descendans de degrés égaux ou inégaux.

743. Dans tous les cas où la représentation est admise, le partage s'opère par souche: si une même souche a produit plusieurs branches, la subdivision se fait aussi par souche dans chaque branche, et les membres de la même branche partagent entre eux par tête.

744. On ne représente pas les personnes vivantes, mais seulement celles qui sont mortes naturellement ou civilement.

On peut représenter celui à la succession duquel on a renoncé.

SECTION III.

Des successions déferées aux descendans.

745. Les enfans ou leurs descendans succèdent à leurs père et mère, aïeuls, aïeules ou autres ascendans, sans distinction de

albo pierworodztwa, i nawet bez względu na pochodzenie z różnych małżeństw.

Biorą spadek w równych częściach i podług głów, gdy są wszyscy w pierwszym stopniu, i wezwani prawem własnym; biorą podług pnia, skoro idą wszyscy, lub w części prawem zastępstwa.

ODDZIAŁ IV.

O spadkach idących na wstępnych.

746. Jeżeli umarły nie zostawił ani potomstwa, ani brata, ani siostry, ani ich zstępnych, spadek podzieli się przez połowy na wstępnych z linii oyczystej i z linii macierzystej.

Wstępny który jest w najbliższym stopniu, bierze połowę przywiązaną do jego linii, z wyłączeniem wszystkich innych. Wstępni w tymże samym stopniu, biorą podług głów.

747. Wstępni biorą spadek, wyłączaając wszystkich innych, tych rzeczy które dali dzieciom swoim, albo zstepnym umar-

sexe ni de primogéniture, et encore qu'ils soient issus de différens mariages.

Ils succèdent par égales portions et par tête, quand ils sont tous au premier degré et appelés de leur chef: ils succèdent par souche, lorsqu'ils viennent tous ou en partie par représentation.

SECTION IV.

De successions déferées aux ascendans.

746. Si le défunt n'a laissé ni postérité, ni frère, ni soeur, ni descendans d'eux, la succession se divise par moitié entre les ascendans de la ligne paternelle et les ascendans de la ligne maternelle.

L'ascendant qui se trouve au degré le plus proche, recueille la moitié affectée a sa ligne, a l'exclusion de tous autres.

Les ascendans au même degré succèdent par tête.

747. Les ascendans succèdent, à l'exclusion de tous autres, aux choses par eux données a leurs enfans ou descendans

łym bez potomstwa, skoro rzeczy dane znajdują się wśród spadków w naturze.

Jeżeli przedmioty takie alienowanymi były, biorą wstępni należącą się jeszcze za nie wartość: biorą także spadek sprawy o zwrocenie rzeczy, iaką sprawę mógł mieć obdarowany.

748. Gdy przeżył oyciec i matka osobę umarłą bez potomstwa, jeżeli ta osoba zostawiła braci, siostry albo ich zstępnych, spadek podzieli się na dwie części równe, jedna z tych tylko idzie na oycę i matkę, którą między siebie równo podzielaia.

Druga połowa należy do braci, sióstr, albo ich zstępnych, podług tego, iak wyłożono będzie w Oddziale piątym niniejszego działu.

749. W przypadku gdy osoba umarła bez potomstwa, zostawia braci, siostry albo ich zstępnych, jeżeli oyciec albo matka umarli pierwsi, część któraby przypadła na Oycę lub Matkę umarłego podług poprzedzaia-

décédés sans posterité, lorsque les objets donnés se retrouvent en nature dans la succession.

Si les objets ont été aliénés, les ascendans recueillent le prix qui peut en être dû. Ils succèdent aussi a l'action en reprise que pourrait avoir le donataire.

748. Lorsque les père et mère d'une personne morte sans postérité lui ont survécu, si elle a laissé des frères, soeurs, ou des descendans d'eux, la succession se divise en deux portions égales, dont moitié seulement est déferée au père et a la mère qui la partagent entre eux également.

L'autre moitié appartient aux frères, soeurs ou descendans d'eux, ainsi qu'il sera expliqué dans la section V. du présent chapitre.

749. Dans le cas où la personne morte sans postérité laisse des frères, soeurs ou des descendans d'eux, si le père ou la mère prédécédé, la portion qui lui aurait été dévolue conformément au précédent article, se

(c)

cego artykułu, łączy się do połowy przypadającej braciom i siostram, albo ich zastępcom, podług tego, co wyłożone będzie w oddziale piątym niniejszego działu.

ODDZIAŁ V.

O spadkach krewnych pobocznych.

750. W przypadku, gdy oyciec i matka osoby umarłej bez potomstwa, umarli piérwéy bracia iéy i siostry, albo ich zstępní, wzywani są do spadku, z wyłączeniem wstępnych i innych krewnych pobocznych.

Biorą spadek albo prawem własnym, albo przez zastępstwo, podług tego co jest urzędzone w oddziale drugim niniejszego działu.

751. Jeżeli oyciec i matka przeżyli osobę umarłą bezpotomnie, bracia iéy, siostry, albo ich zastępcy, połowę tylko biorą spadku. Jeżeli przeżył oyciec tylko albo matka, to biorą trzy czwarte części.

réunit a la moitié déferée aux frères, soeurs ou à leurs représentans, ainsi qu'il sera expliqué a la section V. du présent chapitre.

SECTION V.

Des successions collatérales.

750. En cas de prédécés des père et mère d'une personne morte sans postérité ses frères, soeurs ou leurs descendans sont appelés a la succession, a l'exclusion des ascendans et des autres collatéraux.

Ils succèdent, ou de leur chef, ou par représentation, ainsi qu'il a été réglé dans la section II. du présent chapitre.

751. Si les père et mère de la personne morte sans postérité lui ont survécu ses frères, soeurs ou leurs représentans ne sont appelés qu'a la moitié de la succession. Si le père et la mère seulement a survécu, ils sont appelés a recueillir les trois quarts.

752. Podział połowy, albo trzech czwartych części, przypadających na braci, albo siostry, podług wyrażení artykułu poprzedzającego, odbywa się między niemi w równych częściach, jeżeli są wszyscy z iednego łoża; a jeżeli są z różnego łoża, to się dzieie podział przez połowę między dwie linie, oyczystą i macierzystą umarłego; rodzeństwo bierze część w obudwóch liniach, a przyrodni z oycia lub z matki, każdy w swoiéy linii tylko; jeżeli bracia lub siostry z iednéy tylko są strony, biorą całość z wyłączeniem wszelkich innych krewnych drugiéy linii.

753. Gdyby nie było braci lub siostr, albo ich zstępnych i gdyby nie było wstępnych z iednéy lub drugiéy linii, spadek przechodzi w połowie do wstępnych pozostałych przy życiu, a w drugiéy połowie do naybliższych krewnych drugiéy linii.

Jeżeli jest zbieg krewnych pobocznych w tymże sa-

752. Le partage de la moitié ou des trois quarts dévolus aux frères ou soeurs, aux termes de l'article précédent, s'opère entre eux par égales portions, s'ils sont tous du même lit: s'ils sont de lits différens, la division se fait par moitié entre les deux lignes paternelle et maternelle du défunt; les germains prennent part dans les deux lignes et les utérins et consanguins chacun dans leur ligne seulement: s'il n'y a de frères ou soeurs que d'un côté, ils succèdent a la totalité, a l'exclusion de tous autres parens de l'autre ligne.

743. A défaut de frères ou soeurs, ou de descendans d'eux et a défaut d'ascendans dans l'une ou l'autre ligne, la succession est déferée pour moitié aux ascendans survivans, et pour l'autre moitié aux parens les plus proches de l'autre ligne.

S'il y a concours de parens collatéraux au même degré, ils partagent par tête.

mym stopniu, dzielą się pódług głów.

754. W przypadku artykułu poprzedzającego, oyciec albo matka pozostała przy życiu, ma używanie przychodów trzeciéy części dóbr, do których własności nie bierze spadku.

755. Krewni dalsi nad dwunasty stopień, spadku nie biorą.

Gdyby do brania spadku nie było wiedzney linii krewnych, którzy spadek brać mogą, to krewni z drugiéy linii biorą wszystko. i t. d.

754. Dans le cas de l'article précédent, le père ou la mère survivant a l'usufruit du tiers des biens auxquels il ne succède pas en propriété.

755. Les parens au-delà du douzième degré ne succèdent pas. A défaut de parens au degré succéssible dans une ligne, les parens de l'autre ligne succèdent pour le tout.

N^{ro} 4.

W Y C I A G

LANDRECHTU PRUSKIEGO CZ: II. TYT: II.

SECHSTER ABSCHNITT.

Von der Erbfolge der Aeltern und anderer Verwandten in aufsteigender Linie.

Erbfolge der Aeltern ersten Grades.

§ 489. In Ermangelung der Verwandten absteigender Linie, gelangen die leiblichen Aeltern des Verstorbenen, mit Ausschliessung seiner Geschwister, zur gesetzlichen Erbfolge.

§ 490. Sind beide Aeltern noch am Leben: so erben dieselben zu gleichen Theilen.

§ 491. Ist nur noch Eins von den Aeltern vorhanden: so überkommt dasselbe den ganzen Nachlass.

der weitem Ascendenten.

§ 492. Ist keines von den Aeltern mehr am Leben: so werden die weitem Verwandten in aufsteigender

SECTIO SEXTA.

De successione parentum et aliorum consanguineorum lineae ascendentis.

§ 489. Deficientibus lineae descenditis consanguineis, defunctorum parentes germani ad successionem ex lege perveniunt, exclusis fratribus atque sororibus.

§ 490. Pater et mater superstites hereditatem aequaliter dividunt.

§ 491. Si alter tantum ex parentibus est superstes; hic integram capit hereditatem.

§ 492. Parentibus iam praedefunctis, ascendentes remotiores excluduntur ab hereditatem relinquentis fratribus et sorori-

Linie von den vorhandenen vollbürtigen Geschwistern des Erblassers und deren Abkömmlingen ausgeschlossen.

§ 493. Hinterlässt der Verstorbene nur halbbürtige Geschwister oder davon Abkömmlinge: so gelangen diese mit den aufsteigenden Verwandten weiterer Grade, zu gleich zur Erbfolge.

§ 494. Halbgeschwister und deren Descendenten nehmen alsdann die eine, und die Verwandten in aufsteigender Linie die andere Hälfte des Nachlasses.

§ 595. Hinterlässt der Verstorbene gar keine Geschwister, noch deren Descendenten; so beerben ihn die Verwandten in aufsteigender Linie allein; mit Ausschliessung aller übrigen Seitenverwandten.

§ 496. In welcher Ordnung Geschwister und Geschwister-Kinder unter sich dem Verstorbenen folgen, ist im Dritten Titel vorgeschrieben.

bus germanis atque eorum descendentibus.

§ 493. Si defunctus tantum relinquit fratres sororesque uterinos et consanguineos, aut eorum descendentes, his cum ascendentibus remotioribus simul defertur successio.

§ 494. Tum fratres sororesve uterini et consanguinei atque eorum descendentes capiunt hereditatis dimidiam, et cognati, agnati lineae ascendentis dimidiam alteram.

§ 495. Si defunctus neque fratres vel sorores, neque horum descendentes relinquit; hereditas defertur agnatis cognatisve lineae ascendentis, exclusis reliquis a latere conjunctis omnibus.

§ 496. Quo ordine fratres vel sorores et patruales amitini que defuncto succedant, in titulo tertio est praescriptum.

§ 497. Unter den Vervandten in aufsteigender Linie, sie mögen allein, oder mit Halbgeschwistern zugleich zur Erbfolge gelangen, schliesst allemal der dem Grade nach nähere, die entfernteren aus.

§ 498. Sind mehrere gleich nahe Verwandte in aufsteigender Linie vorhanden: so erben dieselben die Portion dieser Linie zu gleichen Theilen.

§ 499. Bei der ganzen Erbfolge in aufsteigender Linie, und bei der Theilung des Nachlasses unter die väterlichen und mütterlichen Verwandten, macht es keinen Unterschied woher und von welcher Seite das Vermögen dem verstorbenen Kinde zugefallen sei.

Letztwillige Verordnungen der Kinder.
§ 500. Die Kinder sind berechtigt diese gesetzliche Erbfolge der Verwandten in aufsteigender Linie durch ein mit den gehörigen Erfordernissen versehenes Testament zu ändern. etc.

§ 497. Ascendentium, sive soli, sive cum fratribus sororibusve uterinis et consanguineis si unilateralibus simul ad successionem perveniant, gradu prior semper excludit remotiores.

§ 498. Ascendentes unius ejusdemque gradus plures hujus lineae ascendentis portionis heredes sunt partibus aequalibus.

§ 499. In tota ascendentium successionem et divisionem hereditatis inter agnatos vel cognatos paternos et maternos nihil interest, unde ex qua parte bona filio defuncto sint delata.

§ 500. Liberis jus competit, agnatorum cognatorumve lineae ascendentis successionem ex lege per testamentum solenne mutandi. etc. etc.

Z C Z E S C I II.

T I T. III.

Von den Rechten, und Pflichten der übrigen Mittglieder einer Familie.

Erbfolge der Geschwister. § 31. Unter den Seitenverwandten werden zuerst die Geschwister zur Gesetzlichen Erbfolge berufen.

§ 32. Sie können aber davon durch Verträge und letzte Willensverordnungen völlig ausgeschlossen werden.

§ 33. Geschwister haben von einander keinen Pflichttheil zu fordern.

§ 34. In wiefern sie die Verwandten in aufsteigender Linie ausschliessen, oder mit ihnen zugleich erben, ist im vorigen Titel bestimmt.

der Vollbürtigen. § 35. Vollbürtige Geschwister und deren Abkömmlinge schliessen die halbbürtigen aus.

T I T. III.

De Reliquorum Familiae Membrorum juribus et Officiis.

§ 31. Ex collateralibus fratres sororesque ad successionem ex lege primi vocantur.

§ 32. At per pacta tamen et ultimae voluntatis dispositiones a successione excludi plane possunt.

§ 33. Fratres sororesque a se invicem legitimam petere non possunt.

§ 34. In quantum ascendentes excludant, aut cum iis simul ad successionem perveniant, in titulo antecedente est praeceptum.

§ 35. Fratres sororesque germani eorumque descendentes excludunt unilaterales.

§ 36.

§ 36. Mehrere vollbürtige Geschwister theilen unter sich die Erbschaft nach der Personenzahl.

§ 37. Sind von den selben einige oder alle, mit Hinterlassung von Abkömmlingen, vor dem Erblasser gestorben; so wird die Erbschaft nach den Linien getheilt.

§ 38. In die Portion jeder Linie theilen sich die unter den selben stehenden Unterlinien, nach oben den Regeln, die bei der Erbfolge der Descendenten im Zweiten Titel § 351. 358. vorgeschrieben worden.

§ 39. So oft daher in Einer Linie eine den Erblasser dem Grade nach nähere Person dessen Erbe nicht seyn kann oder wille, fällt ihr Erbrecht auf die von ihr abstammenden weitem Descendenten.

§ 40. Wen gleich Abkömmlinge von Geschwistern ihrer eignen Aeltern Erben nicht geworden sind: so hat doch diesses auf ihr Erbrecht in

§ 36. Fratres sororesque germani plures hereditatem inter se dividunt in capita.

§ 37. Quorum si nonnulli aut omnes, relictis descendantibus, ante hereditatem relinquentem sunt mortui, in lineas succedunt.

§ 38. Lineae cujusque portionem subdividunt lineae secundariae, ad eam pertinentes, secundum easdem regulas, quae de successione descendantium in titulo secundo § 357. 358. sunt praescriptae.

§ 39. Quoties itaque in una linea persona defuncto gradu prior ejus heres esse non potest, aut recusat, jus ejus hereditarium devoluitur ad descendentes remotiores, originem ab ea ducentes.

§ 40. Licet vero descendentes fratrum sororumve non sint facti parentum suorum heredes, hoc tamen nihil valet ad eorum ius succedendi in hereditate fra-

(d)

dem Nachlasse der Geschwister ihrer Aeltern keinen Einfluss.

der § 41. Sind weder vollbürtige Halbgeschwister, noch Abkömmlinge von selbigen vorhanden: so gelangen die Halbgewwister und deren Descendentem zur Erbfolge.

§ 42. Bei diesen, wenn ihrer mehrere sind, findet eben die Successionsordnung nach Linien Statt; wie unter den vollbürtigen Geschwistern und deren Abkömmlingen.

§ 43. Zwischen Halbgewwistern von väterlicher und mütterlicher Seite ist der Regel nach kein Unterschied.

§ 44. Auch kommt es darauf nicht an: ob das Vermögen des Erblassers dem selben von der väterlichen oder von der mütterlichen Seite zugefallen sei.

§ 45. In wie fern bei Lehen, Fideicommissen, und Hamm gütern, Halbgeschwister von Vatersseite

trum sororumve parentum suorum.

§ 41. Si defunctus neque fratres sororesve germanos neque descendentes eorum relinquit; consanguinei et uterini eorumque descendentes ad successionem perveniunt.

§ 42. Quorum si sunt plures, idem succedendi ordo in lineas locum habet, qui inter fratres sororesve germanos eorumque descendentes.

§ 43. Inter fratres, sororesve consanguineos et uterinos in regula nullum est discrimen.

§ 44. Neque hic attenditur, utrum defuncto bona a patre, an a matre sint delata.

§ 45. Quatenus in feudis, fidei commissis, et praediis gentilitiis fratres consanguinei cum fratribus germanis simul ad succes-

mit den Vollbürtigen zugleich zur Succession gelangen, und die Halbgeschwister von Seiten der Mutter aus schießen, ist gehörigen Orts festgesetzt.

der § 46. Sind weder Vervandten übrigen Seitenverwandten. in auf oder absteigender Linie, noch Geschwister oder deren Abkömmlingen vorhanden: so gelangen die übrigen Seitenverwandten zur Erbfolge.

§ 47. In wiefern diese mit dem überlebender Ehegatten zugleich ander Erbschaft Theil nehmen, oder von dem selben ausgeschlossen werden; ist im Ersten Titel § 622. f. q. q. bestimmt.

§ 48. Seitenverwandten erben nach der Nähe des Grades ihren Vervandschaft mit dem Erblasser.

§ 49. Der nähere Grad schliesst die Entfernteren aus.

§ 50. Aeltern, die vor dem Erblasser verstorben sind, verfallen dabei niemals ihr Erbrecht auf ihre Kinder.

sionem admittantur, et uterinos excludant, suo loco est praescriptum.

§ 46. Si defunctus aut descendentes, neque fratres sororesne vel horum descendentes relinquit; ad successionem vacantur reliqui collaterales.

§ 47. In quantum hi cum conjuge superstite simul haereditatem participant, aut ab hac excludantur, in titulo primo § 622. seqq. est definitum.

§ 48. Collaterales ad successionem vocantur pro gradus propinquitate (proximitate).

§ 49. Gradus prior (proximior) excludit remotiores.

§ 50. Parentes ante hereditatem dereliquentem mortui jus succedendi suum nunquam ad liberos suos devolvunt.

§ 51. Mehrere Personen gleichen Grades erben zu gleichen Theilen.

§ 53. Es macht keinen Unterschied: ob die Seitenderwandten von des Vaters oder von der Mutterseite durch volle oder nur durch halbe Geburt, mit dem Erblasser verbunden sind.

§. 53. Wegen der Folge der Seitenverwandten in Lehne, Fidei commisse, oder Stammgüter, hat es beiden vorgeschriebenen besondern Successionsordnungen sein Beenden.

§ 51. Personae ejusdem gradus, plures heredes sunt partibus, aequalibus.

§ 52. Neque ullum discrimen, utrum collaterales sint paterni, an materni, utrum defuncti sint agnati cognative germani, an unilaterales.

§ 53. De collateralium successione in feuda fideicommissa aut praedia gentilitia valet singularis successionis ordo praescriptus.

N^{ro} 5.

W Y C I A G

z KODEXU AUSTRYACKIEGO 1811 ROKU.

z C Z E Ś C I II.

Dreizehntes Hauptstück Von der gesetzlichen Erbfolge.

Fälle
der ge-
setzli-
chen
Erb-
folge.

§ 727. Wenn der Verstorbene keine gültige Erklärung des letzten Willens hinterlassen, wen er in derselben nicht über sein ganzes Vermögen verflüget; wenn er die Personen, denen er kraft des Gesetzes einen Erbtheil zu hinterlassen schuldig war, nicht gehörig bedacht hat; oder, wenn die eingesetzten Erben die Erbschaft nicht annehmen können, oder wollen: so findet die gesetzliche Erbfolge ganz oder zum Theile Statt.

§ 728. In Ermangelung einer gültigen Erklärung des letzten Willens fällt die ganze

Rozdział trzynasty o Prawnym następstwie.

§ 727. Kiedy zmarły nie zostawił żadnego ważnego oświadczenia woli ostatniéy, gdy w zostawioném oświadczeniu całym majątkiem nierozporządził, gdy nie miał należytego względu na osoby, którym na mocy prawa obowiązany był część sukcesyi zostawić; lub gdy ustanowieni dziedzice sukcesy przyjąć nie mogą lub nie chcą, natenczas ma miejsce prawne następstwo, całkiem lub po części.

§ 728. W niedostatku ważnego oświadczenia woli ostatniéy, spada cała sukcesya na pra-

Vor-
schrift,
für den
Fall
des
ver-
kürzten
Pflicht-
theiles.

Gesetz-
liche
Erben
1) Die
Ver-
wand-
ten aus
einer
eheli-
chen
Ab-
stam-
mung.

Verlassenschaft des Verstorbenen den gesetzlichen Erben zu. Ist aber eine gültige Erklärung des letzten Willens vorhanden; so kommt ihnen derjenige Erbtheil zu welcher in derselben Niemanden zugedacht ist.

§ 729. Ist ein Person, welcher der Erblasser kraft der Gesetze einen Erbtheil zu hinterlassen schuldig war, durch eine letzte Willens erklärung verkürzt worden; so kann sie sich auf die Vorschrift des Gesetzes berufen, und den nach Massgabe des folgenden Hauptstückes ihr gebührenden Erbtheil gerichtlich fordern.

§ 730. Gesetzliche Erben sind zu vörderst diejenigen, welche mit dem Erblasser mittelst ehelicher Abstammung durch die nächste Linie verwandt sind. Die Verwandtschafts - Linien werden auf folgende Art bestimmt.

wynych dziedziców zmarłego. A jeżeli znayduie się ważne oświadczenie woli ostatniéy; tedy wspomnionym dziedzicom ta część sukcesyi przypada, która w oświadczeniu woli ostatniéy nikomu odkazaną nie iest.

§ 729. Jeżeli oświadczeniem woli ostatniéy skrzywdzona, iest taka osoba, którę Testator na mocy ustaw, część dziedzictwa zostawić był obowiązany; tedy może się do przepisu prawa odwołać, i sądownie domagać się téy części dziedzictwa, jaka iéy podług następującego rozdziału się należy.

§ 730. Prawni dziedzice są najprzod ci, którzy małżeńskim rodem najbliższą linią z Testatorem są spokrewnieni. Linie pokrewieństwa sposobem następującym się oznaczają.

Erb-
fähige
Linien
der-
selben.

§ 731. Zur *ersten* Linie gehören diejenigen, welche sich unter dem Erblassers, als ihrem stamme, vereinigen, nämlich seine kinder und ihre nachkömmlinge.

Zur *zweyten* Linie gehören des Erblassers Vater und Mutter, sammt denjenigen, die sich mit ihm unter Vater und Mutter vereinigen, nämlich seine Geschwister und ihre Nachkömmlinge.

Zur *dritten* Linie gehören die Grossältern sammt den Geschwistern der Aeltern und ihren Nachkömmlingen.

Zur *vierten* Linie gehören des Erblassers erste Urgrossältern, sammt ihren Nachkömmlingen.

Zur *fünften* Linie gehören des Erblassers zweyte Urgrossältern, sammt denjenigen, die von ihnen abstammen.

Zur *sechsten* Linie gehören des Erblassers dritte Urgrossältern sammt denjenigen, die von ihnen entsprossen sind.

§ 731. Do *pierwszëy* linii ci należą którzy się łączą pod Testatorem iako ich głową to iest iego dzieci, i ich potomkowie.

Do *drugiey* linii należą oyciec i matka Testatora z temi, którzy z nim łączą się pod oycem i matką to iest: iego rodzeństwo i ich potomkowie.

Do *trzeciey* linii należą dziadowie i baby wraz z Rodzeństwem rodziców, i ich potomkami.

Do *czwartëy* linii należą pierwsi pradziadowie i prababy Testatora, wraz z ich potomkami.

Do *piatëy* linii należą drudzy pradziadowie i prababy, czyli prapradziadowie i praprababy Testatora, wraz z temi którzy od nich pochodzą.

Do *szóstëy* linii należą trzeci pradziadowie i prababy, czyli prapradziadowie i praprababy Testatora z temi którzy od nich pochodzą.

^{1 Linie:}
Die
kinder. § 732. Wenn der Erblasser eheliche kinder des ersten Grades hat, so fällt ihnen die ganze Erbschaft zu, sie mögen bei Lebzeiten des Erblassers oder nach seinem Tode geboren sein. Mehrere kinder theilen die Erbschaft nach ihren Zähl in gleiche Theile. Enkel von noch leben den Kindern, und Urenkel von noch lebenden Enkeln haben kein Recht zur Erbfolge.

§ 733. Ist ein kind des Erblassers vor ihm gestorben, und sind von demselben Ein oder mehrere Enkel vorhanden, so fällt der Antheil, welcher dem verstorbenen kinde gebührt hätte, diesem nachgelassenen Enkel ganz, oder den mehreren Enkeln zu, gleichen theilen zu. Ist von diesen Enkeln eben falls Einer gestorben und hat Urenkel nachgelassen, so wird auf die nämliche Art der Antheil des verstorbenen Enkels, unter die Urenkel gleich getheilt. Sind von einem

§ 732. Gdy zmarły ma dzieci z prawego łoża w pierwszym stopniu, tedy na nich całe dziedzictwo spada; czyli to są męskiéy, czyli téż nieściéy płci czyli na świat przyszły za życia Testatora, czyli téż po jego śmierci. Gdy iest wiele dzieci, tedy podług ich liczby, dzielą sukcesyą na równe części. Wnuki od dzieci ieszcze żyjących, i prawnuki od wnuków ieszcze żyjących żadnego prawa do sukcesyi nie mają.

§ 733. Jeżeli dziecko Testatora przed nim umarło, a zostawiło po sobie iednego, lub więcéy wnuków, tedy część ta, któraby się była zmarłemu dzieściu należała, spada na pozostałego wnuka całkiem, lub na wielu wnuków w równych częściach. Jeżeli z pomiędzy tych wnuków także ieden umarł, a prawnuków zostawił, tedy podobnym sposobem część zmarłego wnuka dzieli się równo między prawnuków. Jeżeli po iakim zmarłym są ieszcze odlegléysi potomkowie, tedy podział proporcjonalny, podług

do-

Erblasser noch entferntere Nachkömmlinge vorhanden; so wird die Theilung verhältnismässig nach den eben gegebenen Vorschrift vorgenommen.

§ 734. Auf diese Art wird eine Erbschaft nicht nur dann getheilt, wenn Enkel von verstorbenen Kindern mit noch lebenden Kindern, oder entferntere Nachkömmlinge mit nähern Nachkömmlingen des Erblassers zusammentreffen; sondern auch dann, wenn die Erbschaft blos zwischen Enkeln von verschiedenen Kindern zwischen Urenkeln von verschiedenen Enkeln zu theilen ist. Es können also die von jedem Kinde nachgelassenen Enkeln und die von jedem Enkel nachgelassenen Urenkel. ihrer sein viele oder wenige, nie mehr und nie weniger erhalten als das verstorbene Kind, oder der verstorbene Enkel erhalten hätten wenn sie am Leben geblieben waren.

dopiero danego przepisu uczynionym być ma.

§ 734. Tym samym sposobem sukcesya nietylko wtenczas się dzieli, gdy się zeydą wnuki od zmarłych dzieci z żyjącemi ieszcze dziećmi, lub odlegléysi potomkowie z bliższemi potomkami Testatora; ale nawet wtenczas, gdy sukcesya ma się dzielić tylko między wnuków, od różnych dzieci; lub między prawnuków od różnych wnuków. Nigdy przeto nie mogą pozostali po każdym dzieściu wnukowie, i pozostali po każdym wnuku prawnukowie, czy ich iest wiele, czy mało, ani więcéy ani mniéy dostać, iak tyle, ileby zmarłe dziecko, lub zmarły wnuk był dostał, gdyby był nie umarł.

(e)

2. Linie § 735. Jst Niemand vorhanden, der von dem Erblasser selbst abstammt; so fällt die Erbschaft auf diejenigen, die mit ihm durch die zweyte Linie verwandt sint, nämlich: auf seine Aeltern und ihre Nachkömmlinge. Leben noch beide Aeltern, so gebührt ihnen die ganze Erbschaft zu gleichen Theilen. Jst Eines dieser Aeltern verstorben, so treten dessen nachgelassene Kinder oder Nachkömmlinge in sein Recht ein, und es wird die Hälfte, die dem Verstorbenen gebührt hätte, unter sie nach jenen Grundsätzen getheilt, welche in den § 732. 734. wegen Theilung der Erbschaft zwischen Kindern und entfernten Nachkömmlingen des Erblassers festgesetzt worden sind.

§ 736. Wenn beide Aeltern des Erblassers verstorben sind, so wird jene Hälfte der Erbschaft, welche dem Vater zugefallen wäre, unter seine hinterlassenen Kinder

§ 735. Gdy nie masz nikogo, któryby od samego Testatora prosto pochodził, tedy sukcesya na tych spada, którzy z nim w drugiéy linii zpokrewnieni są, to iest: na iego Rodziców, ich potomków. Jeżeli ieszce oboie rodzice żyją; im cała sukcesya w równych częściach się należy. Jeżeli iedno z rodziców umarło, wtenczas iego pozostałe dzieci, lub potomkowie wstępują w iego prawo, i połowa, któraby zmarłemu przynależała była, dzieli się między nich według tych prawideł, które względem podziału sukcesyi między dzieci i dalszych potomków Testatora §§ 732. 734. ustanowione są.

§ 736. Jeżeli oboie rodzice Testatora już nie żyją; tedy ta połowa sukcesyi, któraby się oycu była dostała, dzieli się między iego pozostałe dzieci i ich potomków; druga zaś po-

und derselben Nachkömmlingen, die andere Hälfte aber, welche der Mutter gebührt hätt, unter ihre Kinder, und derselben Nachkömmlinge nach den §§ 732. 734. getheilet. Sind von diesen Aeltern keine anderen als von ihnen gemeinschaftlicherzeugte Kinder, oder derselben Nachkömmlinge vorhanden; so theilen sie die beiden Hälften unter sich gleich. Sind aber ausser diesen noch Kinder vorhanden, die von dem Vater oder von der Mutter, oder von einem und der andern in einen andern Ehe erzeugt worden sind; so erhalten die von dem Vater und der Mutter gemeinschaftlich erzeugten Kinder oder ihre Nachkömmlinge sowohl an der väterlichen, als an der mütterlichen Hälfte ihren gebührenden, mit den einseitigen Geschwistern. gleichen Antheil.

§ 737. Wenn Eines der verstorbenen Aeltern des Erb-

łowa, któraby się była należała matce, dzieli się między iéy dzieci i ich potomków, a to podług §§ 734. Jeżeli ci rodzice nie zostawili żadnych innych, tylko wspólnie spółdzone dzieci, lub ich potomków; na ten czas obydwie połowy równie między niemi się dzielą. Jeżeli zaś prócz tych, są ieszce dzieci od oycy lub od matki, lub od obojga rodziców, w inném małżeństwie spółdzone; tedy dzieci od oycy i od matki wspólnie spółdzone lub ich potomkowie dostają tak z oyczystéy, iako i z macierzystéy połowy część swoją równą, z iednostronném rodzeństwem, im należącą.

§ 737. Jeżeli iedno z marłych rodziców Testatora, nie zostawi-

lassers weder Kinder, noch Nachkömmlinge hinterlassen hat; so fällt die ganze Erbschaft dem andern noch lebenden Aeltern theile zu. Ist dieser Theil auch nicht mehr am Leben; so wird die ganze Erbschaft unter seinen Kindern und Nachkömmlingen nach den bereits angeführten Grundsätzen vortheillet.

3. Linie
Gross-
ältern
und
ihre
Nach-
kom-
men-
schaft.
§ 738. Sind die Aeltern des Erblässers ohne Nachkömmlinge verstorben; so kommt die Erbschaft auf die dritte Linie, nämlich: auf des Erblässers Grossältern und ihre Nachkommenschaft. Die Erbschaft wird dann in zwei gleiche Theile getheilt. Eine Hälfte gehört den Aeltern des Vaters, und ihren Nachkömmlingen; die andere den Aeltern der Mutter und ihren Nachkömmlingen.

§ 739. Jede dieser Hälften wird unter den Grossältern der einen, und der andern Seite, wenn sie beide noch leben, gleich getheilt. Ist

lo, ani dzieci; ani potomków; naówczas cała sukcesya spada na drugie, z rodziców jeszcze żyjące. A jeżeli i to drugie już nieżyje; tedy cała sukcesya dzieli się między jego dzieci i potomków, a to podług prawideł wyżej przepisanych.

§ 738. Jeżeli Rodzice Testatora, nie zostawiwszy [potomków, pomarli; tedy sukcesya spada na trzecią linią, to jest na dziadów i baby Testatora i ich potomstwo. Naówczas dzieli się sukcesya na dwie równe części. Jedna połowa należy rodzicom oycy, i ich potomkom; druga rodzicom matki i ich potomkom.

§ 739. Każda z tych połów dzieli się równo między dziada i babę iedną strony, i między dziada i babę drugiey strony, jeżeli obydwie strony jeszcze

Eines der Grossältern, oder in beide von der einen oder andern Seite gestorben so wird die dieser Seite zu gefallene Hälfte zwischen den Kindern und Nachkömmlingen dieser Grossältern nach jenen Grundsätzen getheilt, nach welchen in der zweiten Linie die ganze Erbschaft zwischen den Kindern und Nachkömmlingen der Aeltern des Erblässers getheilt werden muss (§§. 735. 737)

§ 740. Sind von der väterlichen Seite beide Grossältern verstorben, und weder von dem Grossvater, noch von der Grossmutter dieser Seite Nachkömmlinge vorhanden, dann fällt den von der andern Seite noch lebenden Grossmutter; oder, nach der selben Tode, ihren hinterlassenen Kindern und Nachkömmlingen die ganze Erbschaft zu.

4. Linie
Die
Urgros-
saltern.
§ 741. Nach gänzlicher Erlösung der dritten Linie kommt die gesetzliche Erbfolge auf die vierte. Zu

żyją. Gdy zaś iedno z pomiędzy dziadów lub bab, albo też oboje z iedną lub drugiey strony pomarli; tedy połowa téy przypadająca dzieli się między dzieci i potomków tego dziada, baby, podług tych prawideł, podług których w drugiey linii cała sukcesya między dzieci i potomków rodziców Testatora dzieloną być winna (§§ 735. 737).

§ 740. Jeżeli z oyczystéy lub macierzystéy strony dziad i baba pomarli, i z téy strony, ani od iednego ani od drugiego żadnych nie masz potomków, na ówczas cała sukcesya przypada żyjącym jeszcze z drugiey strony dziadowi i babie, lub po ich śmierci, pozostałym dzieciom i potomkom.

§ 741. Gdy trzecia linia całkiem wygaśnie, naówczas przypada prawne następstwo na czwartą linią. Do téy linii należą ro-

und
ihre
Nach-
köm-
linge.

dieser Linie gehören die Aeltern des väterlichen Grossvaters und ihre Nachkömmlinge; die Aeltern der väterlichen Grossmutter mit ihren Nachkömmlingen die Aeltern des mütterlichen Grossvaters mit ihren Nachkommenschaft; und die Aeltern der mütterlichen Grossmutter mit der ihrigen.

§ 742. Sind von allen diesen vier Stämmen Vervandte vorhanden, so wird die Erbschaft zwischen denselben in vier gleiche Theile getheilt, und jeder Theil wieder zwischen den zu dem Stamme gehörigen personen nach, eben den Grundsätzen untergetheilt, nach welchen den Aeltern des Erblassers und zwischen ihren Nachkömmlingen eine gantze Erbschaft gesetzmässig getheilt wird.

§ 743. Ist Einer von den zu dieser Linie gehörigen vier Stämmen bereits erloschen; so fällt dessen Antheil nicht allen übrigen drei Stämmen zu; sondern, von der erlo-

dzice oyczystego dziada i ich potomkowie; rodzice oyczystéy baby i ich następcy; rodzice matczynego dziada i ich potomstwo; i rodzice matczyyny baby, i ich następcy.

§ 742. Jeżeli z tych wszystkich czterech pokoleń krewni się znaydują; tedy sukcesya dzieli się między nich na cztery równe części, a znowu każda część dzieli się między osoby, do każdego pokolenia należące, podług tychże samych prawideł, podług których między rodziców testatora, i między ich potomków, cała sukcesya prawnie dzieloną być winna.

§ 743. Jeżeli iedno z pomiędzy czterech, do téy linii nalażących pokoleń, już wygasło; tedy część iego nie przypada wszystkim pozostałym trzem pokoleniom; lecz jeżeli wygasło po-

schene Stamm von der väterlichen Seite ist, so fällt dem andern Stamme von der väterlichen Seite die Hälfte der Erbschaft zu; Sind aber beide Stämme von der väterlichen und mütterlichen Seite erloschen; so fällt auf die zwei Stämme von der andern Seite; und wenn auch von diesen schon Einer erloschen ist, auf den einzigen von dieser Seite noch übrigen Stam die ganze Erbschaft.

5. Linie.
Die
zweiten
Urgros-
sätern
und
ihre
Nach-
köm-
linge.

§ 744. Wenn von der vierten Linie kein Verwandter mehr am Leben ist; so fällt die Erbschaft auf die fünfte, nämlich: auf des Erblassers zweyte Urgrossältern und ihre Nachkömmlinge. Zu dieser Linie gehört der Stamm der väterlichen Grossvaters, der Stamm der mütterlichen Grossältern des väterlichen Grossvaters; der Stamm der väterlichen Grossältern

kolenie iest z strony oyczystéy; natenczas połowa sukcesyi przypada drugiemu pokoleniu z strony oyczystéy; a jeżeli wygasło pokolenie iest z strony macierzystéy; tedy równie drugiemu pokoleniu, z strony macierzystéy także połowa sukcesyi przypada. Gdy zaś obydwa pokolenia z strony oyczystéy i macierzystéy wygasły; spada cała sukcesya na dwa pokolenia z drugiéy strony, a jeżeli i z pomiędzy tych, już iedno wygasło; tedy cała sukcesya przypada iedynemu z téy strony ieszcze pozostałemu pokoleniu.

§ 744. Gdy z czwartéy linii żaden krewny już nie żyje; naówczas sukcesya spada na piątą linią, to iest na drugich prapradziadów i prababy czyli na prapradziadów i praprababy Testatora, i ich potomków. Do téy linii należy pokolenie dziada i baby oyczystych, oyczystego dziada; pokolenie dziada i baby macierzystych, oyczystego dziada; pokolenie dziada i baby oyczystych, oyczystéy baby; pokolenie dziada i baby

der väterlichen Grossmutter; der Stamm der mütterlichen Grossältern der väterlichen Grossmutter; der Stamm der väterlichen Grossältern des mütterlichen Grossvateres; der Stamm der mütterlichen Grossältern des mütterlichen Grossvaters; der Stamm der väterlichen Grossältern der mütterlichen Grossmutter, und der Stamm der mütterlichen Grossältern der mütterlichen Grossmutter.

§ 745. Jeder von diesen acht Stämmen hat mit den übrigen gleiches Erbrecht, und wenn von jedem Stamme Verwandte vorhanden sind, so wird die Erbschaft unter ihnen in acht gleiche Theile getheilt, und jeder Theil unter den zu diesem Stamme gehörigen Personen nach der bei den vorigen Linien vorgeschriebenen Ordnung wieder untergetheilt.

§. 746. Wenn einer dieser acht Stämme erloschen ist; so fällt dasjenige, was den

macierzystych, oyczystéy baby; pokolenie dziada i baby oyczystych, macierzystego dziada; pokolenie dziada i baby macierzystych, macierzystego dziada, pokolenie dziada i baby oyczystych, macierzystéy baby; i pokolenie dziada baby macierzystych, macierzystéy baby.

§ 745. Każde z tych ośmiu pokoleń ma równe prawo dziedziczenia z innemi siedmiu pokoleniami, gdy się z każdego pokolenia krewne znajdują; tedy sukcesya dzieli się między nich na ośm równe części, i każda część dzieli się znowu między osoby, do pokolenia téj części należące, według porządku, przy poprzedzających liniach przepisanego.

§ 746. Gdy jedno z pomiędzy tych ośmiu pokoleń wygasło; tedy to coby przypadało dziadowi

väterlichen Grossältern eines Grossvaters oder einer Grossmutter gehöret hätte, dem Stamme der mütterlichen Grossvaters oder dieser Grossmutter zu; und was den mütterlichen Grossältern eines Grossvaters oder einer Grossmutter gebühret hatte, fällt dem Stamme der väterlichen Grossältern eben dieses Grossvaters oder eben dieser Grossmutter zu.

§ 747. Sind beide Stämme eines Grossvaters oder einer Grossmutter erloschen, so bleiben die Antheile, die zu der väterlichen Seite des Erblassers gehören, beiden noch übrigen Stämmen der väterlichen Seite, und die Antheile, die zu der mütterlichen Seite des Erblassers gehören, bleiben bei den noch übrigen Stämmen von der mütterlichen Seite. Wenn aber von allen Stämmen der väterlichen Seite, oder von allen vier Stämmen der mütterlichen Seite kein Verwandter mehr vorhanden ist; so erhalten die

i babie oyczystym iakiego dziada, lub baby, spada na pokolenie dziada i baby, macierzystych tegoż samego dziada, lub téż saméy baby, a coby było przypadało na dziada i babę macierzystych iakiego dziada, lub iakiey baby, spada na pokolenie dziada i baby oyczystych, tegoż samego dziada, lub téż saméy baby.

§ 747. Jeżeli obadwa pokolenia iakiego dziada lub iakiey baby wygasły, tedy części, które do oyczystéy strony Testatora należą, zostają przy pozostałych jeszcze pokoleniach strony oyczystéy, a części, które do macierzystéy strony Testatora należą, zostają przy pozostałych jeszcze pokoleniach macierzystéy strony. Gdy zaś wszystkich czterech pokoleń strony oyczystéy, lub z wszystkich czterech pokoleń macierzystéy strony, żadnego już nie masz krewnego, w ten czas pokolenia, z drugiey strony pozostałe, całą sukcesyą obeymują.

von der andern Seite vorhandenen Stämme die ganze Erbschaft.

6. Linie § 748. Wenn endlich auch die fünfte Linie ganz erloschen ist; so fällt die gesetzliche Erbfolge auf die sechste, nemlich auf des Erblässers dritte Urgrossältern und ihre Nachkömmlinge. Zu dieser Linie gehören sechzehn Stämme, nemlich: die Stämme derjenigen Aeltern, aus welchen die Stammältern der fünften Linie entsprossen sind. Wenn von jedem dieser Stämme Verwandte am Leben sind; so wird die Erbschaft in sechzehn gleiche Stammtheile getheilt, und jeder Stammtheil zwischen den zu diesem Stamme gehörigen Verwandten nach dem bereits angegebenen Grundsätzen wieder untergetheilt.

§ 749. Sind von einigen dieser Stämme keine Verwandten mehr am Leben, so fallen ihre Antheile auf diejenigen Stämme, die nach Vor-

§ 748. Gdy naostatek i piąta także linia zupełnie wygasła; naówczas spada prawna sukcesya na szóstą linią to iest: na trzech pradziadow i trzecie prababy, czyli na praprapradziadow i prapraprababy Testatora i ich potomków. Do téj linii należy szesnaście pokoleń, to iest: pokolenia tych rodziców, z których przodkowie, piątą linią poczynający, spłodzeni są. Jeżeli z każdego z tych pokoleń są krewni żyjący; tedy sukcesya dzieli się na szesnaście równych części, a części każdego pokolenia znowu się dzieli między krewnych, do tegoż pokolenia należących, podług już wyżej przytoczonych prawideł.

§ 749. Jeżeli z niektórych pokoleń żadnych już krewnych żyjących nie masz; tedy ich części na te pokolenia spadają, które podług przepisu §§ 743-746

schrift der §§. 743. und 746. mit den erloschenen Stämmen in der nächsten Verbindung stehen. Sind nur von einem einzigen Stamme Verwandte übrig; so gebührt ihnen die ganze Erbschaft.

§ 750. Wenn jemand mit dem Erblasser von mehr als einer Seite verwandt ist; so genießt er von jeder Seite dasjenige Erbrecht, welches ihm, als einem Verwandten von dieser Seite insbesondere betrachtet, gebührt. (§ 736).

Ausschl.
ung-
der en-
fertern
Verwand-
ten.

§ 751. Auf diese sechs Linien der ehelichen Verwandtschaft wird das Recht der Erbfolge in Ansehung eines frei vererblichen Vermögens eingeschränkt. Entferntere Verwandte des Erblässers sind von der gesetzlichen Erbfolge ausgeschlossen.

z wygasłemi pokoleniami w naybliższém są połączeniu. Jeżeli już tylko z iednego pokolenia krewni pozostają; tedy im cała sukcesya się należy.

§ 750. Gdy kto zpokrewniony iest z Testatorem więcéy niż z iednéy strony; tedy z każdéy strony używa takiego prawa dziedziczenia iakie mu się należy, iako krewnemu, z téżéy strony z osobna uważanemu (§ 736).

§ 751. Do tych tylko sześciu linii pokrewieństwa z prawego łoża pochodzącego, rozciąga się prawo następstwa co do majątku wolnego, pod sukcesyą spadającego. Odlegleysi krewni Testatora, to iest: zmarłéy osoby wyłączeni są od prawnego następstwa.

N^{ro} 6.

W Y I A T E K

WYROKU SĄDU KASSACYINEGO PARYZKIEGO,

zDziela pod tytułem: *Recueil Alphabetique des Questions de Droit* par M. Merlin. Tom V. pag. 91.

Attendu, que la transmission des biens par Succession, quoique Subordonné aux Lois positives a toujours en pom regle fondamentale, la presumption naturelle, de l'affection du defut en faveur de ses parens, les plus proches, et que la loi du 17. Nivôse elle même, a pris en Consideration cette presumption naturelle dans ses dispositions sur les differentes especes, de successions.

Attendu que la *Representation*, n'est que un, Exception a cette regle fondamentale, et une *Fiction*, de la loi, par la quelle, la *Representation* remonte. Au degré de Celui, qu'il represente, pour succeder, en son lieu, et place de la même maniere, qu'il ferait, s'il etait vivant, et en regard de la proximité, ou en cas de concurrence a l'egalité, de son degré avec defunt.

Que la seule difference, qui existe entre la *Representation Simple* et la *Representation, a l'infini* Consiste, en ce que la *Representation simple*, s'arret en remontant a un degré déterminé tel, que celui de Frere du defunt, et en descendant au premier degré des descendans; au lieu, qu'en vertu de la *Representation a l'infini*, tous les descendans d'un même auteur indefini meut, jusqu' a cet auteur soit oncle, grand oncle, lorsque, celui, qu'ils representent pourrait luimême succeder, par la proximité, ou l'egalité, de son degre s'il vivait.

Que la *Fente* ou division de la Succession Collaterale en deux lignes, n'est elle même, qu'une exception, de la regle fondamentale, de cette matiere, exception, qui loin d'etre un effet et une consequence, necessaire de la *Representation a l'infini*, exclut au contraire toute idée, de *Representation*, par le *Mur de seperation*, qu'elle eleve entre les lignes.

Que la *Refente*, qui serait une nouvelle exception est encore moins une consequence necessaire de la *Fente* et de la *Representation a l'infini*, mais une exception qui ne peut, ainsi, que la *Fente*, avoir lieu, que Comme un droit positive, etabli, par una disposition expresse.

Qu'il resulte de ces principes, que pour admettre la *Refente* d'après la loi du 17 Nivôse an 2. il faudrait trouver, dans cette loi, une disposition expresse, qu'il eût autorisée entre les branches de la même Ligne, comme elle a autorisé ex pressement la *Fente* entre les deux lignes, paternelle et maternelle; ou qu'il faudrait au moins y, trouver des dispositions expresses, qui donnassent, a la *Representation a l'infini*, un caractere, et un effet, differens de Ceccx, qui resulte, de sa nature et de son objet.

Que quand il s'agit de fixer le sens, d'une loi il n' est plus permis aux Magistrats de lui supposer un tel *esprit*, ou une telle intention, que la volonté et l'intention de la loi ne peuvent resuler, que de ses expressions, et de ses dispositions litterales.

Qu' aucune disposition de la loi du 17 Nivôse, ne presente la consequence, que le demandeur, en a voulu faire resuler, et qu'il faudrait y trouver ecrite; que tous les articles de cette loi, au Contraire, resistant a ses consequences, au lieu de les Autoriser (1).

(1) Nota wydawcy — Jeżeli *Refente* tak przeciwna téy Ustawie, dla czegoż? tenże sam Sąd Kassacyjny, pierwszy wyrok 18 Messidor. w téyże saméy sprawie, i pierwéy jeszcze w innéy sprawie 18 Germinal (iaki w texcie wykazano) za *Refentą* wydał. — Otoż! takie są skutki ciemnych ustaw!

Que l'article, 77. qui etabli la *Representation à l'infini* en determine à l'instant même l'effet, en posant pour Reglé générale, que *Ceux qui descendent, des ascendans les plus proches du defunt, excluent Ceux, qui descendaient des ascendans plus éloignés de la même ligne.*

Que le mot. *Ligne*, appliqué a la Succession Collaterale, ne designant, que la maniere dont le Collaterale est lié au defunt, et tout Collaterale, netant jamais lié au defunt, que de deux manieres, ou par le pere, ou par la mere de ce defunt, il s'ensuit, que le sens propre du mot *Ligne* en cette matière, est d'indiquer uniquement le lien Paternel, ou celui maternel; et que, c'est forser le sens naturel du terme, que de vouloir comprendre dans cette expression prise au Singulier non seulement les Lignes Paternelles et Maternelles, mais encore les *branches* de chacune, de ces Lignes, *Branches* qui ne ne sont, que des ramifications, ou divisions, du lien. Paternel ou Maternel auxquelles on est obligé, de donner des denominations arbitraires de *lignes, secondaires*, par opposition, a la denomination de *lignes Principales* que l'on donne aux deux premieres.

Que si le mot *ligne* pouvait en lui même presenter quelque *équivoque*, ce serait dans la loi qui l'emploi, qu'il faudroit chercher le sens, dans lequel elle l'a emploi, puisque il ne peut y avoir de meilleur Dictionnaire de loi, que la loi elle même.

Que l'article 90. Souffrait, a cette egard, pour lever tous les doutes, que cet article qui n'est, que le complément de tout le systeme de la Representation admise par la loi, et qui n'a pour objet, que d'indiquer l'effet, de la distinction, des Lignes, qu'elle a etablie dans l'Art. 77 fixe evidemment le sens de cet mot *de la même ligne*: lorsque la loi se contente d'appliquer cet effet de la distinction ligne Paternelle et a la ligne Maternelle en ces termes *a défaut des Parens de l'une des ligne Paternelle ou Maternelle les Parens, de l'autre ligne succederont pour le tout*; puisque si les legislatureurs avaient eu dans l'art: 77.

l'intention de diviser non seulement ces deux lignes mais encore de de diviser les branches de chacune de ces lignes, et de regarder ces branches comme autant de nouvelles lignes, ils auraient du et ils n'auraient pas manqué d'ajouter; „il en est de même a défaut de Parens des „aieux et d' aieules, de Bisaieux, et Bisaieules, à l'egard, desquelles, les „Parens, de l'une ne peuvent succeder, qu'a défaut des Parens de l'autre.,

Que, loin que les Articles intermediaires, qui se trouvent entre les articles 77 et 90 puissent consudire, la consequence qui resulte de ces deux articles rapprochés, il suffit de les suivre avec quelque attention pour connaître qu'ils ne pervent que confirmer cette consequence.

Qu'en effet, tous ces Achiles intermediaires, ne sont que le dévoltagepement, de la regle general posée dans l'article 77. dont la loi fait l'application a divers exemple dans lesquels, elle ne fait, que tirer, la consequence de l'exclusion, ou de la vocation qui resultent de la loi;

Que s'il s'agit dans les artiel: 78, 79, 80 et 81. de faire l' application de l'exclusion à la règle de la distinction des lignes, la loi ne considere, que la ligne du pere, et celle de la mere, et dans chaque ligne exclut toujours les descendans, de l'ascendans le plus éloigné par les descendans, de l'ascendans le plus proche. Les descendans du pere, dit la loi art. 78. exclut tous les descendans des aieul et aieule *paternelles*; à défaut des descendans *du Pere* les descendans, des aieul et aieule Paternels excluent tous les autres descendans des bisaieul et bisaieule *de la même ligne* art. 79. — Les articles 78 et 80 repetent la même chose pour les descendans de la *mere* (qui excluent ceux, des aieul et aieule *maternels* et pour les autres descendans des bisaieul et bisaieule, de la même *ligne* lesquels sont de même exclue par les descendans des aieul et aieule *Maternels* art: 81. ne fait que d'etendre la même regle, a tous les degres superieures.

Que, s'il s'agit dans les arti: 83, 84, 85, et 86. d'expliquer la vocation, et le mode, de partage, la loi n'etabli encore la division

par moitié, qu'entre le descendans du *Pere* ou de la *Mere* entre les descendans de l'aïeul et aïeule *Paternels* ou *Maternels* pour attribuer aux uns la *portion Paternelle* et aux autres la *portion Maternelle*, expressions qui ne designent toujours, que les deux lignes paternelle et maternelle, et qui ne partagent jamais, la *portion Paternelle* ou *Maternelle*, qu'entre les branches en egal degres.

Que c'est par suite de cette exclusion, toujours restreinte aux degres inegaux, et de cette vocation commune restreinte aux branches egales, que l'art: 82. ne partage la Succession qu'en autant de partie *qu'il ya des branches appellées a la recueillir*; que l'art. 88 ne partage en parties egales, que dans la *Subdivision de chaque branche entre les Enfans d'un même chef*; que ces deux Articles forment une nouvelle preuve, que la loi n'a pas compris, les branches sous le mot *ligne*, puisqu'il est impossible, de supposer que la même loi ait employe ces deux mots differens *Ligne* et *branche* pour la même chose puisqu'il est evident, que la loi n'employe ici le mot *branche* que dans sa signification propre.

Que *l'equivoque*, qui a été élevée sur la seconde partie de l'art: 86. ne peut jamais contrebalancer, les decisions positives, qui resultent, non seulement des art: 77. et 90. reunis mais encore des autres articles qui precedent, le 86, que tout le monde convient, *qu'il y a deja un premier vice de rédaction dans cette article (*) qu'il faut suppleer dans la premiere partie après ces mots n'a pas laissé-ceux ci d'heritier descendant d'aïeul ou d'aïeule*; et qu'on ne peut jamais prendre dans cet article le mot *ou* dans le sens, *dis-jonctif*, quand on considere, qu'il a pour *correlatif* art. 79 qui exclut collectivement, les *descendans des bisaieul et bisaieule* par les descendans, des aïeul et aïeule.

(*) Nota Wydawcy—Smutna jest rzecz, gdzie Sądy wytykają ustawom przywary, tam nie bezpiecznego być nie może.

Que,

Que, ce qui achève de repousser l'opinion favorable à la *Refente*, (*) est l'impossibilité, où l'on se trouverait d'appliquer dans Ce *Système*, l'une de dispositions de l'article 76. ainsi conçue les (les *Collateraux*) succèdent *même, au prejudice de ses ascendans* (des ascendans du defunt) *lorsque ils descendent, d'eux ou d'autres ascendans au même degré.*

Il a été clairement décidé par l'art: 51. de la loi du 42 Ventose an 2. et par l'art: 11. de Celle du 9. fructidor suivant, que ces Mots qui terminent l'art: 76. *ou d'autres ascendans au même degré* ne pouvaient s'appliquer au cas où l'ascendant dont ne descend par le *Collatérale*, et que ce dernier veut exclure, comme étant, au même degré, que celui, dont il descend, appartenait à une ligne differente.

Cette decision des Lois de 22. Ventose, et 9 fructidor an 2. est fondé, sur ce principe *que la loi du 17 nivose* avait établi une telle Separation entre la ligne *Paternelle* et la *Ligne Maternelle*, que les Parens de l'une de ces lignes ne pouvaient succeder aux Parens de l'autre, qu'a defaut des Parens dans cette dernière, soit ascendans, soit *Collateraux*.

Si Conformément au *Système* du demandeur la loi avait établi entre les branches ou lignes secondaires de la même ligne *Paternelle*, la même Separation qu'elle a établi, entre ces deux Lignes principales il suivrait de la decision portée par les loi de 22. Ventose et 9. fructidor, qu'au moyen de cette Separation, qui d'après les vues supposées à la loi devrait produire, dans l'un et l'autre cas les mêmes consequences et les mêmes effets, jamais les Parens d'une branche, ou ligne secondaire ne pourraient succeder à la portion attribuée a une branche ou ligne secondaire, qu'a defaut absolu des Parens de Celle-ci; car il est phisi-

(*) Nota Wydawcy—Ta opinia jest Ciała Prawodawczego, które Projekt przeciw *Refente* Rozkazem dziennym 8. Nivose 7. r. odrzucilo.—Więc Sąd nagania swiego Ustawodawcę.

(g)

quement impossible dans cette hypothese de trouver un cas ou le Collateral, qui exclut l'ascendant dont il descend, put exclure un autre ascendant, dont il ne descend point; pacqu'on trouvera toujours à chaque degré Supérieur de l'ascendant des branches ou lignes secondaires divergentes et aussi étrangères, l'une à l'autre, qu'ils sont au premier degré les Lignes Paternelle et Maternelle, et que delors la moitié deférée par la loi à la ligne Paternelle, devant se diviser entre la branche ou ligne secondaire de l'aïeul et celle de l'aïeule dans cette Ligne paternelle, cette *Refente* établira une telle separation entre ces deux branches ou lignes secondaires, que les Parens de la branche ou ligne secondaire, de l'aïeul, ne pourront succeder à la portion exclusivement attribuée, à la branche ou ligne secondaire, de l'aïeule, qu'au defaut absolu des Parens, dans cette dernière branche ou Ligne secondaire; puisque le même principe d'après lequel les lois de Ventôse et fructidor an 2. ont rejeté l'application de ces mots qui terminent l'article 76. *ou autres ascendans au même degré* dans le Cas ou l'ascendant et le Collateral ne sont pas de la même ligne, s'opposerait à l'application de ces mêmes mots dans le cas ou l'ascendant et le Collateral ne seraient pas de la même branche, ou ligne secondaire; d'ou il suit, Comme il est dit plus haut, que dans ce *Système de la Refente* l'article 76 ne pourrait jamais recevoir d'application et qu'ainsi il *faudrait rayer de cet art: 76.* les mots: *ou autres ascendans au même degré* (*) ce qui est légalement impossible, tant, que la disposition, qu'ils expriment, n'est pas à rapporter.

(*) Nota Wydawcy. Cóż zostanie na ziemi świętego? kiedy sądy będą odcinać słowa od słów, odcinać i ustawy dmieniać jakież bezpieczeństwo? kiedy sądy, tak arbitralnie idą, iż wiednéj materyi i téj saméj, i ustawy znoszą i swoje własne wyroki kassują?

Qu' enfin etant obligé d'opter, entre l'une ou l'autre, des deux interpretations, que l'on pretend *donner aux art: 77 et suivans de la loi d' 17 Nivôse* (*), il serait contraire aux principes d' admettre cette, de ces deux Interpretation qui est inconciliable, avec l'art: 78. de la même loi, et de rejeter l' Interpretation avec la quelle cet article 76. se concilie parfaitement;

Par ces motifs le Tribunal rejette la demande de Jean Baptiste François.

Tantae molis erat!...

(*) Tę Interpretacyą Ciał Prawodawcze, przez swoją Ustawę 8. Nivose to upoważniło.

PRZESTROGA

Znaczna omyłka, co do przepisu Nro 4to, to jest wyciągu Landsrechtu Pruskiego, ta w druku zaszła, iż oddział V. Tyt. II. Części II. *von der Erbfolge der Kinder und anderer Verwandten in absteigender Linie*, opuszczony został. Chociaż w texcie § 10 t. dz. §§ z tego oddziału są przytaczanemi. Raczy więc Czytelnik, chcąc te przytaczanie sprawdzać, do samego Oryginału tego Landsrechtu Pruskiego, udać się. —

U W A G I

N A D

PRAWEM PRZYRODZONÉM DO SPADKU.

§ 1.

Ważność materyi.

PRZEPIS Sukcesyiny w Kodexie Cywilnym jest materją nie małej wagi, gdyż ta, przez swoją rozciągłość każdego mieszkańca w kraju tyczy. — Inne kodexu materye, iako to, o małżeństwach, opiekach, kurateli i t. d: o służebnościach, użytkowaniu, i t. d: o testamentach, spółkach, składach, przedawnieniach i t. d: nie są tak rozciągłemi i nie każdego tyczą, bo nie każdy jest małżonkiem, opiekunem, lub kuratorem, nie każdy ma służebność, lub z cudzej rzeczy użytkuie, nie każdy jest z testamentu dziedzicem lub legat otrzymuie, nie każdy zostaje w spółce, lub składu dochodzi albo prawo z przedawnienia sobie rości i t. d: ale każdy umierać musi, więc każdy powinien wiedzieć, komu się spadek po nim dostanie, i nawzajem powinien wiedzieć po kim spadek iemu należy: co wszystko przepis Sukcesyiny, iasnie i dokładnie zawierać powinien; więc widocznie ta materya przez swoją rozciągłość dla każdego mieszkańca jest ważną i każdego tyczy.

Ta ważność w szczególności tylko dla każdego mieszkańca jest teraz okazana, lecz wyższą, rozleglejszą, znakomitszą, i ogólniejszą iéy ważność dla całego rodu ludzkiego poznamy, idzie tu bowiem, o wynalezienie prawd pewnych, w téj ma-

teryi ieszcze nie poznanych, a każda prawda, iest dla rodzaju ludzkiego ważną i użyteczną. —

Wiemy albowiem z iednéy strony, że każdy przepis prawny, powinien w sobie prawdę moralną zawierać, wiemy i to; że każda prawda, iedna, taż sama wszędzie, zawsze, dla każdego człowieka, dla wszystkich narodów, i dla całego rodzaju ludzkiego; wiemy nakoniec i to: że każda prawda nigdy nie iest zmienną, nigdy w sprzeczności z sobą nie pozostaje, i zawsze iest ciągle Jednostayną. —

Z drugiéy zaś strony postrzegamy, że rozliczne przepisy Sukcesyjne, w rozmaitych narodach, różnemi czasy stanowione, tak są między sobą rozróżnionemi, tak sprzecznemi, tak iedne do drugich niepodobnemi, iż ile iest tych przepisów, a iest ich mnóstwo niezliczone, tyle iest między niemi rozróżnienia, tyle sprzeczności, i tyle niezgodności; a zatém z tego każdy łatwo poznać może, że te przepisy z prawdą się miiiają, bo gdyby ią w sobie zawierały, nie byłyby sprzecznemi gdyż prawda nie iest sprzeczną. — Więc te przepisy muszą być koniecznie błędnemi, a zatém nieodbić wypada szukać téy prawdy, któraby przepis Sukcesyiny zgodnym uczyniła. —

Te uwagi widoczne biią w oczy, zastanawiają każdą duszę myślącą, i ią nęca do badania przyczyn tego tak wielkiego Przepisów rozróżnienia, a tém samém zmuszają do szukania tych prawd ukrytych, któreby przepis Sukcesyiny na iednych, równych, i tychże samych zasadach opierały. —

Jest więc ta materya ważną dla każdéy duszy myślący, ważnięszą dla badaczów moralnéy natury człowieka, czyli dla tych Prawników (1) którzy prawa i obowiązki człowieka z na-

(1) Nie rozumieją się tu Prawnicy praktyczni, którzy wiadomość ustaw nadanych, *Legum positivarum* posiadają, lecz o tych tu mowa, którzy badaia

tury człowieczeństwa wywodzą. — Nayważnięszą zaś dla wszystkich Ustawodawców, i dla tych, którzy do Ustawodawstwa Narodowego wpływaią, ażeby ich ustawy na prawdach moralnych zasadzonemi były.

A że my Polacy z mocy naszéy Konstytucyi wpływ do Ustawodawstwa naszego Narodu mamy, i teraz właśnie Kodex Polski iuż zaczęty, do przepisu Sukcesyinego zbliża się; więc nie zaprzeczoną iest prawdą, że naszym na teraz najswiętszym iest obowiązkiem, rzetelnéy i istotnéy prawdy w tym przedmiocie Sukcesyiny dochodzić, ażeby ią w naszym przepisie umieścić. — W tym to iedynie celu ninieysze Uwagi na świat wychodzą. —

§ 2.

Fundament Sukcesyi.

Ogólną posadą prawa do spadku, czyli fundamentem, iest domniemana miłość spadkodawcy ta; iż ten umierając, gdy swój majątek bez żadnego rozrządzenia zostawił, chciał, życzył sobie i żądał tego; ażeby spadek iego tym się dostał, których on za życia naywięcéy kochał, i naywięcéy miał do nich skłonności, a że się ta przyrodzona skłonność w sercu każdego człowieka, naymocniéy ku naybliższym krewnym odzywa; przeto wszystkie Narody, wszyscy prawnicy, wszyscy ustawodawcy iednogodnie i iednomyslnie, prawo do spadku naybliższym krewnym przyznali. —

Byli wprawdzie niektórzy Pisarze, którym się rozmaicie i przeciwnie po głowach marzyło, i tak: *Jedni* mniemali, że majątek po każdym zmarłym zostawiony, iest rzecz opuszczona,

i dochodzą iakiemi te nadane ustawy być powinny, a którym nazwisko Juris prudentów, służy. —

(*res derelicta*) rzecz niczyja (*res nullius*) i że powinna temu się na własność dostać, kto go pierwszy zagarnie (*cedit primo occupanti*). Lecz to mniemanie jest widocznie niedorzeczném, a co większa nayniebezpieczniejszém, ponieważ każdy człowiek staranny, pracowity, przemyślny i oszczędny a tém samém mądry, byłby ciągle na utratę życia swojego narażonym, gdyż przewrotna chciwość, zawsze czyhałaby na jego życie, ażeby była *Prima occupans*, to jest: ażeby zaraz po śmierci Jego ten majątek sobie zagarnęła.

Drudzy mniemali, że majątek śmiercią czyją zostawiony, Rząd ogarnąć powinien, lecz to mniemanie jest jeszcze gorszém i niedorzeczniejszém, ponieważ Rząd taki byłby Saturnem, majątki swoich dzieci pożerającym, a w końcu siebie i swoje dzieci zatracającym. — Pod takim Rządem, wszelka między ludźmi praca i staranność zupełnieby ustała, żadenby się przemysł nie podniósł, niktby się o zebranie majątku nie starał, wiedząc o tém, że się ten majątek, nie jego potomstwu, nie jego rodzinie dostanie, ale na inny cel pójdzie. — Taki więc Rząd przez to zabieranie Spadków naydaléy do drugiego pokolenia, Sam zostałby ubogim, bo niktby dla niego darmo nie pracował. — Nie byłoby bogactw w takim narodzie, a zatem Rząd ten musiałby sam z głodu zginąć, namnożywszy piérwéy próżniaków, leniwców, niedbalców, a tém samém nędzarzów także z głodu ginących, a tak pochłoniąwszy z początku prywatne majątki, w końcu ten drugi Saturn, siebie samego i swoich dzieci do zupełnéy zagłady przywiódłby.

Słusznie więc te błędne, niedorzeczne i krzywe mniemania wszystkie ludy i Narody z pogardą odrzuciły, a rzecz na tém stała, że każdy Spadek (iako wyżej rzekliśmy) naybliższym krewnym zmarłego należy.

Na téy to ogólnéy i powszechnie przyjętém zasadzie, cały się przepis Sukcesyiny opiera. — Treścią jego czyli raczéy istotą rzeczy (*essentia rei*) jest wynalezienie w każdym razie naybliższych zmarłego krewnych, a choć się na piérwszy rzut oka wydaie, iż wynalezienie naybliższego krewnego jest rzeczą prostą, łatwą i która wielkiego mozółu nie wymaga, z tém wszystkiém, to poznanie i wynalezienie naybliższego w każdym zdarzeniu krewnego, jest to właśnie tym punktem a raczéy tym sękiem, o który się wszystkie Ustawodawstwa Europejskie rozbiły, na którym usterknęły, i na którym się tak posprzeczały, tak poróżniły, tak się pokrzyżowały, iż żadnego podobieństwa zgodności między niemi nie ma; jest właśnie ten punkt ważny w którym my téy prawdy, *kto jest w każdym razie naybliższy spadkodawcy krewny*; dochodzić mamy, w dochodzeniu którém prawdy znajdziemy drogę choć wprawdzie prostą, ale takimi zawadami, przeszkodami, i tarasami zawaloną, iż przez ciernia, głogi, i kolce przedzierać się do téy prawdy będziemy. —

§ 3.

Badanie natury o naybliższego krewnego.

Wszystkie prawdy, wyiawszy tylko Religijne, które sam Bóg objawia, lecz inne wszystkie prawdy fizyczne i moralne są w łonie natury zawartemi; tam je człowiek szuka, tam znajduje i z tamtąd wydobywa. — W ten czas jest znaleziona Prawda, kiedy pomysł (Idea) ludzki z naturą rzeczy i działaniami natury jest zgodnym. — Wszystkie wynalazki które w Chemii, w Matematyce, w Mechanice, w Prawie i w Polityce są za pewne, niezawodne, i za niezaprzeczone prawdy powszechnie uznanemi, nie dla czego innego są temi prawdami, tylko

dla tego że w nich pomysł ludzki z naturą rzeczy i z działaniami natury jest zupełnie zgodnym. — Przeciwnie zaś wszystkie mniemania ludzkie które z naturą lub z iéy działaniem nie są zgodnemi, są i muszą być koniecznie błędami, i w nich prawda znaleźć się nie może; bo rozum ludzki nic przeciw naturze działać nie zdoła. *Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.* —

Przystąpmyż więc do tego szacownego i bogatego składu, wniydzmy do téy odwiecznéj prawd Swiątyni; ale zostawmy za drzwiami wszelkie nasze przesady i uprzedzenia, nieśmy przed naturę myśl czystą, niezmaconą, gładką; nieśmy serca żadną chciwością nieskażone, żadnym samolubstwem niezatrute, a ta dobrotliwa matka wskazując nam swoje iawne i widoczne dzieła, wrazi w nasz umysł i zaszczepli w naszych sercach te iasne prawdy z dzieł iéy prosto wynikłe których zbiór uporządkowany wykaże nam w końcu, tę ogólną prawdę której szukamy to jest; tę prawdę = *Kto w każdym razie naybliższym jest Spadkodawcy krewnym.* =

Wypada więc nam zacząć od poznania piérwéj tych dzieł natury, przez które taż natura pokrewieństwo nadaie, rodzinę w ieden związek łączy, bliskość *bezpośrednią i pośrednią* między krewnymi stanowi, z dalszych krewnych bliższemi czyni, wszelką równość rodzinną utrzymuje; a przez te wszystkie swoje dzieła naybliższego w każdym razie Spadkodawcy krewnego wytyka, ponieważ wszystkie te dzieła nie kto inny tylko sama iedna natura sprawia. Dla poznania więc i tych dzieł, i tych prawd weźmy tę rzecz z iéy źródła od samego początku i pilnie rozważmy. —

Bóg stworzywszy świat, i na nim człowieka, plemie ludzkie na rozmnożenie przeznaczył, i zarazem kazdego szczególnego człowieka, śmiertelności poddawszy; tak rozplenienie ro-

dzaiu ludzkiego, iak zabieranie ludzi z tego świata, *saméy iednéj tylko naturze poruczył.* — Ta natura dopełniając woli Twórcy, nie inaczej ludzi na świat iak tylko przez *Porody* (*generation*) wydaie, i nie inaczej tychże luzi z świata, iak tylko przez *śmierć* zabiera. — Więc widoczném jest to:

PIÉRWSZE DZIEŁO NATURY

Ludzi na świat przez Porody wydawać, i tychże przez śmierć zabierać.

Daléy taż natura rozmnażając przez Porody ludzi, porządek tych Porodów po sobie idących sama iedna układa, łączność między niemi; a w téj łączności, styczność iednych z drugimi ustanawia, i tym sposobem każdą rodzinę (*Famille*) w związek rodzinny, ścisłym pokrewieństwa węzłem iednoczy, i zarazem tę iedność rodzinną głównemi pokoleniami, szczególni Porodami, z tych pokoleń wychodzącemi i pojedynczemi osobami z tych Porodów idącemi, tak odcienia i odznacza, iż w téj całej rodzinie, każdy krewny iak iest na świat wydanym, tak w swoim mieyscu, w swoim Porodzie, w swoim Pokoleniu nieporuszenie pozostaie, a przez bliższe lub przez dalsze związki, ze wszystkiemi członkami téj rodziny iest połączonym, iak to wszystko, z zarysu związku rodzinnego obok tu załączonego iasnie widzieć się daie. (2).

Dla dokładnego poznania tego dzieła natury weźmy ten związek przed oczy, i we wszystkich iego częściach dobrze rozważmy.

(2) Tu się uprasza Czytelnika, ażeby z tym związkiem rodzinnym, i z uwagami w wykazie iego przytoczonemi, raczył się dobrze oswoić, ponieważ ten związek z swoimi uwagami całą siłę tego § 3. stanowi, równie iak ten § 3ci główną iest posadą tego całego dziełka, w którego dalszym ciągu bardzo często do tego § 3. odnosić się będziemy.

Zacznijmy nasze rozwagi od samego Spadkodawcy, ponieważ rzecz cała o niego tu idzie, gdyż dla niego najbliższych jego krewnych, w każdym razie upatrywać mamy. —

Widzimy Spadkodawcę w środku tego związku, i razem postrzegamy, że całą swoją rodziną, na *dół*, w *górze* i po *bokach* jest otoczonym, a tak ze wszystkimi członkami téj rodziny połączonym. —

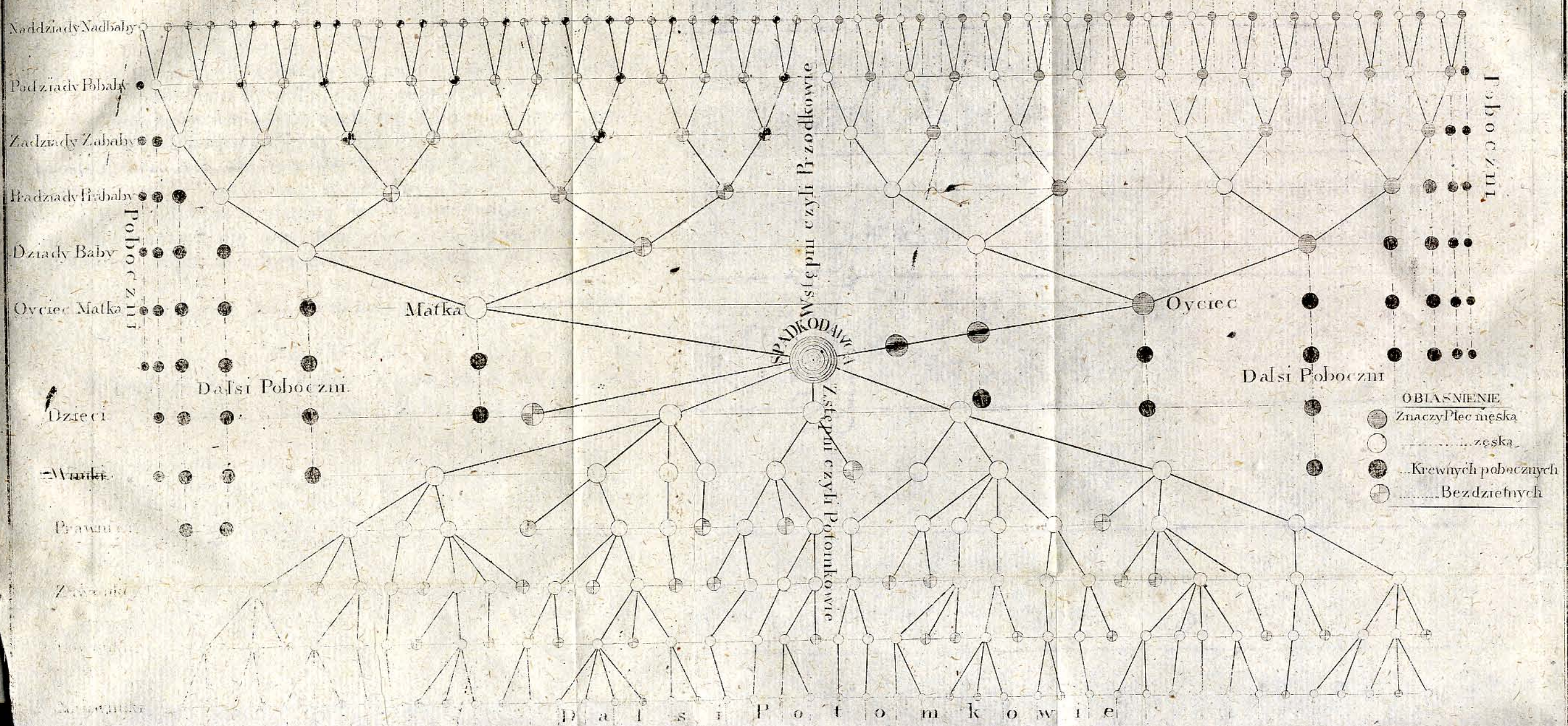
Rozważmyż więc to jego połączenie cząstkowo; zacznijmy od niego samego i idźmy najprzód na *dół*, a tu widzimy tych wszystkich którzy od niego przez Porody iedne za drugimi następujące pochodzą. — To jest: *Dzieci* z których *Wnuki* z tych *Prawnuki* z tych *Zawnuki* z tych *Pownuki*, z tych *Nadwnuki* i tak dalej aż do nayodlegléyszego jego potomstwa. — Ci wszyscy nazywają się pospolicie tym słowem *Zstępni*, *Descendentes*.

Zwróćmy się teraz znowu do tegoż Spadkodawcy, i idźmy od niego w *górze*, a tu widzimy jego Przodków od których on pochodzi, a których ten porządek coraz w *górze* idzie. — *Ojciec* *Matka* — *Dziady* *Baby*, — *Pradziady* *Prababy*, — *Zadziady* *Zababy*, — *Podziady* *Pobaby*, — *Naddziady* *Nadbaby*, i tak dalej aż do nayodleglejszych Jego Przodków, a ci są nazwanymi. *Wstępni* (*ascendentes*).

Postrzegamy dalej w téj górze, że każdy z jego Przodków czyli *Wstępnych*, wydał ieszcze prócz niego inne swoje Potomstwo, które po bokach widzimy, a które potomstwo dla tego jest z Spadkodawcą połączone, ponieważ Spadkodawca wspólnie z nim od iednegoż i tegoż samego Przodka pochodzi. To drugie Potomstwo nazwaném jest powszechnie — *Krewni poboczni* (*Collaterales*).

Po tém rozważeniu, iasnie więc widzimy, że ten Spadkodawca ze wszystkimi krewnymi i Ci wszyscy krewni z Spadkodawcą

D a l s i P r z o d k o w r e

kodawcą nawzajem ścisłym i wspólnym węzłem pokrewieństwa tak są połączeni iż wszyscy razem iedną nierozdzielną rodzinę składają. — (3).

Nadto poznaemy z tego związku iasnie, że iedni krewni bliżey, a drudzy daléy i coraz daléy z Spadkodawcą są połączonemi. — Nadewszystko zaś uważmy to dobrze, że żaden poboczny krewny, nie iest prosto z Spadkodawcą połączonym, ale każdy poboczny nie inaczey iest z nim połączonym, tylko przez tego wspólnego Przodka, od którego razem i ten poboczny i Spadkodawca wspólnie pochodzą; i tak: iasnie widzimy, że brat rodzony Spadkodawcy, nie iest z tym Spadkodawcą prosto połączonym, ale się z nim łączy dla tego że i on i Spadkodawca wspólnie od iednego swojego oycy pochodzą. — Podobnież Stryi lub brat stryieczny Spadkodawcy nigdzie się prosto z Spadkodawcą nie łączą, lecz tylko łączą się przez Dziada od którego wspólnie z Spadkodawcą pochodzą. (4) i tak coraz daléy. —

Z téy tak iasnéy i niezaprzeczonéy uwagi, niezaprzeczona wynika ta,

PRAWDA.

Że każdy ten wspólny Przodek, przez którego iak przez iedną spoynią, i poboczny i Spadkodawca są połączonemi, iest

- (3) Wszystkie te członki iednéy rodziny są między sobą połączonemi, gdyż czy weźmiemy wszystkich z dołu nadwnuków, tedy ci wszyscy i każdy z nich poiedynczo, ze wszystkiemi Spadkodawcy Przodkami, aż do Naddziadów i do Naddziadów i do Naddziadów ci wszyscy z Naddziadami przez tegoż Spadkodawcę równie są połączonemi.
- (4) Co się tu mówi o Oycu z synem, toż ma się rozumieć z córką, a równie o matce z córką i z synem, podobnież co o dziadu to i o babce, co o Stryiu toż o wniu i ciotce, co o bracie toż i o siostrze, i t. d: ponieważ te inne osoby przezwiskami się tylko różnią, ale własności iedne i też same mają; co Czytelnik raczy w całym tym Dzielku tak uważać. — Dla tego bowiem

punktem między niemi dwoma środkującym, bo obydwaj nie inaczej się tylko przez niego łączą, a zatem iawnie rzecz widoczna, że każdy ten wspólny Przodek jest bliższym Spadkodawcy krewnym, a niżeli jego poboczny Potomek, który tylko przez niego jest z Spadkodawcą połączonym. — Tę prawdę tak iasną prosty rozsądek w Matematyce wskazuje. — Że punkt *średni* jest bliższym do każdego z swoich dwóch ostatecznych, a niżeli ci dwaj ostateczni do siebie (5). Z tego więc wszystkiego cośmy dopiero poznali okazuje się nam iasnie i widocznie:

DRUGIE DZIEŁO NATURY

Krewnych w związek rodzinny ściśle iednoczenia.

Idźmy dalej w poznawaniu dzieł natury. — Widzimy że bliskość *bezpośrednia*, znajduje się w każdym Porodzie, między Płodzącym i Spłodzonym, to jest: między każdym oycem a jego synem, ponieważ żaden inny krewny między niemi nie pośredniczy, przeciwnie zaś oni obydwaj między sobą i dalszemi iednego lecz z drugim styczniemi krewnymi nawzajem sobie pośredniczą; i tak: oyciec pośredniczy między wszystkimi swoimi Przodkami a między swoim synem, ponieważ ten

te osoby z swoich przezwisk tu się nie powtarzają w texcie bo by ich imiona na próżno powtarzane sens ścią, swoim przewlekaniem — Czytelnik zaś w téj rzeczy iako nowy i może dotąd jeszcze niedotknięty potrzebuje ciągłego myślenia, dla rozważania i postrzegania, czyli te prawdy któreśmy założyli, istotnie prawdami z naturą zgodnemi okazały się. — Ułatwiając więc Czytelnikowi ten ciąg uwag, zawsze powtarzając różnych imion, osób iedno znaczących unikać będziemy, gdyż Czytelnik sam wie dobrze że co się o iedną z tych osób mówi, toż się rozumie i o drugich osobach, też samą własność mających. —

(5) Tę prawdę wraźmy w pamięć, dla postrzegania błędów wielu bardzo przepisów Europejskich. —

syn nie może być bliższym krewnym swojego dziada, bo nim jest oyciec jego, iako syn tego dziada i t. d., a na odwrót syn pośredniczy między swoim oycem i między swoim potomstwem, ponieważ oyciec jego nie może być bliższym krewnym wnuka swojego, bo nim jest syn jego iako oyciec tego wnuka. — (6).

Na to, więc, ażeby się który z nich do dalszych krewnych drugiemu styczniemu zbliżył, potrzeba koniecznie na iednego z nich Śmierci, a w ten czas drugi przez tę Śmierć bliższym pośrednie zostaje krewnym tych którzy się z umarłym stykali; i tak: po Śmierci oycy, syn staje się bliższym krewnym swojego dziada, a po Śmierci dziada swojego Pradziada i t. d. — i na odwrót oyciec po śmierci syna zostaje bliższym swojego wnuka, a po śmierci wnuka, swojego Prawnuka i t. d. (7) a zatem Śmierć zabierając pośredniczących krewnych, — zbliża pozostałych do tych, którzy z zabranymi są najbliżej styczni; Śmierć zatem bliskość *pośrednią* sprawia.

A że i Poród i Śmierć są (iako wyżej widzieliśmy) *pierwszym dziełem* natury więc samo przez się wykazuje się i to:

TRZECIE DZIEŁO NATURY

Bliskości bezpośredniej i pośredniej między krewnymi stanowienia.

Dalej, doświadczamy codziennie że ta natura bez żadnego względu, nie tylko pojedyncze osoby, nie tylko całe Poro-

- (6) Toż samo ma się rozumieć i w linii pobocznej że Oyciec pośredniczy między synem iednym i drugim, iako to mało co wyżej iasnie jest wykazane. —
 (7) To samo dzieje się w każdym położeniu Fizycznym, gdzie iakie Istoty porządkiem są ustanowione i tak np. w alfabecie liter a, b, c, d, e, f, są w porządku: b, jest najbliższym do a, i pośredniczy między a i c. lecz wyrwawszy b, tedy c styczne z wyrwaniem b zbliży się do a. po wyrwaniu c zbliży się d a po d, e i tak dalej.

dy, ale nawet całkowite główne Pokolenia bardzo często z rodzin przez śmierć, zabiera. — Lecz choć przez ten zabor uszczupla pełność rodziny, i zewnętrzną ięć postać nieco zmienia, iednak dla tego, żadna rodzina nie ginie, ani się nie rozrywa, ale *związek rodzinny* zawsze się w iedności utrzymuje, ponieważ na mieysce śmiercią zabranych, dalsi krewni z zabranymi styczni, zawsze następują i do Spadkodawcy zbliżają się tak dalece; że żaden człowiek nie może bez zostawienia naybliższego krewnego umrzeć (8) muszą koniecznie bydź iego naybliżsi krewni, bo rodzina iego chyba z końcem świata, zupełnie zniszczoną bydź może — a tak iawném iest to:

CZWARTE DZIEŁO NATURY

Rodziny zawsze w iedności utrzymywania i nigdy ięć nie rozrywania. —

W ostatku, gdy bliskość *bezpośrednia*, w każdym (iaki wi dzieliśmy) iest *Porodzie*, więc każdy człowiek mając swoje dzieci, w dwoiakięć bliskości *bezpośrednięć* zostaje, raz iak *oyciec* z swoimi własnymi dziećmi, *drugi raz* iak *syn* z swoim oycem. — Tu twardy nam do zgryzienia sęk przypadł, bo ta wątpliwość zachodzi, kto do spadku iest bliższym? albo czy?

(8) Tak iest — Nikt nie może umrzeć bez zostawienia krewnych, bo dopuściwszy gdyby nie tylko te sześć pokoleń, któreśmy w *związku rodzinnym* umieścili, ale gdyby piędziesiąt, i sto głównych pokoleń, z których Spadkodawca pochodzi, zupełnie wymarło, tedy z setnego pierwszego, lub ieszcze z dalszego, iakiś poboczny krewny musi pozostawać, i w tym razie on będzie naybliższym. — Dalęć ieszcze posuniemy się dla okazania tęg prawdy, że *nikt bez krewnych nie umrze*. Daymy bowiem że gdyby tak plemie ludzkie wyginęło iżby dwóch tylko ludzi zostało, tedy i w tenczas umierający z nich pierwszy nie umrze bez krewnego bo ten drugi nim będzie, iako od Adama i Ewy wspólnie z pierwszym umarłym pochodzący (podług Pisma Sgo). Ostatni dopiero człowiek umierając żadnego krewnego nie zostawi.

równie ci krewni, *Rodzice i potomstwo*, są do spadku naybliższemi? dla tego; że równie są *bezpośrednie* bliskimi? Lecz Matka natura z tego kłopotu nas wybawia, i tę wątpliwość nam rozwiązuie, wskazawszy na swoje dzieło to, że w każde płodzące stworzenie, a szczególnięć w serce człowieka, miłość niezbedną i skłonność ku płodowi własnemu wlała i nadała, a tak przez tę wlaną skłonność, iawnie wskazuje, że potomstwo iest bliższém do spadku, ile że się łączy do tego moralny obowiązek Rodziców starania się o dobro tych którym życie dali. — Więc zawsze każde Potomstwo do spadku iest naybliższém po tym, od którego iest spłodzonym. (9) Z tego więc łatwo poznaiemy to:

PIĄTE DZIEŁO NATURY

Mocnéć skłonności ku własnemu Płodowi nadanie.

Nakoniec, widzimy, że taż natura, w całej rodzinie, wszystkie ięć członki, równym i iednymże bez żadnęg różnicy sposobem na świat wydaie, równe i też same czucia, skłonności w nie wlewa, też same potrzeby nadaie, iedne i też same środki, do zaspokoienia potrzeb wskazuje, równe i też same prawa i obowiązki, wzajemne w całej rodzinie przepisuje, a tak widoczném iest to:

SZÓSTE DZIEŁO NATURY

Równości praw całej rodzinie nadania.

Tak więc poznawszy te dzieła natury przystąpmy teraz do tęg powszechnęg matki, i przedstawiając ięć rozmaite przy-

(9) Toż samo rozumie się i w bliskości *pośrednięć* t: np. między dziadem a bratem rodzonym, którzy w równęć bliskości *pośrednięć* zostają. — Brat bliższy od dziada dla tego że iest płodem oycy, i równie stryj iest bliższym od Pradziada dla tego że iest płodem dziada i t. d: ponieważ iednęć i też same przyczyny, zawsze iednęć i też same skutki wydaia. —

padki, w iakich się spadek zdarzać może, badaymy ią o to szczerze, = *kogo Spadkodawca w każdym razie naybliższego krewnego zostawia.* = A ta dobrotliwa matka, widząc w nas chęć szczerą szukania rzetelnéy prawdy, nie odmówi nam tego dobrodzieystwa, bo nigdy śmiertelnikom nie odmawia, gdy ią szczerze badaia. — Przystąpmy więc do téy dobrotliwéy matki, badaymy ią, przedstawiając iéy kolejno wszystkie przypadki z ich zdarzeniami i pilnie iéy skazówkę uważaymy. —

B A D A N I A N A T U R Y.

P R Z Y P A D E K I.

Zap. 1. *Kto z krewnych do Spadku po zmarłym zostawionego jest naybliższym?*

Natura przez swoje dzieło 3cie nadania bliskości wskazuje nam Potomstwo zmarłego, ponieważ to Potomstwo bezpośrednio jest z umarłym bliskie. —

Zap. 2. *A gdy i Rodzice równie z Dziećmi są bezpośrednie bliższymi — czyż równie z Dziećmi do Spadku należą?*

Natura przez swoje dzieło 5te wlanéy ku własnemu Potomstwu skłonności wskazuje nam, że i w tém zdarzeniu, gdy Rodzice Spadkodawcy razem z iego Potomstwem znajduia się, zawsze Potomstwo do Spadku jest bliższém od Rodziców — którzy Rodzice dopiero w braku Potomstwa, dla tego że są bezpośrednie bliższymi, stają się do Spadku naybliższymi.

Zap. 3. *Jakimże trybem ten Spadek między to Potomstwo ma być podzielonym?*

Natura przez swoje dzieła 1wszego Porodu — 3cie. Bliżkości, 6te Równości Praw nadania. — Wskazuje nam że ten spadek na równe części, między Dzieci zmarłego podzielać się powinien, ponieważ ten spadek jest

dla nich wspólnym. Wszystkie Dzieci, bez różnicy, równe Prawo do niego mają; bo Ojciec wszystkie swoje Dzieci bez żadnéy różnicy równie kocha, albo przynajmniéy kochać powinien. — A zatem sam prosty rozum dyktuie, że ten Spadek na równe części między Dziećmi podzielonym być powinien. —

Zap. 4. *Cóż? w ten czas? Kiedy niektóre Dzieci piérwéy, przed Spadkodawcą wymarły? i tak np. Miał Spadkodawca Czworo Dzieci, w tym porządku ich urodzenia, to jest: Piotra — Annę — Jana — i Katarzynę — Piotr piérwéy umarł, i żadnego Potomstwa po sobie nie zostawił — Anna i Jan żyją. — Lecz Katarzyna także umarła, zostawiwszy jednak Potomstwo po sobie.* —

Natura w tém zdarzeniu przez też same powyższe swoje dzieła, tak nam wskazuje, że żadna część na Piotra wydzielać się z Spadku nie może. — bo prosty rozum uczy; że popioły Piotra téy części nie użyją, a zatem Piotr zmarły, brać swoiéy części nie może, a gdy bezpotomnie umarł, więc Piotr Prawa swojego, do téy części nikomu nie podał, zatem Piotr w tym razie jest iak nie był do Spadku, *Nullą*, a zatem ta część, która na niego przypaść miała, zostaje w Spadku nie-tykaną, i ten cały Spadek, dla Tróygą pozostałych Dzieci wspólny, na Trzy części ma się między nimi dzielić. — Jedna przypada *Annie*, Druga *Janowi*, którzy że żyją, każde z nich część swoię na własność bierze i każde z nich, wziętą częścią, iak swoią własnością rozrządzać może. — a część Trzecia, na zmarłą *Katarzynę* przypadła, jest oddzielnym, dla iéy Potomstwa Spadkiem, którym iéy Potomstwo ma się tymże samym try-

hem podzielić iakim Potomstwo piérwszego Spadkodawcy podzieloném zostało. —.

Zap. 5. *Cóż w ten czas? kiedy które Dziecie téy Katarzyny, a względnie piérwszego Spadkodawcy Wnuk także piérwéy umarł?* —

Natura, i w tém zdarzeniu, przez téż same swoje powyższe dzieła, iako zawsze iednostayna nam wskazuje, że część tego zmarłego Wnuka, po Matce iego Katarzynie, na niego spadła, ma się między Dzieci iego, a względnie, między Prawniki podzielić, i tak daléy zawsze iednostaynym trybem, część zmarłego Prawnika, między Zawnuki, część zmarłego Zawnu-ka, między Pownuki, część zmarłego Pownuka, między Nadwnuki, i t. daléy, ponieważ każda część na zmarłego przypadła iest, po tym zmarłym, iako nowy Spadek, między iego Dzieci tymże samym trybem dzielić się powinna. —

Zap. 6. *A iezeli i Anna i Katarzyna, z całym Potomstwem piérwéy wymarli i tylko się Jan sam ieden pozostał. — Jakże się ma Spadek dzielić?*

Natura przez prosty rozsądek zdrowy wskazuje, że żadna rzecz nigdy się piérwéy nie dzieli, póki się iéy Potrzeba podziału nie okaże — a nawet gdy się potrzeba podziału okaże, także piérwéy się nie dzieli póki się nie okaże, na wiele części ma byđ dzieloną. Ten-że sam prosty rozsądek wskazuje że każdy przedwcześnie bez potrzeby Spadku podział byłby niedorzecznym, a zatém w tém zdarzeniu gdy Jan syn sam tylko ieden pozostał, cały spadek, bez żadnego podziału Janowi należy, ponieważ Jan sam ieden będąc naybliższym

szym żadnego Wspólnika sobie równego do Spadku w tém zdarzeniu nie ma.

Zap. 7. *A kiedy same tylko Wnuki lub same Prawniki, a nawet i dalsi, daymy że gdyby same tylko Nadwnuki, po zmarłych swoich Przodkach pozostali, iakim natenczas trybem, Spadek ma byđ między nimi dzielonym?*

Natura przez wszystkie swoje powyższe dzieła iasnie wskazuje, że i w tém zdarzeniu, zawsze się Spadek nayprzód na tyle części dzieli, ile było piérwszych którzy Potomstwo swoje zostawili. — Każda ta część iako nowy Spadek idzie potém na Potomstwo każdego zmarłego, i tak: gdy Wnuki same pozostaną czy ich, od iednych dzieci iako Piérwszych do Spadku mniéy, a od Drugich więcéy było, te Wnuki do téy tylko części idą, która na ich Oyca przypadła, a Prawniki także do téy tylko części, która na Wnuka iako ich Oyca przypadła, — toż samo Zawnuki aż do Nadwnuków, którzy do téy tylko części idą która, na Pownuka, a ich Oyca przypadła, zgola, że każde Potomstwo, to tylko bierze, co by ich bezpośredni Przodek otrzymał, gdyby był nie umarł.

Ten porządek i ten tryb Spadkowania, od Natury ustanowiony, i przez iéy widoczne dzieła, nam wskazany, tak iest iasnym, tak prostym, tak czystym, tak zrozumiałym, a razem tak sprawiedliwym, iż każdy go łatwo poiać, i zrozumieć może, iż każdemu do duszy i do serca przylega.

Dla tego to, wszystkie Ustawodawstwa ten tryb Spadkowania, w Potomstwie Spadkodawcy, iedno-

myślnie i zgodnie przyięły (10), ledwie nie słowo, w słowo, iak tu natura wskazała, Potomstwu Spadkodawcy, ten tryb przepisały. — Ponieważ każdy z tych przepisów; Spadek najprzód między Dzieci, bądź żyjące, bądź pierwéy umarłe lecz Potomstwo swoje zostawiające, podziela, nietykając tych Dzieci, które pierwéy bezpotomnie pomarły, a potém część umarłego Dziecięcia iego dzieciom, czyli Wnukom względnie pierwszego Spadkodawcy, równie część zmarłego Wnuka, także iego dzieciom czyli Prawnukom — i t. d. podaie.

Czemuż? ach! czemuż? też same Ustawodawstwa, a mianowicie Europeyskie tegoż samego trybu, który za dobry uznawszy, tu przyięły, czemuż? i w dalszych Przypadkach, ciągle i iednostaynie nie zachowują? dla czegoż? w Przypadkach dalszych, gdy Potomstwa, do części, po swoich Wstępnych iako do Spadku po nich przychodzą, tegoż samego trybu, i tychże samych Prawideł dla nich nie przyznają? dla czegoż? od nich odstępują? Dla czegoż? nie postrzegali? albo raczéy niechcieli postrzegać, tych Prawd prostych, czystych, iasných które natura w tym trybie zawarła, za Prawidła ogólne, na wszystkie Przypadki podała, i widocznie ie wskazała? Te Prawdy są następujące. —

(10) Patrz załączone na końcu Novelle Justiniana 118. Cap. 1. pod Nr. 1. w Korykturze naszéy pod Nr. 2. — Art. 10. i 11ty Kodex Francuzki pod Nrm. 3tio Art. 745. — Powsz. Prawo Pruskie pod Nr. 4. § 302. i od §. 348 do 365. Tyt. II. Część II. — Kodex Austr. pod Nr. 5to w §§ 732. — 733. — 734. — i inne Znalazły się śiednak zwyczaje różnych Prowincyi Francuzkich, które w brew temu poszły, i stanowią że syn żyjący cały Spadek po Oycu zabiera, a Dzieci od zmarłych Braci iego idące nie niedostają — iako to: Ponthica Art. 18. — Artois Art. 60 i 93. Boulonnais Art. 76. le Hainaux Chap. 77. Art. 15 i inne. — Patrz Code Napoleon, avec des notes indicatif des Loix Coutumes etc. par Henri Jean Bapt. Dard.

I. Prawda.

Że każdy Spadek jest wspólnością tych, którzy pierwsi do niego przychodzą, (*iak tu dzieci*) a zatém równie między niemi ma bydz podzielonym (*iak tu między Anną Janem i Katarzyną.*)

2. Prawda.

Że każdy Spadek na tyle się tylko części dzieli, ile jest tych pierwszych, naybliższych krewnych do niego przychodzących, bądź żyjących, bądź umarłych, lecz potomstwo zostawiających, (*iak tu na trzy części*) Ci co żyją, biorą części swoje na własność, (*iak tu Anna i Jan*) część na zmarłego przypadła, idzie na iego Potomstwo, (*tak iak tu część Katarzyny, na iéy Potomstwo poszła.*) —

3. Prawda.

Że Spadek nigdy się nie dzieli na tych, którzy bezpotomnie pierwéy umarli, tak iak tu część która na Piotra przypadła, nie jest wydzieloną. —

4. Prawda.

Że każdy Spadek, nigdy się przedwcześnie nie podziela, póki się nie okaże czy ma bydz dzielonym, a potém póki się nie okaże, na wiele części ma się dzielić. —

Tę Prawdę sam prosty rozum dyktuje, bo na cóż przedwcześnie dzielić Spadek? kiedy czasem, nie ma potrzeby Jego podziału. — I tak np. dajmy w tym samym Przypadku po wygaśnieniu reszty iego Potomstwa, gdyby ten Spadkodawca iednego tylko syna zostawił, iak tu wyżéy Jana, czyż nie byłby bezrozumny, ten, któryby przedwcześnie Spadek na Cztery części pierwéy podzielił pod tym pozorem, że ten Spadkodaw-

wca miał Czworo dzieci, a gdyby się potém okazało, że wszystkie Inne dzieci bezpotomnie tak wymarły, że ieden tylko Jan pozostał, więc ten przedwczesny Podział byłby niedorzecznym, bo wypada wszystkie Cztery części na próżno porozdzielane dać temu iednemu synowi Janowi, bo on sam ieden naybliższy pozostał. Więc rzecz widoczna, że ten przedwczesny Spadku podział, byłby niedorzecznym. —

Równa niedorzeczność, zachodzi i w tenczas kiedy Spadek potrzebuie być podzielonym, dzielić go wprzody, na pamięć poki się nie okaże, na wiele części ma być podzielonym, i tak np. w tymże samym Przypadku co wyżej, iak bezrozumnie uczyniłby każdy, gdyby ten Spadek przedwczesnie na Cztery części rozdzielił, pod tymże samym pozorem, że ten Spadkodawca miał Czworo dzieci. — Ponieważ przy oddawaniu tych części — Annie, Janowi, i Katarzynie okazałaby się część Czwarta na Piotra wydzielona być *martwą Sierotą*, bo ią Piotr — ani sam wiaść nie może, gdyż nie żyje, ani nikomu żadnego Prawa do niéy nie podał, bo żadnego Potomstwa swojego nie zostawił. Podział więc taki byłby nierozumnym, a zatém widoczna Prawda że każdy przedwczesny Spadku podział iest niedorzecznym (11).

(11) Może się komu na pierwszy rzut oka wydawać, że dowód niedorzeczności przedwczesnego podziału iakiéy rzeczy, a zatém, spadku, bez poprzedniéy wiadomości czy ma być dzieloną i na wiele części ma być dzieloną, iest tu zbytecznie nad potrzebę (*superflue*) przytoczonym, gdyż to tak iest rzeczą iasną, że iéy nikt zaprzeczyć nie może. — Lecz Czytelnik sam się niżej przekona, iż ten Wywód téy prawdy był tu potrzebnym, kiedy niżej zobaczy że wiele przepisów Sukcesyjnych zaczynały od tego, że naypierwéy sam spadek, przedwczesnie na różne części podzielały — a potém do każdéy części wydzielonéy, krewnych upatrywały, równie się Czytelnik przekona, o niegodziwościach i niesprawiedliwościach, z powodu tych przedwczesnych niedorzecznych podziałów, między krewnemi wynikłych. Nadto przekona się

5. Prawda.

Że każdy Spadek raz między piérwszemi krewnemi podzielony, (*iak tu między Dziećmi*) zaraz w téy chwili, przestanie iuż być Spadkiem i Naturę Spadku traci. —

Ta prawda iest widoczną, ponieważ po tém piérwszym podziale, zupełnie inna postać, i inny stan rzeczy pokazał się, gdyż części z tego Spadku na Annę i Jana przypadłe stały się ich własnością którą oni podług swoiéy woli rozrządzać mogą, część zaś na Katarzynę wypadła, poszła na iéy Potomstwo do podziału iako iéy Spadek oddzielny i zupełnie inny od piérwszego, a zatém nie ma Piérwszego Spadku, bo przez Podział stracił swoię Naturę.

6. Prawda.

Że część Spadku na iakiego zmarłego przypadła (*iak tu na Katarzynę*) staie się oddzielnym, nowym Spadkiem dla Potomstwa tego zmarłego — (*iak tu dla Potomstwa Katarzyny*) —

I ta Prawda iest widoczną, ponieważ Dzieci Katarzyny, a Wnuki piérwszego Spadkodawcy, nie idą prosto do Spadku Dziadowskiego, bo ten Spadek nie Im, lecz piérwszym Dzieciom iego należał, a zostawszy między iego dzieci podzielonym, przestał iuż być Spadkiem, lecz te Wnuki idą do nowego oddzielnego Spadku, po Matce swoiéy Katarzynie, który no-

Czytelnik, że im który przepis wczesniéjszy i liczniéjszy podział Spadku przedwczesnie czynił, tém się większych niedorzeczności, a z tego, tém się większych niegodziwości, i niesprawiedliwości, dopuścił. Więc potrzeba konieczna zmusiła, niedorzeczność, przedwczesnego Spadku podziału, tu okazać.

wy Spadek z części Spadku Dziadowskiego, na ich Matkę przypadły utworzonym został, a następnie po śmierci Wnuka, dzieci jego czyli Prawnuki, nie idą do Spadku Pradziada, ani nawet do Spadku ich Babki Katarzyny, bo te Spadki między bliższych podzielone, przestały być Spadkami, i do Prawników nigdy nienależały, lecz te Prawniki idą do Spadku innego z części po Katarzynie na Wnuka przypadły, złożonego, iako do Spadku nowego po tym Wnuku, a po ich Oycu im należnego i tak dalej aż do Nadwnuków, którzy biorąc Spadek po swoich Oycach a względnie pierwszego Spadkodawcy, po Pownukach nie biorą spadku, po swoim *Naddziadu*, tym pierwszym Spadkodawcy, ani po tych wszystkich którzy od tego Naddziada, aż do ich Ojca Pownuka idą, bo te wszystkie Spadki, coraz rozdzielane, coraz nowsze nigdy do nich nienależały, ale te Nadwnuki, idą do Spadku, z części na Pownuka przypadły utworzonego, iako do Spadku po swoim Oycu a względnie po Pownuku im należnego (12).

Te wszystkie Prawdy tak jasne, proste, czyste i zrozumiałe, Dobrotliwa Matka Natura, widocznie nam wskazuje, wraźmy je sobie dobrze w naszą pamięć, i wiernie się ich ciągle trzymajmy. Taż natura i we wszystkich dalszych Przypadkach równie jasne Prawdy nam okaże, a z zbioru których razem połączonych, sama przez się na wierzch wynidzie, ta ogólna Prawda, której szukamy to jest ta Prawda = *Kogo zmarły Spadkodawca z najbliższych swoich krewnych*

(12) Nie poznanie tej Prawdy, zrodziło ten wyraz = *Representatio est fictio legis* = iak to niżej iasnie zobaczymy.

zostawia. — Ponieważ ta powszechna Matka natura nigdy nie jest zmienną, lecz zawsze i ciągle iednostayną, ciągle swoim zasadam raz położonym wierną, jest (*Consequente*) zawsze z iednych, i z tychże samych przyczyn, iedneż i też same skutki wydaie: iakie Prawidła, w której rzeczy, raz ustanowi, też same prawidła i w drugich rzeczach podobnych, lub téyże samey natury, ciągle i wiecznie zachowuje. A zatém iaki tryb sukcedowania w tym Przypadku I. nam wskazała, takiż sam tryb i w dalszych Przypadkach wskaże. — Ah! czemuż to? téy Matki nie słuchano? Czemuż to iéy nie naśladowano? — Lecz postąpmy dalej w naszych Badaniach.

PRZYPADEK II.

Badajmy téy naszej Matki.

1. *Któż jest do Spadku naybliższym kiedy Spadkodawca nikogo z swojego Potomstwa nie zostawił* (13).

Natura przez swoje dzieło *3cie Stanowienia bliskości*, wskazuje nam, że w tém zdarzeniu Rodzice zmarłego, to jest: Ojciec i Matka są naybliższemi krewnymi, ponieważ ci Rodzice, w *bezpośredniéy* blisko-

(13) Ten Przypadek II. to jest: gdy Spadek po Bezpotomnym zostaje, jest tym twardym sękiem, o który się wszystkie Przepisy Europejskie rozbiły i po swoim się rozbiciu na wszystkie strony rozpierzchnęły, na tym to iedynym Punkcie, wszystkie usterknęły, między sobą się posprzeczały i tak dalece się poróżniły, iż w dalszym ciągu ich Przepisów, żadnego między niemi podobieństwa żadney zgodności nie ma, każde z nich, co raz innych, a innych krewnych, za naybliższych uznaje (iak to wszystko niżej zobaczymy) więc ta różnica, koniecznie nas zmusza, do szukania Prawdy.

ści, z zmarłym swoim synem pozostaia, gdyż żaden inny krewny między niemi, a tym zmarłym synem, niepośredniczy. — A zatem Spadek w tym razie gdy Potomstwa Spadkodawca nie zostawił samemu Oycu i saméy Matce należy (14), bo nikt w równi z niemi nie jest.

2. Jakim trybem Spadek ma być między niemi podzielonym?

Natura przez Prawdę 1^{wszą}, 2^{gą}, pod Przypadkiem 1szym iasnie wskazuje, że gdy Spadek jest ich wspólnością, a przez Dzieło 6te Praw równości, iż ci Dwójce równe Prawo mają. — Więc na dwie równe części, między niemi, ma być podzielonym.

3. A gdy iednoż z tych Rodziców. Daymy Matka umarła?

Natura w tém zdarzeniu, przez swoje dzieło 5te wlanéy skłonności ku Płodowi i przez Prawdy 5^{tą} i 6^{tą} pod Przyp: I. że część zmarłego Rodzica idzie na iego Potomstwo, iasnie wskazuje, że ta część Matczyna iako od-

(14) Dalwigt: w Dziele swoim pod Tyt: *Versuch einer Philosophischen Darstellung des Erbrechts*: Theil 1. § 33: jest tego mniemania, na zasadzie tego Axiomatu: *Successio non ascendit sed descendit*, to jest: że Spadek nie w górę, ale na dół idzie, że nie Rodzice lecz Bracia i Siostry rodzone Spadkodawcy powinni być piérwszemi od Rodziców do Spadku a Rodzice dopiero po nich. Lecz Dalwigt nie postrzegł tego, że słowo *descendit* (pochodzi) nie może się zastosować między Bracią, bo nigdzie jeszcze Brat z Brata nieposzedł czyli nieurodził się. — A nikt jeszcze na takie axioma, (którebym chęci Dalwigta było dogodném) nieodważył się i niepowiedział — *Successio non ascendit sed excurrit* — to jest że Spadek nie idzie w górę, lecz wskakuje na bok — bo takie axioma byłoby niedorzeczném bo dalszych pobocznych krewnych robiłoby bliższemi, od ich wstępnych — z których pochodzi, przewróciłoby cały Porządek Natury — a na tém i prosta rachuba, i czyta Logika wieleby ucierpiała. —

oddzielna, i nowy Spadek po niéy, ma iść na iéy Potomstwo, i między tym Potomstwem takim samym trybem, iaki pod Przyp. I. dla Potomstwa Spadkodawcy jest ustanowionym, ma być podzielona.

4. A kiedy ta Matka, bezpotomnie umarła?

Natura, w tém zdarzeniu przez Prawdę 3^{cią} i 4^{tą} pod Przypad: I. widocznie wskazuje, że Oyciec sam ieden po stracie swojego Wspólnika (to jest Matki) pozostały, cały Spadek bierze, i razem też natura przez Praw: 4^{tą} wskazuje że ten Oyciec nie dla tego bierze że jest téy Matki mężem, bo ślub nie nadaie Tytułu do Spadku, ale ten Oyciec bierze dla tego; że sam ieden w tym razie naybliższym został krewnym tak, iak gdyby ieden syn Jan pozostał co w Prawdzie 4^{téy} pod Przypad: I. jest wykazany, bierze zatem Oyciec sam ieden ten Spadek iak swoją własność, bo sam ieden bez Wspólnika, naybliższym krewnym okazał się.

5. A kiedy i Oyciec nie żyje?

Natura przez dzieło 5te skłonności ku Płodowi i przez Prawdy 5^{tą} i 6^{tą} w Przypad: I. iasnie wskazuje że w ten czas ten cały Spadek idzie na Oycia Potomstwo do podzielenia między nim podług trybu w Przypad: I. wskazanego, i razem nam też Natura przez Prawdy 5^{tą} i 6^{tą} wskazuje, że to Potomstwo tego Oycia to jest Bracia i Siostry rodzeni; piérwszego Spadkodawcy, ten Spadek nie biorą po Bracie swoim, bo Spadek ich Brata, czyli był między Rodzicami rozdzielonym, czyli samemu Oycu na własność przypadł, przestał już być Spadkiem, i nigdy do Rodzeństwa prosto nienależał, bo Rodzeństwo nie styka się prosto z Bratem,

lecz tylko przez Rodziców, którzy bliższymi byli, ale to Rodzeństwo bierze ten Sapek nowy, po Oycu, który Spadek Oycowski z Spadku Braterskiego utworzonym został, tak iak to Prawdy 5ta i 6ta pod Przypad: I. iasnie wskazują.

Ta skazowka z dzieł natury wynikła, zawiera w sobie tę

Prawdę.

Że każdy Spadek zawsze w prosty tylko Linii chodzi, a nigdy na bok niewyskakuje.

Prawda ta jest widoczną, ponieważ Spadek idzie najprzód na dół to jest: po Płodzących na Spłodzonych, po Oycu na jego Dzieci, i na całe Potomstwo, iak w Przypadku I, a gdy nie ma spłodzonych, wraca się w ten czas, i idzie w górę, to jest: po Spłodzonych na Płodzących, iak tu w Przypad: II. po Synie na Rodziców, bo Rodzice bezpośrednio z Synem styczni, i znowu po tych Rodzicach, iako po Płodzących, idzie na dół, iak tu w tymże Przypad: II. raz, po Matce piérwéy zmarléy, *Drugim* raz, po Oycu, poszedł na ich Potomstwo, i tym to sposobem *poboczni* przychodzą do Spadku zostawionego, lecz nie wprost, bo żadnego połączenia *bezpośredniego* z Spadkodawcą nie mają — ale ci *poboczni* przychodzą do nowego Spadku, po swoich Wstępnych, a z tego wynika samo przez się, że *Spadek nigdy na bok niewyskakuje*, ponieważ w Dziele 2gim Natury związku Rodzinnego, iasnie widzieliśmy, że żaden *poboczny*, nie łączy się prosto z Spadkodawcą, lecz tylko przez Wspólnego Przodka, a zatem i do Spadku nie

może być bliższym od tegoż Przodka. — Więc Spadek nigdy na bok wyskakiwać nie może (15).

Postrzegamy także tu że prawdy 3^{cia} i 4ta pod Przypad: I. wskazane są ściśle zachowane — ponieważ gdy Matka bezpotomnie zesła, i Oyciec sam ieden, iako najbliższy okazał się, Spadek przedwcześnie i bez potrzeby nie był podzielonym, lecz pozostały Oyciec iako sam ieden najbliższy, ten Spadek cały bierze — ale idźmy dalej jeszcze. —

P R Z Y P A D E K III.

Badałmy w nim Natury.

Zap. 1. Kiedy Spadkodawca nie zostawił, ani swojego Potomstwa, ani Rodziców, ani żadnego Potomka z Rodziców, idącego. Któż? do Spadku z krewnych jego jest najbliższym?

Natura w tém zdarzeniu, przez swoje dzieła iako to, 2gim związku Rodzinnego i 3cie Nadawania bliskości, wskazuje w tym Przypadku, że Dziady i Baby, tak Oyczyści iak Macierzyści, są najbliższymi, bo z Rodzicami, którzy bezpośrednio z Spadkodawcą stykali się, oni są *bezpośrednie* styczni, a zatem teraz *pośrednie* najbliższymi, taż Natura przez dzieło 6te Praw równości, i przez

(15) Tu Dalwigt (p: poprzedzającą notę) iasnie widzi, gdzie można to axioma: *Successio non ascendit, sed descendit*, zastosować, że nigdy Bracia przed Rodzicami piérwszymi być nie mogą, — bo *Successio non excurrit*, i że nigdy Bracia pod piérwsze axioma podciągniętemi być nie mogą, bo *frater a fratre non descendit* — to jest: że Brat od Brata nie pochodzi — bo Brat Brata nie płodzi — a zatem że Brat dopiero po Oycu, lub po Matce iako od nich pochodzący, przychodzi.

Prawdę 1. w Przypad: I. wskazuje, że Spadek jest wspólnym, a przez Prawdę 2. że się równie dzielić powinien. Taż natura iasnie wskazuje, że te Dziady i Baby równie Spadkiem iako wspólnicy podzielać się mają.

Zap. 2. *Cóż w ten czas? jeżeli które z nich piérwéy umarło? i tak daymy, że Dziad Matczyn umarł?*

Natura w tém zdarzeniu przez swoje Dzieło 5te własnéy skłonności ku Płodowi, i przez Prawdy w Przypad: I. 5tą i 6tą że część zmarłego idzie na iego Potomstwo, iasnie wskazuje, że część, na Dziada Matczynego piérwéy zmarłego przypadła ma iść, iako nowy po nim Spadek na iego Potomstwo, i to potomstwo trybem w Przypad: I. wskazanym ma się między sobą iego częścią iako nowym, po nim Spadkiem, podzielić.

Zap. 3. *A kiedy ten Dziad Matczyn bezpotomnie umarł, i żadnego Potomka nie zostawił?*

Natura w tym razie, zawsze iednostayna, przez Prawdy pod Przypad: I. iako to 2gą że się Spadek na tyle części dzieli, ile jest lub żyjących, lub Potomstwo zostawiających, — przez Prawdę 3cią, że Spadek na bezpotomnych nie dzieli się — przez Prawdę 4tą, że przedwczesny Podział jest niedorzecznym, iasnie nam wskazuje, że żadna część na Dziada Matczynego bezpotomnie zeszłego, iako w tym razie *nullę* wydzielać się nie może, i że ta część zostaje w całym Spadku, tak iak w Przypad: I. część na Piotra Syna bezpotomnego, nie była wydzielaną, a ten cały Spadek ma byź na Troie pozostałych, bądź żyjących, bądź potomstwa swoje zostawiających — to jest: na Babę Matczyną, na Dziada Oyczystego i na Babę Oyczystą, równie podzielonym —

ponieważ ci Troie po stracie swojego bezpotomnego współnika, równe Prawa mając, równie się tym Spadkiem iak swoją wspólnością podzielić powinni.

Zap. 4. *A jeżeli Dziady i Baby bezpotomnie tak wymrą, iż iedno tylko z nich pozostanie? albo od tego tylko iednego Potomstwo? iak się Spadek ma dzielić?*

Natura, przez Prawdę 4tą pod Przypadkiem I. wskazuje nam, że w tym razie, gdy iedno tylko po reszcie bezpotomnych, pozostaje, żaden podział Spadku byź nie ma, bo byłby niedorzecznym, ale w tym razie, cały Spadek, temu Jednemu pozostałemu należy, któren, gdy żyje, ten Spadek na własność bierze — a jeżeli i to piérwéy umarło, zostawiwszy Potomstwo, tedy ten cały Spadek, iako nowy po nim, idzie na iego Potomstwo do podziału tym trybem, który jest w Przypadku I. wyrażony. —

U W A G A.

W tém miejscu widzimy iasnie tę Prawdę, że Natura w swoich prawidłach zawsze i ciągle jest iednostayną (*Consequente*) i tak:

Jak w Przypad: I. Dzieci Spadkodawcy, że są najbliższemi, są do Spadku piérwsi — Jak w Przypad: II. Rodzice w braku Potomstwa najbliżsi, Piérwszemi do Spadku zostali. Tak i tu w tym Przypad: III. Dziady i Baby gdy w braku poprzednich, najbliższemi się okazali, są do Spadku za naypiérwszych wskazanemi.

Jak w Przypad: I. Taż Natura podział między żyjącemi tylko, lub Potomstwo zostawiającemi Dziećmi,

równy wskazała, iak równie w Przyp: II. Tenże podział równy, między żyjącemi, lub Potomstwo zostawiającemi Rodzicami uczyniła. — Tak i w tym Przypad: III. równy podział Spadku między żyjącemi, lub Potomstwo zostawiającemi Dziadami i Babami wskazuje, —

Jak w Przypad: I. części, na *bezpomnego* Syna Piotra, niewydziela, lecz cały Spadek na Troje to iest na *Annę, Jana, i Katarzynę*, oddaie — iak w Przypad: II. część na Matkę, *bezpomną* nie wydziela, lecz cały Spadek Oycu iako Jednemu pozostałemu naybliższemu oddaie. — Tak i tu w Przypad: III. Część, na *bezpomnego* Matczynego Dziada przypadać mającý, nie wydziela, lecz zostawiwszy ią w Spadku nietykalną — ten Spadek cały iako wspólność, Troygu pozostałym to iest: *Babce Matczynéy Dziadowi Oyczystemu i Babce Oyczystéy* do równego między niemi podziału oddaie. —

Jak w Przypad: I. na zap: 6. gdy *Jan* sam pozostaie, cały Spadek *Janowi*, a w Przypad: II. gdy sam *Ociec* po *bezpomnéy* Matce pozostał — Cały Spadek temuż *Oycu*, iako iednemu naybliższemu oddaie, tak i tu, na Zap: 4. gdy po *bezpomnych*, *Jedno* tylko z Dziadów i Bab pozostaie, cały Spadek temu *jednemu* iako naybliższemu i równego sobie niemającemu oddaie.

Tak więc iasnie widzimy, że ta Powszechna dobroćliwa i sprawiedliwa Matka Natura, nie czyni żadnéy, między wszystkiemi krewnymi różnicy, lecz wszystkie członki Rodziny, równie iak swoje Dzieci uważa, nierozdziera Rodziny na dwoie, lecz ią w zupełnéy Jedności zawsze ściśle utrzymuie; wszystkim

krewnym, którzy z kolei swoiéy za naybliższych się okazuią, równe Prawa nadaie, żadnego Dobrodzieystwa Jednym, z uymą Praw dla drugich należnych, bynajmniéy nie czyni, lecz iak Matka dobroćliwa i razem sprawiedliwa, każdy Spadek w równości i iedności między niemi dzieli.

Tę Uwagę wraźmy sobie dobrze w pamięć, Ona nam posłuży do postrzegania błędów, w tych nawet przepisach Sukcesyinych, które się naywięcéy do porządku naturalnego zbliżyły (16) a teraz daléy w naszych Badaniach Natury postąpmy. —

P R Z Y P A D E K IV.

A ieżeli Dziady i Baby tak zupełnie z swoim Potomstwem wymarli, iż żaden krewny z ich Pokolenia nie pozostał? — Któż w tenczas naybliższy krewny? i co z Spadkiem czynić?

Natura, przez też same swoje dzieła, któreśmy w poprzednich Przypadkach I. II. i III. przytoczyli;

(16) Między Przepisami Europeyskiemi. Przodkowie nasi przez szczęśliwy i trafny pomysł, który w Art: 13. i 14 Korrekturey okazali, naypierwsi, podobno w Europie, do natury zbliżyli się (iak to niżéy iasnie i widocznie zobaczemy) za pomysłem naszych Przodków, Kodex Austr: we dwa wieki poszedł, i ten pomysł dokładnie rozwinął (iak to równie w swoim miejscu zobaczemy) ale gdy ten Kodex do tego Przyp: III. doszedł. Przyznawszy w prawdzie cały Spadek przez § 738. Dziadom i Babom, zaraz w tém usterknał, że rozdarł Rodzinę na dwie strony. — Zboczył więc z toru natury, potargał iedność Rodzinną, zniósł równość Praw Dziadów i Bab, a następnie Pradziadów, Zdziadów i Podziadów, wpada z tego, w błąd drugi, czyni przedwczesny Spadku podział, a z tych błędów, ta niesprawiedliwość wynikła, że jednym, z równych, krewnym, większe części bez żadnego Tytułu przypyznawał, a Drugim też same prawa mającym, bez żadnéy przyczyny podcinał, i Ich całkowitą należytość pouszczuplał, iak to wszystko, niżéy w swoim miejscu jaśniéy i obszerniéy zobaczemy. —

równie iak przez też same prawdy pod Prawd: I. II. i III. wskazane, nakoniec przez uwagę pod Przyp: III. dopiero co umieszczoną, iednostaynie nam wskazuje, że w tém zdarzeniu, Pradziady i Prababy z swoiemi Potomstwami są naybliższemi, że Spadek cały iako ich wspólność, dzieli się na tyle części, ile będzie tych Pradziadów lub Prabab, żyjących albo Potomstwo swoje zostawiających, z opuszczeniem tych wszystkich Pradziadów i Prabab którzy bezpotomnie zeszli, że żyjący, jeżeli które pozostało, biorą część swoją iak własność, a część zmarłego każdego, idzie względnie na iego Potomstwo, tym samym trybem iaki Natura w Przypad: I. dla Potomstwa pierwszego Spadkodawcy, ustanowiła, a tak między każdym Potomstwem, ma być podzieloną. —

P R Z Y P A D E K V.

A jeżeli Pradziady i Prababy, ze wszystkiemi swoiemi Pokoleniami wymarły?

Natura, zawsze zasądom swoim wierna, i w prawidłach raz ustanowionych niezmienna; w tém zdarzeniu, wskazuje nam że do tego Spadku naybliżsi są Zadziady, i Zababy z ich Potomstwem że Spadek dzieli się na tyle części, ile się okaże, tych Zadziadów i Zabab, Potomstwo swoje zostawiających, z opuszczeniem zawsze, tych wszystkich Zadziadów i Zabab, którzy bezpotomnie zeszli, że Część równa na każdego z nich przypadła (ponieważ już niepodobno ażeby które żyło i sobie wziąć mogło) podziela się względnie między iego Potomstwo, zawsze tym samym trybem

hem iaki w Przypad: I. dla Potomstwa Spadkodawcy jest ustanowionym.

Widziemy więc iasnie, że Natura zawsze jednostayna, zawsze naybliższym krewnym Spadek oddaie. — zawsze tym, którzy z kolei przychodzą, równą sprawiedliwość wymierza.

Widziemy nadto, że gdy się Spadek, po bezpotomnym okazał, Natura zawsze porządkiem i z kolei, Wstępnych iako Piérwszych, wskazuje w Przypad: I. II. III. IV. i V. a nigdy, do *Pobocznych* z opuszczeniem tych Wstępnych nie wyskakuie, bo w iéy Dziele zgim iasnie widzieliśmy, że każdy Wstępny wspólny, od którego, i Spadkodawca i krewny *Poboczny* wspólnie pochodzą, iest koniecznie iako środkiem, bliższym od swojego Potomka — więc koniecznie piérwéy iemu Spadek przyznawać należy, a po nim dopiero iego Potomstwu, które iest względnie Spadkodawcy *poboczném*, inaczej bowiem bez tych piérwszych Wstępnych do *Pobocznych* trafić nie można. —

P R Z Y P A D E K VI.

A kiedy i Pradziady z swoiemi Pokoleniami zupełnie wymarły?

Natura, zawsze swym torem idąc, w tém zdarzeniu przez też same Dzieła, i przez też same Prawdy, które we wszystkich powyższych Przypadkach widzieliśmy, wskazuje nam, że są naybliżsi *Zadziady i Zababy*, czyli raczej ich Pokolenia — Spadek podziela się na tyle części, ile tych *Zadziadów i Zabab* było, którzy swoje Potomstwo zostawili zawsze z opuszczeniem

tych, *Zadziadów* i *Zabab*, którzy żadnego Potomstwa nie zostawili — że Spadek między ich Potomstwo, zawsze tymże samym trybem, iaki dla Potomstwa pod Przypad: I. iest wskazanym, podzielonym bydz winien.

P R Z Y P A D E K VII.

A kiedy Pokolenia Zadziadów i Zabab zupełnie wygasły. —

Natura nigdy niezmienna, i w tém zdarzeniu *Podziady* i *Pobaby* z ich potomstwem wskazuje — Podział Spadku na tyle Części, ile ich iest potomstwo zostawiających, zawsze z opuszczeniem tych, którzy bezpotomnie zesli, wskazuje: a każdą część Potomstwa względnie każdemu do podziału, zawsze iednym trybem oddaie. —

P R Z Y P A D E K VIII.

A kiedy i Pokolenia Podziadów zupełnie wygasły?

Natura zawsze iedna, wskazuje w tém zdarzeniu *Naddziady* i *Nadbaby* z ich potomstwami. Podział Spadku, na tyle tylko części, ile iest tych, co potomstwo zostawili, zawsze z opuszczeniem tych, którzy bezpotomnie zesli, wskazuje, a każdą Część Potomstwu każdemu przypadłą, po iego własnym *Naddziadu* lub *Nadbabie* do Podziału, zawsze iednym trybem pod Przyp: I. wskazanym oddaie (17).

(17) Związek Rodzinny wyżey w zarysie załączony, zakończyliśmy w górze na *Naddziadach* i na *Nadbabach*, a to dla tego, że niektóre celniejsze przepisy Europejskie, krewnych pobocznych, do 12go tylko stopnia do Spadku dopuszczają, a dalszych krewnych oddalają — krewny zaś 12 stopnia iest ten, który od iakiegoś *Naddziada* lub *Nadbaby* Spadkodawcy, pochodzi. — Z tegoż

Otóż iuż stanęliśmy u naszego kresu; ta powszechna Matka Natura przez swoje widoczne Dzieła, i przez iasne Prawdy, z iéy dzieł wynikłe, doprowadziła nas do téy ogólney Prawdy, któręy tak troskliwie szukamy, albo raczëy ta ogólna Prawda, z tych dzieł i z tych Prawd, sama przez się na wierzch wyszła, i nam się w zupełnéy swoiéy iasności pokazała, bo teraz iasnie widzimy — kogo każdy Spadkodawca, w każdym przypadku, i w każdym zdarzeniu, naybliższego do Spadku swojego krewnego zostawia. —

Taż dobrotliwa Matka bacząc naszą chęć szczerą i gorącą, w szukaniu Prawdy, więcéy ieszcze dla nas uczyniła, ponieważ gotowy Porządek do naszego przepisu, Sukcesyinego sama nam podyktowała. —

Ten Porządek tak iest prosty, iasny, i zrozumiały, iż niedołężny chyba umysł, poiać go, poznać, i zrozumieć nie zdoła. —

Ten Porządek tak iest czysty i sprawiedliwy, iż chyba tylko umysł grubemi przesądami zmacony, tych własności iemu nie przyzna.

Ten Porządek tak w całym Rodzie ludzkim iednostayny, tak dla wszystkich Rodzin równy, i dogodny,

samego powodu tenże związek Rodzinny w dole na *Nadwnukach* zakończony, ażeby latwiey poznać, przez iakie Porody ten krewny poboczny, od *Naddziada* lub od *Nadbaby* idąc a tém samém będąc ich *Nadwnukiem*, zostaje w 12 stopniu Pobocznym Spadkodawcy krewnym. — Lecz ktoby chciał i dalszych nad 12ty stopień pobocznych do Spadku dopuścić (iak to wiele innych Przepisow czyni.) Ten musi koniecznie coraz wyższych i od *Naddziadów* dalszych Spadkodawcy Przodków wymienić i ich odznaczyć Imiona np. *Pranaddziadów* — *Zanaddziadów* — *Ponaddziadów* i t. d. a to dla tego ażeby, gdy Pokolenia *Naddziadów* wygasną, Spadek między tych dalszych Przodków był podzielonym, bo inaczey do dalszych *Pobocznych* trafić nie można. —

iż chyba tylko Sercu zepsutemu, lub samolubstwem zatrutemu, podobać się nie może. —

Owe Pierwotne Azyatyckie Narody, które w kolebce ieszcze świata, z Stanu natury wychodząc, najpierwsze towarzystwa, w nieskażonéy swoiéy niewinności kojarzyły, które od saméy natury pielęgnowane, ani swojego, prostego, czystego, i zdrowego Rozsądku, żadnemi przesadami nie skrzywiły, nie zmąciły, nie zatruiły — Ani czystości Serc swoich, żadnym prywatnym interessem lub samolubstwem, nie skaziły, nie skały, nie zbrudziły, te mówię pierwotne Azyatyckie Narody, ten Porządek Sukcesyiny, od Natury wskazany, iasnie w swoiéy niewinności widziały, i za naydoskonalszy jego uznały, kiedy w swoich Sukcesyinych Przepisach, ten sam Porządek od kilku tysięcy lat, swoim Ludom podaly, i ten Porządek wyżey od Natury wskazany, dotąd między ich Ludami utrzymuje się. —

Temi Narodami są następujące: —

1we. Indyjskie które w swoiéy Xiędze *Menu* nazywanéy, Przepis Sukcesyiny, podług tego Porządku zawierają. —

2re. Chińskie które także w swoiéy Xiędze *Ta-Tsing, Len Ler.* Przepis Sukcesyiny podług tegoż samego Porządku w sobie zamykają. —

3cie. Hebrayskie Narody, w zasadach Moyżeszowych tenże sam Porządek naturalny zachowały, i te wszystkie narody, ledwie nie słowo w słowo, z małemi tylko odmianami, względem Płci różności i innych drobniejszych okoliczności, ten sam Porządek przepisały — iako nam światły, pracowity i uczony Edward

Gans, w szacownym swoim dziele, z pewnych źródeł i z nayskrupulatniejszą troskliwością wyszukiwanych czerpanym, iasnie i dowodnie okazał. (18)

§ 4.

Przyczyny różności Europejskich Przepisów.

Rzecz dziwna! do pojęcia trudna, a nawet do wiary niepodobna, iak to się stało? i iak się to stać mogło? że choć Natura iasnie, i widocznie wskazuje, kto iest w każdym razie, *Naybliższym* Spadkodawcy krewnym — jednakże, wszystkie Europejskie Ustawodawstwa, *Starożytne, średnich wieków, i naynowsze*, tak się między sobą w wymienieniu tego *Naybliższego* krewnego rozparły, tak się rozstrzygnęły, i tak się między sobą posprzeczały, iż w tém mnóstwie niezliczonym Przepisów Europejskich i dwóch razem znaleźć nie można, któreby się na iedne i na też same zasady, w okazaniu *Naybliższego*, w każdym razie krewnego, iednomyślnie zgodziły, gdy tym czasem pierwotne Azyatyckie Narody (iak to dopiero co widzieliśmy) poszedłszy torem Natury, w jedno-zgodnych Pomysłach, na iednychże i na tychże samych zasadach, Porządek Sukcesyiny, swoim Ludom przepisały!

Rzecz zaiste dziwna! — Lecz ścisłemu Serc i Czynów Ludzkich Badaczowi, do odgadnienia nietrudna, kiedy się nad tém pilnie zastanowi, że Ustawodawcom Europejskim, *Dwa* potężne, a dotąd zupełnie niepożyte, na Rodzay Ludzki, i na wszelkie Prawdy, ciągle zawzięte *Wrogi* zawsze na przeszkodzie stawały i uporczywą zawziętością swoją, to sprawiły; iż ci

(18) Patrz to Dzieło pod Tytułem: *Das Römische Erbrecht in seiner Stellung zu vor, und nach Römischen.* I. Band. I. kapitel Indisches. Erbrecht II. kapitel Chinesisches Erbrecht — III. kapitel Mosaisch-Talmudisches Erbrecht.

Ustawodawcy iasnego Porządku Sukcesyinego, od Natury wskazanego, albo poznać nie mogli, albo poznać nie chcieli: lecz za błędnymi tych Wrogów urojeniami, a raczéj za ich Dziwactwami i za majakami ślepo i niewolniczo poszli, a tak zboczywszy z toru Natury, w rozliczne błędy koniecznie wpadać musieli, i dla tego między sobą niezgodnemi zostały, ponieważ tyjące krzywych dróg są do błędów, a jedna tylko prosta do Prawdy prowadzi.— Temi *Wrogami* są całemu światu znani, w ciemnotach na nasze klęski, wylęgli —

PRZESĄD, i INTERES PRYWATNY — *Pierwszy* maćci umysły, a drugi kazi serca. —

Te dwa Wrogi, spiknąwszy się na Plemię ludzkie i na wszelkie Prawdy, i wzięwszy się za ręce, wszystkie przepisy Europejskie, swoim jadem zatruiły, skaziły, i zbrudziły. — Tę Prawdę zaraz poznamy, kiedy kolejno w krótkości Dzieie Ustawodawstw Europejskich, przebieżemy. — zaczniemy od Starożytnych. —

§ 5.

Ustawodawstwa Starożytne.

Z starożytnych Europejskich Ustawodawstw znane nam są najpierwéj Greckie, które z Grecyi do Rzymu w Dwunastu Tablicach sprowadzonemi zostały — z nich i z podziału gruntowego pod Romulusem i Serwuszem Tulliuszem na Familie nastąpionego, utworzyło się Prawo Rzymskie — Znany jest powszechnie w Prawie Rzymskim dwoiaki Przepis Sukcesyiny. Jeden *Stary* tak nazwany *Vetus*, a drugi nowy nazwany *Nova* (*Successio*) to iest: *Novellae Justiniana*.

Przepis stary *Vetus* tchnął, grubemi owowczesnemi przesądami, nayprzód, w samym Rzymie od początku wylęglami,

a potém przez ustawy Greckie, coraz więcéj wzrosłemi, i prywatnym interessem popartemi. — Ogólną zasadą iego, było szczególne dobrodzieystwo dla Rodu Męzkiego, to iest: *Jus Agnationis* i władza Oycowska *Patria Potestas*. Ten przesąd z interessem Prywatnym połączony, musiał koniecznie dziwaczny Przepis Sukcesyiny wydać, a tego treść następująca była. —

1ód. Za Dziedziców do Spadku, te tylko członki Rodziny uznanemi były, które w czasie śmierci, pod władzą Oycowską zostawały, tak nazwani *Haeredes sui*, Dziedzice swoi. (19) — a zatém Dzieci, bądź zaprzędane (bo Oyciec mógł swoje Dzieci, do trzech razy zaprzędawać) bądź usamowolnione, do Spadku po Oycu nic nie należały (20). —

2re. W niedostatku tych Dziedziców swoich, szli do Spadku *Agnati* to iest: dalsi z Rodziny Męzkiey, wyłączając kobiety — Jedne tylko Siostry rodzone przypuszczonemi były (21).

3cie. Oyciec ani po Synie, ani po Corce nieusamowolnionych, Spadku nie brał: ponieważ Syn taki, lub Córka, zostając pod władzą Oycowską, były iego iako *Rzecz* własnością, a zatém swoiéj własności mieć nie mogli, i cokolwiek nabyli, to nie sobie, ale Oycu nabyli (22).

4te. Oyciec brał Spadek po Synie usamowolnionym, lecz nie brał tego Spadku iako Oyciec po Synie, lecz iako uwalniający Syna Prawem Patrona. *Jure Patronatûs* (23).

(19) §. 2. Inst. Lib: Z Tyt. XXIX. de Haered: Qualitate — Lib. 33. §. 1. de Test. Milet.

(20) § 9. Inst. Lib. III. Tit. 1. de Haeredita.

(21) § 3. Inst. Lib. III. Tit. II. de Legitima Agnat: Successione. —

(22) Inst: Lib: II. Tit. IX. Tit. Per quas Person: acquiritur.

(23) § Ult: Inst. Lib. III. Tit. II. de Legit. Agnat. Successione.

5te. Ani Matka po Synie (bo nie była *Agnata*) ani Syn po Matce Spadku nie brali (24). —

Ten przesądny dziki, i niedorzeczny Przepis, raział Rozsądek ludzki, i niesprawiedliwością swoją, serce i umysł oburzał, przeto władze Rzymskie za postępem coraz zdrowszego światła, nie mogąc tych niegodziwości znosić, a na pozór, szanowanie tych przesądnych Ustaw, udając, w istocie samę, przez swoje Wyroki je zdaremniały i ztąd to poszły owe Edicta, Pretorów. *Unde liberi* (25). *Unde legitimi*. (26). *Unde cognati* (27). ztąd także wypłynęły te *Senatus consulta*, *Tertulianum* (28) *Orphinianum* (29) ztąd nakoniec poszły *Constitutiones Principum* (30). Te wszystkie Urządzenia tych Magistratur, zbliżając się do słuszności, i do sprawiedliwości, dzikość tych przesądów, uludzaiąc ich przepisy, cokolwiek łagodziły. —

Ta albowiem jest moc i dzielność Natury, iż, choć ią przesady i samolubstwo przytłumić i zatrzeć usiłują, ona jednak zawsze się okaże: *Illam tamen redibit*, a przeciwnie taka jest nikczemność, Ustaw przesądnych, iż te na próżno się powagą swoją nadymają, ponieważ Sady i Magistratury albo obchodząc je, i na pozór niby nietykalnemi zostawiając, swoimi Urządzeniami, złudzaią, zdaremniaią, a nakoniec w zupełną niepamięć puszczają; albo też Sady dzikością ich rażone, wprost,

(24) Inst. Lib. III. Tit. III. de Scito Tertul.

(25) § 9. Inst. Lib. III. Tit. I. de Haeredit. — Lib. I. § 7. 4. Lib. II. Tit. IV. unde Liberi.

(26) § 1. 2. Inst. Tit. X. de Bonor. Poss. — L. 5. § 1. L. I. L. 4. unde Legitimi.

(27) L. I. m. §. 3. L. 2. — unde Cognati.

(28) § 2. § 7. Inst. Lib. III. Tit. III. de Scito Tertuliano.

(29) Lib. II. Tit. IV. de Scito Orphiniano.

(30) § 1. Inst. Lib. II. Tit. IV. de Scito Orphi.

wprost, bez wybiegów, bez żadnej ogrodki i idąc sumiennie za sprawiedliwością i za słusnością, bynajmniej na takie Ustawy nie zważają. Tak dawniej bywało, tak się teraz dzieje, i tak koniecznie na potém będzie, że Przesady do czasu pewnego tylko wojują, a za postępem światła upadać koniecznie muszą, Prawdy zaś przez naturę wskazane później lub wcześniej zawsze górę wezmą. —

To Rzymskie Przesądów zastarzałych bożyszcze tysiącem lat (31) zbutwiało, coraz przez Magistratury, z swoich dzikich błędów odzierane, padło nakoniec i niszczało. — Justynian śmiertelny cios mu zadał, wszystkie te przesady i samolubstwa z Prawa Rodu Męskiego, iak z władzy Oycowskiej (*ex jure Agnationis et ex Patria potestate*) pochodzące, iednym pociągiem pióra zniszczył. — A ztąd Nowa druga sukcesya Rzymska nastąpiła. Justynian iey Tworca, po zniesieniu przesądów starych, zbliżył się cokolwiek do Natury, w tém: że różnicę Płci zniósł, i równe prawa, krewnym bądź męskiej bądź Płci żeńskiej przyznał. Trzy klasy Sukcessorów ustanowił, to jest: *Zstępnych*, *Wstępnych* i *Pobocznych*, i dla każdej z tych klas osobne Rozdziały przeznaczył. (32)

Treść Jego Przepisu Sukcesyjnego jest ta:

rod *Zstępnych*, to jest: Potomstwo Spadkodawcy, za najbliższych do Spadku uznał — Podział Spadku między tém potomstwem, tak ustanowił. *Nayprzód* cały Spadek podzielił równie między Dzieci. — Potém jeżeli które Dzieci pierwey umarło, tedy część tego zmarłego, podzielił się między Potom-

(31) Ten stary przepis *Vetus* przeszło lat 1000, trwał. Ponieważ Tablice Greckie Roku 451. przed Erą Chrześcijańską sprowadzone były, a Justynian Roku 565. Ery Chrześcijańskiej umarł.

(32) Patrz Wyiątek z Prawa Rzymskiego Dwóch Novelli, iedney 118tęy a Drugięy 127. pod Nr. 1. przy końcu załączony.

stwo tego zmarłego, a *względnie* Spadkodawcy Piérwszego, między Wnuków — a jeżeli Wnuk piérwéy umarł, tedy idzie część iego na Prawnuków, i tak coraz daléy, nazywając ten *Tryb* sukcesowania *per stirpes* — Nov: 118. Cap. I. a tu jasnie widzimy, że Justynian zupełnie się z Porządkiem od Natury pod Przypadkiem I. w § 3. tego Dziełka wskazanym, zgadza (33).

2re. W niedostatku Potomstwa, to iest: w Przyp: II. gdy Spadkodawca, żadnego z swoich Potomków nie zostawił, Justynian cały Spadek razem przyznaje i Wstępny, i Rodzeństwu tego Spadkodawcy wyłączając Przyrodnich w ten sposób, że Wstępni bliżsi stopniem są piérwszemi, a gdy równi w stopniach, więc się Spadek na dwie części rozdziela, na Oyczystych i na Macierzystych Wstępnych równie z temi Wstępniemi, Bracia i Siostry Spadkodawcy rodzeni to iest: Ci co z iednych Rodziców, z których i Spadkodawca pochodzą, do Spadku idą: jeżeli zaś tylko, albo sam Ojciec albo sama Matka pozostała, w ten czas Spadek między tym pozostałym Rodzicem, i między tym Rodzeństwem, na tyle się równych części podziela, ile się tych Osób okaże. Jak Nov: 118. Cap. II. (34).

(33) Porównaj ten Cap. I. z Badaniem Natury pod Przypad: I. w §. 3. t. dz: a jasnie się okazuje, że ten sam *Tryb* który Natura wskazuje, Justynian bez żadnéy zmiany przyjął. —

(34) Tu Justynian odstąpił od Porządku Natury, pod Przypad: II. w §. 3. t. dz: wskazanego. — Sam sobie się sprzeciwia — Raz gdy sam piérwey podzielił Sukcessorów na trzy Klasy, to iest na *Zstępnych*, *Wstępnych* i *Pobocznych* i oddzielne dla każdéy wszeogólności klasy, Rozdziały przeznaczył, tu Dwie te klasy *Wstępnych* i Rodzeństwo, które iest *Poboczném*, bierze zarówno, i za toż samo, co się prostéy logice sprzeciwia, gdyż wielka między iednemi, a drugimi zachodzi różnica — Drugi raz, że tenże Justynian, sam w Instytucjach, i w Pandektach powiedział — że Ojciec z synem są w *Piérwszym* stopniu Pokrewieństwa, a Brat z Bratem w *drugim*, tu zaś uważając

3cie. Co do *Pobocznych* — Tu Justynian znówu się powtarza i stanowi, że gdy Spadkodawca ani Potomstwa, ani Wstępnych nie zostawił, Spadek Braciom i Siostróm rodzonym należy, a gdy rodzonych nie ma, w ten czas dopiero idą Przyrodni, bądź po Oycu (*Consanguinei*) bądź po Matce (*uterini*) — Dzieci zmarłego rodzzonego mają *Przywilej* iść do Spadku z Przyrodniami — Dzieciom zaś zmarłego Przyrodniego inż ten *Przywilej* nie służy. — Ten *Przywilej* nawet Dzieciom rodzonych wyżéy nadany nie służy im w ten czas, kiedy Wstępni, z rodzonymi Bracią i Siostrami (iak wyżéy Cap. II.) do Spadku przychodzą iak to wszystko Novel: 118. Cap. III. (35).

4te. Co do dalszych *Pobocznych* — Justynian, tym tylko, Prawo do Spadku nadał, którzy są naybliżsi stopniem, a tych którzy, choć od Wspólnego iednego Przodka pochodzą, że będą dalsi stopniem, zupełnie od Spadku oddala, i tak podług Justyniana, Stryi, Wuy, lub Ciotka dla tego, że są bliżsi stopniem i żyją, zabierają cały Spadek, który z części na Dziada przypadłéy iest utworzony, a Dzieci od rodzonych ich Braci

ich równie, chce przeciw prostéy rachubie, ażeby *Piérwszy* i *drugi* był iednym i tym samym. — O czém niżej obszerniey będzie. —

(35) Tu Justynian pomieszał się sam z sobą — zapominał o tém, że iest Ustawodawcą, że iako taki, powinien tylko naybliższym krewnym Prawo przyznawać, zamiast tego, Justynian robi się tu właścicielem Spadków, i mniema, że iemu, iako właścicielowi Spadków, służy Prawo nadawania Przywilejów na te Spadki, iak to sam wyraża w słowach = *Huiusmodi vero Privilegium solis Filiis Fratrum praebeamus* i niżej = *Quandoquidem ipsis Fratris filii tunc hoc Beneficium conferimus* = i daléy = *Sed et ipsis Fratris et Sororis Filiis tale Privilegium dedimus* = etc. a zatém rzecz widoczna, że Justynian, nie przepisuje porządku sukcesyjnego iako Ustawodawca, ale nadał Przywileje i czyni laski z Spadku, iak gdyby był Panem, i właścicielem wszystkich Spadków — bo właściciel tylko, na swoiéy Rzeczy może dawać Przywileje, i z niéy laski czynić — Lecz zkądby Justynian miał prawo własności wszystkich Spadków? — tego trudno pojąć.

lub Siostr, piérwéy zmarłych idące, zupełnie wyłączone dla tego, że Sierotami zostali. Nov: 118 Cap: III. (36).

5te. W lat kilka postrzegł się Justynian, że pobłądził w swoiéy Novelli 118. w tém: że Dzieciom zmarłego rodzonego Brata pozostałym, nie dał *Przywileju*, do téy części Spadku, która na ich Oyca przypadła, w tenczas, gdy Bracia i Siostry rodzone razem z Wstępniemi do Spadku przychodzą, iako to wyżéy Cap. III. i ten błąd przez Novelle w lat kilka późniéy wydaną sam poprawia, p. Nov: 127. Cap. I. (37).

(36) W tym przepisie, krzycząca niesprawiedliwość zawiera się, cóż? sieroty winne? że ich Oyciec umarł, mająż dla tego, tracić to prawo do wydarzonego Spadku, które ich Oycu, równie z Stryiem służyło? ponieważ równie i ich Oyciec i ten Stryi, od iednego Dziada pochodzą, a zatém część z tego Spadku na Ich Dziada (p: Przypad: III. w §. 3. l. dz:) przypadła, należy całemu tego Dziada Potomstwu, a po tym Dziadu część na ich Oyca przypadła, iako nowy także Spadek; Im należy. — Dla czegoż Justynian tę część po Dziadu, samemu Stryiowi iako synowi tego Dziada całą oddaie dla tego, że żyje, a Sierotom z drugiego syna tegoż Dziada idącym, Prawo im odmawia dla tego, że ich Oyciec odumarł, i że oni Sierotami zostali? To iest widoczna niesprawiedliwość — Którą Justynian dla tego popełnił, że nie postrzegł tych Prawd które Natura pod Przypad: I. w § 3. t. dz: wskazała, a mianowicie 5téy i 6téy chociaż tryb sukeedowania tam wskazany przyjął, nie postrzegł pod Przyp: II. téy Prawdy — Że żaden Spadek na bok — nie wyskakuie, ale zawsze w linii prostéy chodzi, nie postrzegł, i téy prawdy w Dziele 2gim natury, że Poboczni, przez wspólnego Przodka tylko się łączą, i dla tego Justynian pominąwszy Dziada, prostó na bok do Stryia wyskoczył, i temu Stryiowi całą część na Dziada przypadającą, bez żadnego Prawa oddał, a Sierotom, część po ich Oycu należną, odiał dla tego, że zostali Sierotami — widoczna i krzycząca niesprawiedliwość.

(37) Na początku Novelli 127. tak się Justynian wyraża = *Nostras leges emendare nos non piget* = i daléy na początku Cap. 1. = *Hoc itaque juste corrigentes sancimus* = Justynian tym czynem chwalebny, czci, uwielbienia i naśladowania godny Przykład nam zostawił, że sam swoje błędy poznać, i sam je prostować stara się.

Ta iest treść Nowéy Sukcessyi starożytnego Rzymu, przez Justyniana, ustanowionéy — Czyli ten Przepis, iest zgodnym z Dziełami Natury, i z Prawdami z tych Dzieł wynikającemi, a przez samą Naturę w § 3. t: etc. nam wskazanemi? czy Justynian w każdym Przypadku i w każdym zdarzeniu Spadek najbliższym krewnym (iako bydż powinno) przyznaie? Niech sam Czytelnik porównywiąc ie między sobą rozważy, rozpozna, niech bezstronnie osądzi, i niech zdanie o tém wyda (38).

(38) Wielbmy Greków i Rzymian, lecz nie dla tego, że się tak nazywają, ale dla tego, że wiele Prawd, i Moralnych i Fizycznych częścią od innych Narodów starannie zbierali, częścią sami przez badania Natury wynaleźli, i dla naszego użytku nam podali — jednakże w ich uwielbieniu, nie bądźmy ślepemi i Bałwochwalcami, ażebyśmy to wszystko, co oni powiedzieli, za samą doskonałość mieli i niewolniczo bez żadnego roztrząśnienia, czyli to, co oni powiedzieli, zgadza się z Naturą? lub nie? Za same istotne Prawdy brali — Oni tak byli ludźmi iako i my, tak mieli swoje błędy, iako my nasze mamy — Mogli oni szukać w naturze Prawdy, i nam taż sama Natura szukania w niéy Prawd ukrytych, nie wzbrania — Posłuchaymy Tacyta który rozsądnie mówi: — *Non omnia apud Priores Meliora sunt, nostra quoque aetas, multa Laudis, et Artium imitanda posteris tulit.* =

Natura ma skarby niewyczerpane, wiele ieszcze Prawd, dotąd nieodkrytych, a Rodzaiowi ludzkiemu użytecznych w sobie mieści. Nie była ona samym iedynie Grekom i Rzymianom Matką, ani nie iest dla nas Macochą — Ta Powszechna i dobrotliwa Matka, wszystkie swoje Dzieci, równie kocha, każdemu się udziela, kto ją szczerze bada — Tę koléy Rodzaiowi ludzkiemu wytknęła, iż postępem czasu do większy coraz doskonałości przychodzi, każdy wiek uszły, następniemu wiekowi, coraz większą masę Prawd odkrytych, dla iego użytku podaie. — Każdy myślący człowiek powinien przez miłość Rodu ludzkiego, o dalsze i coraz dalsze wynalezienie Prawd starać się — Tém iednym możemy się naszym Przodkom wywdzięczyc, że masę Prawd, przez nich zwiększoną i nam podaną, my przez nas pomnożoną naszym Potomkom i Rodzaiowi ludzkiemu podamy. — Na próżnoby dar rozumu od Boga człowiekowi był nadany, gdyby błędów starych postrzegać a Prawd nowych dochodzić nie wolno mu było. — Dobrze to pewny Pisarz po-

Ten Przepis Justyniana powagą Prawa Rzymskiego wsparty stał się *Dogmatycznym* — Większa część Europejskich Narodów z niego, iak z źródła czerpała swoje Przepisy. — Szkoły Prawne, do rozkrzewienia tego przesądu były naysilniejszymi. — Powaga ogólnego Prawa Rzymskiego wiele Prawd do rozumu przemawiających zawierającego, naywięcej do upowszechnienia tego przesądu przyczyniła się. — Ten Przepis razem z Prawem Rzymskim, bez żadnego roztrząsania nauczany, stał się tém samém *klassycznym*. — Młodzież po Szkołach nim napojona, wzrastała w tym Przesądzie, a do Spraw publicznych później użyta — zawsze tym przesądem tchnęła, dla tego ten przesąd we wszystkich panuje Europejskich Ustawodawstwach, z znacznymi iednak odmianami, naywięcej się odzywa. —

§ 6.

Ustawodawstwa Średnich Wieków.

Liczne Hordy ludów Północnych i Północno-Zachodnich w początkach Ery Chrześcijańskiej, ciągle na Państwo Rzymskie napadając, i to Państwo na różne drobne części rozrywając, nie tylko Postać jego Jeograficzną, Polityczną, ale i Prawną zupełnie zmieniły, Prawną szczególnie, co do Spadku, ponieważ iak wyżej w § 1. uważaliśmy, iż ta materya, wszystkich ludzi nayrozległej tyczy, a zatem, gdy ci Barbarzyńcy, byli także ludźmi, więc ich ta materya o Spadku mocno obchodziła — o innych materyach Kodexu, nie wiedzieli, ani o nich wiedzieć nie lubili i nie chcieli — ale o Spadek zawsze troskliwymi byli. — Każda bowiem Horda w zawojuowanym

wiedział — *Supervacaneus foret in studiis longior labor, si nihil liceret melius invenire praeteritis.* —

przez siebie kraj, swoje grube względem Spadku zwyczaje i przesady, mieniać ie Prawami swoimi, zaprowadzała — A że te Hordy, i same z sobą walczyły, i Jedna Drugą, z kraju, do kraju przepędzała, poszło więc zatem, że nowa przybyła zwycięzka Horda, wygnawszy Piérwszą, inne swoje oddzielne przesady i zwyczaje, do przesądów, przez tych, co wypartymi byli zostawionych, dołączała — a gdy się te przepędzania, i za nimi nowych i coraz innych przesądów zaprowadzania, często pomnażały (39), łatwo więc z tego stanu rzeczy poznać można, iak ogromna massa dzikich przesądów utworzyć się musiała, i iak ta Massa, tém dziwniejszą wyglądała, kiedy się z dawnymi miejscowemi, Ustawami Rzymskimi nieporządnie mieszała. — Tym ogromem przesądów pomieszanych, *Prywatny interes*, i *Samolubstwo* naywięcej kierowało: z tego więc koniecznie musiało wynikać to, że się rozliczne, a sobie samym sprzeczne, Przepisy Sukcesyjne, po wszystkich całej Europy krajach napłodziły.

Płeć Mężka, stanowiąc z Orężem w rękę, o wszystkim, wszystkie korzyści dla siebie tylko podciągała, a Płeć żeńska, na iey tylko łasce zostając, zupełnie Praw swoich Naturalnych do Spadku, pozbawioną była. —

Silne Rycerstwo, w swojej dzielności zuchwałę rozumiało, pogardzało tém wszystkim, co okrutnem wylewem krwi ludzkiej, nie tchnęło. — A gdy przez napady, rozbój, łupy i zdzierstwa, do znacznych posiadłości przyszło, interes Prywatny i samolubstwo, podszeptywało iemu,

(39) Patrz Historią Powszechną — Historią Rzymską, a mianowicie *Dzieje starożytne*, przez naszego Pracowitego Lelewela krótko, a dokładnie zebrane.

O Imionach zaś i Nazwiskach tych ludów, podobnie patrz tegoż Lelewela, w osobnym jego dziele pod Tytułem: *Prospekt do Badania Starożytności*, gdzie te wszystkie Narody Alfabetycznie ułożone, wymienił.

ażeby zacność Rodu i Imienia swojego, uwieczniało, ztąd więc poszły, w Prawie publicznym Prawa Feudalne, ztąd Dawne Rzymskie, *Fidei commissa* to jest: powierzania Dziedzictwa dla oddania komu innemu (40) przeistoczyły się, na wieczne *Substytucye*, pod różnemi nazwiskami, iako to: *Primogenitury*, *Majoraty Senioraty*, i t. d. (41).

Tak więc ten zabytek dawnych Barbarzyńskich ludów w *Srednich Wiekach* coraz powiększany, w każdym zakątku Euro-
py

(40) Wiadomo jest z Prawa Rzymskiego, że Trybun Quintus Voconius, wydał Ustawę *Lex Voconia* zwaną, zapobiegając szkodliwym zbytkom Kobiet, i uczynił je niezdolnemi, do przyjmowania Spadków Testamentem sobie nadawanych, — Testatorowie chcąc złudzić zamiar téj Ustawy, wzięli się na ten sposób, iż zapisywali na kogo innego, ale kładli obowiązek Temu Dziedzicowi, ażeby to Dziedzictwo Zonie, Matce, Siostrze lub Córcie albo innéj iakiéj Kobiecie oddał, było to wierze jego poruczenie czyli powierzenie nazwane *Fidei commissum*. Pod Augustem Imperatorem dla potrzeby zachęcenia do Małżeństw *Lex Voconia* przez Ustawę *Pappiria* złagodzoną została, a z czasem zupełnie jeszcze przed Justynianem upadła. *Fidei commissa* iednak z początku nie rozciągał się tylko do iednéj osoby: lecz z czasem nazwany *Substitutio*, służył do przedłużenia wiecznego Dziedzictwa w iednéj Rodzinie: —

(41) Ta między rodzajami tych *Fidei commissów* zachodzi Różnica — *Primogenitura* jest tam gdzie Potomstwo Pierworodnego syna, tego Pierwszego Posiadacza ma prawo, tak dalece, że gdyby ten pierworodny syn pierwéy umarł, tedy po nim jego syn, a względnie piéwszego posiadacza Wnuk, a gdyby i Wnuk umarł, tedy Prawnuk i t. d. następują. —

Majorat: jest tam, gdzie po śmierci Posiadacza najstarszy syn żyjący bierze, i tak gdyby pierworodny syn pierwéy umarł, choćby zostawił swojego syna, tedy nie ten syn iak w *Primogeniturze*, ale Brat zmarłego, a drugi syn Posiadacza bierze. —

Seniorat, jest tam, gdzie nie Dzieci posiadacza po jego śmierci biorą, ale najstarszy wiekiem w Rodzinie, — a zatém nayeściej się zdarza się, że Brat ostatniego Posiadacza, z wyłączeniem jego Dzieci, w Posiadanie i w użytkowanie Dóbr wchodzi. —

py rozkrzewiał się, ciągłym nałogiem coraz się wzmacniał i tak ludzie do niego przywykli, iż żadnym sposobem od niego oderwać się nie mogli, każdy najmniejszy kraik tak się do swoich przesądów, które Prawami mienił, mocno przywiązywał, iż ostatnią krwi kropelkę gotów był za nie wylewać. —

A chociaż niektóre Narody, za postępem czasu na wielkie Ciała Polityczne urosły, mieszcząc w sobie rozliczne Prowincye: przecież Ich Rządzczy nigdy do tego przyść nie mogli, ażeby iedne i też same Ustawy, we wszystkich Prowincyach Berłu swojemu podległych, zaprowadzić zdołali, tak każdy kraik przy swoich Przesądach, i nałogach uporeczywie obstawał — Ten stan *Rzeczy*, aż do naszych czasów dotrwał, naywięcéy jego doznały, te *Dwa*, w Europie celniéjsze Narody, to jest: *Francya*, i *Niemcy*, dla poznania téj Prawdy, krótko Dzieie Prawne tych Obudwóch Narodów przebieżmy i rozważmy.

Francya.

Ten Naród, z licznych Prowincyi od czasu do czasu składany, dwoiaką postać Prawną zachował — *Jedne* bowiem Prowincye, zachowały jeszcze dawne Prawo Rzymskie i nim się rządziły, i te Prowincye ogólnie nazywanemi były: *Kraiem Prawnym* (*Pays de Droits*). *Drugie*, Dawnych zwyczajów rozmaicie wprowadzanych, mocno się trzymały, i zwanemi były: *Kraiem zwyczajowym* (*Pays coutumiers*) tak tedy cała Francya w względzie Prawnym, aż do naszych czasów, podzieloną zostawała. —

Co do Przepisu Sukcesyinego, w *Kraiach Prawnych* obowiązującego, ten był z Prawa Rzymskiego, to jest: z *Novelów Justyniana*, zachowywany, którego *Treść* wyżej poznaliśmy — Więc go tu opuszczamy.

Co do przepisów *Kraiów zwyczajowych*, te rozliczne, i rozmaite, a iedne do Drugich, nie podobne były — i tak:

Powszechnie Piérworodnym synom, znaczne korzyści, z uszczerbkiem dla młodszych Dzieci hojnie nadawano. — Naywięcéy zaś Córki bez miłosierdzia ukrzywdziano, bo albo bardzo co mało, albo wcale nie, z Spadku po ich Rodzicach im udzielano. —

Niektóre Statuta zwyczajowe, Naystarszym Synom znakomitą Część Spadku, *Preciput* zwaną przeznaczaly — Inne Prawo piérworodności nawet Córkom przyznawały — w Innych to Prawo w prostéy tylko Linii służyło, a w niektórych nawet się do *Pobocznych* rozciągało, a tak w tém Rozroźnieniu żadnéy Jednostayności nie było. —

Naywięcéy zaś w tych Statutach niedorzeczny, przedwczesny Spadku Podział, Bałamutnego i nie rozwikłanego zametu stał się Przyczyną, rozdzierano bowiem Spadek, co do Dóbr, na rozmaite sposoby, i tak:

Jedne Statuta rozdzieraly Spadek na Dobra Ruchome i nieruchome *Meubles et Immeubles* na Własne i na Nabyte (*en propres et en Acquets*) na Szlachetne i na Wieyskie (*en Nobles et en Rothuriers*. Ruchome nie były to te, które z swoiéy natury są Ruchomemi, ale ie często z nieruchomych przez *Fiktyę* (42) przeistaczano na Ruchome — Takie zmyślone Ruchome (*fictifs*) powszechnie przyznawano Naybliższym krewnym, w wielu Statutach, Wstępni do téy Ruchomości przywoływani byli, w niektórych, z wyłączeniem wszystkich *Pobocznych*, w niektórych zaś razem z Bracią i z Siostrami rodzonymi Spadkodawcy. —

(42) Francuzi od dawna, do *Fiktyi*, w Prawnictwie wielką skłonność mają, niżéy to obszerniey zobaczemy.

W Jednych Statutach Rzeczy uważane za nieruchome, znówu rozdzierano, na *Własne*, i na *Nabyte* (*en propres et en acquets*) Nabyte od Spadkodawcy, powszechnie, należały do tego, który brał Ruchome. —

W Drugich Statutach Nieruchome Własne (*Immeubles propres*) znówu rozdzierano na Trzy Części to iest 1° na *Własne istotne* (*en propres Reels*) iakiemi są Grunta — Domy — 2° na *Własne zmyślone* (*en propres fictifs*) które z natury swoiey są Ruchomemi, lecz ie *Fiktya* na Nieruchome przetworzyła — 3° na *Własne Umowione* czyli ugodzone (*en propres Conventionells*) które choć z swoiéy Natury są Ruchomościami (*des choses mobiliers*) iednak przez szczególnieyszą Ugodę (*par Une Convention particuliere*) nadane Im są Własności i skutki (*qualité et les Effets*) Rzeczy nieruchomych Własnych (*des Propres Immeubles*). —

Nie dosyć na tém: Rozdzielano Spadek na Dobra *Własne*, świeżo wzrosłe (*en propres Naissans*) to iest te, które poprzedniejsze Spadkodawca nabył, a które terażnieyszy Spadkodawca, razem z całym Spadkiem obiał — i na Dobra *Własne Dawne* (*en propres Anciens*) to iest te, które iuż i w poprzedzającym Spadku były. —

Nadto dzielono Spadek na Dobra własne Oyczyste i Macierzyste (*en propres Paternels et en propres Maternels*).

Jeszcze nie koniec temu: Dzielono Spadek na Dobra *Własne Linij* (*en propres de Ligne*) a te były, które krewnym z Jednéy tylko Linij przyznawano, i na Dobra *Własne bez Linij* (*en propres sans ligne*) to iest: na te Dobra, które w Spadku na Osobę z obu stron krewną, przypadłym, świeżo nabytemi (*des propres Naissans*) były. — Z Resztą tych przedwczesnych Podziałów i Rozdziałów Spadku, wyliczyć niepodobna,

taka ich mnogość w Statutach *Zwyczaiovych*, napłodzoną była (43).

Lecz co gorsza Prawnicy Praktyczni, tyle *Excepcyi* i tyle *Dystynkcyi* przy każdym tym *Podziale* pododawali, iż niepodobieństwem iest to wszystko pojąć, zrozumieć i wyrazić, dla tego, więc ciekawego Czytelnika odsyłamy do dwóch Dzieł Prawnych, *Jednego Coutumier General — Drugiego Droit Generale de la France* p. *Cottureau*. Tam się Czytelnik aż do zbytku zamętem tych Dziwactw nasyci.

Tu to tylko przypominamy, co w § 3. t. dz: pod Przypad: I. w Prawdz: 4tęj wykazanem zostało, iż wszelki przedwczesny *Spadku Podział*, iest niedorzecznym, i zdrowemu Rózsądkowi przeciwnym. — p. wyżej Notę 11tą.

Nie mamy się więc czego dziwować, że Naród Francuzki, tak niedorzecznymi Przepisami zawalony, wzdychał gorąco do Porządnego Ustawodawstwa, chciał jarzmo tylu Przesądów zrzucić z siebie, chciał z tego zamętu tylu Bałamuctw wypłynąć; słowem chciał Porządnego Ustawodawstwa i Rózsądnego Przepisu Sukcesyinego — Lecz czyli swojego Celu dopiął? da się widzieć niżej, i zarazem postrzeżemy, iak to Narodom nawet trudna iest rzecz, ze wszystkich, zastarzałych Nałogów i z wkorzenionych Przesądów, zupełnie się otrząść. —

(43) Francuzy, iak do *Fiktyi* tak ieszcze większą skłonność mają, do Przedwczesnego *Podziału Spadku* (tu patrz Notę wyżej (11) pod Prawdą 4tą § 3. t. dz:) a przez to każdą Rodzinę, na tyle części rozdzierano; na czém Przyrodzone Prawo Natury mocno ucierpiało, i wiele niesprawiedliwości z tego wynikało — iak to niżej zobaczymy. —

N i e m c y.

Naród Niemiecki równie rozległy, podobnym sposobem, z podobnych Przesądów, i dla tychże samych *Prywatnych Interessów*, w takiż sam wpadł zamęt, i podobnemu Losowi, co Francya, podpadł.

Niezliczone Mnóstwo Statutów *Zwyczaionych oddzielnych*, między sobą rozróżnionych i Sprzecznych, tém więcęj się z czasem w Niemczech powiększało, kiedy Rzesza Niemiecka, nie tylko na Cyrkuły, na Elektoraty, na Xięstwa, na Arcybiskupstwa, Biskupstwa, ale nawet na Hrabstwa, Baronostwa, Opactwa, Klasztory, i na inne pomnieysze części, porozdzielaną została — Każda z tych części, swoje Wszech Władztwo (*Souverenité*) miała, a zatem każda z tych części oddzielne swoje Przepisy stanowiła.

Ten stan Rzeszy Niemieckiej musiał koniecznie niezliczone mnóstwo Statutów, *Zwyczajowych* napłodzić, a które tak się między sobą rozróżniaia, iż żadnego podobieństwa znaleźć między niemi nie można.

O Tęj mnogości i o różnicy przepisów Sukcesyinych po całej ziemi Niemieckiej porozrzucanych, nikt dokładniej nas nauczyć nie zdoła, iak sami uczeni Niemieccy pisarze nauczaia.

Pierwszy Dalwigt, Prezes Głównego Sądu *Appell*: w Xięstwie Nassau, w Przedmowie Dzieła swojego wyżej przytoczonego, Wyraża że to małe Xięstwo Niemieckie, kilkanaście Przepisów Sukcesyinych, z sobą niezgodnych zawiera (44).

(44) p. Jego *Versuch*. w Nocie (14.) Vorrede pag. XXII.

To Xięstwo Nassau ma Mil ☐ 101. a Ludności 308769. p. *Allgemeine Weltkunde* p. Galletis) każde z naszych Woiewództw, i większą rozległość, i większą Ludność zawiera. —

Drugi Thibaut, naucza nas, że w Niemczech całych Naymniey iest *Tysiąc* Przepisów Sukcessyinych, między sobą się różniących i Sprzecznych, tak dalece, że w samych tylko małych Xięstwach, *Schleswig* i *Holstein*, uznano za konieczną potrzebę, zaprowadzić w *Kiel* szczególne, i oddzielne znaczne *Kollegium*, do nauczania téy Rozmaitości Przepisów Sukcessyinych, (45), tak wieka Ich liczba tam się ma znaydować.

Co za Różnica! od prostego, czystego, i krótkiego Porządku Sukcessyinego: który Dobrotliwa Matka nasza Natura nam w § 3 t. dz: wskazała, który Porządek, inż to nayrozwickły, w kilkunastu Artykułach, zupełnie zamkniętym bydz może, i z nayobszernieyszą dokładnością wyrażonym. — Do poznania którego, każdy, z średniem nawet pojęciem, nie więcéy iak kilka godzin może potrzebować na to, ażeby go należycie poiał, i ażeby się usposobił, te ogólne, proste, czyste, równe, i iednostayne prawidła, do każdego Przypadku, i do każdego w każdym Przypadku zdarzenia, z zupełną pewnością zastosować. — Taka to iest dzielność! czystości Prawd iasných! i taki to! iest zamęt, grubych Przesądów, i ciemnych wyobrażeń!

(45) Patrz Jego Dziełko = *Ueber die Nothwendigkeit eines Allgemeinen bürgerlichen Rechts für Deutschland*: = na karcie 56. w Słowach = So ist. z. B. die Lehre von der Intestaterbfolge die einfachste von der Welt, im ganzen von keinen Oertlichkeiten, abhängig, sondern von dem einfachen Gedanken, dass der Gesetzgeber an der Stelle des Verstorbenen, so theilen soll, wie dieser theilen durfte, und wahrscheinlich selbst würde getheilet haben. Und dennoch haben Wir darüber in Unserem Vaterlande wenigstens Tausend verschiedene Local-Rechte. Bloss in den Herzogthümern Schleswig, und Holstein gibt es in dieser Hinsicht so viele abweichende Statute und Gewohnheiten, dass in *Kiel* ein eignes bedeutendes Collegium darüber gelesen werden muss; während das Oesterreichische Gesetzbuch mit seiner schönen Gedicgenheit, und Einfalt, die ganze Sache für ein weites Reich, in wenig klaren Artikeln ins Reine gebracht hat. etc.

Niewystarczyłoby nam ani pióra, ani czasu gdybyśmy Przepisy innych Europejskich Narodów, w szczególności poznawać chcieli, lecz przestańmy na téy Prawdzie, że gdy te wszystkie Przepisy, początek swój z ciemnoty, *Srednich Wieków*, biorą, tedy mniéy, lub więcéy, błędami i przesadami tychże wieków koniecznie zarażonemi bydz muszą. — Widziemy zatém iasnie, że *Ustawodawstwa Srednich Wieków* same tylko błędy zawilkości niedorzeczności i niesprawiedliwości, naszemu wiekowi podały.

§ 7.

Ustawodawstwa Naynowsze.

Postęp światła, a za niém wzrost czystszej moralności, postrzeżona niesprawiedliwość z błędnych przesądów wynikła, Głos wszystkich Ludów powszechnie wzniesiony, ocuciły Ustawodawców Europejskich z długiego letargu, którym *Srednie Wieki* ich uspiły; Wołali o zmianę Ustawodawstwa, a mianowicie w Przepisie Sukcessyiny, który rażącą niesprawiedliwość w sobie zawierał. —

Wiek nasz dopiero, zaczął się z Przesądów zastarzałych cokolwiek oczyszczać, a do czystości Praw przyrodzonych, zbliżać się. — Wiekowi naszemu winniśmy, iż z jarzma Przesądów, niektóre Prawdy uwolnił, Jemu winniśmy, iż niewzruszone Zasady do przepisu Sukcessyinego iednomyślnie i iednoznacznie przyjętemi w Europie zostały, te Prawdy, i te Zasady, są następujące. —

I.

Że Płeć równie uważaną bydz powinna.

II.

Że w początek Spadku wchodzić nie należy.

III.

Że Spadek naybliższym krewnym należy.

Te Prawdy i Zasady są czyste iasne i z Naturą zupełnie zgodne, bo widzieliśmy w § 3. t. dz: że Natura ani różnicy płci nie czyni; ani w początek i w skład Spadku nie wchodzi; lecz ten cały Spadek iako własność Spadkodawcy uważa; Naybliższym Krewnym, w każdym Przypadku ten Spadek przeznacza. —

Na tych Prawdach, i na tych Zasadach *Nowe Ustawodawstwa*, budowę Przepisu Sukcesyinego, wznosiły — dwie pierwsze Zasady to iest: *Równości płci, i nie wchodzenia w początek Spadku.* — Wszystkie prawie *Nowe Ustawodawstwa*, iednuzgodnie zachowały, lecz na Zawadzie III. to iest: w wymienieniu Naybliższego krewnego poróżniły się, i to, nie tak na samém Zawadzie, bo każde z nich, chce Naybliższym krewnym Spadek przyznawać, ale raczćy na rozwinięciu téy Zasady czyli bardzićy na ićy zastosowaniu i na wymienieniu tych Naybliższych krewnych poróżniły, i to iest co znaczną różnicę między *Nowemi Przepisami* uczyniło. — Przy téy Zasadzie nie mogły się ieszcze wszystkie, Narody, z zastarzałych nałogów, i z zakorzenionych, przesądów zupełnie uwolnić; każde z nich, mnićy lub wiććy swoim przesądom, uległo, mianowicie w tym Przypadku, kiedy Spadkodawca *bezpomnie* zszedłszy, Spadek zostawił, (*) ponieważ każde z nich, w tym Przypadku innych i coraz innych krewnych za Naybliższych do Spadku wymienia. — Co wszystko iasnie niżćy zobaczemy. —

Nowe Ustawodawstwa Europeyskie, które do lepszego porządku, za czasów naszych przyszły, i w Przepisie Sukcesyiny, powyższe zasady umieściły, są z kolei swoićy, Następujące — *Pierwsze, Landsrecht pruski* — *Drugie, Kodex Francuzki* — *Trzecie, Kodex Austriacki*, (46). Te

(*) patrz Notę wyżćy pod (13).

(46) Jest ieszcze Nowy Kodex Bawarski, Inne Europeyskie Narody ieszcze do tego porządku nie przyszły. —

Te Trzy Kodexa, z wypadku dziwacznych igrzysk losu, albo raczćy z Przeznaczenia Odwiecznego, nasz Naród dosięgnęły — i różnemi czasy nas obowiązywały. —

Jednak, nim te obce Ustawodawstwa obowiązywać nas zaczęły, mieliśmy własny nasz przepis Sukcesyiny; w *Korrekturze* zawarty — Te więc cztery Przepisy nas naywiććy tyczą. — Te cztery Przepisy, dalszych naszych uwag będą przedmiotem, które dla ułatwienia pracy Czytelnikowi, w Ich szukaniu, ile, że nie każdy może ie mieć, Wszystkie pod Ręką, w Wyciągach, Następującym, Porządkiem. Na końcu tego Dzielka umieściliśmy to iest:

Nro. 2do. *Korrekturę* naszą.

Nro. 3tio. Przepis Sukcesyiny z Kodexu Francuzkiego wyciągnięty.

Nro. 4to. Wyiątek z Powszechnego Prawa Pruskiego Przepisu Sukcesyinego.

Nro. 5to. z Kodexu Austriackiego Wyciąg Przepisu Sukcesyinego.

Te Cztćy Przepisy, iako nas obchodzące, poznawać, rozbierać, i roztrząsać bćdziemy — a teraz przystapmy, do poznania każdego, biorąc ie w szczególności z kolei, podług porządku ułożonego, i Poznawaymy co, i iak, który, z nich, w szczególności stanowi.

§ 8.

Przepis Naszćy Korrektury. (47).

TREŚĆ TEGO PRZEPISU, I PORZĄDEK SUKCESSYINY JEST NASTĘPUJĄCY.
1od. Płeć Mężką od Żeńskićy rozróżnia, — Spadek po Oycu w Naturze Synom tylko oddaie, a Córki *Pieniędzmi* wy-

(47) Był spór dawnićy o to: Czyli ta *Korrektura*, dla tego, że przez Ziemstwa Pruskie na Seym 1598 r. podana i przez Zygmunta III. potwierdzona, po-

posaża, iednak te Córki, w tenczas tylko do Spadku w Naturze Oycowskiego dopuszcza, kiedy nie ma Synów, lub kiedy ci Synowie, Posagu Siostrom swoim, w Rok i w 6 Miesiącach nieustanowią — Art. 1. 2.

2re. Siostra tylko po Siostrze, i Brat tylko po Bracie, Spadek biorą, a zatém ani Brat po Siostrze, ani Siostra po Bracie Spadku nic nie biorą — Art. 3. 4.

3cie. Kiedy Bracia wszyscy bezpotomnie wymrą, w tenczas Siostry po Braciach Spadek biorą — Art. 5. (48).

(Tu następne Art: 6, 7, 8, 9. o wzajemnych Prawach Małżonków pomiiamy iako do naszey rzeczy nie należą).

4te. Spadek między Dzieci równie podziela Część na zmarłe Dziecię przypadła, idzie na Jego Potomstwo, i tak daléy, iednym i tymże samym Trybem. Art. 10. i 11. (49).

5te. Gdy kto bezpotomnie umrze, tedy do Spadku Jego, naypiérwéy Bracia idą, a w Braku Braci Siostry Art. 12 (50).

6te. Jeżeli ani Braci, ani Siostr, ani Ich Potomstwa nie ma, na ten czas idą do Spadku Wstępni Spadkodawcy tym Porządkiem, co raz w Górę idąc — Oyciec, Matka — Dziad —

wszechnie, Pruska zwana, Całą Polskę obowiązywała? lub nie? Lecz ten Spór roztrzygnięty został, raz dla tego, że ta Korrektura w Wolamina Praw, które całą Polskę obowiązywały, weszła, drugi raz dla tego, że ciąglą Praktyka dowodzi, iż Sukcesyie w Całey Polsce, podług niéy Sprawowanemi były — Patrz *Jekla Dissertationes Juridicae* 1801 r.

(48) Te Artykuły od 1, do 5. i to Plei rozróżnienie iest Zabytkiem Przesądów Srednich Wieków. Czas terażniejszy, pozbył tego Przesądu, i przeciwné zasady, iak w poprzedzającym §fie widzieliśmy, powszechnie przyjął. —

(49) Widziemy iasnie, że ten sam Tryb, Sukcedowania, pod Przyp: 1. w § 3. tego dziełka przez Naturę wskazany, i tu iest użytym — p. Nro. 22. Act. 11.

(50) Tu porządek Naturalny iest przewróconym, bo widzieliśmy iasnie w §. 3 t. dz: w Dziele 2gim Natury, i w Przyp: II. że w tém zdarzeniu, Rodzice iako bezpośrednie bliscy, są do Spadku naybliższemi, a Bracia i Siostry dopiero po Rodzicach idą.

Baba — Pradziad Prababa — Zadiad Zababa — i inni Przodkowie — Art. 13. (51).

7me. Jeżeli Wstępni piérwéy umarli, tedy po każdym Wstępnym, idzie iego Potomstwo, do téy Części, która na Oycu lub na Dziada przypadła, iak się sama Korrektura wyraża... *co quo Pater, et Avus ipsorum, si in Vivis essent, jure succederent, id est per Stirpes*, to iest tym samym Trybem, iakim Potomstwo po piérwszym Spadkodawcy idzie Art. 14. (52).

8me. Poboczni idą tym sposobem, że Krewni Oyczyści do Oyczystego, a Macierzyści, do Macierzystego Maiątku (Art. 15). Toż samo i Przyrodni, Art. 16. i 17.

9te. Dobra nabyte są Uważanemi za Oyczyste Art. 18.

(51) Ten pomysł, Oyców naszych przywoływania po *bezpomym* naypiérwéy Wstępných zupełnie się z Porządkiem Naturalnym, przez Naturę wskazanym zgadza, porównay ten Art. 13. z Porządkiem Naturalnym, i ze wszystkimi tam Przypadkami w § 3. t. dz: — Ten pomysł iest *Pierwotnym* w Europie, bo ani Justynian w swoich Nowellach, ani żaden Naród, w swoich Statutach, na ten Pomysł nie trafił — Późniéy dopiero we dwa wieki, Kodex Austriacki za tym Pomysłem poszedł, iak to niżej zobaczemy.

(52) Ten przepis zupełnie się zgadza z Porządkiem Natury, w §. 3. t. dz: ponieważ widziemy tam, pod każdym Przypad: od I. aż do VIII. ten Tryb iednostayny, że Spadek w Braku Potomstwa, idzie zawsze w każdym Przypad: w Górę, na Wstępných, a z góry znowu na Ich Potomstwo, tak, iak, i tu w Korrekturnie, a zatém podług tego Art. 14. nie może, Stryi, Wuy, lub Ciotka zabierać Dzieciom, swojego zmarłego Brata, ich Części po Oycu im należącey, iak to Justynian w swojej Nowel: 118. Cap. III. ustanowił. — Porównaymyż teraz, ten Art. 14. Pomysłu Oyców naszych, z Cap. III. Justyniana. Tu raczy Czytelnik bezstronnie rozważyć. Kto więcéy do Natury, i do Sprawiedliwości zbliżył się? Czy Justynian? Czy Oycowie nasi? Jakaż może być przyczyna? ażeby część po Oycu Dzieciom należącą, tym biednym Sierotom wydierać, dla z bogacenia Stryiów? nie iestże to krzyżująca Niesprawiedliwość? a zatém tu rozważmy, kogoż mamy, więcéy wielbić, i naśladować, czy Justyniana Rzymianina? Czy Oyców naszych Polaków? p. Notę (38)

Te Artykuły są Podziału, w Art. 1. 2. 3. 4. 5. ustanowionego, skutkiem, a zatem tak mają być Uważanemi, iak ię w Nocie (48) uważaliśmy wyżej.

note. Koryktura nasza, żadnego Ograniczenia, Krewnych nie zna. Naydalszych Krewnych od Spadku nie wyłącza.

Otóż cała Treść Porządku Sukcesyinego, naszey Koryktury, Przystapmy teraz do Kodexu Francuzkiego.

§ 9.

Przepis Sukcesyiny z Kodexu Francuzkiego.

TREŚĆ PRZEPISU SUKCESSYINEGO FRANCUZKIEGO JEST NASTĘPUJĄCA.

- 10d. Żadnéy Różnicy między Płcią Męzką i Żeńską nie czyni, Lecz Braci i Siostry uważa za równo Art. 731.
2re. Spadek za Własność Spadkodawcy uważa, i w Początek Jego, z kąd się wziął, lub z czego się składa, nie wchodzi—Art. 732. (53).

Jednakże Kodex zaraz niżej w Art. 747. Sprzeciwia się powyższemu Art: 732. ponieważ Wstępnym, daie Spadek téy Rzeczy, którą Spadkodawcy dali, a nawet i do ięy Ceny, i do Sprawy o Cenę rozpoczętę, a zatem w brew, Artykułowi 732. i Zasadzie III. powszechnie przyiętę (§ 7. t. dz:) w Początek Spadku, z kąd poszedł, i z Czego się składa, widocznie wchodzi Art: 747. (54).

(53) Te dwa Przepisy są zgodne z Porządkiem Naturalnym, i z przyiętymi Zasadami p. § 3. Przyp. I. t. dz.

(54) Ten sprzeczny pomysł, iest wziętym z Statutów Zwyczajowych, iako to, z Paryzkich Art: 313, z Orleańskich Art: 315. z Berry Cap. 19. Art. 7. — z Auverre. Art. 241. — z Chalon. Art: 87. — z St Quentin Art: 41. — z Tournaine Art: 511. i z innych wielu. — Patrz o tém Code Napoleon avec des Notes Indicatives des Lois, Coutumes par Henri Jean Bapt Dard.

3cie. Sukcessorów, których do Spadku przywołanie, podziela na trzy Klasy, to iest, na Zstępnym na Wstępnym, i na Pobocznych, Art: 731. Każdą Klasę, przez szczególne, Oddziały oznacza, — i tak: Zstępnym w Oddz: III. Art: 745. Wstępnym w Oddz: IV. od Art: 746. do 749. Pobocznych, w Oddz: V. od Art: 750. do 755. — (55).

4te. Zstępnym naypiérwéy Spadek przeznacz, tym Trybem — Nayprzód dzieli Spadek równie, między Dzieci, a gdyby które Dziecię piérwéy umarło, tedy ta część na zmarłe przypadająca, podziela się między tego Zmarłego Dzieci, a względnie Piérwszego Spadkodawcy. Wnuki — Część Wnuka, na Prawnuki, i t. d. Ten Tryb Sukcedowania, Kodex nazywa Reprezentacyą iak te Art: 545. (56).

5te. Kiedy się Spadek, po Bezpotomnym okaże, Kodex Francuz: ten Spadek w jednéy Połowię, Rodzicom Spadkodawcy, to iest Oycu i Matce, a w Drugiéy Połowię, Rodzeństwu iego, to iest, Braciom i Siostram tak Ródzonym, iak Przyrodnim, razem przeznacz, a tak Wstępnym (Rodziców) z Pobocznymi (Bracią i Siostrami) i Oddział IV. z Oddz: V. pomieszał. patrz w Oddz. IV. Art: 746. — 748 — 749, i w Oddz: V. Art: 751. — 752. (57).

(55) Cały ten podział na te Klasy, iest całkiem wzięty z Novelli 118. Justyniana. — Porównay ię między sobą, i uznasz tę Prawdę.

(56) Tu Kodex poszedłszy za Novel: 118. Cap. 1. trafił szczęśliwie, na Porządek Naturalny. w § 3. t. dz. pod Przypad: I. wskazany. — Lecz nieco iest ciemnym, przez ten Wyraz = *par Representation* = gdyż tego wyrazu, ani Justynian, ani Natura, wskazując, nie używaią — To słowo *Representatio* ma to oznaczać. — Ten Tryb Sukcedowania, który pod Przyp: 1. iest wskazany, a który Justynian, i inne Przepisy iednoznacznie iak pod (10) okazaliśmy, przyięły. —

(57) Tu Kodex poszedł z bardzo małą odmianą za Nov: 118. Justyniana i tak się podobnie iak Justynian pomieszał, i sam z sobą posprzeczał, patrz Notę (34)

6te. Spadek po Bezpotomnym, podziela, przedwcześnie na Dwie Połowy — Jedną Połowę przeznacza Krewnym Linii Oyczystéy. A drugą Połowę krewnym Linii Macierzystéy, Art: 733. Temu Podziałowi, ten skutek nadaie, iż Przeyście z Jednéy Linii na drugą, w tenczas dopiero ma Mieysce, kiedy, w której Linii *Pobocznego* krewnego, w 12. stopniu, Zabraknie — Art: 754. (58)

7me. Tak każdy Spadek podzieliwszy, każdą Połowę przeznacza Krewnym, Tym, którzy w swoiéy Linii są stopniem *Naybliżsi*, prócz Przypadku *Reprezentacyi*, a zatém Strzy, Wuy, Ciotka, Część tę, która Dzieciom po ich Bracie, lub Siostrze zmarłych, należy, na swoją korzyść zabierają Art: 734. (59).

bierze za jedno, i za tóż samo *Wstępnych* i *Pobocznych* których i Art: 731. rozdzielił, i szczególnie Oddziałami rozróżnił. — A nadto sprzeciwia się sobie samemu, i swoim. Art. 737 w którym wyraża, że Oyciec z Synem, w *Pierwszym* stopniu Pokrewieństwa, a Art: 738. że Brat z Bratem, w *Drugim* stopniu, — tu zaś *Pierwszy* i *Drugi*, bierze za *jeden*. i za tenże sam, w czém widoczna Kontradykcyja — o której będzie niżej.

(58) Poznaliśmy wyżej, w § 3. t. dz. z Prawdy 4tę pod Przypad: I. Noty (11) że wszelki przedwcześnie Spadku Podział, iest niedorzecznym, i zdrowemu rozsądkowi przeciwnym — Widzieliśmy także, w § 6. t. dz. z Statutów Zwyczajowych Francuzkich, że Francuzi, wielką skłonność do rozmaitych Spadku Podziałów mieli, przeciw od tych wszystkich w Kodexie odstąpili, ale za to, Nałoga, Podzielania Spadku na Liniią Oyczystą i Macierzystą, pozbyć się nie mogli, Ten gatunek Podziału, nazywa się u nich technicznym Prawnym Terminem *La Fente*, o Etymologii téy *Fenty* i o iéy skutkach, niżej obszerniejsze Po le do mówienia mieć będziemy.

(59) I Tu Kodex: poszedł za Justyniana Nro. 118. Cap. III. a zatém, téż saméy niesprawiedliwości, dopuścił się co Justynian, patrz (36) wyżej, karze bowiem, odcięciem Części, po Oycu Spadłéy, Niewinnej Sieroty, za to, że Ich Oyciec odumarl, i że Sierotami zostały. — Niżej będzie o tém obszerniey.

8me. *Reprezentacyą*, która razem iest i *Fiktyją* iak Art: 739, w Oddz: II. umieścił i skutki Ich od Art: 739. do 744. te oznaczył, następnie.

Nayprzód, że ta *Reprezentacyja* *Zstępny* w Linii prostéy *Nieskończenie* służy Art: 746. (60).

Potém, Téy *Reprezentacyi* dla *Wstępnych* niedozwala. Lecz *Naybliższego* wzywa iak to Art: 741 (61).

Nakoniec tę *Reprezentacyą* w Linii *Poboczney* samemu tylko *Potomstwu*, od Brata lub od Siostry idącemu dozwala. — *Potomstwu* zaś dalszym, iako to, od Dziadów, Pradziadów, i t. d. idącym, téy *Reprezentacyi*, czyli *tego Trybu* sukcesowania, który dla *Potomstwa* Spadkodawcy przyjął, nie przyznaje, Art: 742. 743. (62).

9te. Kodex Francuzki Ogranicza Pokrewieństwo, na 12 stopni. *Pobocznych*. — Dalszych nad 12. stopni krewnych, zupełnie od Spadku oddala Art: 755.

Otóż! cała Treść Przepisu Sukcesyjnego Francuzkiego.

(60) o téy *Reprezentacyi* i o *Fiktyi* iako o *Niesłychanym* dotąd w Prawie *Ziawisku*, i o Ich niedorzecznościach. Niżej powiemy — Tu zaś, z tego Art: 740. i z Artykulów 742, — 743, — 744, to poznamy, iż Kodex przez te swoje *Reprezentacyą*, chce rozumieć ten *Tryb* sukcesowania, iaki w § 3. t. dz. pod Przypad: I. iest wskazanym, a który *Tryb* Justynian w Nov: 118. Cap. I. przyjął, nazywając go *per Stirpes* — Ten więc sam *Tryb* sukcesowania, który Justynian nazwał *per Stirpes*, Kodex nazywa *Reprezentacyą*. — p. (56).

(61) W tym Art: 741. ukrywa się *Kontradykcyja*, bo *Naybliższy*, zawsze *zastępuje* tych, co przed nim byli bliższymi, o czém, niżej obszerniey będzie.

(62) Kodex więc ten *Tryb* (to iest swoją *Reprezentacyą*) Dwom tylko *Potomstwu* w całej Rodzinie przyznaje, to iest, *Jednemu* Spadkodawcy, a *drugiemu* Rodziców, iego, bo Dzieci od Braci idące, są *Potomstwem* Rodziców — Innym zaś *Potomstwem*, iako to Dziadów, Pradziadów etc. odmówił, nie iest więc sobie równym, i w Zasadach *Niejednolitym*. — (Consequent) tak iak Porządek przez Naturę w § 3. t. dz. wskazany. — Tu Kodex: poszedł za Justynianem i podobnie (36) niepostrzegł tych Prawd. Które Natura w §

§ 10.

Przepis Sukcesyjny z Powszechnego Prawa Pruskiego, i w końcu Nro. 4to załączony.

Prawo Pruskie (Landsrecht) swój Przepis Sukcesyjny nie łącznie, ale oddzielnie, w Dwóch miejscach Części, II. przepisało, to jest: Raz w Tyt: II. w Oddz: V. o Spadku — na Dzieci i na innych Krewnych, w Linii prostéj Zstępnych, i w Oddz: VI. o Spadku na Rodziców, i na innych Krewnych, w Linii Wstępnej. Drugi raz w Tyt: III. o Prawach, i o Obowiązkach Innych Rodziny Członków. Wyjątek i tych Oddziałów, i Tyt: II. i samego Tyt: III. pod Nro. 4te jest dla Wiadomości Czytelnika, na końcu tego Dziełka, załączonym.

TREŚĆ PRZEPISU SUKCESSYJNEGO PRUSKIEGO JEST NASTĘPUJĄCA.

rod. W Naturę i w Początek Spadku, i z czego się składa, bynajmniej nie wchodzi — §. 499. Cz: II. Tyt: II. Oddział VI. i § 44. Tyt: III.

zgie. Żadnej Różnicy między Płcią niestanowi, i Wszystkim Dzieciom, równe Prawo do Spadku przyznaie § 302. Tyt: II. Oddz. V.

3cie.

3. pod wszystkimi Przypadkami wskazała. Lecz niezważając na to, że Spadek zawsze, w prostéj tylko Linii chodzi, a na bok nie wyskaknie, niezważając i na tę Prawdę, że każdy Wstępny wspólny, jest bliższym, a niżeli jego Potomek *Poboczny*, pomija wszystkich Wstępnych, i prosto wyskakuje, do pobocznych, a dla tego Stryiom, Wuiom, lub dalszym *Pobocznym*, prosto Spadek przeznacza, z krzywdą Sierot, od ich Braci pozostałych, dla czegożby Potomstwu od Dziadów, Pradziadów, i t. d. tegoż samego Trybu nie przyznać? iakaż potrzeba? te różnice w Rodzinie zaprowadzać? kiedy Natura równie Ludzi na świat wydając, równe im Prawa nadaie. — Lecz iak smutne skutki, ta Różnica czyni, niżéj zobaczymy, i obszerniey rozważemy, —

3cie. Żadnego Przedwczesnego, w Spadku Podziału nie czyni, tylko w ten czas, gdy potrzeba wyniknie § 52. Tyt: II. (63).

4te. Potomstwo Spadkodawcy, Naypiérwéj do Spadku przywołuie, w Tym Trybie. Iż Spadek nayprzód, między iego Dzieci dzieli — Część zmarłego Dziecięcia, między tegoż Dzieci a względnie między Wnuki piérwszego Spadkodawcy, i tak daléj, Część Wnuka idzie na Prawnuki, i t. d. § 302. i od § 348. i 365. Tyt: II. Oddz: V. (64).

5te. Na przypadek Bezpotomności Spadkodawcy Pr. Pr. Rodziców iego, to jest: Oyca i Matkę za Naybliższych, do wzięcia Spadku uznaie, iak § 490. Tyt: II. Oddz: VI. (65).

Lecz gdy iedno tylko z Rodziców pozostaie, a drugie umarło, piérwéj, tedy bez względu, czy to drugie zostawiło Potomstwo, lub nie; cały Spadek Piérwszemu, żyjącemu przyznaie — Tenże § 49. (66).

(63) Tu Przepis Pruski, iest zgodny z Justynianem, który podobnie żadnego Podziału, przedwczesnego, w Spadku nie czyni, i te dwa Przepisy, zgodne są z Porządkiem Naturalnym w § 3. pod Przypad: I. gdzie Prawda 4ta wykazuje, że każdy przedwczesny, Spadku Podział, iest nedorzecznym, i prostemu rozsądkowi przeciwnym. —

(64) Widziemy tu cośmy w Nocie (10) namienili, że i Prawo Pruskie, ten sam Tryb, iaki w § 3. wyżej pod Przypad: I. wskazany, a który Kodex Francuzki *Reprezentacyą* mieni, przepisało, lecz musimy dodać, iż to Prawo Pruskie, myli się mocno, gdy w § 353. mówi = *Że Wnukowie biorą Spadek po Dziadach*, ponieważ z Prawdy Piątéj i 6téj w § 3. t. dz: pod Przypad: I. Przekonaliśmy się, że Spadek raz między *Pierwszych* podzielony, przestaie być Spadkiem; że Wnuki nie po Dziadu, ale po Oycu swoim ten Spadek biorą, którzy z Części Dziadowskiego, na ich Oyca przypadły, utworzony iako nowy, Oddzielny, i odmienny od Dziadowskiego Spadek Im należy.

(65) Tu Prawo Pruskie z Porządkiem Naturalnym w § 3. t. dz: pod Przypad. II. wskazanym zupełnie się zgadza.

(66) Tu Pr. Pr. odbiegło od Porządku Naturalnego, ponieważ Część zmarłego powinna iść na iego Potomstwo, p. § 3. t. dz: Porząd: Nat: Przyp: II.

6te. Gdy Oyciec i Matka Spadkodawcy pierwéy wymarli, tedy Pr. Pr. cały Spadek Braciom i Siostróm Rodzonym, lub ich Potomstwu, z Wyłączeniem zupełnym, *Przyrodnicz* bądź po Oycu, bądź po Matce, przyznaie § 492. Tyt: II. Oddział VI. i §. 31. — 35. Tyt: III. (67).

7me. Jeżeli Spadkodawca, Braci lub Siostry, tylko Przyrodnie, lub ich Potomstwo zostawił, tedy ci Przyrodni, lub ich Potomstwo, Jedną Połowę biorą, a drugą Połowę Wstępni Spadkodawcy, bądź to z Oyczystéy, bądź z Macierzystéy Linii biorą, §§ 493. i 494. (68).

8me. Jeżeli Spadkodawca, Żadnych Przyrodnic, ani ich Potomstwa, nie zostawił, tedy cały Spadek należy, Wstępnym, stopniem bliższym, bez względu czy są Oyczyści czy Macierzyści, i między nich równie się podziela, § 495 — 497. — 598. Tyt: II. Oddz: VI.

9te. Jeżeli Spadkodawca, ani Rodziców, ani Braci, i Ich Potomstwa, ani Wstępnych nie zostawił, tedy Spadek idzie na Krewnych Pobocznych, i tym się dostaje, którzy są stopniem bliżsi, — a zatém Stryi, Wuy, i Ciotka, Dzieci od Brata, lub Siostry zmarłych idące odpychają. §§ od 48 do 53. Tyt: II. (69).

(67) Tu Pr. Pr. odbiegło od Porządku Natural: w § 3. t. dz: pod Przyp: II. wskazanego, Ponieważ, Spadek po *bezpomnym*, dzieli się między Oycę, i Matkę, a gdy które pierwéy umarło, Część Jego, iako nowy Spadek, idzie na jego Dzieci, a zatém te Dzieci, które bądź po Oycu, bądź po Matce, w drugim Małżeństwie splodzone jest Spadkodawcy, Przyrodnim, więc ten, Przyrodni, po swoim Oycu, lub po Matce pierwéy zmarłych, do téy Części, iako do Oddzielnego Spadku, należeć powinien.

(68) To pomieszanie przyrodnic, z Wstępnymi, jest Pomysłem Justyniana w Novelli 118. i Pr. Pr: za nim poszło, lecz Porządkowi naturalnemu przeciwne,

(69) Tu Pr. Pr: także za Novel: 118. Cap. III. poszło i téż saméy Niesprawiedliwości dopuściło się, którą w Not. 36 i 54. widzieliśmy, Cóż winne te bie-

10te. Ograniczenia Pokrewieństwa nie zna, a zatém naydalszych Krewnych, z kolei do Spadku przypuszcza.

§ 11.

Przepis Sukcesyjny Kodexu Austriackiego.

Ten Przepis na końcu Nro. 5to założony, jest z Naynowsze-
go Kodexu Austr: 1811. r. wyjętym. — Lecz ten sam Przepis, nie tylko w Kodexie dla Galicyi Zachodniéy Roku 1797go wydanym, ale pierwéy ieszcze na całą Austryą, za Jozefa II. oddzielnie 1786go Roku, przez Patent Dnia 24. Sierpnia był ogłoszonym. (70).

dne Dzieci, że ich Oyciec, lub Matka pomarli? Czyż nie dość dla nich nieszczęścia, że zostali Sierotami, trzebaż ieszcze, pozbawiać ich téy Części Spadku, która na ich Oycę przypadła? To jest krzycząca Niesprawiedliwość! Tacy Ustawodawcy, dla tego ią popelniają, że Prawd: w § 3. t. dz: pod Przyp: I. II. III. nie postrzegli.

(70) Dalwigt znacznie się pomylił, kiedy w Przedmowie, do Dzieła swojego *Versuch* wyżéy pod Notą 14. Przytoczonego, na karcie XX. wyraża, że ten Kodex Austr: z 1811. r. Dwa Lata pierwéy, był w Galicyi na probie. — Tą grubą Omyłkę, sam Kodex Galicyjski, po Łacinie z tym Tytułem = *Codex Civilis pro Galicia Orientali-Viennae Tipis Josephi Harschanki Caes. Reg. Aul: Typogr. Bibliop.* 1797. równie i Patent ogłoszenia iego, w tym Kodexie na czele położony w tych wyrazach, = *Atque hic Codex Respectu Jurium Privatorum, Omnium et Obligationum, a 1. Janarii 1798. Efficax, et consequenter, Subditorum Nostrorum Omnium, Norma est etc. a na końcu Dabamus, in Palatio, Nostro Viennae Austriae: Die 8go 7go 1787. Anno Imperii Nostri germaniae et Regnorum Heredit. An. 6to Franciscus* = Jasnó dowodzi, bo od 1go Stycznia, 1798 do 1811. nie dwa lata ale Trzynastie upłynęło.

Przepis zaś Sukcesyjny ten sam, który w tych obydwóch Kodexach jest wyrażonym, ieszcze 1786go za Jozefa II. był ogłoszonym Dnia 24 Sierpnia, dla wszystkich Kraiów Austriackich, Patrz *Patentens, Samlung* z Roku 1786go, na kar: 297. Tit: *PATENT Erbsfolge, Ordnung, des freyererbli-*

TREŚĆ TEGO PRZEPISU JEST NASTĘPUJĄCA.

10d. W Skład Spadku, i w Jego początek, z kąd urosł, bynajmniey nie wchodzi, lecz wszystkie Prawa które Spadkodawca śmiercią swoją zostawił, za własność iego uważa § 351.

2gie. Różnicy Płci między Dziećmi żadney nie czyni § 732.

3cie. Spadek, dla Sześciu Pokoleń, które *Liniami* nazywa, w tym Porządku przeznacza.

Do Piérwszhey Linii. Potomstwo Spadkodawcy należy.

Do Drugihey. Oyciec i Matka Spadkodawcy i po nich Potomstwo.

Do Trzecihey. Dziadowie i Baby, a po nich, ich Potomstwo.

Do Czwarthey. Pradziadowie i Prababy, a po nich, ich Potomstwo.

Do Piątey. Zadziadowie i Zababy (których Pra-Pradziadami, Tłómacz nazwał) z Ich Potomstwem.

Do Szóstey. Przywołuie, Podziadów i Pobaby (Prápradziady) z Ich Potomstwem. — iak ten Porządek §. 731. Wyszczególnia. (71).

Ten Porządek ustanowniczy, następnie przepis Sukcesyiny w ten sposób rozwia.

chen Vermögens. Ma on bydz Dzielem Radcy Nadwornego, *Hortena*, iak o tém *Zeiler* w swoim Commenterzu *Über das Allegmeine bürgerliche, Gesetzbuch für die gessamten Deutzen Erblender des, Oesterreichisen Monarchie*, Wienn, und Triest 1811. Bant 1. Seite 9. wyraźnie świadczy.

(71) Namieniliśmy w Nocie 16. i 51. że Przodkowie nasi, Piérwsi w Europie Pomysł przywoływania, Piérwcy Wstępnych, od których *Poboczni* pochodzą, w Korrekturne, Art. 13. i 14. 1598. r. powzięli, i równie, namieniliśmy, że Kodex Austr: za tym pomysłem poszedł, tę Prawdę, Czytelnik pozna, gdy Art. 13. Korrekturny, z tym § 731. Kodex Austr: porówna, ponieważ uyrzy,

4te. Przywołuie naypiérwcy Potomstwo Spadkodawcy, Spadek nayprzód Między Dziećmi równie dzieli — Część zmarłego, Dziecięcia, między iego Dieci, a względnie Wnuki. — Część Wnuka, między Prawnuki, i t. d. §§ 732. — 733. — 734. (72).

5te. Gdy nie ma Potomstwa, tedy Kodex Austr: Oycu i Matce Spadek naznacza, a ieżeli które z nich umarło piérwcy, zostawiwszy Potomstwo, Część iego idzie na to Potomstwo, ieżeli zaś *bezpotomnie* umarło, tedy żyjące drugie cały Spadek bierze, lub gdy umarło, Spadek idzie na iego Potomstwo tym samym *Trybem*, iaki w §§ 732. — 733. — 734. — jest Przepisanym — §§ 735, 736. 737. (73).

6te. Jeżeli, ani Rodziców, ani żadnego z nich Potomstwa nie ma, tedy Przychodzą *Dziady*, i *Baby*. Tu Kodex Aus: Spadek na *Dwie Strony* i na Dwie równe Części *dzieli Jedną*, przyznaie Rodzicom Oyca, a *Drugą* Rodzicom Matki, do Podziału, między nami w Skutek i podług §§ 738 i 737. iak to wszystko w 738. 739. 740. wyraża (74).

iż prawie słowo w słowo, ten sam Porządek iest wyrażonym, Ten pomysł zupełnie się zgadza z Porządkiem Naturalnym, przekona się Czytelnik, o tém, gdy ten Porządek w § 3. pod wszystkimi Przypadkami, odczyta i porówna. —

(72) Co namieniliśmy pod (10)! to w poprzedzających Przepisach okazaliśmy, toż samo i tu dowodziemy, że ten *Tryb* Podziału Spadku na Potomstwo, wszystkie Ustawodawstwa, między sobą zgodne z Porządkiem Naturalnym, w §. 3. t. dz: pod Przyp: I. zgodziły się ().

(73) Tu Kodex Austr: krok w krok, poszedł za Porządkiem od Natury wskazanym w § 3. pod Przyp: II. porównay ie.

(74) Tu Kodex Austr: iak inż w Nocie 16. namieniliśmy: zboczył z toru Natury, przestaie Rodzinę uważać za jedną, zapomina, o téy Prawdzie, że Spadek iest Wspólnością dla tych co piérwsi, do podziału iego między sobą przychodzą, i o téy, że umarli bezpotomnie iak np. Dziad, Matczyn do działu nie ma należec, a Spadek między tych tylko, którzy lub żyją lub Potomstwo zostawili, ma bydz podzielonym, rozdziera tu Rodzinę na *Dwie strony*, a

7 me. Gdy ani *Dziadów*, ani *Bab*, i ich Potomstwa nie ma, N ten czas Kodex Austr: przywołuje, *Pradziadów* i *Prabab* z Ich Potomstwem. — Każde Potomstwo po swoim, Naczelniku, Część iego bierze podług Prawideł wyżey wskazanych, a Część Pokolenia wygasłego, bliższemu téy Strony Pokoleniu przyznaje, iak to § 741. 742. 743. (75).

8 me. Gdy *Pradziadów*, i *Prabab* Pokolenia z ich Potomstwem wygasły na ten czas, Kodex Austr: przywołuje, *Zadziadów* i *Zababy*, z temiż samemi Prawidłami, iak wyżey — a Część na każde Główne Pokolenie przypadła, między Jego Potomstwo, tym samym Trybem, iaki dla Potomstwa Spadkodawcy, w §§ 732. — 733. — 754. Ustawiony, podziela — iak §§ 744. — 745. — 746. — 747. (76).

9 te. Jeżeli Pokolenia, *Zadziadów* i *Zabab*, zupełnie z Ich Potomstwem, wygasły, tedy przywołuje Pokolenia *Podziadów* i *Pobab*, i między niemi, Co do Podziału Spadku tenże sam Tryb iak wyżey zachowuje, §§ 748. — 749. — 750. — (77).

z tego Błędu, wpada w drugi, rozdziela Spadek *przedwcześnie* — z czego dopuszcza się, téy Niesprawiedliwości, że Część po *Bezpotomnym*, *Małżonkowi* przyznaje, bez żadnego Tytułu, a innym równe Prawo mającym odejmując, o czém Wszystkim, niżey obszerniey i dowodniey mówić będziemy.

(75) Tu Kodex Austr: Co do przywołania Wstępnych, i co Do przyznania, Części, na Wstępnego pierwéy zmarłego iego Potomstwu zgadza się z Porządkiem Naturalnym, patrz wyżey § 3. t. d. pod Przyp: IV. lecz odbiega, od niego, w tém, co się tyczy Wstępnych bezpotomnie zmarłych, że ich nie opuszcza, lecz Ich Część do Drugich, téy Strony łączy.

(76) Toż samo, co w poprzedzających Nocie.

(77) Toż samo: Kodex Austr: byłby z porządkiem Naturalnym § 3. t. d. zupełnie zgodnym, gdyby był tylko, tych wad uniknął, *Jedney* rozdarcia Rodziny na *Dwie strony*, a *Drugiey* przedwcześniego Podziału Spadku, na pewne Części. — o tém wszystkim będzie się niżey, w swoim miejscu mówić.

10 te. Dalszych Krewnych, *Pobocznych*. Kodex Austriacki zupełnie od Spadku oddala, § 751. Otóż Treść Przepisu Sukcesyinego Kodexu Austriackiego.

§ 12.

Główne Punkta, Ich Rozróżnienia.

Poznaliśmy więc, Co każdy, z tych Przepisów, w szczególności stanowi, i razem widzieliśmy, iż na każdym prawie Punkcie, tak się między sobą Rozróżniaią, iż żadnego między niemi podobieństwa nie ma. — Ażebyśmy więc tę Wzajemną między niemi Sprzeczność, dokładniey, i widoczniey poznali, zbierzmy Główne Punkta, w których się rozróżniaią, i pod każdym Punktem stawmy razem, obok siebie te Przepisy, a tak jaśniey się nam okaże? w czém? i iak? ieden się od Drugiego rozróżnia.

PUNKT I.

Względem Płci Różności.

Korrektura nasza Płeć Męzką, od Żeńskiéy rozróżnia, i względem Oboiéy inaczeý stanowi, Art: 1. 2. 3. 4.

Kodex Francuzki w Art: 731. Pr. Pr: w § 300 Cz: II. Tyt: II. Oddz: V. i Kodex Austr: 722. wszyscy zgodnie żadnéy Różnicy między Płcią nie czynią (78).

PUNKT II.

Względem Natury Spadku.

Korrektura nasza, w Nature i w Początek Spadku, z czego się składa, czy z Dóbr Oczysztych, czy z Macierzystych, czy

(78) Jest to skutkiem Postępu Światła naszego Wieku. p. §. 7. t. dz.

z Nabytych, wchodzi, i dla tego rozmaicie, względem tych Dóbr rozporządza, iak Art: 15. 16. 17. 18.
 Kodex Francuzki w Początek Spadku, i z czego się składa, nie wchodzi, iak Art: 732. — Lecz niżéy zaraz (iak widzieliśmy) sprzeciwia się samemu sobie, ponieważ każdemu Wstępnemu, daie Prawo odebrania z Spadku téy rzeczy, a nawet jéy Ceny i sprawy o téż Cenę, iak Art: 747 a zatém widocznie, w Skład Spadku, wchodzi.
 Prawo Pruskie, w §§ 499. Cz: II. Tyt: II. i w § 144. Tyt: III. równie.
 Kodex Austr: w § 331. ani w Początek, ani w Skład Spadku nie wchodzi, i téy swoiéy Zasady, bez żadnéy Sprzeczności, wiernie się trzymaia.

P U N K T III.

Względem Podziału Spadku.

Korrektura nasza, podziela Spadek, na Oyczysty, Macierzysty, i Nabyty — iak Art: 15. — 16. — 17. — 18.
 Kodex Francuzki podziela, *przedwcześnie* Spadek na Dwie Połowy na Linią Oyczystą i Macierzystą iak Art: 733.
 Pr: Pr. w Dwóch Przypadkach, Spadek na Połowę podziela, *Raz*, gdy po *Bezpomnym*: idzie na iego Oyca i Matkę (§ 490.) *Drugi raz*, gdy Spadek na *Przyrodnich* i na *Wstępnych* idzie, § 433. — 494. Tyt: II. — Innego zaś dalszego, *przedwcześnie* Podziału nie zna, tylko tak go dzieli, iak Potrzeba wykaże. §§ 492. — 495. — 496. — Tyt: II. Oddz: VI. i § 52. Tyt: III.
 Kodex Austriacki. Gdy Podział Spadku Między *Dziady* i *Baby* przychodzi, *przedwcześnie*, między *Stronę Oyczystą* i *Macierzystą*, Spadek Podziela, i ciągle w Obydwóch *Stronach*,

nach, tenże sam Podział aż do *Podziadów* i do *Pobab*, Czym §§ 738. — 742. — 746. — 749. (79).

P U N K T IV.

Względem Naybliższych po Bezpomnym (80).

Korrektura nasza, *Naybliższych po Bezpomnym*, Braci lub Siostry Rodzone, i ich Potomstwo uznaie Art: 12. —
 Kodex Francuzki mieszaiać *Wstępnych* i *Pobocznych* za *Naybliższych* do Spadku, po *Bezpomnym* Oyca, i Matkę, Braci, i Siostry, tak Rodzonych, iak Przyrodnich, razem i i wspólnie uznaie Art: 746. — 748. — 749. — 751. — 751.
 Pr. Pr. za *Naybliższych* do Spadku po *Bezpomnym* samych tylko Rodziców, Oyca i Matkę uznaie, i Im cały Spadek, tak dalece oddaie, iż ieżeliby *Jedno* z nich piérwéy iuż umarło, zostawiwszy nawet swoje Potomstwo, tedy *Drugie* z Rodziców pozostałe, Cały Spadek odziedzicza, i Potomstwo zmarłego Rodzica oddala — §§ 490. — 491. Tyt: II. Oddz: VI.
 Kodex Arstr: podobnież Rodziców za *Naybliższych* do Spadku uznaie, z tą iednak Różnicą, iż Część piérwéy zmarłego, Potomstwu Jego przyznaie, i w tenczas tylko ta Część, do *Drugiego* z Rodziców przechodzi, kiedy piérwsze *Bezpomnie* umarło. §§ 735. 736. 737.

P U N K T V.

Względem Przyrodnich.

Korrektura nasza podzieliwszy Dobra w Spadku na Oyczyste, i Macierzyste, wzywa do tych Dóbr Dzieci, Przyrodnie, iak które bądź z Oyca bądź z Matki pochodzi.

(79) Zobacz Notę (14.) w § 3. t. d. pod Przypad: II.

(80) Patrz Notę (16) wyżej w § 3. t. dz. pod Przyp: III. i Uwagą tam umieszczoną.

Kodex Francuzki Przyrodnich, razem z Rodzicami, i z Rodzonymi (iako widzieliśmy wyżej) do Spadku przywołanie, w Przyp: zaś takim, gdzieby sami Przyrodni pozostali, tedy Kodex Spór wątpliwy, z Powodu Artykułu, 733. który Spadek na Linią Oyczystą i Macierzystą dzieli, między uczonemi, Prawnikami (iako niżej zobaczymy) zostawił — zdaie się iednak z Art: 752. że w tym Przypadku, Cały Spadek *Przyrodnim* oddaie. —

Pr. Pr. Przyrodnich, od Rodzonych, a nawet, i od ich Potomstwa, zupełnie odłącza, i dopiero w tenczas Przyrodnich, do Spadku wzywa, kiedy Rodzonych, i ich Potomstwa nie ma, — i w tenczas nawet Całego Spadku, im nie daie, lecz przez połowę między nich, i *Wstępnych* dzieli. §§ 492. — 493. — 494. Tyt: II. Oddz: VI. i §§ 31. i 35. Tyt: III.

Kodex Austriacki wzięwszy oddzielny sposób, i ten istotnie prawdziwy, dochodzenia *Pobocznych*, przez Przywoływanie piérwéy *Wstępnych*, a dopiero, Część tych *Wstępnych* gdy nie żyją, każdemu Ich w szczególności Potomstwu którzy są *Pobocznemi*, przeznacza, słów nawet *Poboczni*, *Przyrodni*, nie zna, lecz dla tego, ich nie opuszcza, ani ich Praw nienadweręza, ponieważ każdy *Przyrodni*, iako poboczny, idąc po swoim *Wstępnym*, bądź to po Oycu, bądź to po Matce, otrzymuie, tę Część iaka Jemu równie z całym Jego współ Potomstwem należy. § 736.

P U N K T VI.

Względem Wstępnych dalszych od Rodziców.

Korrektura nasza przywołuie Porządkiem z kolei, Wszystkich *Wstępnych*, czy żyją czy nie żyją, tak, *Oyca*, *Matkę*, — *Dziada Babę* — *Pradziada Prababę* i tak daléy. Art: 13.

Kodex Francuzki każdemu *Wstępnemu*, lecz tylko w swoięy Lini bliższemu przyznaie. — Art: 746. do 748.

Pr. Pr. Wszystkich *Wstępnych*, Bliższych bez różnicy, czy z Oyczystéy, czy z Macierzystéy Lini, razem z Przyrodniami, lub ich Potomstwem, Cały Spadek przez połowę, daie, iako to w §§ 493. — 494. — 396. — 498 — Cz: II. Tyt: II. Oddz: IV. i § 41. Tyt: II.

Kodex: Austr: poszedłszy za naszą Korykturą, Koleją *Wstępnych* przywołuie, także czyli żyją, czy nie żyją, i im Spadek przyznaie, a Części na nie żyjących, przypadk, Potomstwu w szczególności każdego przeznacza, od § 454. do 450.

P U N K T VII.

Względem Pobocznych.

Korrektura nasza, przywołuie, Naypiérwéy *Wstępnych*, po nich, Ich Potomstwa, które względem Spadkodawcy iest *Poboczném*, i tym *Pobocznym* Spadek przeznacza tym samym *Trybem*, iaki i dla Potomstwa Spadkodawcy w Art: 11 tym przepisała, iako to Art: 13 i 14.

Kodex Francuzki ten *Tryb* nazwawszy *Reprezentacyą* (iako wyżej widzieliśmy) Dwom tylko Potomstwom to iest Spadkodawcy, i Rodziców ten *Tryb* przyznał, innym zaś Potomstwom, od *Dziada*, *Pradziada*, i t. d. idącym, a które są, względem Spadkodawcy *Pobocznemi*, odmówił, — i Bliższemu stopniem w każdéy Lini, Spadek przyznaie — iako Art: 734. — i od 739. — do 742. (81).

(81) Patrz Notę (60)

Pr. Pr. Podobnież *Pobocznym*, Stopniem bliższym Cały Spadek przyznaie, lecz z tą Różnicą, iż Podziału na Linii nie czyni iak od § 48 do 50. Tyt: II.

Kodex Austriacki tych słów *Reprezentacya* i *Poboczny* nie zna, lecz idąc za naszą *Korrekturą*, Tenże sam *Tryb*, który dla Potomstwa Spadkodawcy w §§ 732. — 733. — 734. przepisał. Wszystkim innym Potomstwom od Rodziców — *Dziadów*, *Pradziadów*, i t. d. idącym, iednostaynie przyznaie — §§ od 735. do 750.

P U N K T VIII.

Względem Przeyścia Spadku.

Korrektura nasza zrobiwszy w Art: 15. 17. i 18. Podział Dóbr Spadkowych, na Oyczyste, Macierzyste, i Nabywcze, o Przeyściu tych Dóbr od Jednych do Drugich Krewnych, żadney wzmianki nie czyni.

Kodex Francuzki podzieliwszy Spadek na dwie Części, i Jedną Oyczystę, a Drugą Macierzystę Linii przyznawszy (Art: 733.) Przeyście z Jedney Linii na Drugą, w ten czas stanowi, kiedy w której Linii Krewnego, w 12 stopniu zabraknie (Art: 755) a tym sposobem, Spadek po Synie, w Jedney Połowie Oycu, a w Drugihey Połowie Krewnemu Matczynemu w 12. stopniu przeznacza (82).

Pr. Pr. w Dwóch Przypadkach Podział Spadku na Dwie Połowy czyni, raz między Rodzicami, i Przeyście Jedney Połowy do Drugihey, w §§ 490. — 491. Tyt: II. stanowi, Drugi raz, między *Wstępny*mi i *Przyrodni*mi, a w niedostatku *Wstępny*ch, Ich Połowa, na *Przyrodni*ch przecho-

(82) Czyż to się zgadza, z naturalnym uczuciem, z wolą umierającego, lub z zdrowym rozsądkiem — otóż skutek *Przesądny Fenty*, lecz niżej będzie o tém.

dzi. — Daléy zaś żadnego Podziału, na Oyczystą i Macierzystą Liniią, zupełnie nie zna.

Kodex Austr: Uczyniwszy Podział Spadku w § 378. na Stronę Oyczystą, i Macierzystą, w każdym razie, gdzie się który, *Bezpotomny* w iakiéy stronie okaże, Część Jego, na przylegleyszych, téyże Strony *Wstępny*ch przenosi, a gdyby w której Stronie wszystkie Pokolenia wymarły, tedy połowę iedney Strony, przenosi na drugą §§ 737 — 739. — 743. — 746. — 749. (83).

P U N K T IX.

Względem Reprezentacyi.

Korrektura nasza Naymnieyszy wzmianki o *Reprezentacyi* nie czyni, lecz Tenże sam *Tryb* Podziału Spadku (Co Kodex Francuzki *Reprezentacyą* nazywa), iaki dla Potomstwa Spadkodawcy w Art: 11. ustanowiła, Dla wszystkich Potomstw, od *Dziadów*, *Pradziadów* i innych *Przodków*, Których z kolei (Art: 13) przywołuje, równym Prawem i iednostaynie nadaie, Art: 14, iak ten iéy wyraz stanowi — *eo, quo Pater et Avus ipsorum, si i. Vivis essent, Jure, succederent, id est: per Stirpes.*

Kodex Francuzki *Reprezentacyą*, i *Fiktyą* w Oddz: II. umieściwszy Dwom tylko Potomstwem, to jest: Potomstwu Spadkodawcy, i Potomstwu Rodziców Jego, jeden i ten sam *Tryb* przyznaie; innym zaś Potomstwom, od *Dziadów*, *Pradziadów*, i daléy idącym, tego samego *Trybu* (który *Reprezentacyą* nazywa) odmawia w Art: 739. do 744.

Pr. Pr. Tym *Trybem*, który, dla Potomstwa Spadkodawcy od § 348. do 365. Tyt: II. Oddz: V. ustanowił, rozmaicie, mię-

(83) Patrz o tém w §. 3. t. d. pod Przyp: III. Uwagę i Notę (18).

dzy innemi Potomstwami rozrządza, i tak: Potomstwu Ojca i Matki, gdy które z nich piérwéy umrze, tego *Trybu*, do połowy Spadku, potym zmarłym, nie przyznaie, lecz tę połowę Drugiemu pozostałemu, Rodzicowi nadaie, (§ 490. 491. Tyt: II.) przeciwnie, zaś Potomstwu Braci i Sióstr Rodzonych, iak § 492. i 435. Tyt: II. *Przyrodnich* ten *Tryb* nadaie — lecz znowu przeciwnie, Potomstwu, i Potomstwu od *Dziadów*, *Pradziadów*, i t. d. nie przyznaie, tylko Naybliższego stopniem od § 48. do 53. Tyt: II. przywołuie, a tak Pr. Pr. zmieniając się rozmaicie, w Zasadach swoich nie iest Jednostaynym.

Kodex Austriacki poszedłszy za Pomysłem naszéy Korrekтуры w przywoływaniu, z swoiéy Kolei *Wstępnych* dla podania przez nich Spadku *Pobocznym*, tak równie iak nasza Korrektura, słowa tego, *Reprezentacya* nie zna, ale ten sam *Tryb*, który w §§ 732. — 733. — 734, dla Potomstwa Spadkodawcy przypisał, nie go nie zmieniając iednostaynie Potomstwom od Rodziców, od *Dziadów*, *Pradziadów*, i aż od *Podziadów*, idącym iednostaynie i ciągle przyznaie od § 738. do § 75.

P U N K T X.

Względem Ograniczenia Pokrewieństwa.

Korrektura nasza, przywołując w Przypadku *Bezpomnego* Spadkodawcy, *Wstępnych*, w Art: 13. i kończąc ten Artykuł bez żadnego Ograniczenia temi słowami: i *Inni którzy Przodków Imie mają*, a następnie Spadek po tych *Wstępnych*, ich Potomstwu w Art: 14. tym samym Prawem, iakie każdemu *Wstępnemu* służyło, nadając, żadnych dalszych Krewnych, nie oddala.

Kodex Francuzki, przeciwnie Pokrewieństwo, do 12 stopnia (755) ogranicza, i dalszych, nad 12 stopień Krewnych od Spadku oddala.

Pr. Pr. znowu przeciwnie Francuzkiemu, a z naszą Korrekturą zgodnie, w niczém Pokrewieństwa nieogranicza, Nayodleglejszych, i Naydalszych Krewnych, skoro się okażą bliższemi, do Spadku, dopuszcza.

Kodex Austr: Temu przeciwnie, a z Francuzkim zgodnie, Pokrewieństwo, na Potomstwie od *Podziadów*, i od *Pobab* idącym, ogranicza. Dalsze Pokolenia od wyższych Przodków pochodzące, od Spadku oddala.

Otóż tak znaczna w tych Punktach Różnica zachodzi! —

U w a g a.

Tu się trochę zastanowmy, i rozważmy tę Różnicę tak znaczną, i tę Sprzeczność tak widoczną, która, nie tylko, Między temi Czterema Przepisami nawzajem, ale nawet Między niemi i Między Novellami Justyniana, w § 5. t. dz: wskazanemi, zachodzi, chociaż Dwa Przepisy to iest: Pruski i Francuzki, zupełnie za Justynianem poszły.

Widziemy iawnie, że ta Różnica i ta Sprzeczność w samém Istocie rzeczy (*in Essentialibus*) zachodzi, bo *Istotą* Rzeczy *Essentiale* Przepisu Sukcessyynego, iest znalezienie, i wymienienie, naybliższego Krewnego do Spadku, w każdym zdarzeniu, w którym się Spadek okaże. — Tu zaś każdy Przepis Innych, a nie tych, co drugie, naybliższych Krewnych wymienia, więc wszystkie się w samém Istocie różnią.

Widzieliśmy wyżej, że w pierwszym Przypadku to jest: w tym: gdzie zmarły Spadkodawca, Potomstwo swoje zostawia, wszystkie te Przepisy iednomyślnie i iednuzgodnie, ieden *Tryb* Sukcedowania dla tego Potomstwa przyięły, ten sam, który Natura, w § 3. t. dz: pod Przypad: I. nam wskazała, i to jest mocnym dowodem, że co jest naturalnego, tém samem jest prawdą, i wszystkim się podoba. —

Podobnież widzieliśmy że na *Drugim* Przypadku to jest: na tém: gdzie Spadkodawca *bezpomnie* umarł, te wszystkie Przepisy, między sobą się rozróżniły tak, iż żadnego między niemi podobieństwa nie ma, a z tego Punktu począwszy, w dalszych coraz Przypadkach, i zdarzeniach. Coraz daléy od siebie się rozróżniaią, Jedne *Inszych*, a Drugie zupełnie innych Krewnych, za naybliższych do Spadku uznaią, więc iasnie widzimy, że te wszystkie Przepisy, na saméy *Istocie* rzeczy, *in Essentialibus*, między sobą się rozróżniaią. —

Zastanowmy się ieszcze nad tém: że te nawet Przepisy, które za Novellami Justyniana poszły, ani same z sobą, ani się z Justynianem, w téy *Istocie* nie zgadzaia, i tak:

Kodex Pruski poszedłszy za Justynianem, przyiał od niego Podział Klass na *Zstępnych*, *Wstępnych*, i *Pobocznych*, przyiał także wielką różnicę Między Rodzonemi i Przyrodniemi Bracią, przyiał uvažanie Rodziny za Jedną, i żadnego Podziału, między Linią Oyczystą i Macieścią nie czyni, przyiał wszystko co do *Pobocznych*, przyiał nakoniec i to, że krewnych nie ogranicza, i Spadek naydalszym przyznaie, ale za to, jest Justynianowi w tém przeciwnym, że Spadek po *bezpomnym*, nie dzieli tak, iak Justynian, Między Braci i *Wstępnych*, lecz cały Spadek samym

mym Rodzicom oddaie, tak dalece, że choćby które piérwéy umarło, zostawiwszy swoje Potomstwo, tedy Drugie z Rodziców pozostałe, Cały Spadek zabiera, z wyłączeniem Potomstwa.

Przeciwnie Kodex Francuzki, który poszedłszy we wszystkim za Justynianem, różni się od niego, i razem od Pruskiego w tém: że *Przyrodnich*, razem z Rodzonemi i z Rodzicami kładzie, i tych wszystkich równie, za naybliższych, po *bezpomnym* uvažą.

Daléy różni się od Obydwóch w tém: że Spadek na Oyczystą i Macierzystą Linią rozdziera — Nakoniec w tém: że krewnych do 12 stopnia ogranicza. —

Zastanowmy się ieszcze nad tém, że te wszystkie Ustawodawstwa i Inne nawet *średnich Wieków* we wszystkich prawie Inszych materyach Cywilnych, iako to: o Własności (*de Dominio*) o Sposobach nabycia Własności, o Rzeczach Ruchomych i Nieruchomych, o Prawach Rzeczowych, o Służebnościach, o Umowach w Ogólności (*de Pactis*) o Szczególnych Umowach, Zamiany, Przedaży, Naymu, Składu, Współki, i t. d. zupełnie się z Prawem Rzymskiem, w saméy istocie Rzeczy (*in Essentiali*) zgadzaia. Mało co *in accidentalibus*, lub w formach odmieniwszy, czyli raczéy wszystkie Ustawodawstwa, w tych materyach iednomyślnie za Prawem Rzymskim poszły. —

Teraz badaymy Przyczyn, dla czegoż? w tych materyach Ustawodawstwa, za Prawem Rzymskiem zupełnie poszły? i wszystkie z Prawem Rzymskiem *in Essentialibus* zgadzaia się? a dla czego? w téy materyi o Sukcessyi, choć niektóre poszły za Justynianem, iednak *in Essentiali* tak się wiele od niego, i od siebie, odróżniły?

Dla czegoż to? — Łatwa do odgadnienia Przyczyna, ta: że Rzymianie w materyach powyższych, z ręcznie trafili na naturę Rzeczy, Ich pomysły są zgodnemi z naturą każdej téj materyi, a zatem Rzymianie w tych materyach trafili na Prawdę, a Prawda wszystkim się podoba. — Więc dla tego, wszyscy, za Przepisami Rzymskimi, w tych materyach iednogodnie poszli. —

Dla czegoż? w materyi o Sukcëssyi nie poszli wszyscy za Justynianem? a dla czegoż? ci nawet co poszli, nie są i z sobą, i z nim zgodnemi? i tu łączna Przyczyna do odgadnienia, i iest taż sama, a to ta: że Justynian w materyi Sukcëssyi odbiegł od Natury, niepostrzegł téj Prawdy, że Rodzice z Synem są *bezpośrednie* bliskimi, a zatem koniecznie są bliższymi, od Braci Ich Syna. — Nie postrzegłszy téj Prawdy (choć sam w *Instytucyach* i w *Pandektach*, iak o tém będzie niżej, piérwéy powiedział, że Oyciec z Synem iest w *Piérwszym* stopniu Pokrewieństwa, a Brat z Bratem w *Drugim*). Niepostrzegłszy mówię téj Prawdy, owszem samemu sobie kontradukując, Braci z Rodzicami pobratał, i w Novelli 118. równie tych Braci z Rodzicami wziął za iedno i za Naybliższych krewnych uznał. — Podobnież, nie postrzegł Justynian tych Prawd, że każdy wspólny *Wstępny* iest bliższym, iak *Poboczny* od tego *Wstępnego* idący. — Że Spadek w prostéy tylko Linii chodź — że na bok nie wyskakuie — że Spadek raz podzielony, przestaie bydz Spadkiem, że Część na zmarłego *Wstępnego* przypadająca, iest Nowym Spadkiem dla iego Potomstwa, i innych tyle Prawd, które nam Natura w § 3. t. dz: wskazała, wszystkich tych Prawd, Justynian niepostrzegł, i dla tego arbitralnie Cap. III. w swéy Novel. 118. wyskoczył z Spadkiem na bok, a pominąwszy *Wstępnych*

ustanowił. Że *Stryie*, *Wuje*, wszystko zabierają, nie Dzieciom, od Braci swoich idącym nie zostawując, przez co krzyczącą niesprawiedliwość, względem tych Sierot popełnił, i Innym Ustawodawcom, którzy za nim poszli, zły Przykład podał. —

Ten Przykład tém był niebezpieczniejszy, że Novelle Powagą ogólną Prawa Rzymskiego, przykrytemi były.

Piérwsi dopiero nasi Oycowie, wyłamali się z okowów przez Justyniana nałożonych. — Poszli torem Natury. — Naypiérwéy do Spadku po *bezpotomnym*, *Wstępnych*, w Art. 13. z kolei przywołują, a gdy Bliżsi *Wstępni* już nie żyją, tedy po nich, Ich *Potomstwu* przez Art. 14. Spadek oddają, zawsze iednym i tymże samym Trybem sukcesowania, jaki w Art. 11. dla Potomstwa Spadkodawcy przyięli, *id est per Stirpes*, a tak niewyskakuiać na bok, ani krzywdy Sierotom nie czyniać, zupełnie za skazówką Natury, którą w § 3. t. dz. widzieliśmy, ślad w ślad poszli. —

Za naszymi Oycami Kodex Austriacki (iak to widzieliśmy) słowo w słowo poszedł, obszerniey ten pomysł Oyców naszych rozwiaiając.

Dla tego, te Dwa Przepisy z Korrekтуры i Kodex: Austriacki: naywięcéy są z sobą zgodnemi, bo trafili na Prawdę, a Prawda zawsze iest z sobą zgodną, i nigdy sobie nie sprzeczną. —

Tę więc Uwagę nawiasem tu położywszy, postąpmy daléy i pilnie roważmy, co nam daléy czynić wypada. —

§ 13.

Konieczna Potrzeba, roztrząsania tych Przepisów.

Widziemy iaśnie, wielkie Rozróżnienia, i Sprzeczności, w tych czterech Przepisach, które nasz Naród Polski tyczą. — Cóż? więc nam teraz czynić wypada? kiedy zbliżając się do ukończenia naszego Kodexu Polskiego, już zaczętego, Przepis Sukcesyiny, w nim umieścić przychodzi. — Cóż? czy? zamrużwszy oczy, którykolwiek, z tych Czterech Przepisów, wzięść mamy? albo czy mamy? Jeden z nich, dla tego że z brzegu, że naybliższy, lub że iest w modzie? oślepi, i niewolniczo, do naszego Kodexu przyiać? — Ah! Wielki Boże! Ojców naszych! zlituy się nad Nami! i nie dopuszczay na nas tego.

Jeżeli bowiem każdemu Poiedynczemu człowiekowi, dar, pojęcia, poznania, i rozsądku mającemu, nigdy się nie godzi w rzeczach rozumowi ludzkiemu dostępnych, iść ślepo i niewolniczo, za cudzem zdaniem, bez należytego roztrząśnienia czyli to zdanie, z Naturą i z jéy działaniami iest zgodnem? lub nie? bo tém samem, okazałby się bydz niegodnym, tych darów, które mu Bóg nadał; Jakże? można tego dopuścić? ażeby cały nasz Naród Polski? Ten Naród? który za błysnieniem w Europie oświaty, żadnemu Innemu Narodowi w Naukach nie ustąpił, lecz we wszystkich, wyrównywał, a w niektórych nawet przewyższał (84.)

(84) Nie ma żadney Nauki, w którejby Polacy, przed Dwoma Wiekami, i dawniey ieszcze, ćwiczonemi nie byli, a nawet w niektórych, wiele się odznaczali — i tak:

W Teologii Mateusz z Krakowa Biskup Wormaceński i Kardynał. — Stanisław Hozyusz, Biskup Warmiński równie Kardynał, i na Zborze Trydentskim, w mieyscu Papieża, prezydujący. — Elgot Wieniawita, do Zboru

Ten Naród? który, od chwili przyięty Prawowierney Chrześcijańskiéy Wiary, ciągle i trwale w Niéy zosta-

Bazylijskiego wysłany, i Pismem swoim o Wyższości Zboru nad Papieżem wielce wślawiony. — Paweł Brudzewski, dzielny, na Zborze Konstancyjskim Praw Polskich przeciw Krzyżakom Obrońca — Nowopolscy — Bernard z Nissy — Koth z Dembna, i Innych wielu Biskupów i Zakonników, tak w Teologii uczonych mieliśmy, iż każdy z nich, Współczesnym Teologom wyrównał, a niektórzy nawet i przewyższać ich mogli.

W Nauce Pisma Sgo — Jan Leopolda, — Szymon Marycki z Pilzna, — Grzegorz z Sanocka, — Woyko i innych wielu Pisarzy i Tłómaczów Pisma Świętego, Wszystkim Europejskim wyrównywali. —

W Polityce Andrzej Modrzewski — Maxymilian Fredro — przez swoje Pisma o Polityce, nikomu z Współczesnych nieustąpili — a Wielki JAN ZAMOYSKI, przez swoje uczone *Dzieło Dwie Xiegi o Senatorze Rzymskim*, a przez swoje praktyczne, i Dzieła Rycerskie iako Wielki WODZ, i przez Sprawy Publiczne, iako Wielki Kanclerz, zapewne, nie wiele, swoich Współczesnych, w Europie, sobie we wszystkim podobnych, znalazł.

W Historii Kościelnéy. Martinus Polonus (Strzempski) przez swoje Kronikę Imperatorów, i Papieżów, ieszcze w Wiek 13tym napisaną, i Abraham Bzowski Dominikan, do dokończenia Historii Kościelnéy, od Kardynała Baroniusza zaczęty, przez Stolicę Rzymską wezwany, tém samém wezwaniem, iest uznany, iż wszystkich swoich Współczesnych w Europie przewyższył. —

W Historii Kraiowéy. — Kadłubek, Długosz, — Wapowski — Miechowita — Kromer — Bielski — Strykowski, i innych wielu, Wszystkim Współczesnym wyrównali. —

W Astronomii, i w Matematyce.

Woyciech Brudzewski, — Ciolek. (Vitelinus) Pierwszy w Optyce — Grzebski w Miernictwie — Jan Latoszewski — Wszyscy po cały Europie Sławni — a Marcin KOPERNIK, bez żadnego wątpienia, wszystkich, w téy Nauce przewyższył, kiedy Epokę Sławną, zmienionego całego Systematu Astronomicznego, ustanowił. —

W Dyplomacyce — Tomicki, — Padniewski — Maciejowski, Kanclerze, których styl Korrespondencyi z Rzymem, od samych Papieżów, za naczystszy, za naydokładniejszy, i za Wzorowy, iest przyznany, tém samem przyznaniem, dowiedli, że swoich Współczesnych przewyższyli.

wał, Jéy świętość, Czystość i Zbawienność, nie tak z nakazów, iak przez rozsądek z przekonania, poznawał, za-

W Nauce Prawney. Jan Ostroróg — Łaski — Chliwnicki — Szerbież — Żalasowski — Przyłuski — Herbut, i innych wielu niepospolite miysce trzymaia.

W Nauce Lekarskiey. — Felix z Łowicza, od Naypotężniejszego w ów czas Monarchi Europeyskiego Karola V. na Lekarza Domowego wezwany, tym samym Wyborem dowiódł, że Innych w Europie Lekarzy przewyższał — a Józef Strus Naukę o Pulsie, przez 12 Wieków zaniedbaną, gdy Piérwszy w Europie odgrzebał i okazał, tém samém Piérwszeństwo nad Innymi otrzymał.

W Botanice — Żaluziański o Płci Roślinnéy Piérwszy i Lineusza wyprzedził, — a Marcin Urzędowski i Syreniusz, niepospolite miysce trzymaia.

W Budownictwie — Pilgram Krakowczyk, Budową Gotycką Kościoła S. Szczepana w Wiedniu, wślawiony.

W Wymowie. — Erazm Ciolek — Padniewski zadziwiałcy Karola V. Jerzy Ossoliński zadziwiałcy Papieża, pewnie Wszystkim Współczesnym, wyrównali, a Stanisław Orzechowski, w całej Europie sławny, mógł przewyższyć.

W Wymowie Kaznodzieyskiey. — Mościcki Lwowiezyk — Lubomlczyk — Birkowski — Sokołowski. Kaznodzieia Stefana Batorego — Skarga, Kaznodzieia Zygmunta III. i Innych wielu, zapewnie wszystkim Współczesnym wyrównali.

W Rymotworstwie — Jan Kochanowski Xiążę Poetów Polskich nazwany bez wątpienia Wszystkich Współczesnych, w Języku Oyczystym piszących co do czystości, i gładkości Języka na ówczas przewyższył. — Klemens Janicki od Papieża Klemensa VII. uwieńczony w Rzymie, tém samém Innych przewyższył, — Piotr Kochanowski, w Tłómaczeniu Poematu Wyzwolenéy Jeruzolimy, bez żadnego wątpienia uprzedził wszystkich Współczesnych Innych Narodów, kiedy Polak w lat kilka po wyśieciu na świat Oryginału Tassa Torquata, to Piękne Poema, w Języku własnym Oyczystym przetłómaczone, Rymem, przyjemnie ułożonym, czytał, w tenczas, gdy Inne Narody Europeyskie Tego Poematu do tychczas Rymem gładkim tłómaczonego nie maia.

W Lirykach Łacińskich. — Szymon Szymonowicz, Bendoński, wszystkim Współczesnym, wyrównał — a Kazimierz Sarbiewski, od Urbana, u-

dnemi gusłami, żadnemi zabobonami żadnym szaleństwem zapamiętałości, czyli fanatyzmem Jéy Czystości, nie zbrudził i nie skałał? (85).

Ten Naród? który posłuszny Głowie Kościoła, Duchowieństwo swoje czcil, szanował, i do Obrad nawet Publicznych wzywał; ale nigdy nadużyciów i bezprawców, pod pozorem Religii wprowadzanych, nie dopuszczał, i silnie się im opierał. (86).

wieńczony, wszystkich Europeyskich Liryków niewątpliwie przewyższył, kiedy powszechnym Uczonych zdaniem, On sam Jeden, razem z Wzorowemi Łacińskimi Pisarzami, obok Horacjusza iest wydawanym. — Tę wyższość Obey Učení Jemu przyznaią. — Hugo Grotiusz powiedział: *Sarbievius ubi vis adaequavit, interdum vero superavit Flaccum* — Toż Bekler Bibl. Crit. p. 157. potwierdził w Słowach. — *In Lyricis Sarbievius Polonus excellit.* — Wyższość tego Polaka Poety, tak iest znaczna, iż żaden Europeyzyk naszego Sarbiewskiego, lotnym wieszczego ducha pędem, wzniesionego, dotąd ieszcze niedosięgnął, a tém bardziéy Jemu niewyrównał. etc. etc. etc.

Patrz o tych wszystkich Polakach, dawniejszych Pisarzów iako to: Starowolskiego — Radymińskiego — Janockiego i innych — a z nowszych Pisarzów Bętkowskiego *Historia Literatury Polskiey.* — Sołtykiewicza, o *Akademii Krakowskiey* — i Jozefa Ossolińskiego o *Polakach Uczonych*, i. innych.

(85) Nie ma śladu w naszych Dzieiach, o żadnych gusłach, o zabobonnościach jakie w innych Kraiach iuż po zaprowadzonym Chrześcianaństwie, bardzo długo trwały. — Podobnie niedopuscił się nasz Naród żadnego szalu niewczesnéy zagorzałości, bo ani na krucyaty niewyprawiał się z innymi Narodami, które przez ten błąd polityczny, wypieniały Ludność, ani téy srogiéy Inkwizycyi na swoię ziemię nie wprowadzał, która Hiszpanią, Portugalią, i inne Narody wyludniała, i ciężkimi mękami, ludzi dręczyła. —

(86) Polacy potrafili tę nieznaczłą i delikatną Granicę, między Władzą Świecką i Duchowną rozpoznać, i w swoich właściwych Obrebach odznaczać, nie dopuszczając tego; ażeby Władza Duchowna, pod pozorem Religii, Władzy Świeckéy uwłaczała, i do sprawowania Sprawiedliwości w Kraiu, na przeszkodzie stawała — a równie Niemieszaiąc się w Obrzędy Religijne, które Duchowieństwu zostawiali. — Liczne téy prawdy dowody, i w naszych Dzieiach i w naszych Ustawach mamy: patrz o tém Vol. I. f. 18. Tit. *An Testibus obici*

Ten Naród? który przy Zachowaniu swoiëy Wiary, nigdy Wolności, Wyznawania Wiar innych nie gwałcił, Różnowierców nie prześladował, ani krwi Ludzkiey za Religią, nie przetaczał, owszem w onym okropnym czasie Zaburzeń, z powodu Różnowierstwa Całą Europę krwawiących, Pierwszy, téy Europie, Wzór i przykład, do powszechnego z Różnowiercami Pokoju, i do wzajemnéy Tolerancyi podał (87).

Ten

possit Excommunicatio — Vol. I. f. 172. Tit. de Prerogat. Archi-Episcopi. — Vol. I. f. 578 §. Differentias Judiciorum, inter Spirituales et Saeculares. — Vol. II. f. 692. Tit. o Duchowych.

- 87) Wiadomo iest z Dzieiów powszechnych, iakie się Prześladowania Rożnowierców nawzaïem po Całëy Europie w Wieku XVI. Szerzyły, i razem Wiadomo, ile się w tém powszechném zaburzeniu krwi Chrześcïañskiey, przelewało = Pamiętną iest, i będzie na zawsze, owa okropna Noc Sgo Bartłomieia z 23. Sierp. 1572. Polacy, od tego dzikiego Ducha dalekiemi byli:— Albowiem gdy po Smierci, Zygmunta Augusta, ostatniego Płci Męzkiey z Rodu Jagiellonów, w tymże Roku 1572. zeszłego, Tron Polski obieralnym został, Polacy ziechali się pod Warszawę, a nayprzód zapobiegając, téy Okropnéy wzajemnego Prześladowania klęsce, po Całëy Europie grassującëy, gdy i w Polsce znaczna na ówczas liczba Rożnowierców była, związek Braterski, wzajemnie Wszyscy między Sobą uczynili, i niewdawiając się w Dysputy Religijne a raczëy dobro publiczne, na pieczy mając, Wieczny i nienaruszony Pokóy z Rożnowiercami, uczynili, i wzajemnie sobie, zaprzysięgli, Uważając się bydź Raczëy Bracią i Obywatelami, A niżeli Religiantami, iak to trafnie Fredro wyraził — *Potius se ciues, quam Religiosos spectando patrz Vol. II. f. 341 Tit. Confederatio Generalis Varsaviensis.* Godna, iest Uwagi ta Braterska, Obywatelska, i prawdziwie Chrześcïañska troskliwość Ojców Naszych, którą Jm Prawa Wiara, i czysty a prosty Rozsadek podał, Wyrażając się tamże Art: 3. w tych Słowach — „ A „ iż Rzeczypospolitëy Naszëy iest Dissidium nie male in *Causa Religionis „ Christianae*, zabiegając temu, aby się z téy przyczyny między Ludźmi, Se- „ dycya iaka Szkodliwa niewszczęła którą po Jnszych Królestwach, iasnie „ widziemy, obiecuiemy to sobie wspólnie *pro nobis et Successoribus Nostris in „ perpetuum sub vinculo Juramenti, fide, honore et Conscientia Nostra* iż

Ten Naród? który Królom swoim Wierność raz zaprzysięgłszy, zawsze ją stale; i Sumiennie, dochowywał, chociaż o swoią Wolność zbyt troskliwy, i nadto zawistny.

Ten Naród? który w karności Przystępstw wydarzanych, żadnéy srogości, w udręczeniach Ludzi, ani dzikości barbarzyńskiej w karaniu przestępnych niedopuszczał

„ którzy iesteśmy, *Dissidentes de Religione*, Pokóy między Sobą zachować, „ a dla różnéy Wiary i odmiany w Kościołach krwi nieprzelewać, ani się „ penować, *Confiscatione Bonorum*, pocziwość *Carceribus et Exilio*, i „ *Zwierzchności* żadnéy. Ani Urzędowi do takowego progressu żadnym spo- „ sobem niepomagać, i owszem, gdzieby iak kto przelewać chciał *ex ista Cau- „ sa*, zastawiać się oto Wszyscy będziemy powinni, choćby też za pretextem „ Dekretu, albo za Postępkim iakim Sądowym, kto to czynić chciał, „ ileż to w tem zdrowego Rozsądku! — każdy Wiarę Swoią wyznaie — Jeden Drugiego o wiarę nieprześladowie, a o Dobro Publiczne razem wszyscy troskliwi! Przy tém związku ostrzegli Sobie nadto, ażeby przysięg, i obrany, nie, tylko Przywileie — Prawa i Wolności, zaprzysięgli, ale nawet i ten Pokóy z Rożnowiercami — iak to tamże Art: 2. §. w Słowach — „ a mianowicie to „ poprzysiędz (Król ma) pokoy pospolity między rozerwanemi i różnem i Lu- „ dzmi w Wierze i Nabożeństwie zachowywać „

Gdy między ubiegającemi się o Tron Polski Henryk Walezyusz Królem obrany został, *Pacta Conventa* stosownie do tego Związku ułożone (*patrz tamże f. 859, Tit: Articuli Pactorum Conventorum*) podpisał i przysięgę na Pokóy z Rożnowiercami w Słowach — „ *Pacemque et tranquillitatem, inter „ Dissidentes de Religione tuebor, Manu tenebo nec ullo modo vel Jurisdictione „ Nostra, vel Officiorum Nostrorum et statuum quorumvis, autoritate quem- „ piam affici, opprimique, Causa Religionis permittam nec ipse afficiam nec „ opprimam „* Dnia 16. Maia 1573 r. wykonał *patrz Tamże f. 862 Tit. Forma Juramenti Ssmi Principis Henrici, novi Electi Regis Poloniae.*

Wiadomo iest daley z tychże Dzieiów powszechnych, że te zaburzenia Religijne po całej Europie, szerzyły się i Prześladowania w zaïemne nie usta- wały — Przyszło nareszcie do téy pamiętnëy Trzydziestoletniej zawziętëy Religiinëy Wojny, w którëy tyle krwi Chrześcïañskiey na wzajem wylano. Aż nakoniec nie tak krwi syła, iak raczëy Jey wylewem, znużona Europa po- znała długiem doświadczeniem tę prawdę: iż Wojna o Religią iest próżna.

się, iakie po Innych Narodach były, tak, iż serce ludzkie większą odrazę od tego B rbarzyńskiego Ustawodawstwa, a niżeli od samych Przepęstw, uczuwało (88).

Przystąpiono więc do Traktatów. I Traktatem nayprzód Passawskim potem Westfalskim Pokoy między Rożnowiercami, powszechnie zrobiono, i wzajemną Tolerancją ustanowiono. — Tak więc widocznie Polacy wzorem Tolerancyi innym byli. Zabytek tego wzajemnego o Wiarę Prześladowania, daie się do tąd, biednëy Jrlandyi boleśnie uczuwać. —

- (88) Żaden podobno Narod tyle Ludzkości, umiarkowania, łagodności, i słodczy, w karaniu przestępstw nieokazał, ile Narod Polski — Długo w Polsce kara Śmierci nieznana była — Nayszkaradniejsze zbrodnie, wygnaniem i pozbawą czci to iest *Infamią* karano — Dowodem niezaprzeczonem tej Prawdy iest, ustawa: w statucie Vol. I. f. 26. *Tit. de Fratricidio Patricidio et Sororicidio* to iest: o *Bratoboystwie*, *Oycoboystwie*, i *Siostruboystwie* Szkaradniejsze zbrodnie między Ludzmi, nad te, bydz niemoga, a iednak Polacy w ich karaniu, nie śmieli dotknąć *Imię Człowieka*, Niepuszczając iednak tych zbrodni bez karnie, karzą ie odcięciem spadku (bo te zbrodnie naypowszechniey przez checiwość i przez łakomstwa popelnianemi bywaią) dla zaostrzenia zaś kary, *Quos in aggravationem Culpa Ipsorum propter immanitatem Criminis, omnes Fratricidas et Patricidas Infames pronuntiamus* Tych zbrodniarzow, za pozbawionych czci za *Infames* uznaią. — Tak bowiem czcili godność Człowieka i Obywatela, iż mniemali, że naysroższą iest dla Polaka karą, bydz czci pozbawionym — i z Oycyzny wygnanym. —

Pierwsze dopiero kary Śmierci w Ustawach Naszych te postrzegamy.

- a) w Rokn 1490. pod Janem Albertem na tego, kto cudzy Dom napadłszy zabia, ta iednak kara Śmierci nie zaraz prosto, Jemu wymierzona tylko wprzody kara *Infamiy* a gdyby ten gwałtownik uciekł, w ten czas dopiero iako *Infami* uznany, i poymany, może bydz karą Śmierci karanym p. Vol. I. f. 273. *Tit. de Domus Violatione* —
- b) w Roku 1507. i 1520. pod Zygmuntem I. na tego, kto burzy Sady i Obrady Publiczne, i zabia kogo. Kara Śmierci iest wyznaczoną Vol. I. f. 363. *Tit. de Paena Eorum, qui manu armata, ad ludicia et Conventus* Tamże fol. 393. *Tit. Paena turbantium Conventus*.

Inne przestępstwa prywatne i zaboystwa nawet, naywięcej karą pieniężną, były karconemi iako to Vol. I. f. 25. *de Milite qui occidit* f. 26. *Tit. de Milite occiso* i tamże f. 37. *Tit. de Villano*.

Ten Naród? który w Zawodzie Prawnym Piérwszy w Europie, Zbiory Przepisów czasowo i cząstkowo stanowionych, w jedną Porządną Xięgę w Wieku ieszcze XVI, zebrał, w tenczas, kiedy Inne Narody, dopiero za naszych Czasów, a większa Część Europy dotąd ieszcze, do tego Porządku nie przysła? (89).

Ten Naród? który w téy nawet Materyi Sukcessyinéy, którą teraz rozważamy, nie dał się żadnemi Przesadami w Europie zastarzałemi, uwieść, ale idąc za zdrowym Rozsądkiem, za samą Sprawiedliwością, Piérwszy podobno w Europie, trafił na Tor Natury i do Jey Porządku zbliżył się, Główne Tło, i pierwszą Osnowę, do rozwinięcia dokładnego, a

Te kary Pieniężne coraz powiększanemi były, a z czasem przydano do nich siedzenie w Wieży iak to Vol. I. f. 523. *Tit. de Homicidio* i Vol. II. f. 606. 5. *A iż się zabieżały* i f. 943. *Tit. o Ubiciu Plebeius* zaś nie Szlachcie, za zabicie choćby Nieszlachcica ma bydz Śmiercią karanym Vol. II. f. 1011. *Tit. o Mężoboystwie* Złodzieystwo, różnie karanem było, lecz nie Śmiercią. Szlachcie Trzykroć o kradzież obwiniony, był za *Infamisa* uznany, i iako taki mógł bydz poymany, i na gardle karany, a od téy kary łaska nawet Króleska uwolnić Jego nie mogła — Vol. I. f. 300. *Tit. de Suspectis* i f. 366. §. *In statutis*. —

Te kary Śmierci, bez żadnych poprzednich Mak, prosto odcięciem życia przez Miecz, lub za kradzież, uduszeniem na Szubienicy wykonywanemi były. —

- (89) Polacy dwa powszechne zbiory swoich rozrzuconych Ustaw, w Wieku ieszcze XVI. do porządku przyprowadzone mieli — *Pierwszy* pod Nazwiskiem Statut przez Łaskiego, za Alexandra Króla, i za Jego Rozkazem, 1505 r. w Łacińskim Języku sporządzony — *Drugi* Statut Litewski, za staraniem Lwa Sapiehy w Oczystym Języku napisany i na Seymie pod Zygmuntem III. 1598. roku potwierdzony — W tym porządku N a r ó d Polski przewyższył Inne Narody, ponieważ nie które tylko za Naszych do piero Czasów iako to: Pruski, Francuzki, Austryacki, i nie dawno Bawarski, do tego porządku przysły — Inne zaś Narody iako to: Hiszpański, Portugalski Angielski, Włoski, i wiele Niemieckich Narodów zbioru Porządnego swoich Ustaw i zwyczajów, do tąd ieszcze nie maią —

Sprawiedliwego Przepisu Sukcesyjnego, w Swoiém Korrekturnie, a mianowicie w Ję Art. 11. 13. i 14. za zasadę położył, i tym Pierwotnym Pomysłem Jene Narody Europejskie uprzedził. (90)

Jakże? Tenże Naród Polski? który w Naukach, w Religii, w Polityce, w Wierności, w Stałości, w Umiarkowaniu, w Łagodności, w Porządnym Ustawodawstwie, tyle Dowodów, zdrowego Rozsądku Swoiego, Całemu Światu przed dwoma jeszcze Wiekami i wyżej okazał? Jakże mówię, ten Sam Naród, może na teraz, w Pierwszém połowie XIX. Wieku, w rzeczy tak ważnej w Obliczu Całego Świata, iść ślepo za obcemi Przepisami, i nierozważniejszy ich pierwý, ani nie rozważwszy. Czyliż Rozsądkiem Naturalnym zgadzaia się? lub nie? lekkomyślnie do przyszłego Kodexu Swoiego przyjmować? — Ah! Nie... Nie... to

(90) Ten pomysł Przodków Naszych w Art. 11. 13. 14. Korrekturny umieszczony zupełnie, z Naturą zgodnym Wyżej pod notą namieniliśmy iest On bez żadnego zaprzeczenia Naynaturalniejszym — Kiedy do Spadku po bez Potomnym, Naypierwý, *Wstępnych* przywołuie, a potem przez tych *Wstępnych*, ich Potomstwo to iest *Pobocznych Krewnych*, ponieważ w §. 3. t. dz. iasnie widzieliśmy. Że Każdy *Poboczny* nie inaczej iest z Spadkodawcą połączonym, tylko przez tego *Wstępnego* od którego Wspólnie Obydwa pochodzą, a za tém prosty Rozsądek wskazuje, że i Spadek po tym Spadkodawcy, nie inną Drogą do *Pobocznego* przyjść może tylko przez tegoż *Wstępnego* — Równie tenże Sam Rozsądek wskazuje, że ten *Wstępny* iest bliższym, a zatem do Wzięcia Spadku Pierwszym od *Pobocznego*, że ten *Poboczny*, do piero po Swoim *Wstępnym* bierze — Ten Pomysł Oyców Naszych, iest w Europie pierwotnym, bo ani Justynian, w Swoich *Novellach*. Ani Prawa Rzymskie dawniejsze i późniejsze, Ani żadne Zwyczaje, Narodów Europejskich na ten Pomysł nie trafiły — Do tego Pomysłu, Kodex Austriacki we dwa Wiek późniejszy całkiem przychylił się, i na zasadzie Jego, Porządek Sukcesyjny (jak to Namieniliśmy, a niżej dowodnie wskażemy) przepisał. —

bydź nie może... to bydź nie powinno... to nigdy, na Naród nieprzystoi. —

Chcąc nie chcąc, a nawet mimowolnie (91) musimy koniecznie wejść w roztrząśnienie, tych Czterech Przepisów, Nasz Naród do tyczących, a tak wiele między Sobą sprzecznych — Musiemy wejść w roztrząśnienie, dla dokładnego poznania, co, z którego przyjąć: a co! odrzucić należy? bo prosty Rozsądek tych sprzeczności niedopuszcza. — Zniwala Nas do tego sumienne, włożoney na Nas powinności dopełnienie. — Wymaga po Nastego, Dobro, Honor, Godność Narodu, i Prawość Polaka ku swoiemy Oyczyźnie — Nadewszystko zmusza Nas Wierność Naylepszem z Królów i Konstytucyi Zaprzysiężona — Wszystkie te Nayświętsze Obowiązki, razem są na Nas zwalonemi — Ten Nasz Król Naylepszy i razem Naypotężniejszy Cesarz powierzył Nam przez Konstytucyą, wygotowanie Projektu — ON ten Projekt od Narodu podany ma Podpisem Ręki Swoiemy, dla Nas i dla naydalszey Naszey Potomności, potwierdzić, i za powszechną Ustawę ogłosić — O! iakaż Nasza troskliwość, w utworzeniu tego Projektu bydź powinna. Musiemy koniecznie się starać, ażeby Prze-

(91) Pisarz tych Uwag, Sumiennie Wyznaie, iż te Uwagi, i Postrzeżenia, od dawną ma przygotowane — Niewydawał ich na Świat, bo nigdy Krytykiem na próżno bydź niechiał, Ani dla Chłuby Swoiemy te Uwagi czynił, ale gdy teraz, Powinność na Niego, iest włożoną, Sumienne téy Powinności dopełnienie zmusza Go, ażeby postrzeżone przez siebie Prawdy, Oyczyźnie i Swoim Współ Ziomkom odkrył — Jaki kolwiek Skutek ta Praca Jego przyniesie, Pisarz przynajmniej, wewnętrzny Sumiennosci Swoiemy dogodzi, i spokojny do Grobu (może inż nie za długo) wstąpi z tym przekonaniem, iż iako Polak dopełnił Obowiązku Swoiego bo chciał, żądał, i życzył tego, ażeby Przepisy Prawne w Jego Narodzie na Prawdach Moralnych opartemi były, a iako Człowiek, żądał tego ażeby Prawdy, zawsze Rodzaiowi Ludzkiemu użyteczne rozkazaniami zostały. —

pis Sukcesyiny, od Całego Narodu Królowi, do potwierdzenia podany, tak był czystym iak Serce w Królu iest czystem, tak iasnym i dokładnym, iak wielka Jego Dusza iest swiatłą, tak ściśle Rodzinny, iak On Swoię Rodzinę przykładnie kocha, i na wzajem od Niey szczerze iest kochanym — tak dla Wszystkich Członków Rodziny Sprawiedliwym, iak On dla Wszystkich Ludzi iest Sprawiedliwym Ten Przepis powinien, tak Właściwe Prawa, dla wszystkich Krewnych, z kolei swojej przychodzących, zachować, iak On liczne Narody, Berłu swemu podległe, równie w właściwych, każdemu Prawach utrzymuie. Słowem Przepis ten powinien byđz godnym tego Narodu który Go poda, i razem godnym tego Króla który go podpisze a będzie zapewnie tych obydwóch godnym, kiedy na Prawdach w §. 3. t. t. dz. i na Zasadach powszechnie przyiętych w §. 7. t. dz. wskazanych, opartym zostanie, bo taki Przepis będzie Naturalnym, a tem samem Rozsądnym, gdyż nigdy się Rozsądek od natury nie różni — *Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.*

Te są Nasze szranki, między któremi powyższe Przepisy roztrząsać, i rozważać mamy: Co: z którego przyiać, albo nieprzyiać do Naszego Przepisu należy.

Musiemy więc ie roztrząsać, lecz w Ich Rotrząsaniu, nie uwodźmy się ani Pochwałami, ani naganami, od rozmaitych Pisarzów, tym Kodexom, na przemiany różnie dawanymi (92)

(84) a) Gdy Kodex Napoleona na Swiat wyszedł, niezmierna liczba Uczonych Europejskich wielkimi pochwałami ten Kodex, o krywała, ale tylko do Roku 1813. lecz późnię przeciwne piora, zaczęły się odzywać — patrz *Thibaut — Sawigny — Dalwig* i Jnych. —

b) Przepis Sukcesyiny Austriacki nie podobał się Dalwigowi (p. Jego *Versuch*) dla tego, że do Spadku, po bez potomnym, pierwę Rodziców aniżeli Ich Potomstwo wzywa, bo *Dalwig* chce utrzymać iż Numer Drugi, powinien byđz

ale raczēy te Pochwały i Nagany, weźmy w ściśle, rozsądnę krytyki kluby, i rozważmy, czyli się one z prawdą zgadzają? lub nie?

Nie ulegaymy ślepo żadnym Przesądom, choćby najstarożytniejszą Pówagą wspartym, choćby od Rzymian a nawet choćby od samego Justyniana, początek swój brały, ale raczēy pōyđzmy za śladem tegoż samego Justyniana, który, Nam te Dwa, chwalebne Przykłady do naśladowania podał. *Jeden* że on sam Pięrszy przeciw Starożytnym Przesądom Rzymskim od lat Tysiąca uwiecznionym, dzielnie powstał, i ie zwał (§ 5ty t. dz.) *Drugi* że postrzegłszy, swoje własne błędy w Novel: 118. Sam ie przez późnięszą Novelle 127. starał się poprawić. — każdy bowiem Człowiek może, dla tego że iest Człowiekiem, pōbłdzić, ale każdy Rozsądny, bądź w swoim utworze, bądź w utworze obcym przez siebie przyiętym, sam szuka Prawdy, rozważa ią, sam błędy odkrywa, i sam ie poprawiać stara się, ponieważ w swoich Czynach, nie próżnēy swojej chluby, ale powszechnego użytku upatruie, — Płytkie tylko i miłkie umysły, czyli co, same sobie lekko sklecą, czyli obcy Pomysł, ślepo i nierozważnie przyswoią, upoczywie tego się trzymają, do czego przyłgnęły, ponieważ Ich lekkomyślność Rozwagą się nudzi. Gnusność od Pra-

Pierwszym a Pierwszy Drugim i że dwa punkta ostateczne, są bliżēy siebie, a niżeli punkt, Między niemi środkuiący — z Resztą zaś sam Dalwig. Przepis Austriacki ze wszystkim accepuie

- c) Przeciwnie — Thibaut uwielbia ten przepis Austr: ze wszystkiē (patrz Notę 45.) i całym Niemcom za Wzór podaje.
- d) Landsrecht Pruski wielce się nie podoba Gönnarowi (p. Jego Archive Band II.) i Dalwigowi (p. Tego Versuch:) mianowicie z tego że *Wstępnych* razem z Przyrodniemi pobratał. —

cy w szukaniu Prawdy, ie zraza, ślepotą, Prawdy postrze-
gać nie daie, a głupie samolubstwo, wstydz się przyzna-
wać swoje własne błędy, i dla tego wolą raczéy gnić, mier-
zić się, cierpieć, i wszystko złe znosić, a niżeli wziąć się
do szukania prawdy, Błędy własne wysledzać, i ie popra-
wiać. —

Nie daymy się nawet ułudzać, zwodniczymi pozora-
mi *Narodowości*, albo fałszywego *Ojczyctwa* (*Patrioti-*
sme) (93), ażebyśmy to wszystko co niegdyś w Naszym
Narodzie było, dla tego że *nasze*, za najlepsze, i za nay-
doskonalsze uważali i brali, ale raczéy, idźmy, za ubitym,
Czci uwielbienia, i naśladowania godnym, Ojców Naszych
śladem, którzy, iako Rozsądni, sami Niedoleżność Ustaw
swoich, poznawali, sami ie poprawiać, ciągle bez przestan-
ku, aż do Ostatniéy chwili upadku dawnéy Polski, gorą-
co, pragnęli i żądali, iak tę *Prawdę*, Liczne Konstytucye
w Naszych Woluminach iasnie dowodzą (94).

(93) Słowa te *Ojczyctwo* za *Patryotyzm*, a *Ojczyc* za *Patryota*, nie są bynaj-
mniéy nowemi, ani teraz wymyślonymi, te słowa są *Ojczyste* i *Narodowe*
przed Dwoma ieszcze Wiekami używane, — téy *Prawdy* dowodzi *Kronika*
Polska, *Litewska*, i *Ruska* przez *Macieja Strykowski* w Roku ieszcze
1582. pod *Stefanem Batorym* wydana, gdzie *Strykowski*, tych słów wtém
znaczeniu często i zawsze używa. — Niewiedzieć dla czego terażniéysi nasi
Pisarze zmienili te prawdziwie *Polskie* słowa, na *Obce*, ani dać słusznęy
przyczyny, téy zmiany nie można, kiedy te dawne słowa istotnie ten sam
pomysł oddają, a brzmieniem swoim, bynajmniéy uszu nie rażą, owszem
gładziéy do słuchu przystają. —

(94) Pelno iest w naszych Woluminach, o *Poprawie Ustaw*, czyli o *Korrekturze*
Praw, i tak: a Vol. I. f. 391. *de Conformandis Juribus* — Tamże f. 472. §
Designabuntur. Tamże f. 499. § *Manifestum facimus* — Tamże f. 575 § *Sta-*
tuta Posteriora. —

b) Vol. II. f. 1059. § *a na Korrrekturę*. — Tamże f. 1076. § *Także do Korrrektury*. —
Tamże 1087. § *Na tym to Ziezdzie* — Tamże § 1089, Tit. *Poparcie Tam-*

Ten albowiem prawym iest *Ojczycem* (*Patriote*) kto,
szkodliwe przesady, błędne uprzedzenia, i niedorzeczne za-
starzałe nałogi, wypędzić, wyniszczyć, i wykorzenić usi-
łuie, a na *Ich* miejsce, *Rzetelne Prawdy*, *Czystą moral-*
ność, *Jasną i rozsądną Prostotę* wprowadzać, zaszczepiać,
rozkrzewiać, i uwieczniać usilnie się stara. — Takimi *Oy-*
czycami, dawni Nasi *Przedkowie* bywali, takim był osta-
tnich czasów, *Stanisław KONARSKI*, który na *Dwa Ogromne*
Przesady śmiało powstał, to iest: na *Jeden Literacki*, o *Styl*
pisania, a na *Drugi Polityczny*, o *Liberum Veto*, *Mężnie*
z *Niemi* walczył, i w końcu ie pokonał, choć sam nie mało
ucierpiał. (95).

że f. 1271. Tit. *Korrektura Praw*. — Tamże f. 1500. — Tit. *Korrektura*
Praw. — Tamże f. 1601. Tit. *Compositio inter Status* — Tamże f. 1609, Tit.
Reassumpcyja Konstytucyi i Tit. *Korrektura Praw*.

c) Vol. III. f. 36) Tit. *Korrektura*. — Tamże f. 206. o *Korrekturze Statutu Wielk-*
Xstwa Litewskiego. — Tamże f. 284. Tit. *Naznaczenie czasu*. — Tamże fol.
736. § *Ażeby Korrrektura Jurium*.

d) Vol. IV. f. 9. Tit. *Korrektura Jurium*.

e) Vol. VI. f. 418. Tit. *Korrektura Trybunułu Głównego*. — Tamże f. 593. §
Obiaśnienie. — Tamże f. 674. Tit. *Korrektura Jurium w Xięstwie Litew-*
skim, i tak daléy zawsze poprawa Ustaw żadaną była, i w tym celu *Kom-*
missye wyznaczone bywały, lecz *kłeski Narodowe* téy *Myśli* do skutku nie-
dopuszcili. — To gorące żądanie aż do ostatniego dawnéy *Polski Seymu Gro-*
dzińskiego 1792. trwało. — Na którym *Poprawa Procedury* napisana. —

(95) Wiadomo iest powszechnie, że *Konarski Piłar*, chcąc *Styl Polski* w owych
czasach, iuż zepsuty, samą tylko dziwaczną *Nadętością* napuszony, na czy-
sty i gładki przemienić, znalazł Wiele upartych, tego *Przesady* *Zwolenni-*
ków, a nawet, w samych swoich *Współ-Zakonnikach* znalazł *Przeciwni-*
ków. — Równie wiadomo, że *Dzielo Jego* przeciw *Liberum Veto*, tak zle
od *Szlachty* przyjętem było, iż na wielu *Seymikach* wnoszono, aby go przez
Kata spalić, a na niektórych istotnie palono, — Byłby może *Konarski* i nieprzy-
jemniejszych *prześladowań* doznał, gdyby Go *Sukienka Zakonna* nieokry-
wała. — *Krół Stanisław* osłodził mu te niesmaki, przez *Medal* z napisem *Sa-*

Teraz więc na pewnych Zasach i Prawdach oparci i w te przestrogi opatrzeni, wnijdźmy śmiało w szranki, i bez żadney uległości równie iak bez żadnego uprzedzenia, roztrząśniemy te Cztery Przepisy Sukcesyjne Nasz Naród tyczące i trzymając się Prawd pewnych, rozważmy pilnie, co z którego Przepisu przyiąć, a co nieprzyimować, do naszego Kodexu Polskiego należy. — Idźmy tąż samą koleją, jaką wyżey poszliśmy, i zaczniemy od Naszég Korrekтуры.

§ 14.

z Korrekтуры Naszég.

Co przyiąć, a Czego nie przyimować.

Nie można i nienależy przyiąć, tego w Płci Rózzróznienia Dzieci, i Insze Prawa Synom, a Insze Córkom przyznawać, iak to: Artykuły 1. 2. 3. 4. 5. stanowią, ponieważ to sprzeciwia się Naturze, która wszystkie Dzieci bez żadney Róznicy równym Prawem obdarza, i równie Sprzeciwiają się te Artykuły, Zasadam powszechnie w Europie przyjętym a mianowicie 1wszég w § 7. t. dz: wykazanég.

Nie można także tego przyiąć, ażeby Spadek po *bezpotomnym* piérwég szedł, do Braci i do Sióstr rodzonych, a niżeli

pere auso dla niego wybity. — To jest nieszczęście Ludzkie prawie powszechne, że Ten, który się odważa, na przesady, i na błędne uprzedzenia powstawać, i prawdy głosić, musi koniecznie od swoich Współczesnych ucierpieć. —

Temu Konarskiemu winni iesteśmy Zbiór Ustaw Polskich, które w Voluminach mamy. On Piérwszym tych Voluminów jest Wydawcą.

do Oyca i do Matki, iak to, Art: 12. stanowi, ponieważ to sprzeciwia się Porządkowi Naturalnemu, gdyż Rodzice, są zmarłego Syna, *bezpośrednie* bliskimi, a Rodzeństwo, dopiero *pośrednie*, przez tych Rodziców iest z zmarłym Bratem połączone, więc widocznie Rodzice są bliżsi, iak to w § 3. t. dz: iasnie wykazano. — Sprzeciwia się to, zdrowemu rozsądkowi, i prostég rachubie, ponieważ Rodzice są z Synem w *Piérwszym* stopniu Pokrewieństwa, a Bracia w *Drugim*. Więc nie można piérwég kłaść *Drugiego* przed *Piérwszym*. Sprzeciwia się nakoniec Zasadzie powszechnie przyjętég 111. w § 7 t. dz: wykazanég, podług którég naybliższemu Krewnemu Spadek należy. Rodzice zaś iako *bezpośrednie* z umarłym Synem styczni, widocznie są bliższymi. Ani ich Dzieci, ani Bracia Spadkodawcy, którzy *pośrednie*, i dopiero przez Rodziców z tym Bratem są połączeni, nigdy od Rodziców bliższymi bydz nie mogą, a zatém Art: 12. przyiąć na żaden sposób nie można. —

Nie można przyiąć tego Podziału Spadku, na Dobra Oyczyste, Macierzyste, i Nabyte, iak to Art: 15. 16. 17. 18. stanowią, ponieważ to sprzeciwia się Naturze, i Prawu Własności, zmarłego Spadkodawcy, gdyż ten Spadkodawca, z jakich bądźkolwiek źródeł, majątku dostał, ten majątek już był zupełną Jego Własnością, mógł go sprzedać, darować, ztrwonić, nie był obowiązany, tę swoją Własność, do tych samych źródeł, z których pochodziła, na powrót zwracać — a gdy tę Własność iako swój Spadek zostawia, chce więc ażeby się ta Jego Własność naybliższym Krownym, bez żadney różnicy, czy oni są Macierzyści lub Oyczyści, zupełnie dostała, i żeby Ci, bez wchodzenia w źródło téy Własności, równie się między sobą podzieli-

li. — Nadto sprzeciwia się to Zasadzie II. powszechnie przyjętą, w § 7. t. dz: wykazaną, która wchodzenia w początek Spadku, zabrania, nakoniec taki Podział mnoży niezmiernie pienię.

Tego więc wszystkiego przyjąć nie można. — Ten Podział Spadku na Oyczysty i Macierzysty, znany pod nazwiskiem, *Divisio Substantiarum*, był źródłem największej Pieni, w Rodzinach, bo trudność zachodziła w aplikowaniu Długów, to było powodem, iż Sprawy Sukcesyjne, Wiekami się ciągnęły, i nie jedną Rodzinę, do Ubóstwa przyprowadziły. —

ale za to

Nayprzód.

Koniecznien i nieodbicie, do Przepisu naszego przyjąć należy, z Art: 10 i 11. Ten Tryb Sukcedowania, Potomstwom wyznaczony, to iest: żeby Spadek nayprzód między Dzieci Spadkodawcy podzielał się, a Część zmarłego Dziecięcia, między Jego Dzieci, a względnie między Wnuki Część Wnuka. Między Prawnuki, i t. daléy — ponieważ, ten Tryb sama natura iak to w § 3. t. dz: pod Przypad: I. widzieliśmy iasnie wskazuie, ponieważ ten Tryb, wszystkie Ustawodawstwa, nawet Europeyskie jednogodnie przyjęły, iako to pod Notą (10) wskazaliśmy, i iak równie wyżéy, przy rozbieraniu szczegółowych tych Przepisów Sukcesyjnych, Sami postrzegaliśmy — ponieważ ten Tryb jasne Prawdy w sobie zawiera, iak ie w § 3. t. dz: pod Przypad: I. poznaliśmy, — ponieważ nakoniec ten Tryb, iest dla wszystkich Krewnych Ogólnym, Jednostaynym, i zawsze, Naybliższych Krewnych, do Spadku wskazuie, jak

to wszystko w Badaniach Natury pod Wszystkimi Przypadkami, dobrotliwa Natura Nam wskazała, — p. §. 3. t. dz.

P o w t ó r e.

Koniecznien i Święcie potrzeba: Pomysł Oyców Naszych, z Art: 13. do naszego Przepisu przyjąć, podług którego gdy Spadek po *Bezpotomnym*, zostaje, Piérwsi *Wstępni* Przodkowie zmarłego, z kolei są przywoływani, iako to: Ociec, Matka, — Dziad, Baba — Pradziad, Prababa, — Zadziad Zababa, i t. daléy, nie zważając na to. Czy żyją, i sami każdy Część swoją biorą, czyli iuż nie żyją, i Część nieżyjącego, na Jego Potomstwo iako Inny, i oddzielny, po nim, Spadek idzie. — Ponieważ ten Pomysł Oyców Naszych z Naturą, i ze wszystkimi Prawdami przez Naturę w § 3 t. dz: wskazanemi, zupełnie się zgadza. — Zgadza się bowiem z tą Prawdą w Dziele 2gim Natury, która wykazuje, że każdy *Wstępny* iest bliższym, a niżeli *Poboczny*, który od niego pochodzi. — Zgadza się z tą Prawdą pod Przypad: II. wskazaną, że każdy Spadek w prostéy tylko Linii chodzie, a nigdy na bok nie wyskakuie, bo żaden *Poboczny* krewny nigdy nie iest prosto z Spadkodawcą połączonym, tylko przez tego *Wstępnego*, od którego wspólnie pochodzi, a zatém ten *Poboczny* nie może inszą drogą do Spadku przychodzić, tylko przez tegoż *Wstępnego*. — Zgadza się ze wszystkimi Prawdami pod Przypad: I. wskazanemi. — Nakoniec, zgadza się z całym Porządkiem, który Natura we wszystkich Przypadkach Nam wskazała, — a tém samem zgadza się z Zasadą III. w § 7. t. dz: powszechnie przyjętą, ponieważ w każdym Przypadku, w każdym razie, Spadek Naybliższym Krewnym przyznaie, — a co z tego nieodbicie wynika.

P o t r z e c i e.

Że koniecznie i Święcie, Art: 14. Kor: przyiać potrzeba. — Ten Artykuł stanowi, iż Potomstwo tych *Wstępnych*, czyli *Poboczni* Krewni Spadkodawcy, gdy który z *Wstępnych* nie żyje, idzie do Jego Części, tym samym *Trybem*, iakim i Potomstwo Spadkodawcy — *Eo, quo Pater, et Avus, ipsorum, si in Vivis essent, jure Succederent, id est: per Stirpes.* — Ten Pomysł, Poprzedniemu Artykułowi 13. zupełnie odpowiedni, iest z Naturą zgodnym. — Ten sam *Tryb* Sukcedowania, dla Jednego Postomstwa Ustanowiony, iest i Wszystkim Potomstwom od swoich *Wstępnych*, pobocznie idącym, zachowany, tak, iak Natura ie zachowała. — Taż sama Jednostayność Prawideł, utrzymana, iaką, Natura w wskazanym Porządku utrzymuje. — Taż sama Praw Równość, Wszystkim Krownym, z kolei przycho-dzącym przyznana, iaką Natura przyznała, zgoła te Artykuły 11. 13. 14. Korrektury Naszély, zupełnie się z Porządkiem od Natury wskazanym zgadzają, w każdym Przypadku, i w każdym razie, Spadek, Naybliższym Krownym, z kolei przychodzącym, oddają. —

Ten Piérwotny w Europie Pomysł Oyców Naszych, tak z Naturą zgodny, odróżnił w tém Naszych Przodków od Innych Ustawodawców Europejskich, i nieiaką Wyższość Im nadał. — Przez ten bowiem Pomysł, uniknęli Przodkowie Nasi, téy krzyczącey Niesprawiedliwości, która, Stryiom, Wuioim, Ciotkom, dozwala, ażeby Spadek na Dzieci Ich Rodzeństwa, po zmarłym Ich Oycu przypadły, niegodziwie zabierali dla tego, że żyją, a te Dzieci żeby tracili, dla tego, że Ich Oyciec lub Matka odumarli, jak to sam Justynian w Rozdz: III. swoiéy Novelli 118. usta-

nowił, i jak to Inne Przepisy, za Jego Przykładem poszedłszy, tę krzyczącą Niesprawiedliwość w Przepisach swoich upoważnili, dając przez to widocznie poznawać, że te biedne Dzieci karzą za to; iż Ich Oyciec odumarł, za to; iż zostali Sierotami, — Czyż może bydz co niegodziwszego?

Te więc Trzy Artykuły 11. 13. 14. z Korrektury Naszély, Święcie i Nieodbicie, do Przepisu Sukcessyinego Polskiego wziąć potrzeba. Te Trzy Artykuły całą Rzec o Spadku *treściwie* w sobie zawierają (iak to w swoim miejscu zobaczymy). Ten Piérwotny Pomysł, a może, sam tylko ieden szczególny, w Europie, iest Zbawiennym Owocem, zdrowego Oyców Naszych Rozsądku; iest to dla nas nieoszacowany Kleynot, iest to Droga Spuścizna po Oycach Naszych, którą, ze Czcią z Uwielbieniem, z Godnością, i nie-iako z Naszą Chlubą Narodową, za Tło zasadne, za Piérwszą Osnowę, koniecznie i Święcie przyiać powinniśmy. Inaczély bowiem gdybyśmy (Czego Boże uchoway) gdybyśmy ten Drogi Kleynot, marnie ztrwonić mieli, Inaczély... Ale... Nie... Nie... O tém się nawet pomyśleć nie godzi.

§ 15.

z Kodexu Francuzkiego.

Co przyiać, a Czego nieprzyiać.

Należy przyiać równe bez względu na Płeć, Dzieci uważanie, iak Art: 731. stanowi, bo to, i z Naturą, i z Zasadą I., pod § 7. t. dz: powszechnie przyiętą, iest zgodném. —

Równie należy przyiać, z Art: 732. niewchodzenie w początek Spadku, z czego się składa, ponieważ to, i z Naturą,

i z Prawem Własności, i z Zasadą II. pod §. 7. t. dzieła podobnież iest zgodném. — Lecz przeciwnie,

N a y p r z ó d.

Nie można, z Art: 747. przyiąć tego, ażeby *Wstępny* brał w Sukcessyi, naypiérwéy i wyłącznie ze Spadku to, co, dał Spadkodawcy, — Myśl ta, iak widzieliśmy (54), iest z niektórych zwyczajów wzięta, ale niedorzeczna, ponieważ iest to iedno, co wchodzić w początek Spadku, a zatém ta myśl iest Sprzeczną, i Artykułowi 732. i Prawu Własności, i Naturze, i Zasadzie II. w § 7. t. d. wskazanéy, powszechnie przyiętęy — a nadto, gdy ten Artykuł, nie tylko, Prawo do saméy Rzeczy, ale i do Ceny, i do Sprawy, o tę Rzecz nadaie, tedy niezliczone Pienia mogłyby się z tego napłodzić, (96) więc ten Art: 747. dla swoiéy sprzeczności przyiętym byđź nie może.

P o w t ó r e.

Nie można także przyiąć tego, ażeby do Spadku po *bezpotomnym*, Bracia i Siostry zmarłego razem szli z Rodzicami iak to Art: 746. — 748. — 749. — 751. i 752. stanowią. — Ponieważ to pomieszanie *Wstępnych* Rodziców z *Pobocznymi*, Bracią i Siostrami, i branie Ich równie za iedno i za toż

(96) Daymy bowiem, gdyby który Dziad darował Wnukowi swojemu Grunt jaki, a ten Wnuk, za włożeniem licznych swoich Kapitałów, ten Grunt do znaczney Wartości doprowadził, a potem bez Potomstwa, Rodziców, i Braci umarłszy, Spadek zostawił. — Jakazby to Pienia? między tym Dziadem, któryby ten Grunt, albo Jego Cegę, naypiérwéy z całéy Massy chciał odebrać, a Innemi Współ Sukcessorami Jego, nie wynika? — kiedy Ustawa nie oznacza, czy ten Grunt w téy wartości iak był danym, czyli w jakięy zostawiony, ma się do tego Dziada zwracać?

toż samo; sprzeciwia się zdrowéy Loigce która nie dopuszcza, ażeby Istoty tak oddzielne, tak różne stopniami od siebie, za *jedno*, zarówno, i za toż samo, braniami były — Sprzeciwia się nadto Artykułom 737. który wyraża, że Oyciec z Synem iest w *Piérwszym* stopniu, i 758. który mówi, że Brat z Bratem w *Drugim* stopniu, *Piérwszy* i *Drugi*, nie iest *Jeden*, i toż samo, bo téy myśli prosta Arytmetyka niedopuszcza. — Nadto: ta myśl iest niezgodną, z Zasadą III. w § 7. t. dz: wykazaną, przez którą powszechnie za Fundament Sukcessyi iest przyiętem, że Spadek naybliższym Krewnym należy. Rodzice zaś, iako *bezpośrednie* z zmarłym Synem styczni, są naybliższymi, a Rodzeństwo, iako *pośrednie* i iako od tych Rodziców idące, iuż iest dalszem. Nakoniec, sprzeciwia się to Prawdzie w *Dziele* *z gim* Natury wskazaney, że *Wstępny*, zawsze iest bliższym od *Pobocznego*, który z Niego pochodzi. — Zgoła sprzeciwia się to Porządkowi Natury pod Przypad: II. w § 3. t. dz: wskazanemu. — a zatém ze wszystkich względów powyższe Artykuły przyiąć do Kodexu Polskiego nie można, — bo się *kontradykcyi* dopuszczać nie należy.

P o t r z e c i e.

Nie można także przyiąć z Art: 733. tego *przedwczesnego* Podziału Spadku na Liniją Oyczystą i Macierzystą i Spadek, w tenczas dopiero w jedno łączyć, kiedy w *Drugiey* Linii zabraknie *Pobocznego* Kréwnego w 12tym stopniu, a Następnie, nie można przyiąć z tego Podziału téy krzyczącéy Niesprawiedliwości, ażeby Krewny Matczyn w 12tym stopniu, równie z Oycem, Spadkiem Synowskim dzielił się, jak to Artykuły 753. — 754. i 755. wyraźnie stanowią. —

Ta niesprawiedliwość iest widoczną; bo się Naturze Ludzkiej sprzeciwia. — Natura bowiem, iak w §. 3. t. dz: pod Przypad: II. Widzieliśmy, przez swoje jasne Dzieła Nam wykazała, że Syn z Oycem, są w bezpośredniéj bliskości, a przez Prawdę 3cią 6tą pod Przypad: I. że gdy kto bezpotomnie, (iak tu Matka) zmiera, Część Jego na korzyść Jego Wspólników w Spadku zostaje, i choćby Jeden tylko z najbliższych Krewnych pozostał, (iak tu Oyciec) temu Jednemu cały Spadek należy — więc Spadek po śmierci bezpotomnéj Matki, po Synie otworzony, cały Oycu należy, bo iakież Prawo dalszy *Poboczny* Matczyn Krewny do Spadku w całości Oycu należnego mieć może? Widzieliśmy nadto pod Przypad: I. tę Prawdę 4tą, że każdy przedwczesny Spadek Podział iest niedorzeczny, i zdrowemu Rozsądkowi przeciwnym (patrz Notę (11), a zatém tego Art: 733. i tego niedorzecznego Podziału, nie można przyjąć, ile że taki Przepis rozdziera Jedność Rodzinną, a co naygorsza, iż naytkliwszemu uczuciu każdego Syna wprost iest przeciwnym. Któryż bowiem Syn? Może się tak wyrodnym znaleźć? ażeby umierając, uważał zarówno i Oyca swojego który dał mu życie, Wychował troskliwie, i wszystkim był dla Niego? i tego Matczynego w 12tym stopniu Krewnego *Pobocznego*, którego może nie widział, nie znał, a nawet o Nim nie słyszał? — Możeż byź ten Syn tak niebaczny, tak nieczuły, i chcieć tego, ażeby Jego majątek po Jego śmierci, między Jego Oyca, i między tego Krewnego równie był podzielonym? — Nie... to ani się uczuć, ani się pojąć nie daie.

Ten Pomysł, tego Podziału na Oyczystą i na Macierzystą Linią iest wziętym z różnych zastarzałych zwyczajów Francuzkich, — Ma on nawet, własne swoje Techni-

czne w Prawie Francuzkim nazwisko. Nazywa się *la Fente*, do której Naród Francuzki, od dawna, tak mocno przylgął, iż się od téj *Fenty* oderwać nie może (97).

P o c z w a r t e.

Nadewszystko nie można przyjąć Oddziału II. o *Reprezentacyi* i o *Fiktyi*, nie godzi się nawet tych skutków, iakie ten Oddział wydaie, do naszego Kodexu Polskiego wprowadzać, to iest: nie godzi się tak stanowić, ażeby *Stryie*, *Wuje*, *Ciotki*, wszystko, co przez *Dziada* przychodzi, sami zabierali, a *Dzieciom* od Brata I. h idącym, Część po Ich Oycu lub po Matce na nich spadła, wydzielali.

Stanowić bowiem takie Przepisy, iest iedno: iak gdyby Ustawodawca, do tych Sierot, tak mówił:

„ Śmierć wydarła wam Oyca, zostaliście Sierotami,
„ to Sieroctwo, iest waszem nieszczęściem, — Ja do tego

(97) Tu potrzeba nam osweić się z prawną Francuzką Terminologią tych Dwóch Słów = *la Fente*, i *la Refente*, ile że w Słownikach potocznych Francuzko Polskich, tych słów nie znajdujemy. — Znachodziemy w nich tylko słowo. *fentre*, Co znaczy — *Rozłupać*, — *rozłóć*, — *rozedrzeć* — *rozpołować*, — *rozdzwoić* — etc. — z tego więc słowa *fentre*, zrobiono Dwa Rzeczowniki. *Jeden la Fente*, który oznacza, Rozdział Spadku na Linią Oyczystą i Macierzystą, iaki tu w tym Art: 733. iest wyrażonym, a *Drugi Termin, la Refente*, iest to iak gdyby Córka téj *Fenty*, Co znaczy, dalsze każdej Połowy rozdzielania, to iest: że każda Połowa Spadku znowu się rozdziela na Linią *Dziadów* i *Bab*, i znowu każda Cwiartka *Dziadowska* lub *Baby* znowu się rozpołowia na *Pradziady*, i na *Prababy*, i tak dalej coraz wyżej idąc — Ta *Fente*, i *Refente* iakiego zamieszania, w Rzeczypospolitej Francuzkiej narobiła? iak Władzę Sądowniczą z Władzą Ustawodawczą pokłóciła? iaką gorszącą Wojnę w samym Sądownictwie między Głównymi Sądami, i Sądem Kassacyjnym zapaliła? Wszystko to niżej dokładnie zobaczymy. —

„ Waszego *Jednego* nieszczęścia, dodaję to *Drugie*, że tę
 „ Część Spadku, która Wam po Oycu Waszym przypa-
 „ da, i którą Wasz Oyciec gdyby był żył, bez wątpienia
 „ byłby wziął, i Wamby, na iakieżkolwiek osłodzenie Wa-
 „ szego Sierootwa, umierając, zostawił, Ja Wam tę Część
 „ teraz odbieram, i Waszemu Stryiowi nadaję. „

Cóż My winni? że Oyciec nasz umarł. *Wszakże My sami na*
tém, naywięcéy cierpiemy? — Czyż dla tego? Prawo nasze po
Oycu należne ma bydź Nam Wydartém? Ty więc nas ka-
rzesz! — ale dla Czegoż? powiedz nam dla Czegoż?

„ Właśnie dla tego, że Oyciec Wasz umarł, dla tego,
 „ że Wy Sieroty. — Ponieważ Ja zmyśliłem *Reprezenta-*
 „ *cyą* (739) i powiedziałem w Następnym Artykule 741. że
 „ *Reprezentacya nie ma miejsca dla Wstępnych.* — In-
 „ naby wcale Rzecz była, gdyby był przynajmniej Wasz
 „ *Dziad* żył, wtedy On iako bliższy *Wstępny*, byłby (746)
 „ wziął cały Spadek, a po Jego śmierci, i Wy Część po
 „ Waszym Oycu, dostalibyście, gdyż Ja w Art: 740. po-
 „ wiedziałem, że *Zastępstwo* w Linii prostéy idzie nie-
 „ skończenie, Wybyście więc Oycia Waszego w ten czas za-
 „ stąpili. — Ale teraz, gdy i *Dziad* i Oyciec Wasz umarł,
 „ Wy Oycia, nie zastępujecie, i dla tego nic nie weźmie-
 „ cie. „

Jeżeli skutek Twoiego zmyślenia jest ten, że Zastępcą wchodzi,
w miejsce, i w Prawo tego, który miał przed nim brać Spa-
dek (Art: 739) racz więc nas nauczyć, któż wszedł w miejsce
naszego Dziada? i kto Jego w tém Prawie, iakie On miał;
do Spadku, zastąpił? (98).

(98) To niewinne proste, a naturalne zagadnienie, mocno do Prawdy trafia, bo
 koniecznie z niego wypada, że po 1ch Dziadu, Oni równie z Stryiami na-

„ Kto? wszedł w miejsce *Dziada*?... Kto *Dziada* w
 „ Prawie do Spadku zastąpił?... a... (któżby to ulicha)...
 „ a... Nikt... tak jest, nikt Waszego *Dziada* nie zastąpił,
 „ ponieważ Ja wyraźnie w Art: 741. powiedziałem, że *Za-*
 „ *stępstwo nie ma miejsca dla Wstępnych*, a *Dziad* Wasz
 „ jest *Wstępnym*, więc nikt w Jego miejsce nie wszedł,
 „ i nikt Jego nie zastąpił, dla tego to, ten cały Spadek któ-
 „ ry Wasz *Dziad* miał wziąć, a po Nim, i Wamby się
 „ dostało, bierze teraz Wasz Stryi, ponieważ Ja zaraz
 „ w tymże Art: 741. powiedziałem, że *Naybliższy wyłą-*
 „ *cza* — zawsze *bardziéy oddalonych* (99) — z resztą, Ja
 „ tak zmyśliłem, bo mi się tak podobało, Ja tak choę, tak
 „ bydź musi, i tak będzie, Stryi Wasz wszystko zagar-
 „ nie, a Wy nic nie weźmiecie. „ —

Otóż! *Piękna Pociecha i Nauka dla biednych Sierot?*

Ten Przepis, te Powody, i ta krzycząca Sierót krzy-
 wda, nigdy do Duszy i do Serca, Polaków przyłgnąć nie
 może; ponieważ Polacy żadnéy *Fiktyi* w Ustawach swoich
 nigdy nie znali, a przeciwnie, tak przez Wrodzone Ser-
 ca Uczucie, przez zdrowy Rózsadek, przez delikatność Su-
 mienia, — iak przez swoje dawne Przepisy, mocno nawy-
 kli, do tego; że Pozostałym Sierotom, tę Część, która na

leżą, bo wspólnie i równie od tegoż *Dziada* z Niemi pochodzą, więc równe
 Prawo po Oycu, do Części na Oycia przypadającej mają. — Dla tego zoba-
 czemy wkrótce odpowiedź, trudną, iakliwą, a w końcu niedorzeczną. —

(99) Art: 741. widoczną w sobie ukrywa *kontradykcyą*, bo każdy ten, kto z dal-
 szego Krewnego, stał się *Naybliższym*, koniecznie wszedł w miejsce i za-
 stąpił tego, który był przed nim bliższym (patrz w § 3. t. dz: 3cie Dzieło Na-
 tury bliskości stanowienia) a zatem jest *Zastępstwo*, a górna Połowa tego
 Art: 741. mówi: *Zastępstwo nie ma miejsca dla Wstępnych* — jest i nie ma —
 Widoczna *kontradykcyą* — o dalszych skutkach téy *kontradykcyi* niżej zo-
 baczemy. —

Ich Oyca lub ńa Matkę przypadła, całkowiec Imże oddawali: = *eo quo Pater ipsorum, si in Vivis esset, Jure* = Moe tego Uczucia, tego Nawyknienia, iest dzielną, nieporuszoną. — Wiadomo iest, że Sądy Królestwa Polskiego, do Spadku, po nieletniéy Stęmpowskiéy, Sieroty Choynackich, równie z Ich Ciotką Rozecką, jednozgodnemi, Wszystkich Trzech Instancyi Wyrokami dopuściły, i Część na zmarłą tych Sierot Matkę, przypadła, Jey Dzieciom przyznały. (100).

Źródłem tych Niesprawiedliwości iest *Reprezentacya*, i Jéy Towarzyszka *Fiktia*, wypada więc Nam, i Jedną, i Drugą, z samego Gruntu poznać.

Słowo to, *Repraesentatio*, Kiedy się? i z kąd? w język prawny wcisnęło? i od kogo początek swój wzięło? Nie można o tém, z pewnością wiedzieć, to iednak iest Rzeczą najpewniéyszą, że tego Słowa *Repraesentatio*, ani w *Novellach* Justyniana, ani w Zbiorach, z Nakazu Jego sporządzonych, iako to w *Dygestach*, czyli *Pandektach*, ani w *Kodexie* Jego *Repetitae Praelectionis*, ani w innych, *Kodexach* Rzymskich, ani nawet w *Ułamkach*, *Ulpiana*, i *Gaia*, ani w *Innych Zabytkach Prawa Rzymskiego*, które niezmordowana Miłośników Prawnych Praca, z Pyłów od-

- (100) a) Spór był ten: — Nieletnia Maryanna Stęmpowska Jacka Stęmpowskiego Córka, niezostawiwszy, ani Potomstwa, ani Rodziców, ani Rodzeństwa umarła, Do Jéy Spadku, ózwała się Jéy Ciotka Magdalena z Stęmpowskich Rozecka, i cały Spadek osiągnąć żądała — Jan Choynacki, Imieniem nieletnich swoich Dzieci, Mikołaja, Józefa i Salomei, z niegdyś Benigną Stęmpowską, rodzoną Siostrą Rozeckiéy spłodzonych, żądał, ażeby te Siostry, razem z swoją Ciotką Rozecką. Do tego Spadku dopuszczonemi były. — Co Rozecka Im zaprzeczała. —

wiecznych Czasów wydobyła, znaleźć nie można (101), więc oczywistą iest Rzeczą, że to Słowo *Representatio* późniéy, iuż po Justynianie urodziło się, ale kto go spłodził? dla czego? i kiedy? Nic także o tém, z pewnością wiedzieć nie można, potrzeba tylko przez domysły tego dochodzić — zdanie się iednak, że najpewniéyszy domysł byłby ten: Iż, iakiś w *Srednich Wiekach* Pracowity Miłośnik, Prawa Rzymskiego, ulubiwszy sobie *Novelle* Justyniana, i w Nich się zagłębiwszy, usiłował Treść tych *Novellów*, w pewne

Trybunał Mazow: te Sieroty Wyrokiem z 17. Czerw: 1815 r. dopuścił, Sąd Appell: ten Trybunalski Wyrok, swoim Wyrokiem 19. Lisopada r. t. potwierdził. — Sąd zaś Kassacyjny, Rekurs przez Rozecką założony Wyrokiem swoim z 20. Lutego 1828. r. odrzucił. —

- b) Druga, podobnaż sprawa, iest po *bezpomym* Macieju Lyszkiewiczu Tryb: Lubelski, Bratanków, po niegdyś Janie Bernatowiczu, pozostałych, razem z Ich Ciotką, Salomeą z Bernatowiczów Piekarską do tego Spadku Wyrokiem z 9 Kwietnia 1825 r. dopuścił. — Sąd Appell: poszedł przeciwnie, Spadek cały Ciotce przyznał, a Bratanków oddalił — Spór ten po przyjętym Rekursie, ostatniego Wyroku w Sądzie Naywyższym oczekuje. —

- (101) Tu Pisarz tego Dzielka sumieunie wyznaie, że pomimo usilnego starania, Nie mógł tego słowa *Repraesentatio* w całym Prawie Rzymskim wynaleść, a że słabe Jego zdrowie i Inne zatrudnienia, Nie dozwalaia Jemu głębiéy szperać, przeto Wzywa Prawników téy mozolnéy Pracy, wyłącznie poświęconych, ażeby który z Nich, raczył *per bona Officia* pokazać, w której to Części Prawa Rzymskiego, to Słowo *Representatio* do Przepisu Sukcesyjnego iest użytém — Rad będzie Pisarz wiedzieć o tém, a ieszcze się więcéy uraduje: gdy Mu Prawnik który, iaką Ustawę Rzymską pokaże, w którejby zewierało się = *Repraesentatio est Fictio Legis* — *Merlin*, równie iak Pisarz, przyznał się do swoiéy Niewiadomości o tém, ażeby *Repraesentatio* w dawnych Ustawach była, gdy w swoim Dziele Pracowitym, *Repertoire Universel, et Raisonné de Jurisprudence* Tom XI. p. 189. w tych się Słowach wyraża = *la Representation, proprement dite etait inconnue dans l'ancien droit Civil.* =

Teoryczne kluby uiąć, ażeby tém iasniéy, swoim Ucznióm, ie wykładał.

Gdy poznał, że Justynian w *Novell.* 118. Cap. I. o *Zstępnych*, wezwał do Spadku całe Potomstwo zmarłego, i Podział między Nim, tym *Trybem* uczynił, że się Naypiérwéy Dzieci dzielą, a gdy które umarło piérwéy, tedy do Części Jego, idą Jego Dzieci, a względnie Piérwszego Spadkodawcy, *Wnuki*, do Części *Wnuka*, *Prawnuki*, do Części *Prawnuka*, *Zawnuki*, i tak daléy, Nazywając ten *Tryb* Podziału *per Stirpes* — Daléy, gdy postrzegł Nasz Prawnik, że tenże sam Justynian, Cap. III. dla *Pobocznych*, którzy są także Potomstwem, od tego Wspólnego *Wstępnego*, od którego razem z Spadkodawcą idą, pochodzącym, tegoż samego *Trybu*, iuż nie przyznał, lecz tych *Pobocznych*, bez wchodzenia w to, od którego oni *Wstępnego* pochodzą, w prost Naybliższych stopniem wezwał, nazywając ten swój *Tryb* Drugi *per Capita* — te Dwa Justyniana *Tryby* sobie przeciwne, rozważając Nasz Prawnik, a nie mogąc, lub nie chcąc, postrzedz, *Prawd 5tęy i 6tęy* pod Przypad: I. w § 3. t. dz: wykazanych tych: że Spadek raz podzielony, przestaie bydź Spadkiem, i że te *Wnuki* i *Prawnuki* nie biorą Spadku prosto po swoim *Dziadu*, lub *Pradziadu*, bo ten Spadek między Piérwsze Dzieci podzielony, przestał iuż bydź Spadkiem, i nigdy dla Nich nie był, lecz te *Wnuki* i *Prawnuki*, biorą Spadek z Części *Dziadowskiego* lub *Pradziadowskiego* Spadku, utworzony, iako Inny i oddzielny Spadek po Oycach swoich biorą, niepostrzegając mówię tych *Prawd*, mniemał, iż te *Wnuki* i *Prawnuki* prosto idą do całego Spadku Ich *Dziada* lub *Pradziada*, a to dla tego, że swoich Oyców i *Dadów reprezentuią*, — z tego zatém Słowa *Reprezentuią*, uczynił *Rzeczownika* (Sub-

(*Substantif*) — *Representatio* — a tak ten Piérwszy *Tryb* Justyniana, nacechowany *per Stirpes*, przechrzcil Nasz Prawnik na *Repraesentatio* — i Napisał sobie

R e p r a e s e n t a t i o .

Daléy postrzegłszy tenże Prawnik że Justynian, ten *Tryb* to iest Jego *Reprezentacyą* Nazywa *Przywileiem*, i rozmaicie podług swojego upodobania, w Obydwóch *Novellach* 118 i 127. raz odmawiając, *Drugiraz* podług swojego upodobania nadając, tym *Przywileiem* igra, wniosł sobie z tego, że ta *Repraesentatio* iest tylko *Fictio* — a zatém dopisał do Piérwszego Słowa, i zrobiło się =

Repraesentatio, est Fictio.

ale Czyiaż *Fiktyą*,? Wypadało Mu prosto, iak z procy, dopisać *Fictio Justiniani* i tak też napisał:

Repraesentatio, est Fictio Justiniani.

Lecz wkrótce myśl nowa nadeszła, która Go ostrzegła, że przyznawać Justynianowi *Fiktyą*, iest Rzecz niebezpieczna, gdyż to Może *Divum*, ac *SACRATISSIMUM*, *Justinianum* (102) na jaką nieprzyjemną krytykę narazić, przez co by i ulubione *Novelle* o szwank przyprawiło — bo choć *Justinianus Divus*, przecież iest Człowiekiem, a nie ieden Inny Człowiek, lubi, Myśli, Czyny, Słowa, i Wyrazy, Drugiego Człowieka przetrząsać, nicować i Wa-

(102) Powszechnie Imperatorom Rzymskim, dawniéy przyznawano Tytuł *Divus* i tak *Divus Hadrianus*, *Divus Nerva* — nawet *Divus Nero* i *Caligula* — późniéy, odmieniono ten Tytuł na *SACRATISSIMUS*, patrz o tém *Corpus Iuris Civilis ROMANI*. Dionisii Gotefredi J. U. D.

dy w Nich upatrywać — Przyznawszy Justynianowi *Fiktyę*, Może się w czasie iaki bezbożny Człowiek wynaleść, który Justynianowi Wyrzuci, że nie pięknie iest zmyślać, a ieszcze nie piękniéy na Ustawodawcę *Fiktyami* się bawić, — bo Ustawodawca, powinien Rzetelne Prawdy głosić, ale nie zmyślać, *Fiktye*, i te za Ustawy ogłaszać, a tak ten bezbożnik podkopałby cały Fundament ulubionych *Novellów*.

Choć to w *Srednich Wiekach*, było, iednak nasz Prawnik, uczuł Moc Prawdy, téy *Drugiéy Myśli*, i Niechodziło Mu może tak o Justyniana, iak o *Novelle*, mocno się zatrwożył — zmazał więc *Justiniani*, ale od swojego Wynalazku tego: = *Representatio est Fictio* = Żadnym sposobem odstąpić nie chciał, bo się Jemu wydawał bardzo piękny, i bardzo dowcipny. Rzecz cała na tém tylko zależała, ażeby tę *Fiktyę* dobrze zabezpieczyć. —

Myślał więc, rozważał, Przemyśliwał, pisał, — mazał, i znowu pisał, i znowu mazał, zgoła mozolił się długo, Dnie i noce bezsenne nad tém trawił, aż wkońcu pokazało się, że ta mazoła nie była próżną, nie była Daremną, bo w natłoku Rozlicznie i rozmaicie Snuiących się Myśli, ta Myśl do głowy Mu przyplnęła, ażeby, Zamiast *Fictio Justiniani* położyć *Fictio Legis* — Myśl Arcy: Szczęśliwa! gdyż Justyniana ochroniła i trwałość dla *Fiktyi* zapowiedziała — Ponieważ *Lex est Ratio Scripta* = to iest USTAWA JEST ROZSADEK PISANY = Rozsadek zawsze iest bezpieczny. Nikt się na niego nie porwie, Nikt się na niego nieodważy, bo go nikt niepodola, owszem On, a nie kto Inny, on tylko ieden Wady postrzega, Błędy wynayduie, niedorzeczności wykrywa, i chyby prostuie — a zatem Widoczną iest Rze-

czą, że *Fiktya*, płaszczykiem Rozsądku przykryta, z Nimi tak ściśle pobratana, bezpiecznie siedzieć będzie.

Uradowany więc ten Prawnik, iż Mu się udało, i Rzeczą Nową w Nauce Prawa wymyśleć, i swoją *Fiktyę* przez zręczne, pod Płaszczyk *Rozsądku* wtulenie, zabezpieczyć, Uczuł się bydź *Drugim Jowiszem*, bo iak *Pierwszy Minerwę*, tak On *Drugi Fiktyę* z swoich Mozgów, na świat Wydali, Słowa więc te: *Repraesentatio est Fictio Legis* = swoim Uczniom za niezawodne *Axioma*, ogłosił.

Uczniowie słodkiem podziwieniem, nad głębokością tego Pomysłu zachwyceni *Verba Magistri*, z Uniesieniem i z uszanowaniem przyjęli. — A chcąc *per bona Officia* Grupą, Ciemną i Niewiadomą owoczesną Powszechność, tém nowo nabytém Światłem, obdarzyć, Słowa te = *Repraesentatio est Fictio Legis* = przez swoje Pisma, pod różnemi Tytułami, iako to: *Commentaria Scholia, Prolegomena, Syntagmata, Praelectiones, Dissertationes, Elementa Juris etc. etc.* na jaw wydane, po całym świecie roztrąbili (103).

A chociaż te Szkolne słowa, ze wszystkich Katedr po całej Europie głośno brzmiały, przecież żaden Ustawodawca tych słów Szkolnych *Representatio est Fictio Le-*

(104) Ten *Pierwszy*, który z Ust swoich te Słowa: *Repraesentatio est Fictio Legis* = wypuścił, Czyli tym sposobem, iak w Texcie iest Wyrażono, ie dochodził, Czy Innym? bądź z namysłu, bądź bez namysłu, Czy z Instynktu lub z Hazardu, one wyrzekł, zgoła iakimkolwiek sposobem te słowa utworzonymi zostały, o to wszystko mniejsza, bo to Rzeczy nie stanowi — Lecz to iest nappewniejszą Rzeczą, że te Słowa, dopiero w Xiążkach Szkolnych, Świata się wyiawiły — bardzo dobrze *Dalwigt*, w swoim Dziele wyżey przytoczonym uważa, że ta *Fiktya* iest *Szklną*.

gis = za Ustawę swoją nie ogłosił, (104) Słowo iednak samo to = *Repraesentatio* = już się do Ustawodawstw Europejskich, a naywięcéy do Statutów zwyczajowych wkładało, ponieważ różnemi językami, iako to: *Jus Repraesentationis* = *Droit de Representation* — *Representations Recht*: — z Nich się odzywa. —

Pierwszy dopiero Kodex Francuzki, te Szkolne słowa, za swoją Ustawę przysposobił, a dla Nadania Im rozległyszey Władzy, Oddział II. utworzył, i szczególnie dla Nich przeznaczył.

Ten iest Początek, ten Wzrost, i ta Swietność tych Słów Szkolnych. —

Repraesentatio est Fictio Legis.

La Representation, est une Fiction, de la Loi.

ZASTĘPSTWO, iest ZMYŚLENIEM. Prawa (Ma bydź) Ustawy) (105).

(104) Pisarz i w tém mieyscu z powodów powyższych wzywa, niech Mu kto pokaże, w którym Przepisie Sukcesyjnym Europejskim, lub po za Europejskim te słowa = *Repraesentatio est Fictio Legis* = za Ustawę są ogłoszonymi. —

(105) Wielki błąd weisnął się niedawno w Nasz język Polski ten, że Dwa Pomyśly, bardzo od siebie różne, a które w Innych językach oddzielnemi Słowami, są ocechowane to iest: *Lex et Jus* — *La Loi et le Droit* — *Gesetz und Recht*, My teraz iednym tylko Słowem Prawo te Dwa tak różne Pomyśly wyrażamy. — Oycowie nasi, te Dwa Pomyśly rozróżniali i oddzielnemi Słowami odznaczali, *Jus* Prawem a *Lex* Ustawą nazywali, jako to: w Naszych Konstytucjach, a mianowicie w Statucie Litewskim, za każdym prawie Artykułem Czytamy = *Ustawuemy* — *Ustawuemy też* — *Ustawuemy także* = zgola rozróżniali, — Gdyby Nam przyszło teraz wytłumaczyć tę Frazę = *Lex dat Jus*, Musielibyśmy podług tego błędu wyrazić = *Prawo nadaie Prawo* — Co widoczna iest niedorzecznością, bo powinno bydź *Ustawa nadaie Prawo* = Tłumacz kodexu poszedł za tym powazecznym Błędem, i dla te-

Nim przystapiemy, do dokładniejszego, tych Słów rozpoznania, Zastanowmy się, trochę nad tém, Czyli iedno samo tylko to Słowo *Representatio* nie przydając ieszcze do niéy *Fiktyi*, iest do Przepisu Sukcesyjnego potrzebném?

Widziemy albowiem iasnie, że ani Justynian w swoich *Novellach*, ani nasza dawna Korrektura, ani Prawo Pruskie, ani Kodex Austriacki tego słowa, *Repraesentatio* — w swoich Przepisach Sukcesyjnych, nie użyli, a iednak Porządek Sukcesyiny, iak się któremu zdawało, przepisali, więc Nayoczywistszy i nie zaprzeczony Dowód, że to Słowo *Repraesentatio* do Przepisu Sukcesyjnego zupełnie iest nie potrzebnem, i że bez niego obeysć się można. — A ztąd wynika to: że nie tylko bez niego obeysć się można, ale że się koniecznie obeysć należy. — ponieważ prosty, Rozsądek Nas uczy, że Słów niepotrzebnych, bądź w Pismie, bądź w Mowie, używać nie należy, gdyż te próżne słowa, Rzeczy nie oświecaią, ale raczéy zaciemniaią. — Tey Wady, tém troskliwiey w przepisach Prawnych unikać potrzeba, że te Przepisy *Istotę* tylko Rzeczy (*Essentiam Rei*) zawierać powinny — *Istotą* Rzeczy, w Przepisie Sukcesyjnym iest, Wymienienie Naybliższego Krewnego, lub Krewnych, w każdym Przypadku i w każdym razie, i Wyznaczenie tym Wymienionym, Ich Części z Spadku należnych — kiedy więc Ustawodawca, dokładnie to wyrazi, więc Dzieło Jego w tym względzie, zupełnie iest ukończoném. —

go, tu te Słowa: *Fictio Legis* — Zamiast: = *Zmyślenie Ustawy* = polozył *Zmyślenie Prawa*, O tym błędzie, Dway Nowotni Piarze już Nas ostrzegali, *Jeden Plichta* — a *Drugi bezimienny* w Uwagach nad Moratorium — ale te Przestrogi dotąd są próżnemi. —

Pocóż? ma ten Ustawodawca po wymienieniu Najbliższych, i po Wyznaczeniu Im Części należnych, daléy jeszcze namyslać się, i dochodzić? tego, że skutkiem téy Bliższości, iest *Weyście* w Mieysce i w Prawo tego, lub tych, którzy piérwéy przed tym Najbliższym byli bliższemi? — Po co ta Myśl? że przez to *Weyście* ten Najbliższy, tych, co byli przed Nim, *reprezentuie* — Co za potrzeba? z Słowa: *reprezentuie*? Stwarzać Rzeczownika — *Representatio*: Na cóż się przyda? tę *Reprezentacyą*, przechrzcić na *Fiktyą*, i potém Téy *Fiktyi*, znowu przyznawać, toż samo Co wyżéy, *Weyście* w Mieysce i w Prawo tych. Co bliższemi byli? Na cóż ten Długi, a niepotrzebny móż? na iakiż koniec? i iakiż skutek z niego bydź może? chyba ten, ażeby Rzecz prostą, jasną, czystą, zaćmieć, i dla Drugich niezrozumiałą uczynić, a Samemu wpaść w *Krętokół* (*Circulus Vitiosus*) i nigdy się z Niego nie wydobyć. —

Ten *Krętokół*, iest Widocznym: Ponieważ skutkiem *Weyścia* w mieysce, i w Prawo iest *Bliższość*, gdyż inaczéy niktby nie wszedł, gdyby bliższym nie był: skutkiem *Bliższości* iest *Reprezentacya*, bo ten *Bliższy* zastąpił, tych, Co przed Nim byli — Skutkiem *Reprezentacyi*, iest *Fiktya*, bo nie byłoby *Fiktyi*, bez téy *Reprezentacyi*, i znowu skutkiem téy *Fiktyi* ma bydź, podług Art: 739. to; co na początku założyliśmy, to iest: *Weyście* w Mieysce, i w Prawo — A że, Skutkiem tego *Weyścia* iest (jak dopiero widzieliśmy) *Bliższość* — *Bliższości*, *Reprezentacya*, — *Reprezentacyi*, *Fiktya*; — a *Fiktyi* *Weyście*; więc znowu zaczawszy od tego *Weyścia*, idąc przez *Bliższość*, *Reprezentacyą*, *Fiktyą*, potrzeba, w toż samo *Weyście* wchodzić, a tak: Temu

Okrażnemu Tańcowi końca nie ma, i Wiecznie, koło téy *Fiktyi* kręcić się wypada. —

Na cóż ta niepotrzebna *Krętanina*? kiedy bez niéy obeysć się można? kiedy bez niéy, prosto, jasno, i krótko powiedzieć można =

= *W tym, a w tym, Przypadku, i w tém zdarzeniu tego Przypadku, ten, lub Ci Hrewni, są bliższemi do Spadku, i ten Spadek, w téy, lub w takiéy Części, biorą, lub bierze.* —

i iuż koniec wszystkiemu — Na cóż tu tego *Krętarstwa*? po co ta *Fiktya*? et Cui bono?

Gdyby na Wzór Kodexu Francuzkiego, przyszło *Fiktyi* w Kodexie dopuszczać, tedy nieskończone Ich mnóstwo, z każdego Słowa, napłodziłoby można (106), a tak Kodex, nie byłby, iak bydź powinien, Zbiorem krótkich, jasnych, i

(106) N. p. z Słowa tego *Spadek bierze*: ileżby *Fiktyi* namnożyć się dało? i tak = Branie Spadku iest *Zmysleniem Prawa*, (*) przez skutek którego biorący *Spadek*, Rzeczy w Nim obeymuie = i daléy = Obięcie Rzeczy iest *Zmysleniem Prawa* przez skutek którego, obeymuiący te Rzeczy posiada = i daléy = Posiadanie Rzeczy, iest *Zmysleniem Prawa* przez skutek którego Posiadacz, te Rzeczy pożytkuie = i daléy = Pożytkowanie iest *Zmysleniem Prawa* przez skutek którego, Pożytkuiący te Pożytki na swoją korzyść obraca — i tak daléy bez końca, Na cóż tych *Zmysłań*? kiedy w Słowie: *bierze Spadek*, już się samo przez się rozumie, że Obeymuie, że posiada, że użytkuie, i więcéy jeszcze może, bo może dać, zamieniać, sprzedąć, darować, strwonić, etc. — Podobnież do Słowa *Bliższy*, iakaż potrzeba? słów *Reprezentacyi* i *Fiktyi*? kiedy samo przez się rozumie się, że ten który, najbliższym okazał się, tém samem zastąpił w braniu Spadku tych, co przed Nim bliższemi byli. —

(*) Tu naśladowiemy słowo w słowo Tłómacza Kodexu, i dla tego wyrażamy. — Nie *Ustawy*, lecz *Prawa* — *Legis*.

Czystych Ustaw, ale Ogromnym Składem, *Fiktyami* wypełnionym. — Ustawodawca zaś w Xiędze Ustaw Rzetelne tylko Prawdy ogłaszać iest obowiązany, a tych Prawd rzetelnych, nie przez *Fiktye*, ale przez prosty, czysty, i zdrowy Rozsądek dochodzić powinien, — bo *Ustawa, iest Rozsądek pisany* (La Loi est la Raison écrite) —

Widziemy więc jasnie, że tak *Reprezentacya*, iak Ję nierozdzielna Towarzyszka *Fiktya*, zupełnie są niepotrzebnemi, niestosownemi, zobaczmyż teraz ieszcze, iak ta *Fiktya*, której Artykuł 739. przyznaie skutek *Weyścia*, nie tylko w Mieysce i w Prawo, ale nawet w *Stopień Pokrewieństwa*, iest *Dziwaczna*.

Horacy, w swojej sztuce Poetycznej, te dla *Fiktyi* granice zakresił, iż nie można Nic takiego zmyślać; Co w prost iest Naturze przeciwnem, lub Co zupełnem iest niepodobieństwem; twierdząc; iż *Fiktya* za te krańce wystapiona, iest *Dziwotworem* rażącym (107).

Zmyślać więc, że ktoś w Czyisiś *Stopień Pokrewieństwa* wchodzi, to iest: Zmyślać, że Syn wchodzi w *Stopień Oycy*, *Wnuk* w *Stopień Dziada*, — *Prawnuk* w *Stopień Pradziada*, i t. d. iest iedno, co zmyślać, że Syn iest swoim, i Braci swoich Oycem, — Że *Wnuk* iest swoim *Dziadem*, i razem Oycem Oycy swojego, — że *Prawnuk* iest swoim *Pradziadem*, i razem, Oycem swojego *Dziada*, a *Dziadem* swojego Oycy, i t. d. — Takowe *Fiktye* iako w prost Naturze przeciwne są rażącemi. —

(107) Patrz Horacego Epist: III. de *Arte Poetica ad Pisones*.

Stopień albowiem *Pokrewieństwa*, tak iest przykuty, tak ziednoczonym, tak wcielonym, w tę Osobę, którą Natura, na tym *Stopniu* posadziła, iż od téy Osoby oderwanym, a Innéy Nadanym, żadnym sposobem byź nie może, każdy *Stopień* *Pokrewieństwa*, iest niezbędnym dla téy Osoby, i nigdy nie iest do Nabycia dla Drugiéy — Każdy może swojego Mieysca, Swoiego Prawa, Drugiemu ustąpić, i drugi może ie nabyć. Ale *Stopnia Pokrewieństwa*, Nikt odstąpić, i Nikt nabyć nie może. — Nikt niezdola, swojego *Synostwa*, *Oycostwa*, *Dziadostwa*, i t. d. zbyć z siebie, i Drugiemu nadać. Ani nikt: tych cudzych *Stopni* nabyć nie potrafi, — bo to iest zupełnem niepodobieństwem w Naturze (*Absoluta Impossibilitas*) Każdy musi zostać na swoim *Stopniu*, i Nikt Drugi w Jego *Stopień* weyść nie może — a tak jasnie widziemy, że *Fiktya*, *Kodexowa*, której *Kodex*, przeciw Naturze skutek *weyścia* w *Stopień Pokrewieństwa*, koniecznie chce nadać, iest zupełnie do pojęcia niepodobną. —

Ale ieżeli *Kodex* te Dwie Towarzyszki, *Reprezentacya*, i *Fiktya* tak mocno ulubił, że się bez nich obeysć nie mógł. Te *Goście* choć Mieysce tylko na próżno zajmują, byłyby iednak, znośnięyszemi, gdyby się do Rządów nie wdawały, albo się już wdawszy, gdyby Porządek od Natury Ustanowiony, dla wszystkich Krewnych, równie utrzymywały, byłyby (mówię) znośnięyszemi, a chociaż niepotrzebne, nie byłyby przynajmniéy szkodliwemi. —

Lecz kiedy te *Przybyszki* ledwie co na mieyscu stały, zaraz się około Rządów zakrzętnęły. — Ten Porzą-

dek, który Natura Ustanowiła, przewróciły, Równość Praw między Krewnymi od Natury nadaną, zniósły, — Prawem Bliższości Pokrewieństwa, nie podług nadania Natury, ale podług swoich uwidzeń rozporządzać poczęły, i tak: co, ta Powszechna i Sprawiedliwa Matka Natura, Jednostayny Tryb Spadkowania, dla wszystkich Potomstw Ustanowiła, a przez to, o *Sierotach* nie zapomniała, oddając Im tę Część, która na zmarłego Ich Ojca, lub Matkę przypadała, to one Dwom tylko Potomstwom, to iest: od samego Spadkodawcy, i od Rodziców Jego, idącym, *Matkami* się pokazały, a dla Innych, Potomstw, to iest: od *Dziadów Pradziadów* i wyżey, pochodzących, *Macochami* zostały, ponieważ Im tegoż samego Trybu, nie przyznają, jak gdyby te Potomstwa, Innym kształtem, a nie tym, iak tamte pierwsze, na Świat wydanemi były; tym więc sposobem, *Synowców, Bratanków i Siostrzanów*, ukrzywdzają, a Ich *Stryków, Wujów i Ciotki* z krzywdą tych biednych *Sierot*, z bogacają, — a tak te *Pzybyszki*, stały się szkodliwemi, a co gorsza; swojemu Dobroczyńcy, za Jego Gościnność, niewdzięcznemi, Pokłóciły Jego, z Naturą, i tak Naturę zniecierpliwiły; iż ta Powszechna Matka, pomimo swojej nieograniczonej Dobroci, Karę spuścić, zniewoloną była, — Nikt się bowiem na Naturę bezkarnie nie targnął — Tę karę zaraz zobaczemy. —

Kiedy bowiem Kodex, dla tych niepotrzebnych Gości, w Odziale II. miejsce przeznaczywszy, zajął się około nadania Im Władzy, kiedy w tym celu Dwa Pierwsze Artykuły, napisał; Natura na Pierwszy, iak na dziwaczny,

a na Drugi iak na niepotrzebny, obojętnie spoziierała. — (108).

Lecz kiedy Kodex przystąpiwszy do Art: 741. Pierwszą Jego *Górną Połowę* w tych słowach = *Zastępstwo nie ma Mieysca dla Wstępnych* = zakreślił — Natura w ten czas, uymuiąc się za swoje Prawa, i razem odpierając Zamach, na krzywdę Drugich, a naywięcéy *Sierot*, wymierzony, Karę za to nagotowała.

A gdy Kodex niepostrzegając téj kary, daléy postąpił i *Dolną Połowę* tegoż Artykułu w Słowach = *Naybliższy wyłącza* = zawsze *bardziéy oddalonych* = dokończył, ta Kara, w téj chwili spadła; Tą Karą iest *Kontradykcyą*, która do Kodexu weszła, ponieważ, każdy, Czy to *Zstępny, Wstępny* lub *Poboczny*, gdy został *Naybliższym*, iuż tém samém, zastąpił tego, lub tych, co przed Nim piérwéy, *bliższemi* byli, a zatém podług *Dolnéj Połowy, Naybliższy oddala* — iest *Zastępstwo*, bo to samo Słowo *Naybliższy*, uznaje, że *bliższych* zastąpił. Górna zaś *Półowa* mówi: *Nie ma Zastępstwa dla Wstępnych* = iest i nie ma — *Widoczna Kontradykcyą*.

Ta *Kontradykcyą Główną*, w tym Artykule założwszy swoją posadę, inne Artykuły, tak zarazila, iż te Artykuły, Same między sobą, Same przeciw Sobie, i przeciw Naturze, w ciągłej i w nieustannej Sprzeczce zo-

(108) Art: 739. iest *Dziwaczny*, bo iak pomyśleć można, że Ustawa Zmysła — *ut Lex fingat* — iest *Dziwaczny*, bo Widzieliśmy wyżey, że nikt w Cudzy stopień Pokrewieństwa wejść nie zdoła. —

Art: 740. iest niepotrzebnym, bo Tryb Jednostayny, dla wszystkich Potomstw ustanowiony — patrz §. 3. t. dz :

staia, tak dalece, iż możnaby, z *Hobesem* powiedzieć: *Bel-lum Omnium in Omnes* (109).

Ażebyśmy się téy Woynie, z bliska przypatrzyli, rzućmy między Nich, iedno małe zapytanie, a zaraz zobaczymy, iaki Spor około niego powstanie — i tak:

Zapytanie?

Kiedy Spadkodawca żadnego Potomstwa, (które lub nie miał lub choć było, ale piérwéy przed Nim wymarło) zupełnie nie zostawił? Któż w braku tego Potomstwa Naybliższym iest do Spadku? albo (mówiąc językiem Kodexu Francuzkiego)? Któż Potomstwo Spadkodawcy które Naybliższém byłoby, gdyby żyło, zastąpił?

Natura iak Nam iuż w § 3. t. dz. pod Przyp: II. wskazała, tak i teraz iednostaynie wskazuje, że w braku Potomstwa. Rodzice zmarłego, to iest: Oyciec i Matka, są Naybliższemi, i w Prawie do Spadku to Potomstwo zastąpili — ponieważ się z Zmarłym Synem bezpośrednio stykają, i Żaden Inny Krewny, między Niemi niepośredniczy, a zatém Żaden Inny Krewny bliższym byǳ nie może, i nikt z Niemi nie iest w równi. —

Tu przeciw Naturze powstają, Artykuły 748. — 749. — 750 — 751. — 752. których te Dwa Oddziały Kodexu IV. i V. na tę Woynę wyprawiają. Te Artykuły w ścisłą Ligę połączone, zaprzeczają Naturze, ażeby tylko sami Rodzice, do Spadku, w braku Potomstwa, byli Naybliższemi, i utrzymują przeciwnie, że z temiż Rodzicami, i Bracia i Siostry tak Rodzeni iak i Przyrodni Zmarłego, zarówno są Naybliższemi i równie do Spadku iść powinni. —

(109) Patrz Thom; Hobes — de Homine et Cive.

Ledwie co tylko, ta Piérwsza Liga Sporne swoje kroki rozpoczęła, Powstaie przeciw niéy, Drugi związek Artykułów Kodexowych, z różnych Oddziałów Kodexu zaciągnięty — Na czele tego Związku *Dolna Połowa*, Art: 741. stanęła, i swe znamię z Napisem = *Naybliższy wyłącza, zawsze bardziéy oddalonych* = rozwinęła — pod to znamię zaciaga się Art: 735. Z Napisaném Hasłem: = *Bli-skość Pokrewieństwa ustanawia się przez Porody*, = Przy Nim szykuie się Art: 737. z Hasłem = *Oyciec z Synem są w Piérwszym stopniu* = zamyka zaś cały ten Poczet Art: 738. z tém swoim Hasłem = *Dway Bracia, są w Drugim stopniu.* =

Ten Drugi Związek tak uszykowany, naciera na Ligę piérwszą, Wypuszcza na nią, te Pociski. „ Gdzież tu „ sens? ażeby *Wstępnych*? iacy są Rodzice, i *Pobocz-* „ *nnych*? iacy są Bracia, tak daleko od siebie w tém ró- „ żnych, brać za równo? za iedno? i za toż samo? — „ Czyliż się godzi? Rodziców tak uniżać? a Ich, Dzieci „ tak wywyższać? ażeby ie w równi kłaść, obok siebie? „ i przez to, Dzieci z Rodzicami bratać? — Czyż? to się z „ prawém wyobrażeniem zgadza? ażeby przy Rodzicach, „ którzy Spadkodawcy życie dali, kłaść razem Jego Bra- „ ci, którzy sami od tychże Rodziców życie odebrali? a „ przez to chcieć koniecznie w nas wmówić: — że dać „ i brać iest wszystko jedno, i toż samo; że ani mię- „ dzy temiż Słowami, ani między znaczeniem tych „ Słów, żadnéy i najmniéjszéy Różnicy nie ma? — „ Jak można? dopuszczać tego? ażeby *Dwie Różne Bli-* „ *skości* Jedną *Bezpośrednią*, iaka między Rodzicami a

„ Synem, i Drugą Pośrednią iaka między Bratem a Bra-
 „ tem zachodzi, brać za Jedną, za tęż samą? i utrzymy-
 „ wać, że się nie różnią, że to wszystko, Co iest Bezpo-
 „ średniem, iest razem Pośredniem, i tak na odwrót? —
 „ Jak można? przeciw prostéy Rachubie, Dwa oddziel-
 „ ne stopnie Pokrewieństwa. Piérwszy iaki między Oy-
 „ cem a Synem, i Drugi, iaki iest między Bratem, a Bra-
 „ tem, brać za równo? za toż samo? i utrzymywać, że
 „ Piérwszy i Drugi iest Jeden, i ten sam? — Gdzież? tu
 „ w tém wszystkim słusność? — gdzież tu prosta Ra-
 „ chuba?

Kiedy tak, ten Drugi Związek Piérwszą Ligę na wszy-
 skie strony obraca, a każdy, z tych Związkowych Arty-
 kułów, tém żywiéy swojego Przeciwnika dosięga, im któ-
 ry śmiał za Jego Hasło zaczepić; kiedy Piérwsza Liga,
 ze wszystkich stron ściśniona, i tak pociskami znękana, iż
 się, iuż do upadku nachyla; w tém Górna Połowa Ar-
 tykuł 741. nagle wpada, zaprzecza, i Naturze, i tym O-
 bydwom z sobą walczącym Związkom, Wołając silnie =
Zastępstwo, nie ma Mieysca dla Wstępnych: — a Ro-
 dzice są Wstępniemi. — Naywięcéy zaś na swoją Dolną
 Połowicę roziańczona, onę gromi = „ jak się Ona? do te-
 „ go Stopnia posunąć mogła? ażeby Rodziców, w braku
 „ Potomstwa, za Naybliższych uznawać? a przez to da-
 „ wać, poznawać? że ci Rodzice, to Potomstwo Zmarłe-
 „ go, które, gdyby żyło, tenby Spadek wzięło, w Prawie
 „ do Spadku zastępuia? kiedy Ci Rodzice są Wstępniemi,
 „ a Wyrażnie z Góry iest iéy zapowiedziano = że *Za-
 „ stępstwo nie ma Mieysca dla Wstępnych*. =

Ileż! to tu! Sprzeczności! ileż Kontradykcji! (110)

Ten ciągły Spór, czyż nie iest dla Gospodarza tego Domu,
 Męczarnią? a ta Niezgoda, między Dziećmi, Jednéy Ro-
 dziny, czyż nie są bolesnym, dla Oycy tych Dzieci, Udrę-
 czeniem? a tak to wszystko razem — Czyż nie iest *Kara*?

O! toż! takich Pociach! ta przybyła *Fiktya* z sobą na-
 prowadziła!

(110) Ten Wyras Art. kuł 741, = *Zastępstwo nie ma Mieysca dla Wstępnych* =
 w dalszych Przypadkach, gdy Spadek w niedostatku *Bliższych*, do *Wyż-
 szych* coraz *Wstępnych* i do ich Potomstwa przychodzi, zawsze iest Sprze-
 cznym — Jak się zaś Myli, i Sobie i Innym Artykułom kontradycuje, po-
 znaymy ieszcze z tego = Art: 755. przyznaie *Pobocznemu* Krewnemu, 12go
 Stopnia Połowę Spadku, daymy, że ten *Poboczny* iest z Linii Macierzystéy,
 i uważmy teraz, ileż to Osób i *Wstępnych* i *Zstępnych* i *Pobocznych*, ten
 Krewny Macierzysty Zastępuie — *Nayprzód*, Zastępuie, poczawszy od Matki
 Spadkodawcy Matkę a po Niéy cały Szereg, Wszystkich, Jéy *Wstępnych*, i od tych
Wstępnych Potomków poehodzących, aż do tego *Naddziada*, lub *Nadbaby*,
 od której ten *Poboczny* Krewny pochodzi, bo inaczéy, gdyby którykolwiek
 z niższych *Wstępnych*, albo z Ich Potomków żył, ten byłby bliższym — *Po-
 tem* Ten Krewny Matczyn zastępuie, Wszystkich swoich *Wstępnych*, przez
 których On od tego *Naddziada* lub *Nadbaby* pochodzi i wszystkie Potom-
 stwa tychże *Wstępnych*, gdyż podobnie, gdyby który z Jego *Wstępnych*,
 lub Potomek z Wyższego iakiego *Wstępnego*, przy życiu zostawał, ten ży-
 iący byłby bliższym, a zatem ten *Poboczny* Dwunasto Stopniowy Krewny nie
 mógłby do Spadku téy Połowy Matczynéy przychodzić, Więc ten *Poboczny*
Matczyn Krewny któremu Artykuł 755. daie Prawo po Matce Spadkodawcy
 do Połowy Maiątku, tyle i *Wstępnych* i *Zstępnych*, i *Pobocznych* zastę-
 pił — a zatem Widoczną iest Rzecz, że *Zastępstwo* (w sensie Kodexu wzię-
 te) wszędzie ma Mieysce, tam, gdzie się kto *Naybliższy* okaże, od tych, Co
 piérwéy byli bliższymi — w Słowie tém *Naybliższy* — Zawiera się koniecz-
 nie *Zastępstwo*, bo dla tego *naybliższy*, że zastąpił tych, którzy przed Nim bliż-
 szymi byli — a że każdy bądź *Wstępnny*, bądź *Zstępny* bądź *Poboczny*, Mo-
 że bydz *Naybliższym*. Więc zastępstwo iest dla wszystkich. — błędzi więc
 Art: 741. gdy mówi *Zastępstwo nie ma Mieysca dla Wstępnych*, i razem

Ale nie śpieszmy się jeszcze, nie zawsze Pośpiech bywa dobrym — My, prawda: iak dotąd, Nic dobrego w téy *Fiktyi* niepostrzegamy, a wszystko złe w Niéy widzimy. — Lecz może kto szczęśliwszy. Może kto zręczniejszy, przedarłszy się do samego Wierzchołka Stanowiska, pogląda z tamtąd na Wszystko, Co Świat otacza; widzi i upatruie wszystko, co się na Świecie dzieie — Może, przez Narzędzia wzrok powiększające, Postrzega w głębokich Taynikach, iakiéy Skrytości, potrzebę téy *Fiktyi*, i korzystne Jéy Skutki, iasnie widzi, których My, na poziomosci Ziemskiéy, własnymi naszymi oczami, po prostu patrząc, dostrzedz Ich nie możemy — Może to bydz wszystko. — Idźmyż więc i Szukaymy tych *Dostrzegaczów*, ażeby nas o koniecznéy potrzebie, téy *Fiktyi*, do Przepisu Sukcesyinego, i o Jéy korzyściach nauczyl, — Idźmy, Szukaymy, tam wszędzie, gdzie tylko, o Potrzebie téy *Fiktyi*, nauczyć się będzie można. —

Ale gdzież? od kąd? i dokąd? naszą Wędrowkę zaczniemy? i skieruiemy? — Wypadałoby nam naywłaściwiey i nayprościéy, doysć do tego Źródła, z którego Wszystkie Ustawodawstwa Europeyskie czerpały, to iest: do Prawa Rzymskiego, do tego Ogromnego *CORPUS JURIS ROMANI* — ale po cóż tam póydzimy? kiedy wyżéy widzieliśmy, że się nawet *Reprezentacya* do tego Korpusu, nie zaciągnęła, a to Korpus, saméy *Fiktyi*, pewnieby nie przyięto do Siebie? — a choć wezwaliśmy głębszych od nas Prawników, ażeby który raczył Nam donieść, w którym to tam

Od-

kontradyktuie Sobie gdy mówi *Naybliższy* bierze — bo tym *Naybliższym* może bydz *Wstępny*, więc iest Zastępstwo dla niego. —

Oddziale *Reprezentacya* przebywa; tedy Bóg raczy wiedzieć, kiedy ta Odpowiedź nadeydzie, a może się Jéy, i do Sądneho dnia nie doczekamy.

Poszlibyśmy do samego *Justyniana*, ale jakże *Justyniana* o *Fiktyi* pytać? kiedy On, ani w swoich *Novellach*, ani w żadnym Zbiorze Ustaw, o Niéy, naymniejszéy Wzmianki nie uczynił? — a choćbyśmy *Justyniana* prosili, ażeby nas nauczyć raczył:

Dla czego On? Naznaczywszy Trzy Klaassy Sukcessorów, a nawet Trzy *Capita*, dla każdéy szczególnie, wyznaczywszy, potém, Dwie Klaasy, i Dwa *Capita*, to iest II. o *Wstępnych*, i III. o *Pobocznych*, pomieszał? i *Pobocznych* Braci zmarłego, z *Wstępniemi* pobratał? kiedy? między Niem, Wielka Różnica zachodzi?

Dla czego? On, *Piérwszy* Stopień Pokrewieństwa, Oyca z Synem, a *Drugi*, Brata z Bratem, wziął? za *Jeden* i za *ten sam*? kiedy te *Dwa* Stopnie Sam, w swoich *Instytucyach* (111) i w *Pandektach* (112) bydz różne i oddzielne uznał? — Dla czego? On, przyiąwszy *Capite* I. Tryb naturalny Spadkowania dla Potomstwa, Spadkodawcy, Innym Potomstwom od Rodziców, *Dziadów*, *Pradziadów*, etc. idącym, tego Trybu *Capite* III. odmówił? Kiedy Natura wszystkie Potomstwa, iednym kształtem, i zrównemi Prawami wydaie? — a przez to — Dla czego? On *Stryiom* i *Wujom* dozwala? ażeby, Części Sierot, od Ich Braci pozostałych, zabierali? — Dla czego? On, czyni się Właścicielem, wszy-

(111) Inst. Lib. III. Tit. VI. §. 1. = w Słowach: *Primo* Gradu est *Supra*, *Pater*, *Mater*, *infra* *Filius* — *Filia* — §. 2. = *Secundo* Gradu *Supra* *Avus*, *Avia*, *infra* *Nepos*, *Neptis*, *ex transverso* *Frater*, *Soror*,

(112) Lib. 38. Tit. X. *Toż samo*, *Słowo w Słowo*.

stkich Spadków? i na nie Przywileja wydaie? Kiedy On był Ustawodawcą, a iako *Taki*, nie Przywileja na cudze Spadki wydawać, ale, naybliższym Krewnym, Spadek przyznawać, był obowiązany? i t. d. i t. d.

Choćbyśmy mówię prosili *Justyniana*, aby nas w tém wszystkim nauczył; tedy nasza Proźba daremną będzie, On rozkazuje, ale nikogo nie uczy, gdyż nie był, i nie jest Nauczycielem, Czyni z Spadkami, Co chce, i iak się Mu podoba, nikomu się z nadanych Przywilejów nie tłumaczy, i nie sprawia; Po cóż więc? iść do niego mamy? (113).

Idźmyż więc teraz do Szkół Prawnych, Idźmy do tych Nauczycielów, którzy te słowa = *Repraesentatio est Fictio Legis* = po całej Europie rozgłaszaia, — Oni nas zapewnie, o konieczny Potrzebie *Fikty* do Przepisu Sukcesyinego, o niezmiernych Jéy korzyściach, i o dobroczynnych Skutkach, zapewnie, i bez żadnego wątpienia, naucza; ponieważ, *Doctores utriusque Juris*, nigdy na próżno, i pisać, i mówić, niezwykli.

Lecz, któżby mógł wierzyć temu? że nasz zapęd i tu jest daremnym? — Prawda: że każdy, z swoiéy Katedry, wykładaiąc *Novelle Justyniana*, Jeden za Drugim powtarza! — *Repraesentatio est Fictio Legis* = ale żeby choć Jeden

(113) *Justynian* istotnie, wszystkich z niczem odprawił, ponieważ żadnych powodów nie daie, dla Czego tak Spadkiem rozrządza. — Widzieć to iednak można że chciał Spadek *Naybliższym* Krewnym przyznawać, lecz czyli w każdym razie Spadek *Naybliższemu* Krewnemu przyznaie, tego widzieć nie można — Owszem daie się to postrzegać, że bardzo często *Bliższych* oddała, a *Dalszym* przyznaie.

z nich, o Potrzebie, i o korzystnych Skutkach téy *Fikty*, Nam, choć Cokolwiek powiedział, od żadnego i naymniéjszego Słowka, o tém nie słyszeliśmy (114).

A kiedy żądamy od tych Nauczycielów, ażeby Nas, w tém oświecić raczyli, Czy? *Novelle Justyniana*, z porządkiem Naturalnym są zgodnemi? — Czy *Justynian*, w każdym razie, Spadek, *Naybliższemu* Krewnemu przeznacza? (115). Dla czegoż? *Justynian*, ten *Tryb* naturalny sukcesowania, który *Capite I*, dla Potomstwa Spadkodawcy, przyiał, Innym Potomstwom *Capite III*. odmówił? — a przez to — *Ex quo Principio Juris*? *Justinianus*, *Stryie*, *Wuje*, *Ciotki*, do zabierania Sierotom téy Części, która Im, po Ich Oycu należy, upoważnia? — *Ex quo Titulo*? *Justinianus* wszystkie Spadki sobie przywłaszcza? i na nie, iak na Własność, *Przywileie* wydaie? — *Ex qua Ratione Logices*? *Justinianus*, wyznaczywszy Trzy Klasy Sukcesorów, i dla każdéy, szczególne *Caput* przeznaczywszy, potem, Dwa *Capita*, to iest II. i III. pomieszawszy, *Wstępnych* z *Pobocznemi* porównał? wiał za Jedno, i za toż samo? — *Per quam Regulam Arythmetices*? *Justinianus*, *Piérwszy* Stopień Oycy, i *Drugi* Brata, a zatém, Dwa różne, i oddzielne, podsumował na Jeden? — *Ergo* — *Quid*?

(114) Pisarz i w tém Mieyscu z powodów, powyższych Wzywa, ażeby Mu kto pokazać raczył, który to z Prawników Nam dowiodł, że *Fikty* do Przepisu Sukcesyinego, iest koniecznie potrzebną? albo że dobre Skutki zaprowadza. —

(115) Pisarz i tu z powyższych powodów wzywa, aby Mu kto donosił, który to Prawnik Nam wykazał, że *Novelle Justyniana* są z Naturą zgodnemi? Wszak te Dwie Prawdy są niezaprzeczonemi Iwsza, że Spadek *Naybliższym* Krewnym należy; 2ga; że Naturą *Bliskość* Pokrewieństwa stanowi. — Dowiodłże Nam kto? że *Novelle Justyniana* z temi Prawdami są zgodne? albo że *Justynian* w każdym razie *Naybliższemu* Krewnemu Spadek oddaie.

nobis, de Novellis Justiniani sentiendum? — Ergo — Quid? inde Juris? etc. etc.

Kiedy (mówię), te zapytania czyniemy; tedy Ci *Doctores Juris*, Cierpliwie Nas wprawdzie słuchają chociaż, na Nas niespozieraia; potem z zwykłą sobie Powagą, tak, Nas krótko, a węzłowato zbywają — Jedni = *Quid quid placuerit Principi*; *Jus esto* = a Drudzy = *Voluntas Imperantis*; *Lex esto* = (116). Po takich Odpowiedziach, nie mamy czego dłużey, w Szkołach bawić. — Tak więc, nawet ze Szkół, bez żadney Nauki, o Potrzebie *Fiktyi* wychodzić musimy.

(116) Te Przypowiadki i tym podobne dawnych Polaków od przyjęcia Prawa Rzymskiego odrażały — Ponieważ, Składowi, Owcześniey Rzeczypospolitey, zupełnie przeciwni byli. — Tę odrazę postrzegamy iasnie, z Mowy Stanisława Orzechowskiego, na Zgon Zygmunta Iwszego mianey, w Nięy Mowca przeciw *Ruizowi* który wprowadzenie Prawa Rzymskiego do Polski, Zygmuntowi Augustowi doradzał, Nayostrzēy i nayzapalczywiey piorunnie, — Tę odrazę, powiększały jeszcze Niemców Pisma, któremi Usiłowano dowodzić, że cała Słowiańszczyzna, a zatē że i Polska, Imperatorom Rzymskim hołdowała — A że Ci Imperatorowie, czyli Cesarze potēm z Rodu Niemieckiego byli, więc Polacy, o swoia Wolność i Niepodległość zawistni, lękali się przyjmować Prawo Rzymskie dla tego, ażeby tēm przyjęciem, nie zdawali się, to fałszywe mniemanie Hołdownictwa, potwierdzać — Nadto: Odrażało Polaków od przyjęcia Prawa Rzymskiego i to: że gdy w Zatargach z Krzyżakami mianych, Często się Polacy, na Sąd Polubowny, Papieżów i Cesarzów i Innych Królów zdawali, a Niemcy przy Rozprawach tych Sporów, wyszukanemi z Prawa Rzymskiego wyiatkami, przytaczając ie, niezmiernie Polakom dokuczali, Polacy przeto Uroczyście się protestowali, że Prawo Rzymskie bynajmniēy Ich nie obowięzuie, i dla tego ie nie przyjęli.

Te Uwagi mogą posłużyć, do rozeymu, tego uczonego Sporu. Czy *Prawo Rzymskie* na *Ustawy Polskie* wpływało? Który nie dawno między *Czackim* i *Bandtkę*, a teraz Między *Morzem* i *Mickiewiczem* jest wszczętym. —

Ale... Posłuchaymy no!... Jakieś się Głosy za *Fiktyą* odzywają,... idźmy — i zobaczymy, Kto to? Co? i iak? za Nią mówi? — Otóż iuż Ich mamy — Są to Mowcy, są to Radzcy Stanu, są to Sami Redaktorowie Kodexu (117). Tu się bez żadnego Wątpienia, o potrzebie *Fiktyi*, i o Zbawiennych Jēy skutkach, nauczemy, ponieważ Ci Redaktorowie musieli dobrze wiedzieć, na Co? tę *Fiktyą* do Kodexu wprowadzili — Słuchaymy więc z natężoną uwagą. — Słuchaymy.

Piérwszy Mowca P. Treilhard, Radzca, Stanu, Ten wykazawszy piérwēy Ciału Prawodawczemu, rozmaite zwyczajowe Statuta o Sukcessyi, i o Ich niedorzecznościach napomknawszy, przystępuie potēm do Kodexu, i potrzebę *Fiktyi*, w tych Słowach przedstawia (118).

Zdaie się, iż możnaby ten Spór w ten sposób rozciąć = Iż dawna Rzeczpospolita Polska naywięcēy z Stann Szlacheckiego złożona, Prawa Rzymskiego wprost i *bezpośrednie* nie przyjęła, choć iednak to Prawo w Polsce, mianowicie w Sądach Mieyskich, znaczną Powagę i większą nawet, iak pomocniczą miało. — Toż Prawo Rzymskie, i na Szlachtę *pośrednie* wpływało, tym sposobem: że Polacy uczyli się Jego, znali ie dobrze, iak to liczne Dowody z Voluminów i z Historyi mamy, że byli *Utriusque Juris Doctores*. — Ci więc Uczeń, będąc używanemi do Redakcyi Ustaw na Seymie, uchwalanych, wszystkich Terminów z Prawa Rzymskiego, używali — Naywiększym tego Dowodem iest Nasz Statut Wiślicki Kazimierza 1317. z którego nie tylko Termina Prawa Rzymskiego, ale i czystość Łaciny, i Myśl, i Styl, Rzymski zupełnie się przebiia.

(117) Tu raczy Czytelnik wziąć przed się *Code Napoleon, avec les Discours, Rapports et Opinions*, a Paris 1810.

(118) Tom II. p. 227. = *Nous nous sommes rapprochés des dispositions du Droit romain, que nous avons cependant un peu étendues* — La loi qui exclurait la Representation en ligne directe, descendente serait une loi impies et con-

„ My zaś zbliżyliśmy się; do Przepisów Prawa Rzymskiego, które iednak cokolwiek rozciągnęliśmy (*Rozumiemy, to iest: do Novellow Justyniana, które wyżey już poznaliśmy.*)

„ Ustawa, któraby w Linii prostey Zstępney, *Reprezentacyą* Nie przyznała, byłaby Ustawą bezbożną i przeciw Naturze. (*Mysł piękna; Natura uszanowana: lecz po co, tu ta Reprezentacya? ale idźmy daléy.*)

„ Pótrzeba *Reprezentacyi* nie daie się czuć tak żywo w Linii Poboczney, (*dla czegoż nie? kiedy Natura dla wszystkich Krewnych; i dla wszystkich Potomstw iest równą? ale idźmy daléy*) „ Jednak *Fiktya* która Synowcom (*samego Spadkodawcy*) Mieysce po Ich Oycu (*to iest po Bracie Spadkodawcy*) nadaie. „ (*To Mieysce nie Fiktya, ale Natura nadaie, lecz daléy*) „ iest Łaskawą; na tém się Prawo Rzymskie kończy. — My mniemaliśmy, że ta Łaska powinna bydź i Wnukom tego Brata udzieloną (*jak to? to już i Redaktorowie, chcą z cudzhey kieszeni, Łaski swoje udzielać?*) „ *wszak Prawo do Spadku, nie Łaska Redaktorów, ale sama Na-*

tre la nature Le besoin de la *Représentation* ne se fait peut etre pas sentir aussi vivement en ligne collaterale; cependant la *Fiction*, qui donne au Neveu la place de leur Pere, est pour le moins très favorable, la se bornaient les Dispositions du Droit Romain; Nous avons cru, que la Meme faveur etait due aux petites neveux; et que la *Représentation* devait etre toujours admise, dans la Succession d'un Oncle en faveur des descendans de ses Freres et Soeurs — Nous avons trouvé les memes Motifs de Conveniencce et d'affections pour les petits Neveux; que pour les Neveux — Mais la *Représentation* ne peu pas s'etendre plus loin — Si l'on voudrait admettre, cette *Fiction* dans la Succession des Cousins, il n'y aurait aucune raison pour s'arreter; et Nous aurions, dans notre Code la *Représentation* à l'infini, *Source intarissable de Proces.*

tura przez bliższość *Pokrewieństwa* nadaie — ale daléy) „ i że *Reprezentacya* powinna bydź dopuszczoną w Spadku Stryia, na korzyść Zstępnych, którzy od Braci i Siostr Rodzonych (*Zmarłego*) pochodzą (119) znaleźliśmy też same powody Przystoyności i skłonności, dla Wnuków, iak dla Synowców (*Spadkodawcy*) (120). Lecz *Reprezentacya* nie może się daléy rozciągać — (*dla czegoż? nie? — ale daléy.*) Chcieć dopuścić téy *Fiktyi* dla Stryicznych, Wujecznych, Ciotecznych, (*Cousins*) Nie byłoby przyczyny zatrzymania się wyżey, (121) a tak mielibyśmy *Reprezentacyą* nieskończoną w naszym Kodeksie — *Źródło nie zatamowane Pieni.* „

Otóż! Rzecz cała o Potrzebie *Fiktyi*!

Te ostatnie Trzy Słowa; *Źródło niezatamowane Pieni*, są tym Piorunem, którego Grzmotem Treilhard chce Głos Natury zagłuszyć, a Jego Pożogą Prawo *Bliższości* od Natury nadane zniweczyć.

Wypuścił Treilhard z ust swoich ten Piorun, — ale Nam nie powiada, zkad? go ten Przestrach ogarnął? niepowiada Nam gdzie to? On to Ogromne *Źródło bo niezatamowane Pieni*, zoczył? — A My pewni i przekonani iesteśmy, że P. Treilhard tego *Źródła* którym

(119) To iest: na Potomstwo Rodziców Spadkodawcy, bo Bracia Spadkodawcy i Dzieci od tych Braci są Potomstwem Rodziców. — Wyżey bowiem Widzieliśmy, że Kodex, *Tryb* Sukcedowania, który *Reprezentacyą* nazywa, a który Natura równie wszystkim Potomstwom (§ 3. t. dz.) nadaie, — Dwóm tylko nadał Potomstwom to iest Spadkodawcy i Rodziców Jego — Innym zaś, iako to od *Dziada Pradziada* i t. d. idącym, tego *Trybu* nie przyznaje.

(120) Tu poprawiają *Justyniana* w tém: że rozciągają ten *Tryb* do Potomstwa — gdyż *Justynian* tylko samym Synowcom, ten Przywilej nadał. —

(121) To iest do Potomstwa *Dziadów, Pradziadów*, i t. d.

chce Nas straszyć, nigdzie Sam nie widział, i widzieć go nie mógł — i że Jego niewidział, zaraz Samego P. Treilharda o tém przekonamy, — i tak:

Wszak P. Treilhard, nie widział tego Źródła, kiedy Potomstwu Spadkodawcy, i Drugiemu Potomstwu Rodziców Jego, to jest: *Dzieciom i Wnukom* Zmarłego po Bracie, ieden, i tenże sam Tryb Sukcedowania, który *Reprezentacyą* nazywa, przyznaie. Niechże nam powie, zkądżeby się to Źródło wzięło? Gdyby Potomstwa, *Dziadów, Pradziadów*, i tak daléy, aż do *Naddziadów*, kiedy Ci w niedostatku *bliższych*, stają się z swoiéy kolei *naybliższemi*, gdyby tymże samym Trybem, czyli Jego *Reprezentacyą*, każde do Części, na Jego *Wstępny* przypadający, poszły? Zkądby się to Źródło wzięło? Wszak niezaprzeczy téy Prawdy, że też same Potomstwa, raz już Spadek, po tych swoich *Wstępnych*, tym Trybem brali, i nie było tam tego Źródła, zkądże to źródło ma teraz Wytryskać? gdy też same Potomstwa? po tychże samych swoich *Wstępnych*? i do téy Części, z Wydarzonego teraz Spadku, na Ich Przodka przypadléy, tymże samym Trybem póyda? Wszak widzi Treilhard teorycznie że Natura, (w § 3. t. dz:) jeden, i ten sam Tryb, dla wszystkich Potomstw Nam wskazała, i nikt tam, naymniéjszy nawet Poznaki, tego źródła, dostrzedz nie może. — Widzi nadto *praktycznie* z Kodexu Austriackiego, że ten Kodex — tenże sam Tryb (to jest *Reprezentacyą*) który dla Potomstwa Spadkodawcy w §§ 732. 733. 734. Ustanowił, Wszystkim Potomstwom, iako to: od Rodziców — §§ 735 — 737, od *Dziadów* 738. — 740. — Od *Pradziadów* w §§ 741. — 743. od *Zadziadów* w §§ 744. — 747. od *Podziadów* 748. — 750. idącym, gdy z kolei swoiéy przychodzą, jednostaynie, równie, i bez żadnéy różnicy przy-

przyznaie, a iednak naymniéjszego podobieństwa, do tego *niezatamowanego źródła Pieni*, dostrzedz w nim nie można, Owszem zobaczy iasnie P. Treilhard niżej w § 17. t. d. że do tego źródła nawet dokopać się iest niepodobieństwem. — Niechże Nam teraz P. Treilhard powie, gdzież to iest to źródło Ogromne? Ot... nie ma źródła. — Nie ma nawet Co zaczerpnąć z Niego, do oplukania *Fiktyi Kodeksowéy*.

Ale domyślamy się, kto to? *Widmem* tego Źródła przestrasza, iest to: ta Sławna *Refente*, która Rzeczpospolitą Francuzką pomieszała. — Władzę Prawodawczą, z Sądowniczą pokłóciła, i w samem Sądownictwie, Wojnę domową wznieciła (jak to wszystko zaraz niżej zobaczymy). — Ona to za swoje Wygnanie, mści się, i *Widmem* tego *niezatamowanego Źródła*, straszy, — ale razem zobaczymy, że to iest próżna i znikoma Mara. —

Gdy P. Treilhard, chciał tylko Nas tém przestraszyć, czego Sam nie widział, a o potrzebie *Fiktyi* bynajmniéy Nas nie nauczył, idźmyż więc posłuchać Drugiego Mowcę. —

Drugi Mowca. Jest P. Chabôt, (del'Allier) Ten Konieczną Potrzebę *Fiktyi*, tak Trybunatowi, przedstawia. (122)

(122) Patrz tamże pag. 257. w Słowach = Borner la *Representation*, en ligne Collaterale aux Enfans et Descendans des Freres et Soeurs, c'est donc avoir suivi la Nature dans l'ordre de ses affections, et toutes les fois, qu'on la prend pour Guide il est rare qu'on se trompe. — Il faut encore dans cette Matiere, comme dans toutes les Autres, Consulter les Interêts de la Societé, auxquels doivent etre toujours subordonnes les Interêts Individuels — Or si l'on admettaient la *Representation* à l'infini, il y aurait presque toujours, pour chaque Succession Collaterale un grand Nombre d'heritiers, et l'Agriculture, et le Commerce reclamant, pour que les Biens des Successions ne so-

„ Ograniczać *Reprezentacyą* w *Linii Poboczney* na Dzieciach i na Potomkach *Braci i Siostr* (Spadkodawcy) iest to iść za śladem *Natury*, w porządku iéy skłonności — (*Tu się mocno Mowca Myli, ażeby Natura ten Tryb Sukcedowania, który On Reprezentacyą nazywa, ograniczać chciała, ponieważ w § 3. dz. widzieliśmy, że Natura ten Tryb, dla Potomstwa Spadkodawcy pod Przyp: I. raz Ustanowiony, dla wszystkich Potomstw, aż od Naddziadów idących, iednostayny zachowała, gdyż w swoich Dziełach Natura iest Consequente — Ograniczać więc ten Tryb i Jednym Potomstwom przyznawać, a Drugim odmawiać, iest to: w prost sprzeciwiać się Naturze, ale nie iść za Jéy śladem — Lecz Słuchaymy daléy.*)

„ W każdym razie, kto *Naturę* za *Przewodnika* bierze, „ rzadko się na *Niéy* zawiedzie (*i tu się myli Mowca, bo Nigdy się na Naturze nie zawiedzie, gdyż Natura iest Przewodniczką naywiernieyszą, i Mistrzynią Naydoskonalszą, ale owszem przeciwnie, kto, z Toru Natury zbacza, kto się od Niéy odrywa, ten nie tylko rzadko, ale zawsze i koniecznie błędzić musi; lecz daléy.*)

„ Potrzeba ieszcze w téy materyi tak, iak w Innych „ mieć Uwagę na *Interess Spółeczności*, którét *Interessa* „ prywatne zawsze ustąpić powinny. — Przy tém, gdyby „ się *Representacya* nieskończenie dopuściła, Wielkaby „ się *Liczba, Dziedziców* do *Spadku Pobocznego* okazała, „ a *Rolnictwo i Handel* wymagają tego, ażeby *Dobra Spad-* „ *kowe*, nadto rozdzielanemi nie były. — Wzywać do

ient pas trop divises. — Appeller a une Succession un grand Nombre d' Heritiers, C'est d'ailleurs ne donner le plus sovent, à Chacun d'eux, que des Embarras et des proies. —

„ *Spadku* wielką liczbę *Dziedziców*, iest to prawie każde- „ mu z *Nich* wiele kłopotów i *Pieni* sprawić. —

Otóż wszystkie *Powody Chabota* za *Fiktyą Kode-* *xową*.

Lecz, co do kłopotów i do *Pieni*, uroionéy, o tém już nieco wyżéy *Namieniliśmy*, a *Nížéy* w § 17. dowodnie, wskażemy, że idąc za *Skazówką Natury*, *Żadna Pienia*, bydź nie może.

Co do *Interessu Spółeczności* — Czyż? równy *Wymiar Praw*, dla każdego *Krewnego*, od *Natury* nadanych, może Co *Spółeczności* szkodzić? — Owszem ten *Wymiar* iest *Sprawiedliwością*, a każda *Spółeczność Obywatelska* na *Sprawiedliwości* stoi. — *Biada* iuż iest téy *Spółeczności*, gdzie *Sprawiedliwości* nie ma, a tam *Sprawiedliwości* nie ma, gdzie to, co, komu należy, nie iest *Jemu* przyznaniem — *Interess* więc *Spółeczności* wymaga, ażeby *Równość Praw* między *Ktewnemi*, ściśle zachowaną była, bo na tém *Sprawiedliwość* zależy.

Co się *Wielkiéy Liczby Dziedziców*, do *Spadku Pobocznego*, przychodzących, tyczy, a z tego, Co do *Obawy* ażeby *Handel i Rolnictwo*, na rozdrobnieniu *Dóbr Spadkowych*, Nie ucierpiało, ten *Powód* tak iest kruchy, a nawet nieco śmieszny, iż się dziwić wypada, że Go *Mowca* użył — ponieważ *Ustawodawca* przepisując porządek *Sukcesyiny*, nigdy przedwcześnie *Myśleć* o tém nie powinien, iaka ta *Liczba Dziedziców Pobocznych* będzie? i Wieleż to *Części*? z podziału wypadnie? gdyż *Myśl* taka byłaby próżną, śmieszną i niedorzeczną, albowiem bardzo się często zdarza, że ieden tylko *Poboczny* będzie, a czasem że i *żadnego* nie będzie, iak to sam *Kodex* w Art: 755 i 757. przewiduje — *Przeciwnie* zaś, może do *Spadku*, prosto po sa-

mym Spadkodawcy, Osób kilkadziesiąt i więcéy przycho-
dzić, iak to liczne Przykłady dowodzą (123) a zatém wi-
doczną iest Rzeczą, że ten Ustawodawca, któryby Myśl
swoią na Liczbę Dziedziców do *Pobocznego* Spadku zwracał,
na próżno swoją Głowę Suszyłby.

Równie Nedorzeczna Myśl Jego byłaby, kłopotać się
przedwcześnie tém: na Wiele to Części, jakiś tam w cza-
sie Spadek ma być podzielonym? — gdyż Ustawodawca nie
iest Rachmistrzem, ażeby się tém trudnił — Jego Rzeczą
iest wyrzec = *Kto iakie Prawo ma do czego* — a zatém
w Przepisie Sukcesyiny ma wyrzec — *Kto do Spadku
iest z Krewnych Naybliższym* — a Ci, którzy siebie Udo-
wodniają, że są Naybliższymi, Spadek między niemi roz-
dzielonym zostanie, lecz tym Podziałem nie Ustawodawca,
ale się Rachmistrz zatrudni.

Równie, próżna byłaby Troskliwość Ustawodawcy,
w Przepisie Sukcesyinem, zwracać Myśl swoją na Rolni-
ctwo i na Handel, bo w tenczas Myśl Jego szczególnie
tém powinna być zatrudnioną, ażeby Równe Prawa,

123) a.) Przed kilkonastu laty zeszła z świata Katarzyna z Roztworowskich
Trembińska, powszechnie znana i szanowana Matrona, która za życia swo-
iego kilkadziesiąt Osób Potomstwa własnego w Dzieciach w Wnukach i w
Prawnukach liczyła. —

b.) w Wsi Łączynie, pod Górami Karpackimi był Izraelita, Mortko Łaczyń-
ski zwany. Ten z jedną żoną więcéy iak lat 60 przeżył — To Malżeństwo,
ieszcze żyjące patrzyło na swoje Potomstwo Osób przeszło 80.

c.) Gazeta Warszawska 1826 r. pod Nr. 80. donosiła, iż Dawid Slout zmarły
w Marcu t. r. zostawił Potomstwa swojego 110. Osób. —

d.) Korrespondent Warszawski w Nrze 114. t. r. donosi, iż w Alburgu w Ame-
ryce Południowey żyje jedna Wdowa która mając Lat 82. w Potomstwie swo-
im żyjących Osób 427. liczy.

między Krewnemi od Natury Im nadane, zachować, —
a iezeli Spadek nie daie się dogodnie, w Naturze mię-
dzy Sukcesorów podzielić, tedy Rozsądne Ustawoda-
wstwa, sposób na to wynaleźli, Sam nawet Kodex Fran-
cuzki, ten sposób w Art: 827. podae, to iest: ażeby ta-
kie nieruchomości, na Licytacyi publiczney, za gotowe
Pieniądze przedawanemi zostały. Pieniądz zaś gotowy,
da się przez Rachmistrza, ale nie przez Ustawodawcę, na
Feniki nawet podzielić, — Teraz więc rozważmy. Czy?
Przepis Sukcesyiny ma iaki związek z Rolnictwem i
z Handlem? Czyż potrzeba, dla tego? niesprawiedliwości
Czynić? i pod tym Pozorem, Równość Praw, dla *Pobo-
cznych* Krewnych znosić? — Wszystkie zatém Powody
przez Pana Chabot de l'Allier, na Usprawiedliwienie
Potrzeby *Fiktyj* Kodexowey, dane, choć ie obcą Materyą
z Gospodarstwa Narodowego, wyrwaną, chciał podeprzeć,
są słabemi, i same przez się upadają.

Kiedy Nas i ten *Drugi* Mowca o Potrzebie *Fiktyj* nie
nauczył, idźmyż do *Trzeciego*. —
Trzeci Mowca. Jest P. Simeon, Radzca na ówczas Stanu, a wkrót-
ce potém *le Grand Juge*, Minister Sprawiedliwości. Ten, na-
mieniwszy o *Refencie* i o Ciemnocie Ustawy 17. Nivose (124).

(124) Wyżey pod (91) wykazaliśmy, co iest *Refente*, toż samo o Niéy i P. Si-
meon mówi na karcie 310. w Słowach = Dans quelques Coutumes on avoit
poussait le Scrupule pour le droit de chaque ligne, jusque a chercher toujours
dans chaque Subdivision des Parens Paternels et Maternels, On remontait,
jusque a ce qu'on trouvait? C'est ce qu'on appelloit *la Refente* — Cette Mi-
nutieuse Subtilité avait passé dans la loi du 17 Nivose et paraissait y avoir
été adopte, Cependant plusieurs Jurisconsultes, profitant de *la Redaction*
quelque fois peu Claire de cette loi etc. — o téy *Refencie* i o téy *Ciemno-
cie* Ustawy 17. Nivose, wiele Ciekawych Rzeczy, wkrótce niżey dowie-
my się. —

Potrzebę *Fikty*, tak przed *Ciałem Prawodawczem*, dowodzi, i Usprawiedliwia. — (125)

„ *Reprezentacya* ogranicza się w *Linii Poboczney*, na „ *Dzieciach, Braci i Siostr Rodzonych*, i na *Ich Potomkach*, „ (to *jest iak widzieliśmy*, na *Potomstwie Rodziców Spadkodawcy względem niego pobocznie idącym*) „ *Nowe* „ to *jest Dobrodzieystwo Kodexu*, że *Reprezentacya* z „ dalszych stopni wypędził, „ (*Piękne Dobrodzieystwo! osobliwie dla Synowców i Siostrzeńców (Cousins Germaines) ale jakie Prawo miano, Ten Tryb iednostayny Sukcedowania, który Natura ustanowiła, wypędzać? a przez to Sieroty krzywdzić? — lecz dalej*) „ ponieważ w istocie „ *wiedzieć nie można; gdzieby się z tą Reprezentacyą za-* „ *trzymać; ponieważ Prawa Pobocznych, w Trzecim sto-* „ *pniu, nie są tak mocnemi, ażeby do nich Fiktyą zastoso-* „ *sować, która naypród dla Wnuków (Spadkodawcy)* „ *wprowadzoną, a potem do Synowców (tegoż Spadko-* „ *dawcy) i do ich Potomstwa rozciągnioną została.* „

Te są ostatnie powody za *Fiktyą Kodexową*, rozbierzmy je z wolna, i z należytą Uwagą. —

Nayprzód mówi P. Simeon, że *wiedzieć nie można, gdzie się zatrzymać z tym Trybem*, który dla Potomstwa *Spadkodawcy* jest ustanowionym, a który on *Reprezentacyą* nazywa. Tu P. Simeon, udając tę *Niewiadomość*,

(125) p. Tamże, na karcie 312. w Słowach = *La Representation se borne en Ligne collaterale aux Enfants, des Freres et Soeurs et a leurs Descendans — Nouveaux bienfait, du Code, exclusion de la Representation dans le Degrés Ulterieurs, parceque en effet, On n'aurait su où S'arreter; parceque les droits de collateraux au troisieme degre ne sont plus assez forts, pour qu'on leur applique la Fiction introduite d'abord en faveur des petits fils, et entendu ensuite aux neveux et a leurs descendans.*

oczywiście sobie z Nas żarty stroi, ale My pewni i przekonani jesteśmy, że on dobrze wiedział, gdzie się z tą *Jego Reprezentacyą* zatrzymać wypadało — że wiedział to dobrze, zaraz *Jego Samego*, o tém przekonamy, i tak:

Wszak wiedział P. Simeon że Art: 755. i 757. *Krennych Pobocznych* nad 12 Stopień od Spadku oddala, wszak umie rachować, a zatem z *Rachuby* stopni *Pokrewieństwa*, *Artykułami* 737. i 738. wskazaney, wiedział bardzo dobrze, że ten *Krewny* w 12tym stopniu, musi być koniecznie, *Potomkiem* od któregoś *Naddziada* lub od *Nadbaby* *Spadkodawcy* w *poboczney Linii* idącym (*patrz związek Rodzinny*) więc oczywiście, wiedział dobrze, że z *Jego Reprezentacyą* na *Potomstwie Naddziadów i Nadbab* oprzeć się wypada, jak to jaśnie sama *Natura* w § 3. t. dz: wskazuje, i jak to: *Kodex Austriacki* w §§ 748. — 750 na tém ostatniem *Potomstwie*, ten *Tryb* czyli *Reprezentacyą* oparł, jawnie się więc okazuje, że P. Simeon wiedział dobrze, gdzie się w *Kodexie* z *Reprezentacyą* zatrzymać, za cóż przed nami tę *Niewiadomość* udaje? jest to dowcipny Obrót, przez który P. Simeon tą udawaną *Niewiadomością*, chciał pokryć *Rzetelną Niewiadomość*, swoją, i zręcznie swoją *Nieumiejętność* utaić, bo P. Simeon, rzetelnie nie wiedział o powodach, i nie umiał ie wynaleść ażeby potrzebę *Fikty* *Kodexowey* dowieść i usprawiedliwić zdołał, jakoż żaden *Smiertelnik* téy głębokiey *Wiadomości* posiąść i do téy *Wysokiey Umiejętności* doysć nie potrafi, ażeby potrzebę *Fikty* dowiódł, bo to jest zupełnem *niepodobieństwem* w *Naturze Absoluta Impossibilitas.* —

Drugą przyczynę, do Usprawiedliwienia Fikty Kode-
xowey dał Nam P. Simeon tę: że *Prawa w Trzecim sto-*

pniu Pokrewieństwa nie są dosyć mocnymi, ażeby do nich Fiktyą zastosować, — Tym wyrazem, bynajmniéj Nas o Potrzebie *Fikty* nie nauczył, to tylko Nam dowiódł, że musi bydz Bogatym, w Rodzinę bliższą od Trzeciego stopnia, i dla tego téj mocy nie czuie, ale każdy Ubogi w Rodzinę, nie tylko w Trzecim stopniu, ale i w dalszych stopniach, tę moc Pokrewieństwa silnie czuie. — Każde bowiem Ubostwo, zawsze równe skutki Sprawia — Ubogiemu w Maiątku, ta Chatka, w któręj się przed zimnem przy ognisku tuli, ta licha odzież, która nagość Jego przykrywa, i od srogości Powietrza chroni, ta wyprochniała nad krynica, lub nad strumykiem, Wierzba, pod cień któręj przed skwarem Słońca ucieka, są tak miłemi i przyjemnemi, jak dostatniemu Bogaczowi pyszne Pałace, Złotolite Szaty, Rozkoszne Ogrody, i mające Wód wytryski miłszemi bydz nie mogą; bō niech Los lub złośliwość, temu Ubogiemu chatę zwali, siermięgę zedrze, i Wierzbę zetnie, tedy ten Ubogi pewnie większęj boleści dozna, bo wszystko straci, a niżeli ten Bogacz, któremu, gdyby wszystko zniszczoném było, pozostaie ieszcze ziemia, która mu zgiąć nie da. —

Podobne skutki i Ubostwo Rodzinne sprawia. Ten, któremu, Natura bliższych Krewnych odmówiła, spogląda choć na Naydalszego, lecz w tym razie sobie Naybliższego Krewnego, iako na szczątek swoięj Rodziny, w nim jedyną i ostatnią Nadzieję rozkrzewienia swojego Rodu widzi, niechże Śmierć tę ostatnią Jego Nadzieję wydrze, zapewne doskwiernejszy boleści w Swoim Sercu dozna, a niżeli Inny kilkonaściorga Dzieci Ojciec, któremu choćby

Śmierć

Śmierć Jedno lub Dwoie Dzieci zabrała, ma ieszcze dość Nadziei rozkrzewienia swojego Rodu w Innych pozostałych Dzieciach. — Nie zna téj mocy, kto iest Bogaty w Rodzinę, ale każdy Ubogi, zna ją, czuie, i doświadcza. (126).

Tak więc jasnie widzimy, że Ci Mowcy i Redaktorowie, w niwczém Nas, o Potrzebie *Fikty* Kodexowéj nie nauczyli, ale co gorsza, okropnie Nas zawiedli; każdy bowiem z Nich w szczególności, a wszyscy razem w ogólności, zapewniali Nas, w swoich obszernych Mowach (127) i Uroczyście przyrzekali, że w tym Przepisie Sukcasyinym *Bliskość* Pokrewieństwa naydokładniéj zachowali, że w tym zamiarze, śladem Natury, i za Jęj skazówką poszli, że Serce ludzkie badali, że Jego Skłonności śledzili, że Myśli Chęci i Życzeń Umierającego Spadkodawcy dociekali, i podług tego wszystkiego, Przepis Sukcasyiny ułożyli. —

Te piękne Zapowiedania, te słodkie Obietnice, i te łudzace Nadzieie, Cieszyły Nas, i dobrą w myśli Otuchę sprawiały, ale cóż z tego? kiedy sam skutek, Nas zasmucił? Serce goręczą napełnił, i Umysł srodze przeraził?

Czyż to Natura? ustanowiwszy, *bezpośrednią bliskość* Pokrewieństwa, między Oycem, a Synem, mogła w brew przeciw swéj Ustawie skazywać? ażeby *Poboczny Mat-*

(126) Więcéj podobnych Ubóstw naliczyć i porównać można, t.n.p. Temu Paralitykowi, lub ciężarem Wieku przygniecionemu, ta Resztką siły, która Mu dozwala o pomocy kija, przesunąć się za prog, dla zachwycenia świeżego powietrza, tak iest Miłą, iak Owa nadzwyczajna Moc w nogach nie może bydz miłszą, tym Biegaczom, których nie dawno w Naszëj Stolicy pomili w Dwudziestu kilku minutach, przebiegaających widzieliśmy, i t.d. i t.d.

(127) P. w wyżéj przytoczonym Code Napoleon — Mowę Treilharta od karty 217. do 243. Chabot del' Aller od 243. i Simeona od 300. do 359. —

czyn Krewny w 12 stopniu Pokrewieństwa Odległy, był równie z Oycem bliski? i ażeby dla tego, Połowę Spadku, który po Synie? w braku bezpotomnéj Matki, Cały na Oyca, jako Jednego Naybliższego przypada? ażeby ten daleki Temu Oycu, zabierał? Czyż to Natura wskazuje? — bynajmniéj, — na tę Myśl nie Natura, ale zastarzała *Fente* naprowadziła. Ona to Artykuły 733. 753. i 754. podyktowała.

Czyż to Natura? ustanowiwszy Tryb Sukcesji ogólny? i ten, tak dla Potomstwa Spadkodawcy, iak dla wszystkich Innych Potomstw od *Dziadów*, *Pradziadów*, i t. d. idących, równie rozciągnawszy? (§ 3. t. dz.) a przez to, Czyż to Natura? *Stryiom*, *Wujom*, *Ciotkom*. Wydzierania Części Spadku, na Dzieci, po Ich Braciach, w Sieroctwie pozostałe, przez Zmarłego Ich Oyca, należney, dozwala? bynajmniéj — tego nigdy Natura niedopuszcza, ale to ze Szkoły świeżo sprowadzona *Fiktyja*, ten swój Pomysł podała. —

Czyż radzono się w tym Przepisie Skłonności Serca ludzkiego? albo? czyż badano, Myśli, Życzeń i Chęci Umierającego? bynajmniéj: Któż bowiem może to sobie w głowie uroić? ażeby Syn Umierający, zostawiając po bezpotomnéj Matce, samego tylko Oyca; Tego ukochanego Oyca? który dał mu życie, który troskliwie Jego w Dziecinności pielęgnował, Młodość Jego starannie wychowywał, we wszystkich Przygodach, zawsze, wszędzie, i ciągle, był dla niego Radą, Pomocą, Wsparciem i Jedy-nym Ratunkiem? Tego Oyca? który, Oto i teraz nieodstępnie od Syna, wszystko poświęca, aby tylko Syna od Śmierci uratować, Dnie i noce bezsenne przy Jego śmiertelnym Łożu trawi, Pościel Jego rzewnemi Łzami oblewana jęknącym najcichszym zawołaniem, na każde nay-

mniejsze poruszenie, On się Piérwszy zrywa, odpycha Innych, i Sam naysposobniejszą usługę skwapliwie czyni? — Tego Oyca? który ciągle i ustawicznie, gorące Modły do Boga, za Synem posyła, Wzywa Niebiosą, wznosząc drżące ręce, i nie przestannie Modłami utrudza, ażeby życie Jego, jako Mu po śmierci Syna, na nic już nieprzydatne, owszem niezbędnym ciężarem, tłoczone, raczy Mu odebrać? a Życie i Zdrowie Syna ah! Ukochanego Syna! zachować raczyły? .. Jakże? Któż to może w swojej Głowie uroić? ażeby ten Syn umierający, równe w ten czas czuł Skłonności, i do tego Oyca? i do tego, iakiegoś tam Matczynego, *Pobocznego* w 12 stopniu odległego Krewnego? którego może w życiu nie widział, nie znał, a może o nim i nie słyszał? Czyż można sobie to uroić? iżby Ten Syn umierający, tak był wyrodnym, tak niewdzięcznym, tak nieczułym, i tak nikczemnym? ażeby w ten czas myślał o tém, życzył sobie, chciał tego, ażeby Jego Maiątek Śmiercią zostawiony w *Jednej* Połowie Oyca? a w *Drugiej* Połowie, temu nieznanemu dostał się? Nie... To się ani uczuć, ani pojąć nie daie, Jedną tylko *Sama Fente*, to uczuć, i tę myśl sobie uroić, zdolną była.

Alboż? czyż można? równie uroić sobie, ażeby Ten umierający *Brat Stryieczny*, zostawiając Śmiercią, Jednego swojego *Stryia* żyjącego? i Dzieci z *Drugiego Stryia* piérwój Zmarłego, pozostałe biedne Sieroty, a swoich *Stryiecznych Braci*? (*Cousines Germanis*) do których Równość Wieków, zażyłość od Dzieciństwa wzrosła, Jego przywiązywała? z którymi Wspólność Zabaw, Nauk, Zatrudnień, Rozmów? Jednakosć, skłonności, Gustów, Myśli, Codziennie Jego oswajały? i wzajemnie coraz mocniéj, Ich młode Serca kojarzyły? w reszcie: których Sieroctwo, Litość w Umierającym wzbu-dzało? i chęć w tkliwym Jego Sercu, do ułagodzenia i osłodze-

nia Ich Sieroctwa, wzniecało? Jakże? Mówię można to sobie uroić? ażeby ten umierający *Brat Stryieczny*? Myślał, życzył sobie i chciał tego? Izby *Stryi* żyjący, Sam Cały Maiątek po Nim zostawiony, zagarnął? a tym *Braciom Stryiecznym*? tym biednym Sierotom, żeby się z tego Maiątku nic nie dostało? Nie... i to się ani uczuć, ani pojąć, ani zrozumieć nie da? Jedna tylko sama *Fiktya*, takie mieć czucie, i taki Pomysł nadsunąć zdołała.

Czyliż? można w tych Dwóch Przypadkach, te Dwie odwrótnie Przeciwności razem z zdrowym Rozsądkiem pogodzić? to iest: czy? można to pogodzić? ażeby w *Jednym* Przypadku, Oycza z *Pobocznym* Matczynym, w 12. stopniu Krewnym, tak od siebie dalekich? brać za równie bliskich Krewnych? i dla tego? Spadek, między Niemi równie dzielić? *A* przeciwnie na odwrót, w *Drugim* Przypadku, czyż można? ażeby *Stryia* i *Synowców*, którzy tak bliscy, bo od jednego *Dziada* wspólnie pochodzą? brać za tak od Siebie oddalonych? za tak Obcych? i dla tego przyznawać? aby *Stryi* Sam cały Spadek zabierał? a *Synowców* od niego oddalał? — Nie.. To wszystko pojąć się nie daie, to wszystko, i Sercu i Rozumowi Ludzkiemu i Porządkowi naturalnemu zupełnie iest przeciwnem. (128)

Któż może bydy tak Ciemnym? ażeby iaśnie nie wiedział? że w tym Przepisie, Naturę za nic miano, Jéy Głosu nie słuchano, od wszystkiego Ją odepehnięto, Prawo

(128) Sam Malleville Współ Redaktor, toż samo w swoim *Analyse du Code* Tom II. p. 191. Kodexowi wyrzuca w Słowach = *On s'ecarta ainsi tout de suite, de la Regle qu'on avait commencé par etablir, que les successions devaient se deférer selon l'ordre de la Nature et l'affection presumée du Defunt, Contre le vocu de l'un, et de l'autre, il peut se trouver, qu'un Parent très éloigné du Coté Maternel, partagera la Succession, avec le Pere, ou la Mere ou le Cousin Germain Paternel, du Defunt.* —

wskazywania *Bliższych Krewnych* Jéy odebrano, to Prawo *Fencie* i *Fiktyi* poruczono, — a przez to: ścisły związek Rodzinny rozdarto, Nayświętsze Obowiązki zerwano, Naytkliwsze Uczucia, przyduszono, Nayczulsze Skłonności Rodzinne ztłumiono, zgoła cały Porządek Natury przewrocono. — Tych wszystkich Sprzeciwieństw, Naturze, wyrządzonych, Któż iest Sprawcą? Rzecz widoczna, że nie kto Inny? tylko te Dwie — *Fencie* i *Fiktya*. —

Kiedy Mowcy, o Potrzebie *Fiktyi*, Nas nienauczyli, a w Uroczystych Obietnicach, niemiłosiernie Nas zawiedli, Idźmy więc do *Saméy Rady Stanu*. Przedrzemy się do téy *Świątyni*, z której to Głośne Oraculum = *La Representation, est Une Fiction de la Loi* — na Świat wyszło. — Tam *Fiktyą* przy wyjściu Jéy na Świat poznamy, tam się dowiemy, dla jakiej potrzeby wyszła? iakie? korzyści Rodzaiowi Ludzkiemu z sobą przyniosła — Idźmy — Otóż iuż w Mieyscu iesteśmy. (129).

Ale cóż to? Co to iest? — Co tu znaczy? — Ta cichość? — Ta Głuchosc? — Ta Posępność? — Tu *Fiktyą* mają za jakąś *Istotę* Niewidomą, niedościgłą, tajemniczą! ale razem tak za Konieczną! i tak za Nieomylną! iż naymnieysze o Niéy powątpiewanie, byłoby Grzechem nieodpuszczonem. — Tu *Fiktyą* uważają, za tak Świętą! i Nietykalną *Istotę*! iż Jéy naymnieysze dotknięcie, ściagnęłoby karę sroższą, od kary, dotknięcia Arki Noego. — Tu! tajemnicze Czczenie i razem Wieczne, o *Fiktyi* milczenie!... — Tu Cicho — głu-

(129) Tu Czytelnik raczy, wziąć przed siebie. *Conference du Code Civil avec la Discussion particuliere du Conseil d'Etat, et du Tribunal, avant la Redaction definitive de Chaque Projet de loi* — a Paris 1805.

cho — ponuro — posępno — Tu! i Słowa o *Fiktiy* nie słyszeć, (130). —

Tuśmy się dowiedzieli o tém: że gdy Redaktorowie, bądź przez sumienie, bądź przez litość, a w reszcie bądź z przekonania swojego, chcieli dla samych tylko przynajmniej *Synowców Stryiecznych*, z pominieniem nawet Ich Potomstwa, *Łaski Fiktiynéy* udzielić (131), Pierwszy Konsul, tego niedopuscił, dając te Powody — „Iż *Stryieczni*, „*Cioteczni*, *Wujeczni* (Cousins Germains) są Naczelnikami Rodzin Szczególnych, i Oddzielnych, i nie znają się „między sobą, tylko iak Osoby Poiedyncze „ — (132).

Te Słowa Konsularne nie wiele Nas nauczyły, to tylko Nam dowiodły, że naybystrzysze Geniusze, nie są we wszystkiém koniecznie biegłemi (133).

(130) Rzecz dziwna! i szczególniejszy Uwagi godna! jest ta: że kiedy Projekt Kodexu cząstkowo, na Radzie Stanu przechodził; każdy Jego Artykuł, i każde prawie Słowo, z Naytroskliwszą skrupulatnością roztrząsanem było, i długie nad Niemi za — i przeciw — Rozprawy były — Przeciwnie zaś kiedy Oddział II. o *Reprezentacyi* i o *Fiktiy* wprowadzono, żaden się Głos na to nieodezwał (p. Tom. IV. p. 22) Chociaż *Fiktiya* pierwszy raz, do Kodexu Cywilnego wchodząca, wymagała tego; ażeby ją należycie roztrząsnąć, Czy jest potrzebną? lub nie? i Czyli? nie możnaby się bez *Niey* obejść? kiedy wszystkie dotąd Przepisy, bez *Niey* się obesзли? — Rzecz zaiste dziwna!

(131) Patrz tamże na kar. 22. ten Projekt wniesiony.

(132) Tamże na karcie 24. w Słowach = Le Premier Consul dit, que la Disposition qui vient d'être adoptée, ne paraît pas devoir être étendue aux Cousins Germains — Ils sont chefs de Familles distinctes, et séparés, et ne se Connaissent que Comme Individus. =

(133) Niech Czytelnik te powody, z Artykułami 753. 755. porówna i niech sam osądzi. Czy Oyciec, z Krownym Macierzystym w 12. Stopniu odległym — lepij się zna i bliżej? a niżeli *Stryie* z *Synowcami* i *Wuje* z swoiemi *Siostrzanami*? — i Czyli tamci, są Wspólnemi Naczelnikami Jednéy, i Nierozdzielnej Rodziny? ażeby Spadek na połowę między Niemi dzielić?

Tu, w téy *SWIĄTYNI* postrzegliśmy to: co Bako powiedział = *Juris Consulti autem, tanquam e Vinculis sermocinantur* (134) a którą Prawdę, Malleville, naoczny Świadek, i Uczestnik téż Rady, wyraźnie Nam poświadcza, wyznając szczerze, i bez żadnej ogrodki, że Członki Rady, w Owoczesnym położeniu, Zdań swoich otwarcie dawać, nie śmieli, i ztąd wnoszą: że gdyby nie ten Stan Rzeczy; Ustawy w Wielu Materyach Kodexu, a szczególnie w Sukcysyi, Innyby Obrót wzięły. (135).

Gdzie w Przepisach Prawnych, Rozum i Nauka milczą, a na ich mieyscu, Obce widoki i uboczne Względy stanowią; tam Ustawy, nędznemi, niedołącznemi, i nikczemnemi, koniecznie być muszą, i inaczej być nie może; na poznanie téy Prawdy, ani długiego namyłu, ani Wielkich Wywodów niepotrzeba, Rzecz sama przez się, tak jest jasną, iż ją każdy łatwo poznać może.

Cała więc nasza Nadzieja w Radzie Stanu położona — jest zawiedziona — Od Rady Stanu bez Nauki, z *Niczém*, wychodzić, musimy.

(134) de Augustis Scirutiarum Lib. 8. Cap. 3.

(135) Patrz Jego *Analyse raisonnée* wyżey przytoczony Tom. II. Titre de Successions p. 174. w Słowach = Le Conseil d'Etat est Composé de Gens trop éclairés, pour que Ces Reflexions ne se soient pas presentes a l'Esprit de ses Membres, lorsque de la Discoussions des Titres, dont jz parle, et si Proies Verbale en presente a peine quelque indices c'est parceque Nous etions alors dans un état d'Emphibie qui faisait beaucoup d'incertitude sur l'Esprit de Gouvernement, qui seroit definitivement adopté — Chacun opinait donc sans dire trop ouvertement, les Motifs ulterieurs d'après la force, qu'il jugeait la Meilleure — Il est probable, que si le Code avait été fait, plus tard les Lois aurait pris sur ces grandes questions une Marche plus assurée.

Nie traćmy iednak Nadziei, zrobmy ieszcze krok ostatni, i ten Niech Naszég Naukowég Wędrowce, już koniec położy — Idźmy do tych Wszystkich Pisarzów, którzy *Kodex Napoleon* do końca Roku 1813. na Wyścigi przechwalali — Oni, widząc nie znane dotąd Ziawisko, że *Fiktya* piérwszy raz na Swiecie, w *Kodexie* Cywilnym figuruie, nie mogli téy Parady, przemilczeć; nie mogli, tak świetnie odznaczaiący się, w Erze Prawnéy, Epoki, dotąd ani słychanéy, ani spodziewanéy, ani niezdarzonéy, pominąć; muszą koniecznie o téy Uroczystéy Paradzie, cokolwiek wspominać; a przytém muszą konieczną potrzebę, Wprowadzenia téy *Fiktyi*, do *Kodexu* wykazać, i razem niezmierne, korzyści, z Jég zaprowadzenia, Nam wyliczyć. —

Lecz pożał się Boże! Naszych Trudów, na próżnośmy tak daleko do nich powędrowali!

Prawda: że każdy z Nich Pochwałami ten *Kodex* ob-sypuie, Jedni równiają go do *Justyniana*, Drudzy nad samego *Justyniana* przenoszą, a Wszysey razem zadziwiaią się nad iego trafnością, w naśladowaniu Natury, w dochodzeniu skłonności Serca Ludzkiego, nad zręcznością w postrzeganiu *Bliższych Krewnych*, nad Dowcipem pogodzenia Interessów Rodzinnych, z Interessem publicznym, i t. d. i t. d. — Wszysey się unoszą nad pięknym Jego Porządkiem, nad Wyborém i Układem Materyi, nad gładkością stylu, a naywięcéy nad *Wzorową* Jego *Jasnością*, i razem, o tę *Jasność*, każdy coraz inaczej, Słowa i Artykuły tłumacząc, sami się (iak to zaraz niżej zobaczymy) między sobą kłóć, lecz żeby choć Jeden z Nich, o koniecznéy Potrzebie *Fiktyi*, do Przepisu Sukcessyinego, albo o Jég korzyściach, i o Dobrych skutkach,

kach, Nam cokolwiek powiedział, tedy żaden, a żaden o tém, i Słowka nie nadmienił (136).

Teraz więc po tylu daremnych, o Nauczeniu się Potrzeby *Fiktyi* *Kodexowég*, naszych Trudach, śmiało powiedzieć możemy: że ta Szkolna *Fiktya*, iako zupełnie niepotrzebna, a nadto szkodliwa, do Polskiego *Kodexu*, przyiętą bydz niepowinna. —

P o p i ą t e.

Równie nie można z *Kodexu* Francuzkiego, przyimować, tego Sękowatego stylu, tego zawikłanego, Wyśłowienia, téy Mieszaniny, tych Słów, dwuznaczących, Co Wszystko razem, nietylko od Uczonych Prawników, ale nawet od Sądów, zrozumiałém bydz nie mogło. — Co zaraz zobaczymy. —

Ten bowiem *Kodex*, w Art: 731. *Treisty* Porządek Sukcessorów, zapowiedział, to iest: iż Spadek *Zstępny*, *Wstępny* i *Poboczny* należy — To swoje Zapowiedzenie, mocniéy ieszcze utwierdził, kiedy osobne i szczególne Oddziały, dla każdéy, z tych Trzech Klass, przeznaczył, i tak:

Oddział III. o Spadkach idących dla *Zstępnych*.

Oddział IV. o Spadkach idących na *Wstępnych*.

Oddział V. o Spadkach *Krewnych Pobocznych*.

Z tego Zakroiu, prosty Rozsądek kazał wnosić, że każdy Oddział, o tych tylko szczególnie, mówić będzie, dla któ-

(136) Jeden tylko P. Toullier, lecz późniéy, bo w Roku 1824. w Dziele swoim = *Le Droit Civil Français* = na kar. 120. Tom. IV. takie o *Fiktyi* zdanie daie = *La Fiction est la ressource de la faiblesse; c'est la Supposition, d'un fait contraire, a la Vérité — La Fiction est donc indigne de la Majesté, du Législateur.*

rych jest przeznaczonym, i tak bydź było powinno; bo tak Loika każe, lecz z Kodexu pokazało się zupełnie inaczej, wszystko przeciwnie. —

Albowiem Dwa Oddziały, to jest IV. o *Wstępnych*, i V. o *Pobocznych*, zupełnie z sobą pomieszaniem zostały, ponieważ Kodex do Spadku po *Bezpomnym* (137) i Rodziców, którzy są *Wstępnymi*, i *Braci z Siostrami*, którzy są *Pobocznymi* i równie dopuszcza, a tak te Dwie Oddzielne Klasy *Wstępni* i *Poboczni* to jest: *Rodzice* i *Rodzeństwo*, tak się często między sobą: raz iednoczą, drugi raz, rozłączają, iż ten Zamęt, Nayuczeńszym w Europie Prawnikom, tak Głowy pozawracał, iż Ci żadnym sposobem do Końca trafić nie mogą. — Kłóć się między sobą o to: — Wieleż to? ten Kodex, Klass ustanowił? — i tak:

Gönnier twierdzi Pięć Klass (138) Spangerberg (139) i Krül (140) Cztery Klasy widzą. Mackeldey Trzy tylko upatruje (141), Brauer także Trzy przyznaje, lecz w tém się od Mackeldeya różni, że inne Osoby w swoich Klasach znamienue (142) Brickman utrzymuje, że żadney w Kodexie Klasy nie ma, lecz tylko pojedyncze Przypadki zachodzi, i tych Przypadków Pięć liczy (143). Zacharie (144)

(137) Patrz wyżej Notę (13) że ten Przypadek jest tym Sękiem, o który się Przypisy rozbiły.

(138) Archive für Gesetzgebung B. II.

(139) Commentar über den Code Napoleon.. B. II. § 519.

(140) Darstellung der Lehre von der Intestaterbfolge nach dem Französisch-Civil Rechte.

(141) Theorie der Erbfolgeordnung nach Napoleons Gesetzbuch § 16.

(142) Erläuterungen über den Code Napoleon.

(143) Hugo in der Vorrede zu Brickman.

(144) Di Erbfolge nach den Code Napoleon.

Bauer (145) i Inni, iako to Hugo, Grolman, Dalwig (146) Cztery znówu Klass uważają — Tyle się między sobą Ci Uczeń różnią, — Niechże teraz Czytelnik Sam osądzi, który z Nich ma prawdę, a razem niech swoje Zdanie bezstronnie wyda, o *Wzorowey Jasności*. —

Mnieyszący w reszcie było o Liczbę Klass, ale Kodex ważniejszy Spory, swoją niezrozumiałością, zrzucił, bo bardzo często zachodzą Spory zawikłane, o same Prawa Stronom należne. — Mianowicie z Artykułów 746 — 748. — 750. — 751. — 752. — 754.

Nayprzód zachodzą Spory o to Słowo *Ascendans* w tém: Czy to Słowo? zajmuje w sobie Rodziców? lub nie? ponieważ Kodex raz, mówiąc w Oddziale IV. o *Wstępnych* w Art: 746. Rodziców od tych *Wstępnych* wyłączył, gdyż Im w Oddziale V. o *Pobocznych*, razem z *Pobocznymi Bracią i z Siostrami* miejsce przez powyższe Artykuły nadał, Drugi raz Kodex tychże Rodziców pod Słowo *Wstępny* podciąga, iako to w Art: 753. i 754. kiedy Oycu, lub Matce, używanie Przychodów Trzecię Części, téj Połowy, które po Synie nie biorą, przyznaje.

Potém o Słowo *Totalité* — Czyli to Słowo *Totalité* w Art: 752. ma znaczyć, iż *Przyrodni* wszystek Spadek bierze, lub Czy? ta *Totalité* Połowę tylko Spadku, tę całą, którą *Przyrodni*, po swoim Oycu, lub po Matce, podług Artykułu 733, na Linię, Oyczystą i Macierzystą Spadek podzielać bierze, ma znaczyć? ile że Kodex, kiedy chciał, wszystek Spadek w Artykule 755. wyrazić, tedy tam, nie słowa *Totalité*, ale tych Słów = *pour le tout* = użył.

(145) Darstellung der Erbfolge Klassen Nach Napoleons Gesetzbuch.

(146) Wyżej przytoczone Versuch, Einer Philosophischen Darstellung.

Nakoniec o te Słowa. *Freres et Soeurs*. Czy? te Słowa, same przez się położone, oznaczają samych tylko Braci i Siostry *Rodzone* — Lub czyli także zajmują w Sobie i *Przyrodnych*? ile że Kodex, raz samych tylko tych Słów *Freres et Soeurs*, bez przydania *Przyrodni* używa, iak to w Art: 750. — 751. Drugi raz tenże Kodex, do tych Słów *Freres et Soeurs*, łączy Słowa (*Consanguin ou Uterin*) to jest *Przyrodni* po Oycu, lub po Matce, iak to w Art: 752.

Z tego Wszystkiego wyniknęło to Główne i ważne Zapytanie = „ Czyli Brat lub Siostra. *Przyrodni*? które Słowa, mo tylko pozostanie, Wszystek Spadek z Art: 752. dla „ wyrazu tego Słowa: *Totalité* bierze? lub czyli? ta *Totalité*, oznacza tylko, całość téj Połowy? iaka przez Art: 733. na Liniją *Oyczystą* i *Macierzystą* podzielonego Spadku wypada? — i temu *Przyrodniemu*, po Jego Oycu, lub „ po Matce, (iak z której Strony jest *Przyrodnim*) należy? —

To zapytanie, i między Trybunałami, i między Uczonymi Prawnikami, wielkie Spory zapaliło, iak Nas *Malleville* o tém wyraźnie naucza. (147).

z Jednéj bowiem Strony Stanęli.

Gönner (148) Pewny *Bezimienny*, przez P. *Merlin* przytoczony (149) *Delaporte* (150) i Innych Wielu — Ci wspólnie mocno utrzymują, że *Przyrodni*, Połowę tylko Spadku, z Mocy Art: 733. brać, powinien, i że to Słowo *Totalité* w Art:

(147) *Malleville* w swoim *Code Analyse et Raisonné* Tom. II. p. 226: mówi w tych Słowach = Grande Question! qui partage, les Jurisconsultes, et les Tribunaux.

(148) Patrz wyżej Jego *Archive* B. II.

(149) Patrz *Recueil des Questions du Droit* Tom. VI. p. 114.

(150) Patrz *les Pandectes Françaises*.

752. całość téj tylko Połowy oznacza, która po Matce, lub po Oycu na tego *Przyrodniego* przypada, a zatem, że ten *Przyrodni*, Prawa do całego Spadku nie ma.

z Przeciwnéj Strony wystąpili.

Malleville (151) *Mackeldey* (152) *Delvaincourt* (153) i Wielu Innych. (154) Ci z drugiéj Strony, przeciwnie twierdzą, że *Przyrodni* Wszystek Spadek, w całym swoim znaczeniu, bez żadnego Ograniczenia bierze, i że to Słowo *Totalité* Art: 752. nie do Połowy, ale zupełnie, do całego Spadku służy.

W téj Uczono-Prawnéj Wojnie, Wspólnym Orężem są Słowa i Artykuły powyżej przytoczone, ponieważ te Słowa i Artykuły swoim Dwu-Ostrzem, na Obie Strony ranią, — Taki Oręż, oboiéj Stronie, jest dogodnym, i równie Oboiéj służy, a zatem Obie Strony tym Orężem przeciw sobie nawzajem wojują.

Każdy Rycerz, każdy nawet Germek, w swoich Zaczepkach, i Odporach, w swoich Najazdach, Podjazdach, w swoich Obrotach, Zwrotach, i Odwrotach, mniéj, lub więcéj,

(151) Patrz wyżej Jego *Code Analyse*.

(152) Patrz wyżej przytoczone Jego *Theorie*.

(153) Patrz Jego *Institutes de Droit Civil Français* Tom. II. p. 33. i 37.

(154) Do téj Strony należy Nasz Polak Xawery Lewiński patrz Jego *Zbior Systematyczny Porządku i Praw Sukcesyjnych*, podług *Zasad Kodexu Cywilnego*. —

Samo się przez się rozumie, że Prawnicy Praktyczni, jako to: Mecenasy i Adwokaci z saméj konieczności do téj Wojny, są wplatanemi, podług tego, iak któremu Sprawa do Obrony przypadnie, czy za *Przyrodnim*, Czy przeciw *Przyrodniemu* — a z tego Często się wydarza, że Jeden i tenże Sam raz Jedną Drugą Stronę Sukkursuje — Ci Praktycy, oprócz Oręża swoich Mistrzów, używają nieraz bardzo zręcznie i ostro swojego własnego Oręża. —

zręcznie, mniéy, lub więcéy, uczenie, ale każdy, tym Obusiecznym Mieczem, na placu Bitwy, gęsto wywiał, i raźnie połyskaie.

Chcieć Wszystkie Harce i Obroty, téy Uczonéy Woyny, Wyszczególniać, byłoby niezmierne Tomy Buletynów utworzyć, a któreby Ogromem swoim, Szczupłość Naszego Dziełka, na miazgę zdruzgotały. — Unikając więc téy Okropnéy klęski, a nadto lękając się każdéy Woyny, i do téy mieszać się nie chcemy, przeto; wymykamy się chyłkiem z Placu téy Bitwy, aby czego nie dostać, a Ciekawego Czytelnika, do Dzieł samych, odsyłamy — To tylko przy zmykaniu naszym, uważnemu Czytelnikowi nawiasem do rozważy, Jego poddaiemy; że w ten czas; kiedy te obie przeciwné Strony, tak są o swoich Mniemaniach mocno przekonane, iż Jedna, Drugiéy, w niwczém nie ustępuje, owszem z zadziwieniem wyrzuca, dla Czego? Ta Druga téy *Wzoro-wéy Jasności* Kodexu, w tych Słowach, i w tych Artykułach, tak, iak ta *Piérwsza* tłumaczy, niewidzi? a gdy i taż *Druga* Strona nawzajem, temiż prawie samemi słowami, i z temże samem Zadziwieniem, *Piérwszy* toż samo, na Oczy wyrzuca; w ten czas, mówię każdy prosty, bez nauki, lecz z zdrowym zmysłem, Człowiek, ma prawo, do tych Uczonych Zapastników, tę rzetelną Prawdę powiedzieć = *Daycie Spokóy, i Sobie, i Drukarniom, już tam Jasności nie ma, i bydź nie może, gdzie się Ludzie, o Jasność kłocą* =

Niech tu Czytelnik bezstronnie zważyć raczy, iak Mogą? Mieszkańce Kraiu, Innemi Przedmiotami, w życiu swoim zatrudnieni, te Ustawy, dla Nich przepisane, poiać, poznać, i zrozumieć? iak Mogą? Czyny swoje, stosownie do Nich kierować? Kiedy te Głowy Ucone, Głowy, które, téy Jednéy Nauce, Całe swoje życie wyłącznie po-

święciły? Głowy, które do Dociekania Nayskrytszych Subtelności, są włożonemi? które do odcieniania nayzawilszych badań prawnych, na Wylot są wprawnemi? zgola, te Głowy które ze wszystkich Stron, na twardym Prawnictwa Głazie, są wyszlufowanemi? i wywecowanemi? kiedy mówię takie bystre i ostre Głowy? tych Przepisów poiać, i z pewnością zrozumieć nie mogą? (155).

(155) Kodex Fran: nie tylko, w tym jednym Przepisie Sukcesyiny, lecz i w innych Wielu Materyach tak jest nieszczęśliwym; że Jego, i Sądy i Uczeń Prawnicy zrozumieć nie mogą. — Dla przekonania się o téy Prawdzie, raczy Czytelnik wziąć przedsię Dzieło pod Tyt: *Jurisprudence du Code Civil par Bavoux et Loiseau*. — Tam wiele takich Przypadków znajdzie, że i Sądy, i Uczeń Prawnicy, w Różnych Artykułach poróżnili się. — Weźmiemy tu niektóre; i tak:

- 1.) Art: 117. zrobił Spór między głównemi Sądami, *Amiens, Bordeaux*, i samym Sądem Kassacyiny, p. Tom. I. p. 441. Tom V. p. 127, Tom VI. p. 106.
- 2.) Artykuły 136. 137. 138. o Spadku po Nieobecnych podobnych Sporów między Sądami wiele namnożyły. Tom XI.
- 3.) Art. 841. *Cession de Droit indivis* = równe Spory napłodził Tom VI. p. 40.
- 4.) Art: 920. *Disposition Universelle* podobnie pokłócił Sądy Tom IV. p. 173.
- 5.) Art. 259. 268. 273. *Divorce pour Adultere* niezmiernie Sądy poróżnił iak Tom XII. p. 29.
- 6.) Art. 489. — 490. — 494 — 499. *Interdiction* toż samo uczynił Tom. X. p. 64.
- 7.) Art. 244. *Divorce aveux* Toż samo Tom V.
- 8.) Art. 301. *Divorce alimens* toż samo Tom. V. p. 300. i t. d. i t. d.
- 9.) Nie mała Walka i Sprzeczność zachodzi o to: = Czyli Jeden Małżonek może Drugiemu Współ Małżonkowi Dobra przyszłe darować? lub nie? za ważnością téy Darowizny są Art: 943. 944. 945. 946. 947. i dalej Rozdz: 7. 8. 9. Część III. Tyt: II. a nadto, Art: 1096. 1097. 1099. i 1100. = Przeciwnie zaś za nieważnością téy Darowizny są Art. 48. — 493. — 894. i 895. — Bardzo dobrze uważa Uczony *Levasseur*, że ta Walka trudna jest do pogodzenia w tych Słowach. = „Il n'est pas aisé, de se decider, entre les deux „ Opinions, parceque si l'une parait plus conforme, à la lettre du Code, l'autre parait plus Conforme a Son Esprit, Tom IV. p. 83.

W tém miejscu musimy z zwykłą naszą prostotą, tę istotną Prawdę Wynurzyć, iż Naród Francuzki, nie był, i nie jest w Nauce Prawa, tak Szczęśliwym; iak Mu szczęście, w Innych Naukach, a mianowicie w Pięknych, Nadobnych, i

10.) Naywiększą zaś Niezgodę i Sprzeczność Art. 896. o *Substytucyi* Między Sądami, i między Uczonemi, sprawił o to: Czyli? *Nieważność Substytucyi? unieważnia razem i Instytucyę? lub nie?* — Ten Spór poróżnił, główne Sady — Paryzki; d' Angens, Bruxelskie, i Sam Sąd Kassacyjny, patrz Tom II. p. 385. — Tom III. p. 129. — Tom IV. p. 374. — Tom XI. p. 14. —

Tenże Sam Spór z tegoż Art: 896. wszczął się Między Znakomitemi, Uczonemi Francuzkimi Prawnikami, i tak: Jedni, na których Czele, stanął *Merlin*, Prokurator Jeneraluy przy Sądzie Kassacyjnym (p. *Jego Repertoire Universel et raissonné de Jurisprudence* Tom XII. p. 297.) i Innych wielu — Ci utrzymują, że *Nieważność Substytucyi, bynajmniej nie pociąga za Sobą nieważności Instytucyi* — Drudzy zupełnie i w brew przeciwnie twierdzą, jako to: *Malleville* (p. *Jego Analyse raissonné du Code* Tom II. p. 363.) i *Delvincourt* (p. *Jego Institutes de Droit Civil* Tom II. p. 182.) Ci i Wielu Innych, opierając się na tym Literalnym, tego 896. Artykułu Wyrazie = *Tout Disposition (de la Substitution) est nulle, même a l'égard de ... l'institué* = wnoszą, że *Substytucya koniecznie uniewiecznia Instytucyę* musi. —

Ten Sam Spór z tegoż Artykułu 896. o *Substytucyi*, z Ziemi Francuzkięj, przeniósł się na Naszą Ziemię Polską, wkraśl się do Uniwersytetu Naszëj Stolicy — Światły Nauczyciel Prawa *Engelke* w Uczonéy swoiëy Rozprawie 16. Września 1826 r. publicznie mianéy. Obszernie wywodził za *Merlinam* = że *Substytucya bynajmniej Instytucyi nie znosi*. = Przeciwnie zaś równie Światły i Uczony Nauczyciel w Katedrze wykładania tegoż Kodexu Francuzkiego X. Szaniawski, iawnie, i z zwykłą Sobie stałością Duszy, mocno się temu opiera, trzymając z *Mallevilem*, i z *Delvincourtem* = że *Substytucya, musi koniecznie znosić Instytucyę*. = BOG tylko ieden raczy to wiedzieć, gdzie tam Prawda Między Niemi i u którego Siedzi, ale każdy to wie, i nikt temu zaprzeczyć nie zdoła, — że nie można, Kodexowi Francuzkiemu, *Wzorowéy Jasności* przyznawać — z Resztą bardzo Wiele możnaby wymieniać, takich Artykułów niezrozumiałych, z których Spory i między Sądami i między Uczonemi Wynikają, lecz gdy to Nasz zakres przechodzi, przeto zostawiając komu Innemu to ważne Zatrudnienie, Sami się do Przedmiotu Naszego zwracamy.

Wy-

Wyzwolonych Sztukach, sprzyjało, tak dalece; że Niemi wszystkie Europejskie Narody uprzedził. —

Miał On wprowadzić niekiedy, w téy Materyi Naszëy, Piérwsze Pomysły (*primas ideas*), dość szczęśliwe, naturalne, i dobre, ale zawsze Mu brakowało, na środkach, do rozwinięcia tych Pomysłów, zawsze Mu Wkorzenione Przesady silnie na przeszkodzie stawały, i to Sprawiały, że te piérwsze, dobre Pomysły, nie tylko, nie dobrego nie przyniosły, ale nawet przeciwnie, Wiele złego ściągnęły. Tę Prawdę, z dawniejszych, i z świeższych Ustawodawstw tego Narodu zaraz iasnie zobaczymy i tak:

W Dawniëjszych Czasach, to jest: przed Rewolucyą, były niektóre *Statuta Zwyczajowe*, Rozmaitych, Prowincyi, których Piérwszy Pomysł dosyć był dobrym — Chciano bowiem w Nich, równość Prawa do Spadku, dla wszystkich Krewnych, z kolei przychodzących, zachować, i iednostayny Tryb Spadkowania, bez żadnéy różnicy, dla Wszystkich Krewnych zaprowadzić, w tym celu, też *Statuta Zwyczajowe Reprezentacyę* między Wszystkimi Krewnymi, nie-skończenie, zaprowadziły. (156).

Lecz zaraz, ta Sama *Reprezentacya*, iuż jest Nałogiem Przesądu, i zupełnie niepotrzebna. Ale że iuż wyżéy ze-

(156) Te *Statuta*, Zwyczajowe były w Następujących Prowincyach.

1. de Tourraine, Art. 287.	9. du Aigs Tit. 2. Art. 42.
2. d'Anjou Art. 225.	10. d'Andrevick Art. 15.
3. du Maine Art. 241.	11. de Tournchan Art. 7.
4. du Grand Perche Art. 151.	12. de Georgne rub. 13. Art. 118.
5. d'Auvergne Champ. 12. Art. 9.	13. d'Epinal Tit. 4. Art. 2.
6. de Poitou Art. 277.	14. de Bretagne Art. 592.
7. de Saintonge Art. 104.	15. de Wodegne Tit. 10. Art. 2.
8. de Saint Severe Tit. 12. Art. 42.	16. de Bourgogne Champ. 7. Art. 19.

zwalaliśmy na nią, byleby tylko, równie Wszystkim Krewnym służyła, i nikomu krzywdy nie czyniła, ponieważ tu dla wszystkich Krewnych, równie jest przyznana, a zatem, nie jest Szkodliwą, mniejsza więc tu o Nią — Niech sobie siedzi, kiedy ją tam posadzono. —

W tych Zwyczajowych Krajach, takie powszechne utworzyło się i panowało Axioma = *En toutes Successions la Representation a lieu* — *Ce qui echet au pere, echet au Fils* = to jest: w każdej Sukcesyi Reprezentacya ma Miejsce, a co wypada na Oyca, toż i na Syna =

Myśl ta jest dobrą, sprawiedliwą, i naturalną, chce tego, ażeby równe Prawa, między Wszystkimi Krewnymi, zachowanemi były — Chce tego, aby ieden i tenże Sam Tryb Spadkowania, dla Wszystkich Potomstw (jak Natura w § 3. t. dz. ustanowiła) równie służył, a zatem, ta Myśl zupełnie do Natury stosowna, dąży do tego; aby każdy Krewny, z kolei, za Najbliższego przychodzący, równym Prawem szedł do Spadku. — Lecz Inne zastarzałe Przesady, tę Myśl w dalszym rozwinięciu, zupełnie zniweczyły, i Nayszkodliwsze skutki z Nięj wyprowadziły. —

Nayprzód *la Fente* to jest: to przedwczesne Rozpołożenie Spadku na Liniją Oyczystą i Macierzystą, a potem z Nięj pochodząca *la Refente*, to jest: dalsze Podziały każdej Połowy, rzecz całą Zepsuły, i powyższą Myśl Pierwszą zupełnie struły, i w niwecz obrocili.

Daléy, inne równie przedwczesne i niedorzeczne Spadku Podziały, z podobnychże przesądów, wprowadzone, iako to: na Dobra Własne; Nabyte, na Szlacheckie i na Wieyskie, na Rzeczywiste, i na Zmyślane, i t. d. iakie wyżej w § 6. t. dz. widzieliśmy, więcéy się jeszcze do tego zagmatwania przyczyniły.

Potém te Statuta Ciemno się wyrażały, a zatem wypadła Potrzeba *Kommentarzów* i *Tłumaczeń*. — Te *Kommentarze* i *Tłumaczenia*, Uczonych, lub raczéy Uczonemi owego Wieku, nazywanych Prawników, większéy ieszcze Ciemnoty dodały, ponieważ Ci Uczeni w ciągłéy Sprzeczności z Sobą byli, i tak: Jedni, iako to: *Dumoulin*, *Guyné*, *Faisaud*, *Villars*, *Argentre* i Inni, inaczéy Tłumaczyli, i do rozmaitości różnych Podziałów, Dóbr, *Reprezentacyą*, *Fente*, i *Refente* stosowali — *Drudzy*, iako to: *Bouhier*, *Begat*, *Chaseneux*, *Loisel*, i Inni, znowu inaczéy, a nie tak, iak Piérwsi, Wystawiali, i także Rozmaitym, podzielonym, w Spadku Dobrom, lecz nie tym; Co Piérwsi, tę *Reprezentacyą*, *Fente*, i *Refente* przyznawali. — Jedni, na których Czele był *Azon*, mniemali, że Wnuki Wszystkie, równie na Głowy, dzielić się powinni — *Drudzy z Accursem* utrzymywali, że przez pnie iść powinni (157).

Do Większego ieszcze, i do zawilszego zagmatwania, przyczyniło się to, że Ci Prawnicy, dla dania sobie Dogmatycznego Tonu, dzikie niezrozumiałe Termina, iako to: *Lignage-Ligne de tronc*, *propres de Ligne*, *Branchage*, *Fourchage*, etc. etc. powymyślali, co ażeby większą Im Powagę nadało, te swoje *Kommentarze* różnemi Przypowiastkami Łacińskimi, naszpikowywali, iako to: *Repraesen-*

(157) *Toullier*, w swoim Dziele pod Tyt. *Le Droit Civil Français Tom IV*. p. 126. wyraża — C'était autre fois, à l'école, et au barreau une grande Question de savoir, si dans ces Cas, le neveu, qui se trouve en degrés égaux, devait succéder par têtes, ou par souches — *Azon* prétendait, qu'ils devaient succéder par têtes — *Accurse* qu'ils devaient succéder par souches — Les Docteurs étaient Partagés, entre ces deux interprètes, et les Arrêts avaient alternativement, consacré l'une, et l'autre de ces deux Opinions en différens temps. —

tatio semper recte procedit, non autem retrogradè — Repraesentatio est absentis presens Imago — Animadvertendum, an utile sit Mutare in Interpretationem, et restringere illam Licentiam Repraesentationis propter Lites, et Minutias Successionum, in quibus Gutturae asperguntur etc. etc. i Innemi tym podobnemi.

Ciż Uczeni kłócili się między Sobą o różne Słowa, i tak: o Słowo — *Sa* — to iest: czy powinny się uważać *Statuta*, z tém Słowem — *Sa*? — *de Sa Ligne, et branche*, czy bez tego Słowa — *Sa* — prosto tylko, *de Ligne et branche*? — o Słowo — *Même* — czy powinno się roznąć z tem Słowem *même*, to iest? *de la même Ligne et branche*. Czy prosto, bez tego Słowa *même*, to iest: *de Ligne et branche*, i t. d. i t. d. a tak Ci Uczeni różnie, z tych Dysput wyprowadzając swoje zdania, Chcieli to niby, Sądy, na Drogę Sprawiedliwości, naprowadzać, a w samym Skutku, i w Samém istocie, temi swoimi nowo wprowadzanemi Niedorzecznościami, Rzecz Czystą, Macili, Zaciemniali, Sądy bałamucili, Sprawiedliwość zabili.

Do tych bałamuctw, przyczynił się ieszcze, dziwny Sposób, postępowania, ten: że Strony Musiały, *Statuta Zwyczajowe*, Sądowi dowodzić; przez *Acta Urzędowe*, tak nazwane = *l'acte de notoriété*, to iest: że Sądy Jednéj Prowincyi, donosili Sądowi, Drugiéj Prowincyi, iak się *Statuta Zwyczajowe*, u Nich rozumieją. — Tu dosyć iest tylko pomyśleć o tém, aby poznać, jakie to ztąd Bałamuctwa rodzić się musiały.

Jeszcze nie koniec temu — Wprowadzono nawet i to, do postępowania, ażeby *Statuta Zwyczajowe* przez Swiadków, Udowodnianemi były. — Tu się już Obszerne pole Wszystkiego Rodzaju Bałamuctwom, otworzyło, ponieważ

Brednie Swiadków, bądź *Interessem prywatnym*, bądź *Innemi namiętnościami*, bądź *Niewiadomością Rzeczy*, natchnione, stanowić miały o Rzeczy, i Sądowi, Wyroki dyktowały — (158).

Ta Gmatwanina, tylu Przesądów, i tylu Niedorzeczności, musiała koniecznie fatalny Skutek sprawić, iakoż istotnie, sprawiła. — Sądy bowiem, nie nierozumiawszy, a ze wszystkich stron, bałamucone, Arbitralne sprzeczne, i Samym Sobie przeciwne, Wyroki, Wydawały, Nikt Praw Sukcesyjnych, pewnym nie był. — Strony zmuszone Praw swoich Sądownie dochodzić, nawzajem się Niszczyły. — Tak stan Rzeczy, ten skutek przyniósł, iż powszechnie doświadczano, i ze wszystkich stron, na to Narzekano, i Sarkano, że każdy otworzony Spodek, Sukcesorom, koszta kłopoty, nieskończoną Pienię, a w końcu, Nienadgodzone Straty, Sprawiał, a przeciwnie, Czysty Dochód, pewne korzyści i Niezawodne zyski, Prawnikom przynosił.

Tak więc, owe pierwsze tych *Statutów* zwyczajowych Pomysły, przyznawania, równego, Wszystkim krewnym, z Swoięj kolei przychodzącym, do Spadku, Prawa, choć w swoim Zarodzie, dobre, Naturalne, i Sprawiedliwe były, iednak w dalszym rozwinięciu, przez przymieszanie się do Nich, Niedorzecznych Zastarzałych Przesądów, zupełnie zni-

(158) Patrz o tém wszystkim.

- a.) Repertoire Universel et raisonné de Jurisprudence Tom XI.
- b.) Droit General de la France p. Cottereaux.
- c.) Commaintier, d'Olivier de Saent Wast.
- d.) Lebrun, des Successiones.
- e.) Notes, de Virot.
- f.) Notes, de Bannelier.
- g.) Traité du Partage par Suches.
- h.) Actiones Forenses, de Peleus. i t. d. i t. d. —

weczonemi zostały. — Taki to! Skutek zawsze z Ustaw Ciemnych, i Przesądnych, następować musi! —

W *Nowszych i Świeższych Czasach*, to jest: w Czasie Rewolucyi Francuzkiéy, toż Samo, ale z gorszym daleko Skutkiem (iako to zaraz zobaczemy) spotkało. — *Konwencya Narodowa*, czyli Naród Francuzki, temi Bałamuctwami Prawnymi nekany, chciał się z jarzma tych Niedorzeczności, wyłamać, chciał Ustawodawstwo swoje poprawić, i w tym Celu Ustawę, powszechnie znaną, pod Nazwiskiem, *Loi du 17. Nivôse l'an 2.* przepisał. —

W téy Ustawie o Sukcesyi, chciał równe Prawa Wszystkim Krewnym, z kolei do Spadku przychodzącym, zachować, a nie mogąc, w Rozwinięciu téy dobréy chęci, na prosty, i na Naturalny Sposób trafić, idąc za przesądami, jeszcze od Szkół, w swoją głowę, wbitemi, podobnie, jak dawne powyższe *Statuta*, udał się do *Reprezentacyi*, i tę *Reprezentacyą*, za Srodek Uskutecznienia swoiéy dobréy chęci Użył, nadając Ją, Wszystkim *Pobocznym* Krewnym nieskończenie, jako to: Art: 77. téy Ustawy *du 17. Nivôse* wyraża (159).

Mniéyszaby, w reszcie było, o ten Przesąd, téy Niepotrzebnéy *Reprezentacyi*, z powodów, któreśmy wyżej namienili, ale Rzecz całą zabił, *Drugi*, Główniejszy i Szkodliwszy Przesąd, to jest: *la Fente*, Nie mógł się Naród Francuzki, od téy *Fenty*, Przesądami utrzymywanéy, żadnym

(159) Ten Artykuł 77. tak brzmi = *La Representation*, a lien jusque à l'infime eu ligne Collaterale, Ceux, qui descendent, des Ascendans les plus proches, du Defunt, excluent Ceux, qui descendent des Ascendans le plus éloigné de la même ligne. —

sposobem oderwać, starał się koniecznie Ją w téy Ustawie pomieścić, i istotnie umieścił, (160).

Cóż z tego wyniknęło? oto: Ta Stara *Fente*, nie mogła się bez swoiéy *Refente* obeyść, Czy raczéy Sama *Refente*, za Nią się wcisnęła — i tak się przy *Fencie*, po Ciemnych, i błędnych *Taynikach* téy Ustawy *du 17. Nivôse* (161) ukrywała, iż ta *Refente*, choć na pozor niby widzianą nie była, iednak psoty swoje, po Całéy Rzeczypospolitéy Francuzkiéy, rozpuszczała, Nayzłośliwiéy zaś Sądownictwo nastawiała, i iadem swoim Zaraźliwym ozionęła.

Jedne bowiem Sądy, bystrzejszego oka, postrzegały Ją w Skrytych *taynikach*, tych Ciemnych *Artykułów*, i Wyroki swoje za *Refentą* wydawały, — *Drugie* zaś Sądy, Słabszego wzroku, nie mogły Ją, w tych *Artykułach* dostrzeżać, więc przeciw *Refencie* wyrokowały.

(160) Art: 90. = A Defaut des Parens. de l'une de Ligne Paternelle ou Maternelle les Parens de l'autre ligne Succedent pour le tout = z tego Art: Kodex Art. 783. 1753. uformował, co dowodzi *Fente*. —

(161) Sami Uczeń Francuzey Prawnicy, téy Ustawie 17. *Nivôse*, Wielką Ciemnotę i niezrozumiałość przyznają, i tak:

a.) Widzieliśmy wyżej pod (124), iż *Symeon*, Redakcyą téy Ustawy, w słowach = *peu claire* = bydz Ciemną przyznaie.

b) Dzieło zaś *Jurisprudence du Code Civil* wyżej przytoczone iasniéy i wyraźniéy, Ciemność téy Ustawie przypisuje w Tom. III. p. 132. w słowach: = *à l'égard de la loi du 17. Nivôse essentiellement vicieuse par l'effet retroactif, que contenait, le plus grand Nombre de ses dispositions incoherentes dans leur ensemble, obscures et incorrectes dans leur Redaction, etc.* — i niżej tamże p. 142. w słowach = *en remontant sur Cette Loi tenebreuse du 17. Nivôse on est d'abord etonné etc.* — więc oczywiście ta Ustawa, jest Ciemną i Niezrozumiałą tak; iako Innych wiele, i iako to Sami Francuzi wyznają.

Ta Sprzeczność Sądów i Wyroków, Wielkiego Hałasu po Kraju narobiła, Głos powszechny z Naydalszych, Departamentów ozwał się. — Narzekania, Skargi, po Wszystkich się stronach rozlegały, *Rekursa* od Wyroków, Głównych Departamentowych Sądów, Naywyższy Sąd Kassacyiny zarzuciły.

Ten Sąd Naywyższy, chcąc rzecz do należytego Porządku zwrócić, Starał się usilnie ten Spór, o *Refentę* stanowczo, i ostatecznie rozstrzygnąć, w tym Celu Zabrał się do przeczytania, odczytania, Wszystkich téj Ustawy, z 17. *Nivôse* Artykułów, pilnie dochodząc tego = Czy się *Refente*, w Nich istotnie znayduie? lub Nie?

Lecz ta *Refente*, tak się po Ciemnych, kryiówkach zwiiała, iż choć się Niektórym Sędziom Naywyższym zdawało, iż Ją postrzegają, przed Drugimi jednak Sędziami, tak się taiła, iż Ci Ję bytności, zupełnie, i stale zaprzeczali, Te Spory, Między Członkami Kassacyinego Sądu, długo trwały, Używano Wszystkich sposobów, ale na próżno, bo ten Sam Stan Rzeczy, zawsze się Jeden okazywał — aż Nakoniec Sąd Kassacyiny, tą *Refentą* znudzony, udał się do Ciała Prawodawczego, i Jego Zapytał = Czy w Ustawie 17. *Nivôse* iest *Refente* lub nie? (162).

(162) Tu Czytelnik raczy wziąć przed się Dzieło pod Tytułem = *Recueil Alphabetique des Questions, des Droits, par Merlin a Paris 1800 r. Tom V.* dla przekonania się, o téj dziwnéj Awanturze *Refenty* i niech przeczyta na karcie 91. § 8my Question w Słowach = *La Refente a t: elle lie eu dans les Successions Collaterales, ouvertes Sous l'Empire de la loi du 17. Nivôse An 2?* — La Cour de Cassation, ayant a prononcer, Sur Cette question, eu l'an 6. a cru devoir en referer, au Corps Legislatif, par Arrêt: du 24. Germinal.

Ra-

Rada 500. tém Zapytaniem Niespodzianie zagadniona, nie mogła na prędcę dać Odpowiedzi, ponieważ, rzekłszy Prawdę taż Rada Sama nic nie wiedziała, Co się z *Refentą* dzieie? z tém się przecię niewydając, odpowiedź swoją na Czas późniéjszy odłożyła, a Sama tym czasem, Kommissya, wyprawiła, z Zleceniem, ażeby ta Kommissya, niezwłocznie z Ustawy z 17 *Nivôse* dochodziła = Czyli *Refente* w téj Ustawie istotnie się znayduie? lub nie? = (163).

Kommissya odebrawszy to Zlecenie, długo się pomiędzy Ciemnymi téj Ustawy Artykułami błąkała, zwiedzając każdy w szczególności, po kilka razy, i do Nayskrytszych Tayników każdego Artykułu naygłębiéj się spuszczaiąc, lecz wszystko na próżno, ponieważ *Refente* tak się zręcznie ukrywała, iż Kommissya żadnym sposobem zoczyć Ję nie mogąc, z niczém powróciła do Rady 500, i dla tego Projekt przeciw *Refencie* podała. (164).

Projekt ten wzięty pod Rozwagę Ciała Prawodawczego. — Rzecz o *Refencie* toczyła się z Wielkim Hałasem — *Refente* Wiele Wrogów miała, którzy się na Ję Zagubę spiknęli, lecz nie była i bez Przyjaciół, którzy, bądź, co bądź, zatrzy-

(163) Tamże zaraz w Słowach = le Conseil de 500. l'a renvoyé a Une Commission. —

(164) Tamże zaraz w Słowach: = Qui (Commission) après avoir, longtemps medité a proposé par l'organ de Mr. Jagneminot, un projet de Résolution contraire au Systeme de la *Refente*.

mać Ją usiłowali. Liczni Mowcy, z jednéj i z drugiéj strony, na przeciw Sobie wystąpili (165).

Tu się dopiero Świetny Zawód wszelkich Talentów otworzył. Cokolwiek Krasomowstwo Nayszczytniejszego, Filozofia, Naygłębszego, Prawnictwo Nayzawilszego, a Wytworność Naywykwintniejszego, mieć w sobie mogą, to wszystko razem, i na przemiany, z Naydowcipniejszą Zręcznością, od oboiéj strony, użytém zostało. — Te Sławne Krasomowcze Utarczki, które Nam Starożytność między *Ulissem* a *Ajaxem*, o Zbroie *Achillesa*, i między *Demostenem*, a *Eschynem*, o Koronę Obywatelską za Wzory podaie, są niczem, w Miarę, i Obok téj Walki Krasomowczéj, za *Refentą* — Starli się Mowcy z taką Natarczywością, i z taką Siłą, z jaką się Dwie, Ogromne Burze zścieraia, Dzielnosć i Rażnosć Mowców, igrała z Słuchaiającymi iak z Piłką, to na jedną, to na Drugą Stronę, Nimi Miotaiąc — Bezufna Wątpliwość, otoczyła Całe Ciało Prawodawcze, a potem kołysząc się na Ociężałych Skrzydłach, wzbiwszy się nad Nie, długo się chwiała, i długo się po nad Głowy Prawodawców, z wolna unosiła. — W tém wiatr *Refencie* przyiazny, powionął, i swoim powiewem wahaiać się Wątpliwość; na Stronę Jey zwałił, Tak *Refente* wygrała, i zupełny Tryumf odniosła. — Projekt od Komisji przeciw Niéy podany, odrzuconym, a *Refente*, za

(165) *Tamże zaraz* = Ce Projet, a été discuté par un grand Nombre d'Orateurs qui l'ont alternativement appuyé et Combattu. —

Ustawę, Porządkiem Dziennym z Dnia 8 Nivôse 7. Roku upoważnioną i ogłoszoną została (166).

Tém niespodzianem Zwycięstwem *Refente* uradowana, Szybko z kryjiówek Ustawy z 17 Nivôse, na jaw, wyszła, i tą pomyślnością Nadęta, Smiało się iuż Całemu Światu pokazała, a knuiąc Skrycie Zemstę na Sąd Kassacyiny za to; iż Ją, na Niebezpieczeństwa naraził, Stanawszy w Obec przed Nim, chępliwie, i zuraganiem Swoią Przewagę, uczuć Mu dała. —

Ten Sąd, Uległ Jéy Powadze, na Piérwszy *Rekurs*, z tylu nadeszłych, wydał swój Wyrok za *Refentą* (167) który, stosownie do swoich Prawideł, Wszystkim Sądom Departamentowym, po Całéj Rzeczypospolitéj, za Naukę rozesał, i publicznie ogłosił, ażeby Wyroki swoje za *Refentą* Wydawały. —

Wkrótce: Druga Sprawa z *Rekursu*, *Jana Babtysty Franciszka* od Wyroku, Głównego Sądu Departamentu *de la Lys* przeciw *Refencie* wydanego, nadeszła, Sąd Kassacyiny, Wyrok ten dla tego; że był przeciw *Refencie*, Skasował. (168).

Tu dopiero *Refente* uzyskawszy za sobą ten Drugi Wyrok, a za-
tém; pewna iuż swojego niezachwianego Panowania, znać musiała (bo o innéj przyczynie tak nagły zmiany Sądu Kas-

(166) *Tamże zaraz* = Enfin, il (le Projet) a été rejeté par un Arrêt du jour du 8 Nivôse An 7.

(167) *Tamże zaraz* = et le 18. Germinal suivant a Cour de Cassation a jugé la question, en faveur de la *Refente*.

(168) *Tamże zaraz* = Un Arrêt Semblable a été rendu par défaut 18. Messidore, de la même Anné en faveur de Jean Baptiste François.

sacyinego, jaką zaraz Zobaczymy, wiedzieć nie można) znać mowę musiała, temu Sądowi, tak dokuczyć, iż ten Sąd zupełnie się zapomniał. —

Zapomniał bowiem o tém: że Władza Sądownicza ściśle to wykonywać powinna, Co Władza Prawodawcza stanowi. — Zapomina o tém: iż będąc Sądem Naywyższym, iest Strażnikiem Ustaw ogłoszonych, iż, i Sam ie ściśle zachowywać, i w Sądach Niższych, Sobie podwładnych, Ich zachowania, nayświęciej przestrzegać powinien, — Zapomina o tém: że Sromotną i gorszącą iest Rzecz, ażeby Sąd, tak był samemu Sobie wprost Sprzecznym, iżby swoje własne Wyroki kassował. — Zapomina w reszcie o tém; że Podwładnym Sądom Niższym, Naukę Wydawania Wyroków za *Refentą* już posłał, i publicznie ogłosił. —

Tak tedy Trybunał Naywyższy, o tém wszystkim zapomniawszy, bierze, też samą Sprawę na Nowo, i Własny swój Wyrok poprzedni, za *Refentą* wydany, kassuje, a następnie, *Rekurs* założony, odrzuca, a tém Samem Wyrok Departamentu *de la Lys* przeciw *Refencie* wydany, w Zupełnéj swojej Mocy zachowuje (169).

(169) *Tamże* = Mais le Sieur Burla et Son Epouse au desavantages des quelles il avait Cassé un jugement du Tribunal Civil, du Departement *de la Lys* du 12. Floreal An 6. y ayant formé Opposition; la Question a été examinée de Nouveaux, et le 12. Brumaire, L'an 9 a prés Une plaidoirie tres = Contradictoire, et un long delibéré il est intervenu, au Raport de M. Basire, un Arret par lequel attendu que etc. (tu długie Motiwa tego Wyroku — a potem) = par les Motifs le Tribunal rejette la Demande, de Jean Babtiste François. =

Nota. Ten Wyrok z Jego Powodami, w Całej rozciągłości iest Załączonym na końcu tego. Dzielka Nro 6to, dla dogodzenia Ciekawości Czytelnika, aby Czytelnik poznał iakich to Sąd Kassacyiny, użył tłumaczeń, téy Ciemnéj Ustawy z 17. Nivôse, i ile to Pracy, trudów, usiłowań natężonych, doznał, na wy-

Tym sposobem Trybunał Kassacyiny, mszając się nad *Refentą*; wydał Woynę Ciału Prawodawczemu, ponieważ, świeżą iego Ustawę z 8. Nivôse 7. Roku, wyżey przytoczoną za *Refentę* wydaną, Zgwałcił.

W tym stanie rzeczy, nadszedł wkrótce *Rekurs* od Wyroku Depatamentu Niższéj Sekwany, a który Wyrok, był za *Refentą* wydany. — Tu rozpoczęła się znowu Zapaleczywa Walka na nowo — *Refente*, chcąc utrzymać koniecznie ten Wyrok, za Sobą wydany, tak sztucznych, a razem tak silnych Obrotów użyła, iż Sąd Kassacyiny, iuż się chwiać zaczął (170), i byłby może kroki swoje w końcu cofnął; gdyby go Prokurator *Merlin*, piorunującym na *Refente* głosem Dzielnie nie podparł. (171.)

Tem Posiłkiem Sąd Kassacyiny wsparty, podołał *Refente*, i Wyrok skassował (172).

pędzenie z Ustawodawstwa Francuzkiego, téy Sławnéj *Refenty* — Takie to są zawsze Skutki, Ciemnych Ustaw!

(170) *Tamże na karcie* 93. = Peu de temps avant Cet Arret la Question s'était aussi présentée, a la Section de Requets, sur la mande en Cassation formée par Marie Française Lecacheux, et Consortes, Contre un jugement du Tribunal Civil du Departement de la Seine inferieure du 3 Thermidore An 7. qui avait décidé en faveur de la *Refente* = La Section de Requets avait été Partagée le 11. Vendemaire An. 9. et le 5 frimaire suivant Cinque Nouveaux Juge, ont été appelés pour Vider le partage. —

(171) *Tamże zaraz* = Après un Rapport fait par M. Vasse avec le Même soin et le même developpement, que si la Question eut encore été indecise; J'ai dit (Tu Prokurator *Merlin*, *Wydawca tego Dzielka mówi o Sobie*) = La Question, Sur laquelle Vous avez a prononcer, en ce moment, occupe de plusieurs Annés, les Jurisconsultes, et le Magistrats, elle a divisé le Tribunal, de Cassation, lui même, qui l'a jugé deux fois en sens contraire etc.

(172) *Tamże na kar.* 98. = le Tribunal, Casse, et Annulle. —

Od téy Pory, Wszystko pomyślnie *Rokoszowi* poszło, Zwycięstwa za Zwycięstwami, i Kassacye, za Kassacyami, następowały (173).

Ale ta Pomyślność, nie była bez Goryczy, Te Częste Kassacye, zapaliły w samym Sądownictwie Woynę Domową, która, Sądowi Kassacyinemu, zagrażała — Sady bowiem Główne Departamentowe, zachowując święcie Ustawę świeżą z 8. Nivôse, wyżey przytoczoną, a przytém, trzymając się ściśle Nauki, przez tenże Sam Sąd Kassacyiny, Dwoma poprzednimi Wyrokami, za *Refentą*, sobie daney. Ciagle i Uporczywie, Wyroki swoje, za *Refentą* wydawały; a chociaż Sąd Kassacyiny, równie te Wyroki, ciagle kassował, iednak Główne Sady i nowéy Ustawy, i Nauki sobie daney, mocno się trzymając, Wyroki swoje za *Refentą*, wydawali, a tak w *Rokoszu*, Zrobił się *Anti-Rokosz*, ponieważ Główne Sady, tak Sądu Kassacyiniego nie słuchali, i tak Swóy Sztandar *Anti-Rokoszu*, przeciw temu Sądowi podnieśli (174) iak Sąd Kassacyiny. Nie-

(173) *Patrz tamże*, na kar. 99. = lód w Sprawie Maine Navarria, od Wysoko Głównego Sądu Departamentu de la Maine et Loire — 2re, na kar. 100. w Sprawie Pediliona, od Wysoko Głównego Sądu Departamentu Sekwany, i t. d. — Wszystkie za *Refentą* wydane, kassowane — a przeciw *Refente*, potwierdzone. —

(174) *Tamże karta 110.* = Cette long Suite d'Arrets Uniformes, n'apas empeché la Cour d'appel de Braxelle, d'en rendre, Un Contraire le 27. Messidor An. 10. =

Nota. Tu niech sobie Czytelnik wystawi, iak smutny, Stan był, tych Nieszczęśliwych Mieszkańców, którzy Praw swoich Sukcesyinych, Sądownie dochodzić musieli, i któż tam mógł być Czego pewnym? — Otóż te są Wi-

słuchał Ciała Prawodawczego i swoją Chorągiew *Rokoszu* przeciw temu Ciału rozwinął.

Ten Stan *Rokoszu*, i *Anti-Rokoszu*, Bog raczy wiedzieć, iakichby dalszych gorszących Skutków nie wydał? gdyby nie Flota, która Cudownym sposobem, z Drugiéy Części Swiata, do Brzegów Francuzkich zawinawszy, silną Potęgę na ląd wysadziła.

Ta Potęga wzięwszy Stronę *Rokoszu*, tak się dzielnie, w pamiętnym Dniu 18. Brumaire, zawinęła; iż Ciała Prawodawcze do Szczętu, *Usque ad non sunt*, rozbiła. — Rozleciało się to Ciało, na Wszystkie Strony, *Refente* omdlała, i padła; a Sąd Kassacyiny, z tego Przepłochu z trudów, z biedy, i z kłopotów, w które zabrnął, ledwie nieledwie wybrnął, i dopiero w tenczas odetchnął, i spoczął.

Po Rozproszeniu Ciała Prawodawczego, Nowy Kodex tworzyć się zaczął. — Redaktorowie Jego, naoczni, tych zatargów, Swiadkowie, a powiększcy Części, i Uczestnicy, usilnie starali się o to: ażeby ten Nowy Kodex, Zupełną Spokojność Rzeczypospolitęy przyniósł; ażeby Prawa i Obowiązki, wzajemne, między Mieszkańcami Narodu, z istoty Człowieczeństwa, i z istoty, Społeczności Obywatelskiéy, wynikłe, (bo Kodex Cywilny takim być powinien) w Sobie zawierał; ażeby swoją iasnością, Czy-

doczne Skutki, Wszystkich Ustaw, Ciemnych, i Niezrozumiałych, Oto! są Skutki zakorzenionych, Przesądów, i uporczywych, Uprzedzeń!

stością, prostotą, i dokładnością inne Ustawodawstwa Celował; zgoda Ci Redaktorowie gorąco pragnęli, szczerze sobie życzyli, i Usilnie dążyli do tego; ażeby ten Nowy Kodex, Wzorem dla Innych Narodów, i dla Całej Potomności Rodzaju Ludzkiego, został, ile że miał bydz wkrótce Sławnym Imieniem *Napoleon*, nacechowanym. —

Piękne zaiste! i Szlachetne Zamysły! ale Niestety! Coż się stało? oto! tym Wysokim Zamiarom, tym gorącym Chęciom, tym Natężonym Usiłowaniom, zastarzałe Przesady, i Uprzedzenia, silnie na przeszkodzie stanęły, i Wszystkich tych pięknych Nadziei, tych Chlubnych Zamiarów, i téy dla Rodzaju ludzkiego Pomocy, zupełnie pozbawiły. —

Nie mogli się bowiem Redaktorowie, od Swoięy *Fente* oderwać, i Ją w Artykule 733. umieścili — Maiąc iednak w świeżey pamięci, że *Refente*, tyle psoty narobiła, postanowili ją wypędzić. Wezwali *Fiktyą*, i za Jęy Pomocą, *Refente*! wyrugowali. —

Jakiż się? więc? tych wszystkich, i pięknych Zamiarów, i Natężonych usiłowań skutek okazał? Oto! ten: *Fente*, Rozdziera Jedność Rodzinną na Dwie Strony, i dla tego, Spadek, który Oycu w razie *bezpomnney* Matki cały po Synie *bezpomnym* należy, rozpoławia. Jedną Półowę Oycu odbiera, i jakiemuś tam Macierzystemu Krewnemu oddaie. —

Fiktya, z Swoięy Strony, tę krzywdę biednym Sierotom wyrządza, że tę Część, która z *Pobocznego* Spadku Oycu Ich należała, Dzieciom Jego odbiera, i Nią Stryie, Wuję, i Ciotki z bogaca — *Refente* zaś psót swoich dla te-

go czynić nie poprzestaie, ponieważ Widmem *Źródła niezatamowanego pieni*, w ciąż przestrasza (174).

Otóż! takie zawsze Skutki! zastarzałych Przesądów! i inaczey nawet bydz nie może — Kto bowiem z Toru Natury zboczy. Musi się po bezdrożach błakać, musi się w tém obłąkaniu, po uboczach, utrudzać, aż w końcu, musi koniecznie w jakim Wąwozie, tak zagrzaść, iż ani Mu dałey postąpić, ani się na powrót wycofać, ani na Stronę wydobyć się, iest niepodobna. Musi tak dopóty zostawać, póki Błędu swojego nie poznawszy, na Prostą Drogę zwróconym nie zostanie. —

Tego losu (iak w §. 5. t. dz: widzieliśmy) Przesądny Starego Rzymu Przepis Sukcesyiny doznał (175). Tegoż samego Losu, *Statuta* zwyczajowe Francuzkie (iak w § 6. dz: równie widzieliśmy) doznały, przyidzie tenże sam koniec kiedyś, na Przepis Sukcesyiny Alkoranu Muzułmańskiego (176) Zgoda: taki koniec czeka wszystkich tych Ustaw, które Naturze Rzeczy są przeciwnemi, bo Przesady do pewnego tylko czasu trwają, a w końcu upadać, muszą; Prawda zaś późnięy, lub wcześnięy, zawsze górę nad niemi weźmie — *Illa tamen redibit.* —

(174) Patrz wyżey na kar. 134. Mowę *Treilhada*.

(175) Patrz wyżey §. 5. t. dz:

(176) Mahomet w swoim Alkoranie, Niedorzecznym, przedwczesnym Spadku Po-działem, Wszystkie Europejskie Narody przesadził, ponieważ Cały Spadek na Sześć, bardzq Nierównych Części (*Furud*) popłatał, i Krewnym, miesza-

Tak iest! raz ieszcze powtórzemy w Naszém prostocie tę Prawdę, że Naród Francuzki nie był w swoim Ustawodawstwie, dosyć Szczęśliwym.

Kogo Los nieprzyjazny, na te Nieszczęście przeznaczył, ażeby, pod Ciemnemi, i niezrozumiałemi Ustawami zostawał, Ten mając potrzebę swoich Praw Sądownie dochodzić, Naylepię Sobie poradzi, kiedy te swoje Prawa, Ślepemu Losowi poruczy, Ponieważ, Niepewność Skutku iest równa, czy z Slepego Losu, czy z Wyroków kiedy te są same z sobą Sprzecznemi, więc niepewność, w jednym i w drugim razie iest zupełnie równa. Przeciwnie zaś, powierzenie się Slepemu Losowi, te przynajmnię pewne korzyści przynosi, że los prędko zdecyduje, i koniec Sporowi położy, a zatém: uwalnia od téj Niepewności, która i długo dręczy i swoją przewlekłością od Innych korzystniejszych zatrudnień odrywa — a nadto oszczędza Wydatki, na Podróże, na Posłańców, na Wyięcie Papie-

no, i bliższym i dalszym poprzyznawał. — Ztąd nieskończone Spory między Arabskimi Prawnikami zaszły, bo zawsze tam muszą być koniecznie Spory, gdzie Ustawy, są niezrozumiałemi, i tak: *Ebu Jussuf*, inaczéy *Ebu Hassif*, inaczéy *Ibnu Massund*, znowu inaczéy, *Alchab* i *Ibnu Abbas*, ieszcze inaczéy i t. d. Wielu Innych, i te Podzielone Części i tych Krewnych dla których są przeznaczone, tłumaczą — a z tego każdy Spadek, Wątpliwościom i Sporom Nieskończonym podlegając, saméy tylko Arbitralności, iest oddanym — *Patrz* o tém Wszystkiém Dzieło *Gansa*, wyżéy pod (18) przytoczone. Band I. Kap: 4. *Moslemithisches Erbrecht*.

rów, na Stęple, na Sportuły, na Taxy, na Woźnych, na Obrońców, na Patronów, na Adwokatów, na Mecenasów, daléy na Komorników, na Znawców, na Biegłych w Sztuce, na Swiadków, na Ich Sprowadzenie, na Ich Odprowadzenie, na Ich Diety i na Inne, które Droga Sądowa, koniecznie wymaga, — Niepewność zatém Skutków, zawsze iest Równa, a korzyści, z poddania się Slepemu Losowi przez uniknienie tych kosztów są widocznemi.

Któryż? więc Polak, może swoiég Oyczyźnie Sumienie życzyć tego? ażeby Przepis Sukcesyiny Francuzki do Kodexu Polskiego był przyiętym? ile gdy się ieszcze nad tém zastanowiemy, że ten Przepis iest, różnorodnych Przesądów i Rzymskich, i Zwyczajowych Francuzkich lecz Nam Obcych, Utworem, iak to i My Sami, w § 9. t. dz: i na początku §fu teraz: postrzegaliśmy, iak toż samo: Uczony Savigny (177) uważa, a iak o tém: Malleville naydobitniéy, i naydokładniéy nas naucza (178).

(177) *Vom Bereuf unserer Zeit zu Gesetzgebung.*

(178) *Analyse du Code Tom II. karta 190. w tych słowach: = Entre les deux Modes de Succeder suivant les lois Romaines, et suivant les Coutumes, le Choix dans la Redaction du Nouveau Code ne semblait pas difficile; Cependant le premier n'obtint, qu'une preference bornée. On convint d'aneantir la difference que les Coutumes mettaient entre les diverses especes de biens, et ne former du tout, qu'un seul patrimoine — Mais on crut de voir de férer, à l'Idée dominante des Coutumes, de Conserver les biens dans les famil-*

Widziemy bowiem iasnie, z téy Historyi, Redakcyi Kodexu Francuzkiego, przez Mallevilla dokładnie Opisanéy, że Naród Francuzki, Między Dwoma Systematami (*entre les deux Modes, de Succeder, i niżéy lorsqu il faut se prononcer sur des Systemes qui partagenient la France*) to jest; Między Prawem Rzymskim, które w *Pays de Droit écrit* ważyło, i Między zwyczajami które w *Pays Coutumiers*, panowały, tak zostawał, iak gdyby Między Młotem, i kowadłem, — z tego Widziemy, że ten Naród tym tylko Dwom Systematom, doskonałość Całą przyznawał. — Widzimy zatém, że Ten Naród, a raczéy, Jego Redaktorowie nie starali się dochodzić i badać Ludzkiéy Natury, o

les, en partage aut toute Succession devolue a des Ascendans, ou a des Collatéraux en deux portions égale, l'une pour la branche Paternelle, et l'autre pour la branche Maternelle, *Sans Consideration de la plus grande proximité des Parens d'une ligne, que de Ceux de l'autre, mais en preferant les plus proches dans chaque ligne. On se ecartainsi etc. (Tu Malleville następnie mówi, że przez to, oddalono się i od Porządku naturalnego, i od domniemywanéy Skłonności umiaraiącego. Co wyżéy w Nocie (128) przytoczyliśmy) daléy, po tych słowach tam przytoczonych, Mówi Malleville następnie = Je n'ai rien a dire, Contre Cette Espece de Transaction entre les Usages des Pays de Droit écrit, et Ceux des Pays, Coutumiers, je sens, qu'on est Obligé a quelque Condescendance, lorsque il faut se prononcer, Sur des Systemes qui partageaient la France, et qui vaut mieux alors jouer le role d'un Arbitre Amiable, que Celui d'un juge rigoureux — Je Crois seulement avoir prouver, que Cette vue générale des Pays Coutumiers, ne remplissait pas son but, et n'est pas coordonnée, avec notre situation politique; Mais, c'est déjà un avantage in appreiable; que les Pays Coutumiers, doivent a Notre Code Civil, de les avoir delivres de Cette bigarrure revoltante d'heritiers, et de biens dont le reglement consumaient leur patrimoine et entre tenait les Familles dans une état habituel, de Contestations = Tu patrz §. 6. t. dz. —*

to: *kto jest naybliższy do Spadku?* bynaymniéy o tém nie myśleli, lecz całą Swoię troskliwość, na to, tylko, zwrócili, iakby te Dwa Systemata sobie przeciwné, pogodzić, czyli raczéy na to, pracowali, iakby Przesady, i Rzymskie, i Kraiowe, razem utrzymać. —

Widziemy albowiem, że Redaktorowie Kodexu, z rozmaitych Prowincyi zebrani, rozmaite targi między sobą robili o to: Co? z Novellow Justyniana? równie iak Co? z Statutów Zwyczajowych? lub przyiąć, lub odrzucić, wypada, (*Cette Espece de Transaction entre les Usages des Pays de Droit écrit, et Ceux des Pays Coutumiers*) a gdy Ci Redaktorowie Jedni z *Pays de Droit* a Drudzy z *Pays Coutumiers* byli, i każdy z Nich (iak to pospolicie bywa), chciał Ustawy swojego kraiu utrzymywać; musiano, więc do zobopolnego targu przystąpić (*Je sens, qu'on est obligé, a quelque Condescendance*) i ieżeli Jedni, Drugim, Co, z swojego Systematu ustąpili, tedy za to, Ci Drudzy, także Coś, z swojego Systematu postąpić musieli. W tych zobopolnych Postępowaniach, i Ustępowaniach, nie szukali Prawdy saméy, nie roztrząsali ściśle, Czy? To? Co postępuią? lub To? Co, ustępuią, zgadza się z Naturą Rzeczy? lub nie? bynaymniéy — o tém nie myśleli, lecz, chcąc Dzieło swoje mieć skończoném, ściśłego badania unikali, i bardziéy się w przyjacielskim sposobie układali, ażeby Obu tylko Stronom razem dogodzić, *et qui il vaut mieux alors jouer le role d'un Arbitre, Amiable, que Celui d'un juge rigoureux. —*

Z tego Wszystkiego, łatwo sobie wniesć możemy, że Redaktor, który był Mownieyszym, Zręcznieyszym, a naybardziéy, który był upartszym, ten się naywięcéy przy tych Układach, utrzymał, i Naywięcéy Przesądów z swojej Prowincyi, do téy Tranzakcyi, to jest: do Kodexu wpro-

wadził, i ztąd to poszło, że Przesady Zwyczajowe, znaczną Przewagę w Kodexie otrzymały, (*Mais ont crut avoir deférer a l'idée dominante des Coutumes*) a tak iasnie widzimy, że ta *Tranzakcyja* to iest: ten Przepis Sukcesyiny z różnorodnych Przesądów skojarzonym został.

Niechże więc Francuzi téy *Tanzakcyi*, nawzajem sobie dotrzymują — Ale My Polacy! iakżebyśmy do Podpisu téy *Tranzakcyi* przystąpić mogli? kiedy My! do tych Wszystkich układów nienależeli? aniśmy o Nich nie wiedzieli? —

Jakaż? potrzeba Nas zmusza? ażebyśmy strupieszałe *Novelle* Justyniana, na nieszczęście naszych Sierot odgrzebywali? kiedy Oycowie Nasi, choć dobrze o tych *Novellach* wiedzieli, jednak ie nieprzyjęli, i Sieroty, od Zdzierstwa *Stryiów Wujów* i *Ciotek*, zasłonili? (179).

Po co Nam? Po co? dawne Zwyczaje, zastarzałe Nałogi, i obce Przesady, z Paryża, z Orleanu, z Saintonge, i jeszcze

(179) Że Nasi Oycowie, *Novelle* Justyniana bardzo dobrze znali, Wyrazy Ich Korrekтуры najmocniejszym są tego Dowodem. = Jak bowiem Justynian, Cap. I. Novel. 118. ustanowiwszy *Tryb* Sucedowania, dla Potomstwa Spadkodawcy, to iest ten sam *Tryb*, iaki Natura pod Przypad: 1. w § 3. t. dz. Nam wskazała, w tych się słowach wyraża = „*Tantum de Haereditate Mortalis accipientes Portionem quantumque sint, quantum Eorum Parens si viveret, habuisset, quam Successionem in Stirpes vocavit Antiquitas*„ Tak podobnie i Oycowie Nasi w Art: 11. Korrekтуры, tenże sam *Tryb* Sucedowania, Ustanowili, i tymże samym Wyrazem Rzymskim *in Stirpes*, oznaczyli, który to *Tryb* Francuzi iak wyżey widzieliśmy *Representacyą* nazywią, Słowa Art: 11. Korrekтуры są następujące = „*Sed tantum Nepotes, Neptesve, aut alteriores, in Bona Avi, Aviaeque in Stirpes succedant, tantum videlicet Unius Stirpis Posterii accepturi, quantum ad Parentes ipsorum si in Vivis essent Sortem pertineret*„

A choć Justynian na końcu Cap. III. odstąpiwszy od tego Pierwszego *Trybu* przeznaczając dla *Pobocznych* Spadek, w tych się Słowach wyraża = „Si

nie zład? do Naszego Mazowsza, do Podlasia, do Augustowa, i do Innych Województw sprowadzać? — Po co? kiedy My Sami (przyznajmy się szczerze do Prawdy) wiele

„neque Fratres, neque Filios Fratrum sicut diximus, Defunctus reliquerit, „omnes deinceps a latere Cognatos ad Haereditatem vocamus, secundum Unius, „cujusque gradum Prerogativam, ut viciniores gradus ipsi, reliquis preponantur. — Si autem plurimi ejusdem gradus inveniuntur, secundum Personarum „Numerum, inter eos Haereditas dividatur. Quod in *Capita* Nostrae Leges, „appellant, = Przez te Urządzenie Justynian zmienił ten *Tryb in Cap. I.* umieszczony pomii, *Wstępnych* i Ich Potomstwo, całe — wyskakuie do *Pobocznych*, a przez tę zmianę, tę krzyżującą Niesprawiedliwość zaprowadza, że *Stryiom* i *Wujom* daie Prawo, ażeby Dzieci od Braci Ich piérwéy Zmarłych, w Sieroctwie pozostałe, od Spadku odsuwali, i Sami tylko Cały Spadek *Poboczny* Zabierali — Jednak Oycowie Nasi tego Pomysłu, iako widocznie Niesprawiedliwego nieprzyjęli, bo przywołując, w Art: 13. Przodków Spadkodawcy z kolei, (iak to Natura w § 3. t. dz. pod Przypad: od II. do VIII. nam wskazała) a następnie w Niedostatku tych Przodków, Ich Potomstwo, bez różnicy. Czyli który z tych Przodków żyie, lub choć nie żyie Sam, ale Potomstwo swoje zostawił, Całemu tego Zmarłego, Potomstwu, tym Samym *Trybem* Część na Zmarłego przypadła w Art: 14. oddaia, iaki dla Potomstwa Spadkodawcy w Art: 11. Ustanowiony, a zatem zupełnie Za Skazówką Natury poszli, (§ 3. t. dz. od II. do VIII.)

To Rozporządzenie Artyk: 14. Korrekтуры iest następujące = „*Neque Descendentibus per Directam Lineam, vel a Fratribus et Sororibus neque Ascendentibus per directam Lineam Ullis existentibus quarto loco Caeteri, vel „agnati vel cognati, ut Patru, Avunculi, Pro-Patru, Proavunculi, et Similes; „ab hisque descendentes, eo, quo, Pater, et Avus Ipsorum Si in Vivis essent, Juris Succederent id est: in Stirpes*„ — Tu Oycowie Nasi nieodmieniają swóiego *Trybu* w Art: 11. ustanowionego, tak iak Justynian Cap. III. odmienił, — Nie wyskakuia na bok do samych *Wujów* i *Stryiów* aby szli *per Capita*, ale w Zasadach swoich, tak iak Sama Natura niezmienni i iednostayni (consequentes) tenże Sam *Tryb* Sucedowania, i Potomstwom, *Dziadów* i Wyżey gdy Ci nie żyia, przyznaią = eo quo Pater, et Avus Ipsorum si in Vivis essent, jure Succederent, id est in Stirpes, = Dowód zatem iest Widoczny Pierwszy, że Oycowie Nasi, bardzo dobrze znali *Novelle* Justyniana. Kiedy

mamy, Naszych własnych, mieyscowych, dawnych przesądów; z których się jeszcze zupełnie nieotrząśliśmy?

Na co się Nam przyda? Twory w obcay sferze ziawione? te *Fente*, te *Refente*, te *Fiktya*? do Naszego klimatu przynęcać? kiedy My bez nich obeysć się możemy? a Im nasze klima nie służy? (p. *Notę* (100).

Nie... nie można... na żaden sposób, nie można, Przepisu Sukcesyynego Francuzkiego, do Naszego Kodexu Polskiego przyimować (180).

też Same Termina, też Same Wyrazy, kładą, iakie mają *Novelle*, i *Drugi Dowód* niezbity, że Oycowie Nasi, nie poszli ślepo za Justynianem *Cap. III.* lecz słuchając Głosu Natury, Jéy się Torem udali, Sprawiedliwość ścisłą między Krewnemi Zachowali, Wszystkim Potomstwom, Jednéj Rodziny, równe Prawa, do Spadku przyznali, i krzywdy Sierotom, nieuczynili. — (*)

(*) Patrz *Noty* wyżey (38) i (116).

(180) W tém mieyscu Pisarz nayuroczyściéy oświadcza, iż to Roztrząsanie Kodexu Francuzkiego, bynaimniéy Powadze Jého w niczém na teraz uwłaczać nie może, ani ta Mysł w Duszy, ani ta chęć w sercu Pisarza, nigdy nie powstały, Chcieć bowiem cokolwiek, na teraz Kodexowi temu uwłaczać, byłoby nieprzyatoinością. — Ten Kodex, o tyle, ile już nie iest w Czém zmieniony, iest dla Nas zupełnie Obowiązującym. — Każdy do Niego, póty, póki istnieje Nayściśléy stosować się powinien, bo inaczéy szedłby przeciw swoim Obowiązkom, Co się nie godzi. —

Te niniejsze Uwagi w tenczas tylko służyć mają, kiedy Proiekt do Przepisu Sukcesyynego, na Sejm Przyszły, wprowadzonym zostanie, i o tyle tylko służyć mogą, o ile do Czyiego przekonania trafią — Pisarz, ten swój zamiar wyżey ieszcze, bo przy końcu § 1. wyraźnie oświadczył, iż te *Uwagi w tym iedynie celu, na Świat wychodzą* — a jeżeliby się komn, niektóre wyrazy i obroty wysłowienia za ostre wydawały, te nie dla Czego innego są użytymi, tylko dla dobitniéyszego, Przesądów, wykazania, i dla iasniéyszego Ich od Prawdy odcienienia, nie zaś dla ubliżania istnącemu Prawu. —

Te Uwagi, dla tego wcześniéy, przed Nadchodzącym Sejmem wychodzą, ażeby dosyć Czasu Krytyce, do Ich rozważenia, zostawić, — Celem bowiem

§ 16.

Co z *Lands-Rechtu* Pruskiego przyiąć, a Czego nie?

Równe Płci uważanie z §. 302. Tyt: II. — Nie wchodzenie w początek, i w Skład Spadku zostawionego z § 409. Tyt: II. i z §. 44. Tyt: III. — Nie czynienie przedwczesnego Spadku podziału, lecz Uznawanie tego Spadku, za ogólną Własność Rodzinie należną — Przywołanie Naypiérwéy do Spadku Potomstwa samego Spadkodawcy, i *Tryb* Sukcedowania Między tém Potomstwem z § 302. i od § 348. do 365. Tyt: II. Oddz: V. — Nakoniec Przyznanie Spadku po *bezpoto-*

Pisarza, iest to: Co iest życzeniem Całego Narodu; to iest: ażeby nasz Kodex Polski, rzetelne, i istotne Prawdy, w sobie zawierał. — Rzecz cała w tych *Uwagach* o Samą tylko Prawdę idzie — Widziemy bowiem iasnie, że w *Przepisach* dotychczasowych, niezmiernie Sprzeczności zachodzą. — Te Sprzeczności, nie są Prawdą, i bydź nie mogą — Więc koniecznie Wypadało, tę ogólną Prawdę = *Kto iest Naybliższy do Spadku* = wynaleść. — Pisarz starał się o to usilnie i zdaie się Jemu że ją wynalazł. — Lecz to nie dosyć. — Sam Pisarz na tém nie przestaje; chce, i żąda, aby ta Prawdą przez powszechność roztrząsnioną była, i w tenczas, ważyła kiedy za niezawodną powszechnie uznaną zostanie, Co inaczéy bydź nie może, tylko przez wzajemne, przeciwnych Pomysłów Ocieranie się — Krytyka więc iest tu koniecznie potrzebną. — Dla tego Pisarz Sam Jéy żąda, i w tym celu Wzywa i Uprasza nie tylko Współ-Rodaków, ale i Wszystkich Obcych jeżeli się to Pismo, za granicę dostanie, ażeby, z Nayściśleyszą i z naysurowszą Skrupulatnością Zasady tego Pisma roztrząsali, i swoje Myśli, w téj mierze odkryli, bo Prawdą, dla Wszystkich Narodów iest potrzebną, i Całemu Rodzaiowi Ludzkiemu, użyteczną. —

To wzajemne, Pomysłów, przez Krytykę Ocieranie się, Wiele posłuży Naszemu przyszłemu Seymowi, do postrzezenia, przy której stronie Prawdą siedzi, aby Ją do swojego Przepisu pochwycił. — A zatém to Pismo, nie dla Zabawy, ani, dla iakiego, komu bądź kolwiek, uwłoczenia, lecz iedynie tylko, w celu poznania rzetelnéy Prawdy, na jaw teraz wychodzi — aby ta Prawdą na użytek Naszego Narodu, obroconą została.

mnym, Jego Oycu, i Matce z § 490. Tyt: II. — To Wszystko, iako z Naturą (porównay, w §. 3. t. dz: Przypadek I. i II.) zupełnie zgodne, do Kodexu Polskiego przyjąć należy. — Lecz

P r z e c i w n i e.

Nie można przyjąć tego; że gdy Jedno z Rodziców, piérwéy umrze, zostawiwszy swoje Potomstwo, ażeby Drugi pozostały Rodzic, Cały Spadek dla Siebie z wyłączeniem iego Potomstwa zabierał iak to §. 491. Tyt: II. stanowi, ponieważ ta Część zmarłego Rodzica, na Jego Potomstwo, iako Nowy Oddzielny po Nim Spadek, iść powinna, podług tych Prawideł, jakie Nam Natura, w §. 3. t. dz. pod Przypadkiem II. iasnie wskazała, gdyż inaczéy, Małżonek pozostały, brałby po zmarłym Małżonku, a swoim Wspólniku Spadek, nie mając do tego żadnego Tytułu, a Potomstwu Zmarłego wydartem byłoby Prawo, które Jemu Natura po tém Zmarłym iako Jego Rodzicu nadaie. — W tenczas nawet, gdy Jedno z Rodziców, *bezpotomnie* piérwéy umrze, Choć Połowa po tym Zmarłym, Drugiemu wprawdzie należy, ale ten Drugi, nie dla tego Część po Zmarłym, a zatém Cały Spadek bierze, że ma Tytuł Małżonka, lecz dla tego ten Cały Spadek po Synie bierze, iż okazał się w tym razie, bydz Sam Jeden Naybliższym Krewnym, iak to Wszystko, Dobrotliwa Natura w § 3. t. dz: pod Przypad: II. iasnie nam wskazała. —

Podobnież, nie można z Lands-Rechtu, przyjąć tego; ażeby *Bracia Rodzeni* na przypadek Zmarłych piérwéy Rodziców, Braci swoich *Przyrodnych* od Całego Spadku wyłącza-
li, iak to § 492. Tyt: II. i §§. 31. — 35. Tyt: III. stanowią; ponieważ każdy *Przyrodni*, czy on z Oycy, czy z Matki

Zmarłego Brata pochodzi, zawsze iest Potomkiem swojego Oycy, lub swoiéy Matki, a zatém ma Prawo iść do téy Części, która na Jego Rodzica przypadła, równie z Drugiem, tegoż, Rodzica Potomkami, iak to, podobnie Natura w § 3. t. dz: tamże wskazała, — a ztąd samo przez się wynika, że

Równie nie można przyjąć tego; ażeby w braku Rodziców i Rodzeństwa, *Wstępni* dalsi, razem z *Pzyrodniemi* Spadek Między sobą, przez połowę dzielili, iak to § 493. i 494. Tyt: II. stanowi; Ponieważ to zrównanie Potomstwa, od Rodziców Spadkodawcy idącego, z Wyższemi *Wstępnemi* Sprzeciwia się Dziełu 5temu Natury (§ 3. t. dz:), przez które Natura, większą Miłość ku Potomstwu własnemu zaszczepliła, a niżeli ku Wyższym, Ich Przodkom, a zatém Części na Rodziców Zmarłego przypadłe, piérwéy na Potomstwo, tychże Rodziców iść powinny, a niżeli na Ich dalszych *Wstępných*, iako to Natura w § 3. t. dz: pod Przypadkami II. i III. Widocznie Nam wykazała — Nakoniec,

Nie można przyjąć tego; ażeby Między *Pobocznemi* ten zabierał Cały Spadek *Poboczny*, który iest Stopniem bliższy, iak to §§ od 48. do 53. Tyt: II. stanowią — ponieważ tym sposobem, *Stryje*, *Wuj*, *Ciotki*, zabierałyby, bez żadnego Prawa, Dzieciom od swoich *Braci* i *Siostr* idącym, te Części, które tym Dzieciom po Ich Rodzicach należą. — Co, że iest krzyżącą *Niesprawiedliwością*, tylekroć wyżej dostatecznie okazaliśmy, — Jest to Zabytek, Przesądu *Iustyniańskiego*. — Mniemano bowiem, dla niepostrzeżenia tych Prawd które Natura w § 3. t. dz: Nam wskazała, mniemano mówię, iż Spadek na bok wyskakiwać może. — Lecz dobrotliwa Matka Natura, tamże Nam iasnie wykazała, że Spadek w prostéy tylko Linii chodzi, a nigdy na

bok niewyskakuje, ponieważ *Poboczny* nie inaczej jest z Spadkodawcą połączonym, tylko przez tego Wspólnego Przodka, od którego, razem z tymże Spadkodawcą pochodzi, i dla tego jest *Pobocznym* Krewnym, — Wykazała Nam i to, że ten Wspólny Przodek, zawsze jest bliższym od *Pobocznego* — Wykazała nam nakoniec, ta Powszechna Matka i to, że iak *Poboczny*, nie inaczej, tylko przez Przodka Wspólnego jest połączonym, tak i Spadek *Poboczny* nie inaczej, tylko przez tegoż Przodka, do Niego przychodzi. — Gdy więc Spadek na tego Wspólnego Przodka, z kolei przyszedł, a on nie żyje, tedy Część Jego, iako Nowy Spadek idzie na Jego Potomstwo po Nim, to jest na tych *Pobocznych*, tym Samym Trybem, iaki w Przypad: I. jest Ustanowionym, tak więc *Stryje*, *Wuże*, *Ciotki*, nie mogą swoich *Synowców*, *Siostrzanów*, *Bratanków*, wyłączać, gdyż i Ci równie przez swojego Ojca, od tego Wspólnego Przodka pochodzą co i *Stryje*, Oni, równie są Potomstwem swojego *Dziada*, iak i *Stryje*, a zatem do Spadku, w téj Części która na Ich Ojca przypadała, równie iść powinni, iak to w § 3. t. dz. pod Przypad: II. wskazano.

Z Resztą, ponieważ *Lands-Recht* Pruski, do zabraných Prowincyi, dawnéj Polski, wprowadzony w § 272. Tyt: II. wyraźnie stanowi; że Przepis iego Sukcesyiny w tych tylko Prowincyach ma miejsce w których Przepisu żadnego nie ma, albo dostatecznym nie jest (181). W tych zaś Prowincyach Polskich Korrektura była dostateczną i

(181) Ten § tak brzmi: = *Sind in den Statuten, oder Provincial Gesetzen, keine, oder nicht hinreichende Verordnungen enthalten, so soll nach folgenden Vorschriften, verfahren werden.* =

podług Niéy, Wszystkie Spadki, w Czasie Pruskiego Rządu, Sprawowanemi były, Przeto dalsze Przepisu Sukcesyinyego Pruskiego, iako tak dalece Nas Nieobchodzącego, Rozstrząsanie, nie jest Nam potrzebném, — zostawiwszy Go więc w Jego Stanie, Sami zbliżmy się do Ausryackiego, który w Galicyi Zachodniéj teraz do Królestwa Polskiego należący istotnie do Roku 1810go obowiązywał.

§ 17.

Co z *Kodexu Austriackiego* przyjąć? a Czego nie przyjąć?

N a y p r z ó d

Widzieliśmy, w § 3. dz: że *Natura*, na przypadek Spadku po *bezpomnym*, zawsze *Naypiérwéy*, *Naybliższych* z kolei *Wstępnych*, przywoływała, i Im Spadek przeznaczala, tym sposobem, że, jeżeli, który z *Wstępnych*, nie żyje, Część na Niego przypadająca, tym Samym *Trybem*, iaki w Przypadku I ustanowiony, na *Potomstwo* tego *Zmarłego Wstępnego*, iako po Nim Nowy Spadek, ma bydź rozdzieloną, wskazała, iak to, od Przypad: II. do VIII. i zarazem tamże poznaliśmy, że *Poboczni* Spadkodawcy *Krewni* nigdy prosto, do Spadku nieprzychodzą, bo nigdy prosto, z tym Spadkodawcą nie są połączonemi, lecz Ci *Poboczni*, do téy Części Spadku, *Pobocznego*, przychodzą, która, na Ich, Wspólnego *Wstępnego* z kolei przychodzącego przypadła, i iako Nowy Spadek po tym *Wstępnym*, Im iako *Potomstwu* tegoż *Wstępnego* należy. —

Postrzegaliśmy *Wyżéy*, iako to: w Notach 16. — 51. — i 71. *wyżéy*, iż się *Oycowie Nasi*, *piérwszemi* w *Europie* okazali, którzy, przez swój *Pomysł* w Art: 13. i 14. *Korrektury*, na ten Sposób, od *Natury*, wskazany, trafili — ponieważ, w Art: 13. Wyraz nie *Wstępnych* *piérwéy* przywołują w słowach: *Pater, Mater, — Avus, Avia, — Proavus, Proavia, — Abavus, Abavia — Caeterique Omnes, qui in Jure Parentum Nomen obtinent*: a zaś w Artykule 14. Gdy który z przywołanych *piérwéy Wstępnych*, już nie żyje, każdego *Potomstwo*, do Części tego *Zmarłego* przywołują, —

ut *Patruī, Avunculi, Propatruī, Proavunculi, et similes, ab iisque Descendentes* — a tak temu przywołanemu *Potomstwu*, Spadek, do podziału, tym samym *Trybem*, iaki in *Stirpes* *Potomstwu* Samego Spadkodawcy w Art: 11. przyjęli, *Wszystkim* tym *Wstępnym* *Potomstwom*, *jednostaynie* przyznali, w słowach = „eo, quo, *Pater et Avus Ipsorum, Si in Vivis essent, Jure Succederent, id est in Stirpes* — a tak poznaliśmy, i w § 14. t. dz: iasnie wykazaliśmy, że ten *Piérwotny Pomysł Oyców Naszych* *Zupełnie* z porządkiem Od *Natury* w § 3. t. dz: pod *Przypadkami* od II. do VIII. wskazanemi, iest zgodnym, i dla tego, ten *Pomysł Oyców Naszych*, w § 14. t. dz: za *Zasadę*, za *Tło*, i za *Piérwszą Osnowę* do *Przepisu* naszego, przyjęliśmy. —

Przypomniemy sobie, Co nieraz *wyżéy*, a mianowicie, w § 11. pod *Notą* 71. *Namieniliśmy*, iż *Kodex Austriacki* ten *Pomysł Oyców Naszych*, *piérwéy* przywoływania *Wstępnych*, a po *Nich*, *Ich Potomstwom*, Spadku *iednymże* i tym samym *Trybem*, oddawania, sobie przyswoił, ponieważ Jego § 731. iak gdyby słowo, w słowo, z Artykułu 13. *Naszéy* *Korrektury* iest wyjętym, a następne Jego §§fy iako to od 138. aż do końca, przez które, w każdym *Przypadku*, gdzie który *Wstępny* przywołany nie żyje, Część Jego *Potomstwu* do podziału, *Jednymże*, i tym samym *Trybem* iest oddaną, *zupełnie* są *Pomysłem Oyców naszych*, z Artykułu 14. *Korrektury*, wyjętym — a zatem samo przez się rozumie się, że ten *Piérwotny Oyców Naszych Pomysł*, nie tak, z *Kodexu Austriackiego* przyjąć, iak *raczéy* ten *Pomysł*, iako naszą *Własność*, tę *Drugą* po *Oycach Naszych* *Spuściznę*, od tego *Kodexu* odzyskać, i do *Naszego Polskiego Kodexu* na powrót odebrać należy.

P o w t ó r e.

Idąc zawsze rzetelnie, przyznajemy tę Prawdę że Kodex Austriacki, ten Pomysł Ojców Naszych do siebie przyięty, dokładnie rozwinął, — że Wysłowienie tego Kodexu, w tém rozwinieciu, tak jest gładkie, proste, czyste, iasne, i każdemu zrozumiałe, iż koniecznie temu Kodexowi przyznać musimy, że tém Wysłowieniem, Wszystkie dotąd znane Europejskie Przepisy Sukcesyjne daleko przewyższył. —

Nie ma bowiem w tém Wysłowieniu, tych Wszystkich, Słów niepotrzebnych, któremi Inne Przepisy są napuszonymi... I tak: Nie ma w Nim tych Słów *Zstępny, Wstępny, Poboczny*, — Nie ma *Linia prosta* i Jęj Podziału, na *Wstępną, Zstępną, i Poboczną*, — Nie ma Słów *pień, Stopień, per Stirpes, par souches przez głowy, (per Capita, de son chef)* Nie ma nawet Słów *Bracia i Siostry Rodzeni, Przyrodni*, ani Słów, *Stryi, Wuj, Ciotka, Synowiec, Bratanek, Siostrzeniec*, zgoła nic tego Wszystkiego niepotrzebego nie ma, a jednak każdy z tych Wszystkich wymienionych Krewnych, iakiekolwiek ma w Rodzinie swojej przydatne Nazwisko, nic na tém nie traci, ponieważ każdy z Nich, i w swoim Stopniu, i w swoim Porodzie, i w swoim Pokoleniu nieporuszenie na swoim miejscu stoi, każdy na swoim Stopniu, i żaden z Nich w cudzy Stopień Pokrewieństwa, nie wchodzi — a kiedy, z kolei na Niego przyszły okaże się, że On zostaje Najbliższym Krewnym, w ten czas do Spadku jest wezwanym, i takim prawem, iakie Mu przez bliskość Jego, Natura nadała, Część swoją z Spadku odbiera. —

Nie ma w tém Wysłowieniu, ani tam słyszeć nawet, o *Reprezentacyi o Fiktyi*, a tém mniéy o tém: ażeby te *Cudzo-*
ziemki,

ziemki, Jednym Potomstwom Łask swoich udzielały, a Drugim odmawiały; ale za to, jednostayny Tryb Sukcedowania iaki Natura ustanowiła, iaki Kodex Austr: w §§. 732. — 734. dla Potomstwa Spadkodawcy przyiał, taki, i tenże sam Tryb dla Wszystkich Potomstw, od Rodziców §§ 735. — 737. od Dziadów, §§ 738. — 740. od Pradziadów, §§ 741. — 745. od Zadziadów §§ 744. — 747. od Podziadów § 748. — 750. idącym, równie, i bez żadney różnicy jest przyznaynym. —

Z tego czystego Wysłowienia, iasnie poznajemy, że tu, żaden Spór o Klasy Sukcesorów, Między Uczonemi zachodzić nie może, iaki z Kodexu Francuzkiego wyżéy widzieliśmy, bo Učení nie mają za co pochwycić, gdyż tu tych Słów próżnych i niepotrzebnych, *Zstępny, Wstępny, Poboczny*, i mieszaniny *Wstępnych z Pobocznymi* nie ma.

Nie mogą tu Sądy przeciwnych sobie Wyroków, *Raz za Przyrodniemi, Drugiraz przeciw Nim*, na przemiany wydawać, ani się tu, ta zacięta Wojna Między Uczonemi o Słowa = *Ascendans — Totdlité — Freres et Soeurs etc.* zaiąć nie może, którą Kodex Francuzki iak wyżéy widzieliśmy, zapalił, ponieważ tu i Rycerzom, i Ich Germkom na tym *Obosiecznym Orężu* brakuie, którym tam lubili polyskiwać. Tu te *Potencye*, tam *zawzięcie Wojujące*, Uroczysty Traktat, *Wiecznego Pokoju*, z sobą zawarły, i każdy może za Nich bezpiecznie gwarantować, że go nigdy nie zerwą. —

Tu biedne Sieroty, nie narzekają, ani na to nie płaczą, że Ich *Stryie, Wuje, Ciotki, Części Im* po Rodzicach, z Spadku *Pobocznego* należne zabierają, i Je zupełnie od tego Spadku odsuwają, bo tu nie panuje *Fiktya*, która te niesłuszne zabory Upoważnia.

Tu daleki Matczyn Krewny, nie waży się posunąć i dotknąć Spadku, po Synie, w razie *bezpotomnéy* Matki, Oycu zostawionego, bo tu Prawo Natury Oycy, iest Święcie i nienaruszenie obwarowaniem — bo tu *Fente*, tak daleko, swoiéy Władzy, nie rozpościera. —

Nigdyby tu nie było téy kłótni, Między Ciotką Rozecką i Jéy *Siostrzanami* Chojnackimi, ani Między Piekarską, i Jéy *Bratankami* Bernartowiczami, iaka z Kodexu Francuzkiego nasze Sady zatrudniała, i ieszcze zatrudnia. (patrz wyżéy Notę pod (100).

Gdyby to Wysłowienie Kodexu Austriackiego, niewięcéy, nad to, Cośmy dopiero Co, wytknęli, nie zrobiło; to iuż dosyć iest wartem, i godném, ażeby było Naśladowaném, — lecz nie natém koniec.

Moc i dzielność tego Wysłowienia, w tém iest Nayważniejsza i Naydobroczynniejsza, że Wszystkie kłótnie, Wszystkie Pienia, z powodu Spadku wynikające, zupełnie przecięła, tak dalece; iż żaden, Process w Austrii od Roku 1786. to iest od czasu gdy ieszcze za Jozefa II. ten Przepis (iaki pod (70) widzieliśmy) iest ogłoszonym, o Spadek, wszczętym nie był (182) tak; iaki przeciwnie z Kodexu Francuzkiego, tyle Pieni i u Nas, i w Francyi widzieliśmy, tyle

- (182) Tu Pisarz wzywa każdego ktoby tę Prawdę zaprzeczył — Niech pokaże, Czy w Austrii cały od 1786. — a w Galicyi Zachodniéy teraz do Polski przyłączony od 1798. r. ? Czy był iaki o Spadek Process? — Mógł byż *de Facto* to iest: Jeżeli kto, niedokładnie swoją Procedencją wywodził, ale *nie de Jure* to iest nie o samo Prawo do Spadku, gdy kto należycie Procedencją dowiodł, i Naybliższym Krewnym, podług tego porządku siebie okazał — Niech kto okaże, Czy choć Jeden Wyrok, w całym Austrii od Lat tylu przeciw temu Przepisowi zapadł? — Niech pokaże, gdzie? i iaki się Wyroki o Prawie Spadku krzyżowały, lub Sprzecznemi sobie były?

przeciwnych sobie Wyroków uważaliśmy, i iaki w każdym prawie Spadku, codziennie doświadczamy.

Ta ciągła i przeszła Lat Czterdzieści, udowodniona Praktyka, iest Naymocniejszym dowodem, że z tego iasnego Wysłowienia żaden nawet Process byż nie może (183) — Nayzaciętszy Pieniacz nie może się odważyć do kłócenia spokojności Drugich, bo iasnie widzi, że nie ma, i nie wie nawet od Czego Pozew zacząć — Nie może, tu za żadne Słowo pochwycić, do wykręcania, do przewrotnego Tłumaczenia, do Nadymania *Duchem Prawa* (184) dla nacią-

- (183) Nie raz się w Galicyi Wschodniéy osobliwie na początku ogłoszonego 1786. r. Patentu zdarzało, że nie ieden dawnemi Przesądami *de Divisione Substantiarum*, mając nabita głowę, roił sobie do Wydarzonych Spadków, to po *Babce*, to po *Prababce*, to po *Ciotkach*, etc. Prawa i Pienie chciał rozpoczynać — Ale kiedy Jemu ten Przepis do odczytania był danym, gdy Go po Odczytaniu z uwagą, łatwo zrozumiał, w tenczas ruszywszy ramionami baręczył sobie wprawdzie pod nosem „Że dawniejsze Prawa były lepszemi, bo Człowiek wydawszy Pozwy, choć nie to wszystko zyskał, Co konkludował, „ ale mógł przecię Stronę zniewolić, do jakiegosi Komplanacyi, i dobrze by- „ to cokolwiek urwać, albo przynajmniej długó dokuczać, i tém sposobem, „ przecię Człowiek mógł Co zyskać, „ i t. d. — lecz na tém tylko skończył, że sobie baręczył, ale się do Pozwu nie brał, bo sam widział jasnie, że z tym groszem, który na piéwszy Stępel do Pozwu, z kieszeni wyciągnie iuż się nigdy nie zobaczy. — Żaden nawet Adwokat, nie chciał się takich Processów, przeciw Jasnéy Ustawie podejmować. —

- (184) Ten Wyraz = *Duch Prawa* = Nie dawno się w języku prawnym mocno rozkrzewił, dawniey nieznano tylko *rationem legis*, a *de Spiritu legis* nigdy nie słyszano, Piéwszym Jego Wynalazcą iest Montesquieu, który przez Sławne swoje Dzieło = *de l'Esprit des Loix* = chciał Wszystkie Ustawodawstwa Całego Świata, *Swoim Duchem* napuszyć. — Francuzcy Prawnicy chlubiąc się tym Brylantem Prawnego Jeniuszu, chciwie pochwycili tego *Ducha*, iest bowiem dla Nich, niezmiernie dogodnym, ponieważ, gdziekolwiek Im wypada Literalnym Wyrazom którego Artykułu sens przeciwny nadać, zaraz tym *Duchem* wołują — Ta Moda przeniosła się i do Nas; Strony i w Ich

gnienia, na swoją Stronę, bo to wszystko przy tém iasnym Wysłowieniu, użyć się nie dało — Więc, rad, nie rad, każdy Pieniacz musi cicho siedzieć?

Tu w tém mieyscu, wzywamy, nie tylko Wszystkich Prawników *Teorycznych*, i *Praktycznych*, nie tylko Ludzi, w Innych Przedmiotach, Uczonych, ale nawet każdego, choć Nieuczonego, lecz przynajmniéj po Polsku, lub po Niemiecku, czytać umiejącego, — Wzywamy nawet tych, co albo się sami uprzedzili, albo na cudze słowa za Przepisem Francuzkim uprzedzić się dali, — Niech wezmą przed się te Dwa Przepisy: *Jeden* Kodexu Francuzkiego, (Nro. 3tio) a *Drugi* Kodexu Austriackiego (Nro. 5to.) na końcu tego Dziełka, załączone, Niech ie obok siebie postawia, Niech ie między sobą porównaia, Niech ie nawzajem rozważa, i Niech każdy z Wezwanych, sumiennie Nam w ten czas wyzna, który? z tych Dwóch Przepisów Czystszy? prostszy? iasniejszy? i zrozumialszy? Który? więcéy się do Natury Ludzkiey zbliżył? Czyli? raczéy, który? z Nich, lepiéy, i do Duszy, i do Serca Człowieka przemawia?

Niech Nam kto? w Wysłowieniu Austriackim wykaże? choć Jedno Słowo próżne? Albo niepotrzebne; albo dwu znaczące? Niech Nam wytknie? które to są Mieysca? Wątpliwe? niezrozumiałe? lub do pojęcia trudne? Niech Nam wymieni? któreż to Sądy? swoje Wyroki Temu Przepisowi przeciwne? lub z sobą niezgodne? wydawały? Niech

Sprawach, *Obróńcy*, gdy iaki Artykuł, do smaku Im nieprzypada, zaraz Go tym *Duchem* nadymaia. — Już i niektórzy *Homornicy* przy Aktach, Eksekucyjnych, takowym *Duchem* oddychaia — a nawet i Woźni przy Wręczeniu i na Audyencyach inż się Nim puszyć zaczynaia. — Ten *Duch Prawa*, spłodził Nam gorszego ieszcze, i szkodliwszego od siebie *Ducha Czasu*, o którym inż zamilczeć wolemy. —

Nas nauczy, którzyż to? Uczeni Prawnicy? a w reszcie którzyż to i Nieuczni? i Nieprawnicy? o Jego Wyrazy, o Jego Słowa, Spór wiedli? albo kto się o Jego *Wzorową Jasność* klócił? — Nie dość ieszcze na tém.

Wzywamy samych Mowców, i Redaktorów Kodexu Francuzkiego — Niech Nam P. *Treilhard* teraz szczerze wyzna, gdzie tu widzi? to: *Źródło niezatamowane Pieni*: którym Całe Francuzkie Ciało Prawodawcze tak okropnie przeraził? a którym chciał nawet Nas przestraszyć? Wszak widzi tu P. *Treilhard* jawnie, że Kodex Austriacki, ten sam Tryb *Sukcedowania* (który On *Reprezentacyą* nazywa) nie tylko Potomstwu Spadkodawcy samego, i Jego Rodziców, ale Wszystkim Potomstwom, od *Dziadów*, *Pradziadów*, *Zadziadów*, *Podziadów*, idącym, równie, iednostaynie, bez żadnéy Różnicy, przyznaie? i zarazem widzi P. *Treilhard* że żadnéy Pieni z tego nie było, i bydź nie może — Gdzież więc On to *Źródło niezatamowane* w Francyi zoczył? Tu P. *Treilhard* widzi, że idąc za Naturą, nie potrzeba *Fiktyi*; bo nie *Fiktyia*, Ludzi na Swiat wydaie, i zabiera, nie *Fiktyia*, Porody iedne za Drugimi układa; Łączność między Krewnemi, a w téy łączności, styczność, Jednych, z Drugimi, ustanawia, z Dalszych Bliższemi, Czyni, nie: nie *Fiktyia*; ale te wszystkie Czyny są Dziełem Natury, a Dziełem *niezmysłoném* lecz rzeczywistem; Taż Natura, łącząc, Rodzinę i wskazuiąc: *kto iest Naybliższy*, — Wszelkim Pieniom drogę przecięła, — To więc *Źródło* którym, P. *Treilhard* straszy, nie Natura otworzyła; nie: ale to *Źródło* w Francyi — *Refente* i *Fiktyia* rozkopały. — Gdyby w Porządku Naturalnym, Naymnieysza poznaka, do tego *Źródła*, bydź mogła, tedy *Pieniacze*, których wszędzie pełno, niezaniebali by Jego i w Austrii,

dobyć; lecz P. Treilhard widzi że od lat 40. z tego *Zródła Niezatamowanego Pieni*, Naymniejszcy kropelki nie mogą sobie uciulać. — (185).

Niech P. Chabot d' Allier wskaże Nam gdzież tu są trudy, kłopoty i pienia? Niech Nam okaże, Czyż? na tém: Handel i Rolnictwo co cierpią? albo czyli Interess Publiczny traci Co na tém, dla tego? że tu *Fiktyi* nie ma?

Niech P. Simeon, który udawał że nie można wiedzieć, gdzie się z tym *Trybem Sukcedowania* (który On *Reprezentacyą* z Drugimi nazywa) oprzeć wypada? Niech teraz wyzna? czy się już dowiedział? gdzie się oprzeć wypadało? Niech wyzna Czy? Kodex Fran: przez zaprowadzenie *Fiktyi* Wielkie Dobrodzieystwo, Synowcom zrobił? Kiedy dozwala, ażeby *Stryie*, Ich Części zabierali?

Niech nakoniec Wszyscy teraz Wezwani Sumiennie wyznaia, który z tych Dwóch Przepisów iest w swoim Wyśłowieniu prostszym? Czysztym? iaśniejszym? i zrozumialszym? a w saméy Rzeczy Sprawiedliwszym, a zatém *Rozsądnieszym*?

(185) Słowa: *ciulać*, *uciulać* są dawne Piérwotne Polskie — znaczą, = Rzec jak z trudem zebrać, Co z pracą wydusić, lub z Ciężkością ucedzić, etc. — Dawni nasi Pisarze zawsze Ich w tém znaczeniu używali i tak: Zab: = Na téy Drodze długo *ciulane* rozposażył zbiory = Szym = Żyiemy skromnie tém, Cośmy za dobrych Czasów *uciulali* = Węg: z Młodu robić *ciulać* sobie potrzeba, znaszać, chować, abys miał na Starość wygodę i t. d. patrz Słownik *Lindego*. —

Teraz nawet Weterani Polacy, którzy się od Oyców swoich ani Sercem, ani ubiorem, ani Językiem nieodrodzili, tych Słów w Mowie potoczney, bardzo często używają, i tak = Dziś przecież sobie *uciulałem*, trochę Groszowiny w Mariaszka = albo = w terażniejszych Czasach nie nie można z Gospodarstwa *uciulać* = albo = Młódz nasza nie chce pracować, *ciulać*, a rada, to rozposażać, Co Jéy Oycowie *uciulali*, i t. d. i t. d.

Któż? może tę Prawdę zaprzeczyć? że rozsądne Ustawy, i iasne Ich Wyślowienie, Naywiększém są dla każdego kraju Dobrodzieystwem? kiedy Wszelkie Pienie zupełnie przecinaia? iak tu Czterdziestoletnie Doświadczenie, tego skutku dowiodło.

Jeżeli komu, tedy Nam Polakom o Rozsądne, w téy mierze Ustawy, i o taką, Wyślowienia jasność, Naytroskliwiey ubiegać się należy, kiedy iak wiadomo każdemu, żadna prawie, Rodzina w Polsce nie pozostaie, któraby Smutnych Skutków Pieni Sukcessyynéy nie doznała (186).

Ze Wszystkich zatém względów to iasne Wyślowienie z Kodexu Austr: do Naszego Polskiego Przepisu przyiać należy.

Albo za to Przeciwnie

Nie można przyiać z Kodexu Austriackiego, tego Rozdarcia Rodziny na Dwie Strony, iakie ten Kodex Między *Dziadami* w § 738. Między *Pradziadami*, w § 743. Między *Zadziadami*, w § 746. Między *Podziadami* w § 748, uczynił, a Co z tego wypada — Nie można Spadku *Przedwczesnie* na Dwie Połowy rozdzielać, i Jedną Połowę Jednéy, a Drugą, Drugiéy Stronie oddawać (187). a następnie Co z tego Rozdarcia Rodziny, i z tego przedwczesnego Rozpo-

(186) Znane są dobrze każdemu Polakowi, te Dwa fatalne Rodzaje Processów, to iest: *Sukcessyyny* i *Graniczny*, które Wiekami od Pokolenia do Pokolenia przeciagając się nie jedną Rodzinę zniszczyły i do Ubóstwa przywiedły — Były to Dwie Nayokropniejsze w Naszym kraju kłeski. — Tego złego, w *Sukcessyach Divisio Substantiarum* — a w Processach Granicznych, *Universalis Comportatio Documentorum* narobiły — Do Nas więc teraz należy, ażebyśmy od takowéy kłeski Naród zachowali, przepisując tak iaśnie Porządek Sukcessyyny, iżby każdy Go zrozumiał; a nikt żadnego pochopu, do pieniactwa nie znalazł.

(187) patrz w § 3. t. dz: pod Przypad: I. Prawdę 4tą na kar: 19. i Notę 11tą.

łowienia Spadku wynika, nie można téy niesprawiedliwości dopuszczać, ażeby Między Równemi, do Spadku Wspólnikami, Części dla *Jednych* większe, a dla *Drugich*, mniejsze przyznawać. —

To Rozdarcie Rodziny na Dwie Strony, i ten *Przedwczesny* Spadku Podział, jest to Francuzka *Fente*, prze Niemczona — jakoż Ta Austryacka *Fente*, w tych §§ach powyższych umieszczona, tą samą Niesłusznoscą traci, którą Francuzka *Fente* całkiem oddycha. —

Jak bowiem Francuzka *Fente* Oycu, Połowę Spadku, po Synie w swoich Artykułach 733. — 753. — 754. niesprawiedliwie odbiera, i tę Połowę, iakiemuś tam dalekiemu, Macierzystemu Krewnemu bez żadnego Prawa nadaie. — Tak podobnież Austryacka *Fente*, Część na *Bezpomnego Dziada* (daymy) Macierzystego przypadającą, Innym Wspólnikom bez żadney przyczyny, odbiera, i *Jednemu* tylko Wspólnikowi, to jest Żonie, tego *Bezpomnego*, bez żadnego Tytułu i Prawa, nadaie, a następnie; kiedy Spadek do dalszych, *Wstępnych* idzie, Części, na iakie Całkowite, Pokolenie, *bezpomnie* zeszłe, przypadające, nie Wszystkim Równym Wspólnikom, którzy równe z Innymi Prawa mają, ale tym tylko wyłącznie którzy są z *téy Strony*, z której, to wygasłe Pokolenie było (jak to § 743. stanowi), bez żadnego Prawa, z krzywdą *Drugich* oddaie (188).

(188) Wielka iednak i bardzo znaczna Między temi Dwoma *Fente* zachodzi różnica. — *Fente* bowiem Francuzka, jest twardszą, i upartszą, ponieważ, Rodzinę na Dwie Strony i Spadek na Dwie Połowy zaraz, po *Bezpomnym* rozdzieliwszy (Art: 733.) ten Rozdział Między Stronami długo utrzymuje, i do póty Spadku, nie łączy, póki Krewny *Poboczny* z *Jedney Strony* w 12tym stopniu pozostaie iako to Art: 733 i 755 stanowią — Przeciwnie zaś *Fente*, Austryacka daleko jest łagodniejszą, delikatniejszą, i skrupulatniejszą —

Z tego Rozdarcia Rodziny, z tego Przepołowienia Spadku, ta widoczna niesprawiedliwość wynika, iż Między Krewnymi, z jednym i równym Prawem przychodzącymi, *Jednych* Części bez żadnego Tytułu są powiększonymi, a *Drugich*, bez żadney przyczyny, zmniejszonymi zostały — Co jest widoczną niesprawiedliwością. —

To Rozdarcie Rodziny, to Rozpołowienie Spadku, i ta niesprawiedliwość, ztąd poszły, iż Kodex Austryacki w §§ach wyżey przytoczonych, zboczył z Toru Natury, odstąpił od Prawd, które Dobrotliwa Matka Natura w § 3. t. dz. nam wskazała, czyli raczej tych Prawd, a mianowicie Prawdy 4tę pod Przypadkiem I. umieszczoną, należycie, nierozważył, (189) ponieważ przyszedłszy do *Dziadów* i do *Bab*, zaraz się w § 738. *przedwczesnym* Podzieleniem Spadku zatrudnił, a nie będąc pewnym, wiele to będzie *Dziadów* i *Bab*, do Spadku przywołanych, i nie wiedząc piérwéy

Rozdziera ona wprowadzie Rodzinę, za każdym przywołaniem *Wstępnych*, na Dwie Strony, i Spadek na Dwie Połowy rozdziela, ale to Rozdarcie, i to Rozpołowienie długo nie trwa, ponieważ, Między temi tylko przywołanymi, zaraz się kończy, i kiedy krewni *jedney Strony* *bezpomnie* wymrą, zaraz Cały Spadek Krewnym *Drugiey Strony*, w *téy samey* przywołaney, (iako nazywa) Linii, oddaie, a tak *Fente* Austryacka, tego Rozdarcia Rodziny, i Rozpołowienia Spadku, z Powołaney Linii dalej niewypuszcza, iako to przytoczone w *Texcie* §§y wyraźnie stanowią — Tym tedy sposobem *Fente* Austryacka, niewypuszczaiać, za przywołaną Linie tych Rozdziałów, jest daleko skrupulatniejszą, i téy przynajmniej, krzyżującą niesprawiedliwości uniknęła, że niedopuszczała tego, ażeby jakiś Krewny *Poboczny* w 12 stopniu Pokrewieństwa oddalony Spadkiem Synowskim, równie się z Oycem, lub z Matką dzielił, iako to *Fente* Francuzka, w Art: 733. — 754. — 755. stanowi — a zatem *Fente* Austryacka znacznie się różni od Francuzkiej, jest daleko skrupulatniejszą, delikatniejszą, i łagodniejszą, ponieważ tak przykro, swoją niesprawiedliwością nie razi. —

(189) Tu Czytelnik raczy odczytać tę 4tą Prawdę, na kar: 19. i pod Nią Notę (11) niemniéy Uwagę, na karcie 29. i pod Nią Notę (10).

Wiele to Ich będzie zdolnych, Części z Podziału wynikłe, lub brać dla siebie, gdy żyją, lub gdy piérwéy umarli, Potomstwu swojemu podać, o tem Wszystkiem, Kodex, nie piérwéy z pewnością nie wiedząc, wziął się iednak do *Przedwczesnego* Podziału — *Nayprzód* tedy Cały Spadek na Dwie Połowy podzielił, *Potém* każdą Połowę, znowu rozpołowił, — z tego więc Całego Spadku, dla *Dziadów* i dla *Bab* przeznaczonego, a tym sposobem *przedwcześnie* podzielonego, *Cztery* się Części już zupełnie wykrojone i przygotowane, pokazały. —

Cóż z tego wyniknęło? — Oto! kiedy, przyszło do rozdawania tych Części, w szczególności każdemu, z przywołanych, aż się w końcu pokażało, że *Jedna* Część, na *Dziada Macierzystego*, wykrojona, została *Martwą Sierotą*; ponieważ ten *Dziad* piérwéy umarł, a zatem wziąć téy Części, dla siebie nie może, a że umarł *bezpотomny*, więc nie ma nikogo z Jego Potomstwa, ażeby, tę Część już gotową, wziął, po Nim — Cóż więc z tą *Martwą* Częścią zrobić? — Otóż! nowy kłopot! dla Kodexu, iak gdyby nie dosyć dla niego kłopotu, trudów, i pracy było, które, około Rozdzielania Całego Spadku na Dwie Połowy, a potém około rozdwojenia każdéy Połowy podiał! — Cóż więc z tą Częścią *Martwą* zrobić? — Wziąć ją sobie? ... nie wypada; bo się *Cudzéy* Rzeczy brać nie godzi, — połknąć ją? ... także nie można; bo Spadek zięć się daie, ale się połknąć nie da. — Cóż więc u licha! z Nią zrobić!? ... a... ha... tak iest... dobrze... tę Część *Martwą* dać *Babie*. —

Jakiéy *Babie*?

HA!... Jużci nie *Innéy*, tylko *Macierzystéy*.

Dla czegoż to? *konieczn*ie *Macierzystéy*? *Czemuż*? nie *Oyczystéy*? *Czemuż*? nie *Dziadowi* *Oyczystemu*? *ile* że *On* sam *Jeden* tylko, *Męszcz*yzna, *Mię*dzy *Dwiema* *Ba-*

bami, pozostał? albo *raczéy* *Czemuż*? nie *Wszystkim* *Troygu*? *iak* bydź *powinno*? *ponieważ* Ci pozostali *Troie*, *równe* *Prawa* mają, więc *Rzecz* *widoczna*, że tym *Całym* *Spadkiem*, *równie* *dzielić* się *powinni*.

Ba!... kiedy ta *Baba*, temu *Dziadowi*, który *bezpотomnie* umarł, *Sz*lubowała, i Jego *Małżonką* była. — *Alboż* to *Sz*lub? *nadaie* *pozostałemu* *Małżonkowi*, — *Tytuł* do *Spadku* po *Zmarłym* *Współ*-*Małżonku*?

Ba!... i Cóż z tego? że nie — ale... kiedy ta *Baba*, iest z *Strony* *Macierzystéy*, i tak się nazywa *Babą* *Macierzystą*, iak się ten *Dziad*, co *bezpотomnie* umarł, nazywał *Dziadem* *Macierzystym*. *Czyliż* to? *przydane*, *Rodzinne* *Przez*wisko, które w każdéy *Rodzinie*, iest tylko *między* *Osobami* *względne*, a *zatem* *niestałe*, i *konieczn*ie *zmienn*e (190). *Czyliż* to? *może* bydź

(190) Wszystkie w każdéy *Rodzinie* *przydane* *Przez*wiska, są tylko *względn*e *Jednéy* *Osoby*, *względn*e *Drugiéy*, i ile iest *Osób*, w *Rodzinie*, tyle każda *Osoba*, *względn*e *Drugiéy*, Co raz *odmienne* to *Rodzinne* *nazwisko* *nosi*, i tak; *Taż* sama *Baba*, która tu dla tego, *Macierzystą* *nazwana*, że ten *Wnuk* z *Jéy* się *Córki* *urodził*, *taż* sama *Baba* *znowu* *względn*e *Drugiéy* *swoiego* *Wnu-*
ka, który się z *Jéy* *Syna* *urodził*, *nazywa* się w *Rodzinie*, *Babą* *Oyczystą*. — *Taż* sama *Baba* *względn*e *swoiéy* *Córki* i *Syna* *nazywa* się *Matką*. *Względn*e *swoich* *Braci* i *Siostr* *Siostrą*, *względn*e *Dzieci* *tych* *Braci* *Ciotką*, *względn*e *swoich* *Rodziców* *Córką*, *względn*e *Braci* i *Siostr* *Rodzicielskich*, *Sy-*
dém *swoich* *Rodziców* *Córką*, *względn*e *Braci* i *Siostr* *Rodzicielskich*, *Sy-*
nowicą lub *Siestrzenicą*, *względn*e *swoich* *Dziadów* i *Bab* *Wnuczką* a *Pra-*
wnuczką lub *Siestrzenicą*, *względn*e *swoich* *Dziadów* i *Bab* *Wnuczką* a *Pra-*
wnuczką lub *Siestrzenicą*, *it. d.* — *Te* *Wszystkie* *Jéy* *względn*e *Rodzinne* *Prze-*
*dzia*łów *Prawnuczką*, *it. d.* — *Te* *Wszystkie* *Jéy* *względn*e *Rodzinne* *Prze-*
zwiska, *żadnego* *Tytułu* do *Spadku* *nie* *nadaia*, tak; iak *Jéy* *Pleć* iak *Jéy*
Imie, lub *Nazwisko* *Rodu*, lub *Inne* *iakie* *Osobiste* *Przymioty*, *Tytułu* do *Spad-*
ku *nienadaia*, i *nadawać* *nie* *mogą*. — *Ta* *Baba*, tu do tego *Spadku* po *Wnu-*
ku, *nie* z *Tytułu* *iakiego* *Przez*wiska, lub *Innego* *iakiego* *Osobistego* *Jéy* *Przy-*
miotu, *przychodzi*, *lecz* dla tego *szczególnie*, że w *braku* *Bliższych*, *pokazała*
się *Naybliższą* *Krewną*, *ale*, że *razem* z *Nią*, *podobnie* i *Inni*, z *równym* *Pra-*

Tytułem do Spadku? albo? Czy to? Przewisko, może dać wyłączne Prawo, do Części bezpotomnego Wspólnika? która na korzyść Wszystkich, w Spadku jest zostawiona?

Prawda... że i to. Nie... ale... ale kiedy, nie można wiedzieć, Co z tą Częścią *Martwą* zrobić?

Jak to nie można wiedzieć? i dla czego?

Ba!... kiedy ta Część już jest oddzieloną, już z Całego Spadku wykroioną, i gotowuteńka do wzięcia leży, a tu, iak na iakie nieszczęście, nie ma nikogo, żeby ją kto, wziął. *A któż to? może przedwcześnie Rzecz iaką na pamięć dzielić? nie będąc pewnym, Czyli ta Rzecz ma być dzieloną? i na wiele Części? (191).*

Ba... Łatwo to teraz mówić, kiedy się już tak stało — a to, co się stało, rozstać się nie może — Teraz nie ma Innego sposobu, tylko tę Część *Martwą*, *Babie* narzucić, — Niech *Baba*, co chce, z *Nią* robi, — Niech się tam Sama *Baba*, tą Częścią, nie kto Inny, za *Nią*, kłopotuje.

Otóż! Przyczyny! dla których Kodex Austriacki Całą Połowę Spadku, po *Wnuku*, saméy tylko jednéy *Babie Macierzystéy* nadał, a Równych Jéy Wspólników, to

wem przychodzą, więc równie z *Nią* dzielić się powinni, bo ten Spadek jest Ich Wszystkich Wspólnością — kiedy zaś jeden z nich Wspólnik to jest *Dziad Macierzysty* bezpotomnie umarł, a zatem ani sam swoiéy Części, brać nie może, ani żadnemu swojemu Potomkowi niepodał, więc ta Część *Martwa* powinna w Spadku nietykalną pozostać, bo Ją ani żaden obcy brać nie może, ani żaden Wspólnik, do Niéy wyłącznego Prawa nie ma, *Baba* więc *Macierzysta*, ani dla swojego *Szlubu*, ani dla tego Rodzinnego Przewiska, że się nazywa *Macierzystą*, nie może, z krzywdą swoich Wspólników, sama jedna wyłącznie téy Części zabierać. —

(191) Tu patrz w §. 3. t. dz: Prawdę 4tą na karcie 19. wyżej i do Niéy Notę (11).

jest: *Dziada Oyczystego*, i *Babę Oyczystą*, na *Cwiarteczki*, z tego Spadku, pospychał.

Tego wszystkiego kłopotu, i téy krzyczącéy *Niesprawiedliwości*, nie kto Inny, tylko *przeniemczona Fente*, narobiła. —

Nie tak! oy! nie tak! Ukochana nasza *Powszechna Matka Natura* Nam wskazuje! — Ona żadnéy Rodziny na Dwie Strony nigdy nierozdziera; ale owszem zawsze ie iak najściśléy iednoczy, Ona się nawet, *Wszelkiemi*, w Rodzinach *Stronnictwami* brzydzi — Ona, i w tym Przypadku, do *Pozostałych*, *Baby Macierzystéy*, *Dziada*, i *Baby Oyczystych*, tak po *Macierzyńsku* mówi: — „Zostaliście Sami *Troie*, po „stracie bezpotomnego Waszego Wspólnika, *Wszyscy*, „razem *Troie*, iako *Naybliżsi*, *Pierwsi* do Spadku, *Waszego Wnuka* przychodzicie, — Ten Spadek, jest *Waszą Wspólnością*, więc tym Spadkiem, iaki się teraz okazał, „w *Jedności Rodzinnéy*, równie się, *Moie Dzieci!* podzielcie, i Niech Was *BOG* błogosławi. „

Tak mówi, tak Nas uczy, i tak Nas napomina, Ta *Powszechna, Ukochana, Dobrotliwa, i Sprawiedliwa, Nasza Matka NATURA*.

Dla Czegoż? Kodex Austriacki tego Jéy Głosu *Macierzyńskiego* nie usłuchał? Dla Czegoż? zacząwszy iść od *Początku Torem Natury*, i tak przez Dwa Przypadki przeszedłszy? na tym Przypadku III. gdy do *Dziadów* i do *Bab* przyszło, dla Czegoż? Ten Kodex tę wierną *Przewodniczkę* porzuca? dla Czegoż z Jéy *Drogi* zbacza? i sam się na *nieznane bezdroża* puszcza?

Wszakże ten sam Kodex, kiedy w Przypadku I. Cały Spadek, *Dzieciom Spadkodawcy* w §§ 732. i 733. oddaie; nie wydziela tam Części 4téy na *Syna Piotra*, *bezpotomnie*

zeszłego, (192) i téy Części tak wydzielonéy, Żonie *Piotra*, nie oddaie, ale tę Część *Piotra*, w Spadku nie tykaną zostawiając, ten Cały Spadek, nienadwerżony, Troygu pozostałym Dzieciom, to iest *Annie*, *Janowi* i *Katarzynie* do równego, Między niemi Działu oddaie? — Dla Czegoż? Tenże sam Kodex Austriacki, gdy *tu*, toż samo iest zdarzenie, Część 4tą na *Dziada Macierzystego*, który tak podobnie, iak Syn *Piotr* bezpotomnie piérwéy umarł, dla Czegoż? *tu* wydziela? i Żonie *Dziada* oddaie? — Dla Czegoż *tam*, Część *Piotra*, bezpotomnego, nie tykaną zostawił? i Spadek nienadwerżony, Wspólnikom *Piotra* Cały oddał? a Dla Czegoż? *tu* Część 4tą na *Dziada bezpotomnego*, z krzywdą Innych Wspólników wydziela? i Ją, nie wszystkim pozostałym Równym Wspólnikom, ale saméy tylko Jednéy *Babie* oddaie? Czyż to dla tego? że ta *Baba* Szlubowała? Wszak i Żona *Piotra* bezpotomnego równie swojemu Mężowi Szlubowała? Czemuż Jéy dla tego *Szłubu* Część 4tą po *Piotrze* *tam* nie iest oddaną? — a dla Czegoż *tu* *Baba* Część 4tą po *Dziadu* dla swojego *Szłubu* ma zabierać? —

Te Dwa Przypadki, tak są ściśle między sobą równemi, tak są iednéy i téyże saméy Natury, iż żadna Różnica między Niemi zachodzić nie może — Jak bowiem w Przypadku I. Czworo Dzieci było, tak i *tu* w Przypadku III. Czworo *Dziadów* i *Bab*. — Jak *tam* Dzieci, że Naybliżsi, Piérwsi do Spadku Przychodzą, tak i *tu*, *Dziady* z *Babami*, że się Naybliższemi okazali, Piérwsi, do Spadku przychodzą — za cóż? Kodex Austriacki, *tam* Części 4tę na *Piotra* bezpotomnego nie wydziela? a dla Czegoż? *tu* na *Dziada bezpotomnego* wydziela? Za cóż? tę *tam* Część w Spadku nie tykaną zostawia i Żonie *Piotra* nie oddaie? lecz

(192) Patrz w § 3. t. dz: Badania Natury Przypadek I. Zapytanie 4. na karcie 15.

Cały Spadek Troygu pozostałym Dzieciom, a Wspólnikom *Piotra* przyznaie? — a Dla Czegoż? *tu*, Dla Troyga pozostałych *Dziada* i *Bab* podobnie Wspólników, nie zostawia? lecz tę Część 4tą wydzieloną, saméy Jednéy tylko Żonie tego *Dziada* oddaie?

Dla Czegoż? ten Kodex, w przyiętych raz Prawidłach, nie iest tak Jednostaynym? iak Powszechna Nasza Matka Natura, iest zawsze i ciągle Jednostayną? (193) Co za potrzeba Jego zmusza do odstąpienia od tych Prawideł? — Co Go zniewala, do Rozdzierania Rodziny? koniecznie, na Dwie Strony? kiedy Natura, każdą Rodzinę, w ściśłą Jedność związała? — Co za potrzeba? Spadek przedwcześnie rozdzielać? kiedy prosty Rozum dyktuie, że nikt żadnéy Rzeczy na pamięć przedwcześnie podzielać nie może? Co Go zmusza? do czynienia téy niesprawiedliwości? ażeby, między Wspólnikami, z Równym Prawem, do Wspólności przychodzącemi? Części Jednych, bez żadnego Tytułu, powiększać? a Części Drugich, bez żadnéy przyczyny, z Oczywistą tych Drugich krzywdą, umniejszać? — Dla Czegoż to? Sama? tylko Jedna *Baba Macierzysta*, ma brać Całą Połowę Spadku? a Jéy Wspólnicy, *Dziad*, i *Baba Oyczyści*, po Cwiartce tylko dostawać mają? (194) Iakież? mogą bydź do téy niesprawiedliwości Powody? iakież

(193) Tu raczy Czytelnik, odświeżyć sobie w pamięci, *Uwagę*, na karcie 29. wyżej, Co do tego Przypadku umieszczoną.

(194) Ta nierówność, a z Niéy, niesprawiedliwość, Im Spadek coraz daléy w górę idzie, tém się większa okazuje i tak: — Daymy bowiem, kiedy Spadek przyjdzie, do *Pradziadów* Gdyby po Wygaśnięciu z Strony *Macierzystey* Innych Pokoleń, Sama tylko *Prababa*, lub od Niéy Jeden Potomek został? a zaś w *Oyczystéy* stronie, Wszystkie Potomstwa w zupełności od każdego *Wstępnego* pozostały, tedy na tenczas, To iedno *Macierzyste* biorąc Całą Połowę Spadku, samo iedno *Cztery* razy, więcéy bierze iak każde Potom-

przyczyny? — Nie... téy przyczyny, ani poiać, ani dociec, nie można, chyba ta się jedna tylko dorozumiewać daie, że *Fente* weisnawszy się do Austryi, Jéy Kodex, z Toru Natury zepchnęła (195).

stwo z Strony *Oyczystéy* — a w podobnym razie, gdy się do *Zadziadów* i do *Zabab* przyidzie, tedy *Osiem razy* więcéy, — a kiedy się do *Podziadów* doydzie, tedy *Szesnaście razy* więcéy, — Nakoniec, kiedy się do *Naddziadów* przyidzie, tedy *Trzydzieści i dwa razy* więcéy, Jeden Potomek z *Macierzystéy* Strony weźmie, a niżeli każde Potomstwo z *Oyczystéy* Strony, — Za Coż więc Między Równemi ta Nierówność? za coż ta Niesprawiedliwość? — Otóż! widoczny skutek! Rozdarcia Rodziny na Dwie Strony, i *przedwczesnego* na Dwie Połowy Podziału Spadku! do Czego, ani żadnych Powodów, ani żadney Przyczyny dać nie można. — To Rozdarcie Rodziny, i ta Niesprawiedliwość, z tego zastarzałego Przesądu — *Paterna Paternis, Materna Materinis*, — (iako to zaraz niżej zobaczymy) widocznie pochodzi.

(195) *Zeiller*, w swoim *Kommentarzu*, do tego Kodexu Tom II. kar: 719. iest zupełnie za *Jednością* Rodziny, — ale zaraz wkrótce na kar: 721. tak się wyraża — „Die Erbschaft wird zwischen den Ascendenten, in Zwey Theile, getheilt; Wo von die eine dem Väterlichen, die Andere dem Mütterlichen Stamme, in gleichen Theilen nach Köpfen, und wenn ein Stamm ganz erlochen ist, die Ihm gebührende Hälfte dem anderen Stamme Zufällt.„ —

To *Zeiller* powiedziawszy, żadnych iednak Powodów nie daie, dla Czegoż? ta *Jedność* Rodziny ma bydz koniecznie na *Dwie Strony* rozerwaną? nie naucza Nas, dla Czego? ta Część, która po *Bezpomnym* (daymy) *Dziadu*, lub *Fradziadu*, i t.d. pozostała, nie do Wszystkich Ich równych, Wspólników, lecz tylko szczególnie, i wyłącznie, nayprzód do samych Ich Żon ma należeć? — Nie wykazuje Nam, iakim to Tytułem? te Żony, ten Spadek po swoich Mężach, biorą? — Podobnież nie naucza Nas o tém; dla Czego? Części po całym iakiem Pokoleniu *bezpomnie* wygasłém, nie do Wszystkich Im równych Wspólników, należą? lecz tylko wyłącznie Tym dane, którzy z téy są Strony, z której i to, wygasłe Pokolenie było? iako § 743. stanowi, — dla Czegoż to? ta Różnica między temi równemi *Wstępniemi*? kiedy Oni Wszyscy równie są Członkami, téy Rodziny? kiedy Oni równie Wszyscy do Spadku, swojego Potomka, razem są przywołani? Kiedy Ten Ich Potomek równie

Gdyby w *Przepisie* Austryackim, nie ten ieden usterk, ale usterk gruby, na który Go *Fente* popchnęła; Ten *Przepis* byłby naydoskonalszym, bo z resztą do porządku przez Naturę w § 3. t. dz: Nam wskazanego, Naywięcéy się zbliżył, — Ten *Przepis* byłby Mocny, Nieporuszony, bezpieczny, i tak trwały, iako iest Sama Natura, — Ta nawet Nasza Krytyka, która się na Wszystko miota, Wszystko, Co się iéy nawinie, szczypie, kąsa, dogryza, zgoła która (bo w końcu i sobie samym Prawdę powiedźmy) iako padalec rozjątrzony, na wszystko opryskliwa, wszystkim dokucza, i do oczu skacze; Ta (mówię) nasza Szalona Krytyka, niezdolalaby swoim żądłem Jego dośiać, bo nie miałaby za Co, swoimi ostrymi zębami, zachwycić. —

od Nich Wszystkich pochodzi? i dla Nich równie Wszystkich Spadek zostawił? kiedy *Jedni* od *Drugich* w Prawie do Spadku tego, w niwczém się nie różnią? Kiedy co *Jednemu* z tego należy, to równie, i *Drugiemu* bez różnicy należeć powinno?

Na to wszystko *Zeiller* milczy, iako żadnych Powodów, do Rozdarcia *Jedności* Rodzinnéy nie dał, tak żadney Przyczyny, téy Różnicy, nie wymienia, prosto na tém tylko przestaie, że Nam powiedział: To, Co ten Kodex ustanowił — Lecz dla nas nie dosyć na tém. My bez *Kommentarza* wiedzieli, że ten Kodex, To ustanowił, ale Nam właśnie o to idzie, dla Czegoż? To ustanowił? Tu chcemy wiedzieć o przyczynie tego Ustanowienia, Tu żądamy, aby Nas kto nauczył i w tém oświecił — Lecz *Zeiller*, w żadną się Naukę, i w żadne oświecenie nie wdaie, ani Powodów nie naznacza, ani przyczyny nie wymienia, nie o tém Wszystkiem nie rozprawia. zgoła daie Nam poznawać, że On sam o żadney Przyczynie, tego Rozdarcia Rodziny na Dwie Strony, i téy zaprowadzonéy, Między Równemi Różnicy, zupełnie nie wie — My także szczerze wyznaiemy, że o żadney innéy Przyczynie, prócz téy, którąśmy w *Texcie* wymienili, nie zupełnie, nie wiemy, a co gorsza! że Jéy nawet dociec nie możemy. — My to tylko wiemy, Co i *Zeiller*, i Wszyscy Ludzie, bardzo dobrze, wiedzą; to iest:

My wiemy lód, że każdy Spadek iest Wspólnością, dla Tych, którzy Piérwsi, do niego razem, i z równym Prawem przychodzą — a zatem —

Nie można więc (jeszcze raz powtarzamy) nie można na żaden sposób, z Kodexu Austriackiego, ani tego Rozdarcia Rodziny na Dwie Strony, ani tego *przedwczesnego* na Dwie Połowy Rozdzielenia Spadku, przyimować, a następnie nie można téy, ztąd wynikléy *Niesprawiedliwości* dopuszczać; ażeby Części Jednych, bez żadnego Tytułu powiększonemi, a Drugich równe Prawa mających, bez żadnéy przyczyny, pomniejszonemi były, bo to wszystko iest widoczną *Niesprawiedliwością*.

Ale raczén, idąc za słusnością, za *Sprawiedliwością*, za zdrowym *Rozsądkiem*, i za *Skazówką* Natury, wypada koniecznie, każdy Spadek który się po *Bezpotomnym* okaże, *Wstępny*, z kolei *Naybliższym* przyznawać, i ten

Wiemy 2re, że ten Spadek, iako *Wspólność*, Między temi równemi *Wspólnika*mi, na równe Części dzielić się powinien. —

Wiemy 3cie, że Kodex Austr: do Spadku po *Bezpotomnym*, *Wstępnych*, z kolei *Naybliższych* przywołanie, iak § 731. i Tym przywołanym *Wstępny* iako *Pierwszym*, Cały Spadek do równego Między Niemi Podziału oddaie.

Wiemy 4ta, i to! że Część każdego tego *Wspólnika*, który i Sam nie żyje, i żadnego *Potomka*, nie zostawił, musi koniecznie, w Całym Spadku nietykaną pozostać, ponieważ, ani żaden *Obcy*, do Niéy Prawa nie ma; ani żaden z *Wspólników*, *Wylącznego* Prawa do Niéy rościć sobie nie może, gdyż *Wszyscy* Między sobą są równi — a zatem

Wiemy 5te, że Ci *Wszyscy* pozostali *Wspólnicy*, tym Całym, nienadwreżonym Spadkiem, iaki się w tym Stanie okazał, równie między sobą podzielić się powinni.

Wiemy 6te, że żaden na Świecie *Małzonek*, nie iest swótego *Współmałżonka* *Potomkiem*, ażeby iakikolwiek Spadek po Drugim zabierał, a Co, prosto z tego wynika. —

Wiemy 7me, i to, że *Szlub* Między *Małżonkami*, Jednemu pozostałemu, nie daie Tytułu do Spadku, po Drugim umarłym. —

Wiemy 8me, i to: że Ci z kolei przywołani *Wstępni*, i *Wszyscy* razem, i każdy z nich w szczególności, nie Inny, Tytuł, do Spadku, swóiego *Potomka* mają, tylko ten *jeden i tenże sam*, że są tego *Potomka* *Wstępni*, a iako się

Spadek na tyle tylko, Części dzielić, ile się okaże, tych przywołanych *Wstępnych*, lub żyjących, lub choć *pierwéy* umarłych, lecz *Potomstwo* swoje zostawiających — nigdy nie należy, Części na tych wydzielać, którzy *pierwéy* *bezpotomnie* umarli. Te Ich Części powinny nie tykane w Spadku zostawać, bo Ci, *Bezpotomni* ani Sami wzięść nie mogą, ani *Potomkom* nie podali, więc nikt do téy Części *Prawa* mieć nie może tylko *Wszyscy* razem *Wspólnicy* — Tym sposobem

Naybliżsi pokazali, że są do tego Spadku *Pierwszemi*, i że *Wszyscy* razem z równym *Prawem* przychodzą.

Wiemy 9te, i to: że Ci *Wszyscy* *Wstępni* razem, i każdy z Nich w szczególności, do Bytu na Świecie tego Ich *Potomka*, tak razem wpływali iż bez Jednego z Nich któregokolwiek, Ten *Potomek* Tym, Czym był na Świecie, nie istniałby, a zatem Oni *Wszyscy*, tak są względem tego *Potomka*, równemi, iak ten *Potomek* równie od Nich *Wszystkich* pochodził. —

Wiemy 10te, i to: że *Osobiste*, przydatkowe Tych *Wstępnych* *Przymioty*, które z *Płci* z *Imienia*, z *Nazwiska*, z *Przezwisek*, lub z Innego iakiegokolwiek przypadku, szczególnie i osobiście każdemu służą, iak żadnemu z Nich, istotnego Tytułu do tego Spadku nienadają, tak tego Tytułu który *Wszyscy* razem równy mają, w niweczém niezmieniaią i żadnéy w tym Tytule *Różnicy*, Między niemi, czynić nie mogą — a Co z tego wypływa.

Wiemy 11te, i to: że Ci *Wstępni* choć są *Płci* różnéy, *Imion*, *Nazwisk*, różnych, i choć Jeden z Nich w Rodzinie *Oyczystym*, a Drugi *Macierzystym* iest *Przezwany*, to przydatne Rodzinne *Przezwiseko* zawsze zmienne to iest, *względne* tak Między Niemi, w Ich Tytule *różnicy* żadnéy czynić nie może, iak Ich *Płeć* lub *Imiona*, gdy w *Płci* *Męzkiey* Jeden *Piotr* a Drugi *Jan*, lub w *Płci* *Żeńskiej*, Jedna *Anna*, a Druga *Katarzyna* nazywają się, żadnéy różnicy w Ich równych *Prawach* nie czynią, — bo Ich Tytuł, nie w *Imionach*, nie w *Płci*, nie w *Nazwiskach*, nie w *Przezwisekach*, lub w iakich innych przypadkowych *Przymiotach*, ale w tém tylko *Jedynie* leży, że są *Wstępni*, i że *Naybliższemi* się okazali, i że razem są do Spadku *Naypierwsi*, a że *Wszyscy* są równie *Wstępni* i *Naypierwsi*, więc *Wszyscy* razem równy Tytuł mają.

Wiemy 12te, *Nakoniec* i to: że kiedy *Natura* Im *Wszystkim* równe *Prawa* nadała, kiedy Ich *Potomek*, równie od *Wszystkich* razem pochodząc, równie dla *Wszystkich* razem Spadek zostawił, kiedy sam Kod: Austr: równie *Wszy-*

Inną, tylko tą Drogą do Spadku *Pobocznego* po *bezpotomnym* przychodzą Ci *Poboczni* iak się nie inaczej z Spadkodawcą łączą, tylko przez tego Wspólnego *Wstępne*go, od którego i Oni i Spadkodawca pochodzi, tak nawzajem nie inaczej do Spadku, od tego Spadkodawcy zostawionego, przychodzić mogą, tylko przez tegoż samego *Wstępne*go. — Część na tego *Wstępne*go przypadła, iest: Nowym oddzielnym, dla Jego Potomstwa Spadkiem — Ta Część iako Nowy Spadek, tym samym *Trybem* dzielić się Między to Potomstwo powinna, iakim *Trybem*, Toż Potomstwo Spadek Własny, po tymże samym *Wstępnym*, już raz brało — nigdy więc nie można Części, z Spadku, na *Wstępne*go, pierwéy *bezpotomnie* zeszłego wydzielać, ale nie tykając téy Części, Cały Spadek nienadwężony, między tych tylko dzielić należy, którzy albo żyją, albo choć sami nie żyją, lecz Potomstwo swoje zostawili — Jak to wszystko, Dobrotliwa Matka Natura, w § 3. t. dz: iasnie i dokładnie Nam wskazała i od Przypadku II. aż do VIII. ten Sam *Tryb* iednostayny dla Wszystkich Potomstw zachowała — bo każda Część na *Wstępne*go, pierwéy zmarłego przypadła, iest Nowym oddzielnym, po Nim, dla tego Potomstwa, Spadkiem — a zatém; iednym zawsze *Trybem*, Między to Potomstwo, rozdzieloną być powinna. —

§ 18.

Z a k o ń c z e n i e.

Przebyliśmy już tę twardą i zawikłaną o Sukcesyi Materyą, zdaie się, że w Niéy, to wszystko wyczerpnęliśmy, Co się wyczerpnąć, i mogło, i dało.

Poznaliśmy, w § 1. *Ważność* téy Materyi, a § 2gi *Fundament* Sukcesyi nam wykazał. —

Przystąpiliśmy w § 3. do Natury — poznawaliśmy Jéy Dzieła, postrzegaliśmy Prawdy, z Jéy Dzieł wynikłe, przedstawialiśmy Naturze kolejno, wszystkie Przypadki, i wszystkie w każdym Przypadku, zdarzenia, w iakich tylko Spadek znaydować się może — Badaliśmy, tę Powszechną Matkę i gorąco, Ją błagaliśmy, ażeby Nam, tę główną Prawdę, — *Kogo Spadkodawca, w każdym razie, Naybliższego Krewne*go zostawia? — łaskawie wskazać raczyła — Proźby nasze nie były daremnemi — Ta Dobrotliwa Matka, przez swoje iawne *Dzieła*, i przez czyste *Prawdy* z Jéy Dzieł prosto wynikłe (196), tę główną Prawdę, którąśmy tak troskliwie

(196) Te Dzieła Natury, i te Prawdy, w § 3. t. dz: po różnych miejscach, iak z Porządku wypadło, porozrzucane, zbierzmy w jeden Punkt, i obok siebie położmy, dla tego; Raz, ażebyśmy ie sobie odświeżyli, *Drugiraz*, dla tego; ażeby, przez odbitą Jednych od Drugich iasność, zgodność, Między Niemi, tém widoczniéy Nam się okazała, i tak:

Nayprzód Dzieła Natury.

A te są Następujące — Ludzi na Świat przez *Porody* wydawania i Ich przez śmierć zabierania — Krewnych, w Jeden ścisły Związek łączenia — Bliskości *Bezpośredniéy* przez *Porody*, a *pośredniéy* przez śmierć stanowienia — Jedności Rodzinnéy nigdy Nierozrywania — Miłości ku Własnemu Płodowi nadania — Równości Praw dla Wszystkich Krewnych, zachowania — Te Wszystkie Dzieła Natury są Jawne.

szukali, widocznie Nam wskazała — A nadto Ta Dobrotliwa Matka ujęta naszą Troskliwością, w szukaniu Prawd rzetelnych, Nayprostszy Porządek Sukcesyiny, Sama Nam podyktować raczyła. —

Zadziwiła Nas w § 4 Różność i Sprzeczność Przepisów Europejskich, i dostrzegliśmy, że Przyczyną téj Sprzeczności, są te Dwa Rodzaju Ludzkiego *Wrogi*, to iest: *Przesąd i Interest Prywatny* —

Widzieliśmy z § 5. rozległe, tych *Wrogów* w dawném Państwie Rzymskiém, władanie. Za-

Potém Prawdy z tych Dział wynikłe.

A te są następujące, = Że każdy *Wstępny*, iest bliższym do Spadkodawcy, a niżeli Potomek, który od tego *Wstępnego* pochodzi — Że każdy Spadek iest Wspólnością Tych, którzy Pierwsi do Niego przychodzą — Że Spadek na tyle się tylko Części dzieli, ile iest Tych Pierwszych do Niego przychodzących, bądź żyjących, bądź choć umarłych, lecz Potomstwo swoje zostawiających — Że Spadek nigdy się na Tych nie dzieli, którzy piérwéy *bezpotomnie* wymarli, — a zatém że każdy *przedwczesny* na pamięć Spadku Podział, iest niedorzecznym, i prostemu Rozsądkowi przeciwnym — Że każdy Spadek raz między Piérwszemi podzielony, przestaie być Spadkiem, i Naturę swoją traci — Że Część z Spadku na żyjącego wypadła, staie się Jego Własnością — Że Część na umarłego przypadła, iest Nowym oddzielnym po Nim, dla Jego potomstwa Spadkiem — Że każde Potomstwo, iednym i tymże samym *Trybem*, powinno być Spadkiem dzielone, — Że każdy Spadek, zawsze w prostéy tylko Linii chodź, *Nayprzód* na dół, a kiedy nie ma nikogo na dole, tedy *potém* w ten czas idzie w Górę — i znowu gdy w téj górze nie ma, idzie z téj Góry na dół — a zatém — Że Spadek nigdy na bok nie wyskakuie — Że *Poboczni* tym sposobem do Spadku przychodzą, iakim się z Spadkodawcą łączą, a że się nie inaczej, tylko przez Wspólnego *Wstępnego* łączą. Więc nie inaczej do tego *Pobocznego* Spadku, tylko, przez tegoż *Wstępnego* przychodzą, i do téj tylko Części, która na Ich *Wstępnego* przypadła.

Te Wszystkie Prawdy są widoczne, iasne i niezaprzeczone, z tych Prawd zawsze, i w każdym razie, Ta Główna Prawda. = *Kogo Spadkodawca Naybliższego zostawia* = Sama przez się wynika. —

Zasmuciliśmy się w § 6. nad Europą, którą te Obydwa *Wrogi*, w *Srednich Wiekach* bez Litości nekali. —

Pocieszyliśmy się nieco w § 7. widząc, że Nowe Ustawodawstwa z tych się Przesądów wiele otrzęsły. Pewne Prawdy poznały, i ie za zasadę do swoich Przepisów iednomyślnie przyięły — Ale znowu wpadliśmy w smutek, gdyśmy postrzegli, że też same Ustawodawstwa, w *saméy Istocie Rzeczy* to iest: w Wymienieniu *Naybliższego*, w każdym razie Krewnego, Między sobą się posprzeczały, i że się zupełnie, iak Nam się zdawało, swoich Przesądów niepozbyły, a tém samém; że te zastarzałe Przesądy swoim Uporem, ie przemogły, i na *Swoim*, postawiły.

Zbliżyliśmy się do tych, Nowych Przepisów, które nasz Naród dotyczą — Przypomnieliśmy sobie słodko w § 8. Naszą dawną *Korrekturę* — Poznaliśmy w § 9. Co Kodex Francuzki, — w § 10. Co Prawo Pruskie, — a w § 11. Co Kodex Austriacki, o Sukcesyi stanowią. —

Postrzegliśmy, Wielką Między Niemi Wszystkimi Różnicę, i Sprzeczność, i dla tego; w § 12. Główne Punkta, téj Sprzeczności, kładąc, obok siebie te Przepisy, poiedynczo, wyszczególniliśmy.

Przekonaliśmy się w § 13. o konieczny potrzebie roztrząśnienia, tych Wszystkich Przepisów w tym Celu; ażebyśmy łatwo poznać mogli; Co? z którego, do Naszego Nowego Kodexu Polskiego, przyiać, a Co? odrzucić, wypada. —

Przystąpiliśmy w § 14. do Naszég *Korrektury*, Odrzuciliśmy z Niég, Różnicę Płci, i Podział Spadku na *Oyczysty i Macierzysty*, ale za to, uradowaliśmy się niezmiernie, kiedy w Niég postrzegliśmy, że Oycowie Nasi, Piérwsi Podobno w Europie, Stargawszy Pęta Owczesnych Przesądów, do Natury się zbliżyli, i w swoich Artykułach, 11tym i 3tym

i 14tym, ten sam Porządek przepisali, iaki Dobrotliwa Natura w § 3. t. dz. wyżey, Nam, wskazała — Dla tego więc te Trzy Artykuły 11. — 13. — 14. za Tło zasadnicze, za Pierwszą Osnowę, do Naszego Nowego Kodexu, z nieiaką chlubahą Narodową, przyieliśmy.

Przyieliśmy także w § 15, z Kodexu Francuzkiego te Prawdy, które Nowe Ustawodawstwa Europeyskie, iednoznacznie, za Zasady (iak to w § 7. widzieliśmy) przyieli — Ale tych kontradykcyi, téy niezrozumiałości, tego Ciemnego Wysłowienia, tych słów Dwuznaczających, które, i od samych Sądów, i od Uczonych Prawników, zrozumiałemi bydz nie mogły, przyiać, Nam niewypadało — Naywięcey Nas od tego Przepisu, te krzyczące niesprawiedliwości odrażały, które *Fente* i *Fiktya* zaprowadziły — Do Nich przez samo sumienie przylgnać, niemogliśmy.

Dotknęliśmy nieco w § 16. Przepis Pruski, ale dowiedziawszy się z § 272. Części II. Tyt: II. *Lands-Rechtu*, że nie On, lecz Nasza *Korrektura*, pod Rządem Pruskim, Spadkami, w tych Prowincyach rozrządzała; Przeto dalszego Roztrząśnienia, iako dla Nas nie przydatnego, zaniechaliśmy.

Zbliżyliśmy się nakoniec w § 17. do roztrząśnienia Kodexu Austriackiego. — Zaczęliśmy *Nayprzód* od tego, żeśmy naszą Własność; to iest: pierwotny Pomysł Oyców Naszych w Art: 11. — 13. — 14. *Korrektury*, iako Spuściznę, Nam, przez Oyców, odkazaną, a którą Kodex Austriacki sobie przyswoił, na powrót do Naszego Kodexu odebraliśmy. — *Apotém* rozpatrując się w Rozwinięciu tego Pomysłu, gdy postrzeegliśmy, że Wysłowienie tego Kodexu, iest: prostem, czystem, jasnym, każdemu zrozumiałem, a Naywięcey się Nam z tego podobało, że Go zły *Duch Prawa* ozionąć niezdola, i, że, w Nim, do *Zródła Niezatamowanego Pieni*, na

żaden sposób, dobyć się nie można, przeto: to Wysłowienie, za Wzór, do Naszego Polskiego Kodexu, przyieliśmy.

Lecz przeciwnie, gdy z §§ów 738, 743. 746. poczuiliśmy i poznaliśmy *Fente* przeniemczoną, która Rodzinę na Dwie *Strony* rozdziera, Spadek *przedwcześnie* na Połowę rozdwaia, a przez to, tę niesprawiedliwość między Równymi Zaprowadza, że *Jednym*, Ich Części bez żadnego Tytułu powiększa, a *Drugim*, bez żadney przyczyny, uszczupla — Nie mogąc więc znieść, téy widoczney niesprawiedliwości, uciekliśmy i tu od téy *Fente*, a idąc za słusnością Torem Natury, i za Jéy Skazówką prosto poszliśmy.

Z tego Wszystkiego, Cośmy dotąd poznali, rozważyli, i roztrząśli, samo przez się wypływa, że ieżeli Przepis Sukcesyiny, Naturalnym, Sprawiedliwym, i takim, iaki bydz powinien, mieć chcemy; Należy Nam, Wszystkie błędne Uprzedzenia, i Obce Przesady, porzucić; a poszedłszy w ślady Oyców Naszych, należy Nam Torem Natury, i za Jéy Skazówką, prosto się udać — a tak należy Nam.

I.

Nayprzód. Każdy Spadek, Samemu Potomstwu, Zmarłego tym *Trybem* oddawać, iaki Natura w §. 3. t. dz. pod Przypadkiem I. wskazała, iaki *Tryb* Oycowie Nasi w Art. 11. *Korrektury* przepisali, a który *Tryb* wszystkie Przepisy przyieli (p. Notę 10). ponieważ *Dzieci*, i Całe Potomstwo zmarłego są *Naybliższemi*.

II.

Potém. Jeżeli się Spadek po *Bezpotomnym* okaże, Należy ten Spadek *Wstępnym* z kolei *Naybliższym* przyznawać, tak; iak to Natura, w § 3. t. dz. od Przypadku II. do VIII, ie-

dnostaynie, przyznaie, i iak to Oycowie Nasi, w Art: 13. *Korrektury*, przyznali — ponieważ w braku Potomstwa, Rodzice, iako z Umarłym *bezpośrednie* styczni a po Nich Ich Potomstwo, są *Naybliższemi* — a w braku Rodziców i Ich Potomstwa *Dziady i Baby*, iako z Rodzicami styczni, a po Nich Ich Potomstwo, są *pośrednie Naybliższemi* i tak daléy z kolei aż do *Naddziadów* — Należy ten Spadek, Między przywołanemi *Wstępnemi*, na tyle tylko równe Części dzielić, ile się tych *Wstępných*, albo żyjących, albo choć piérwéy umarłych, lecz Potomstwo swoje zostawiających, okaże — a z tego Wypada; że zawsze należy przy tym Podziale, Tych *Wstępných* opuszczać, którzy piérwéy, *bezpotomnie*, wymarli, ponieważ Ci, nie mogąc i Sami Części swojey brać dla siebie, i żadnemu Potomkowi swojemu Jéy nie podając, tę Część swoją, na korzyść swoich Wspólników, w Spadku nie tykają, zostawiają — Należy w reszcie każdemu żyjącemu, Część Jego na Własność oddać, — a Część, każdego, piérwéy zmarłego *Wstępnego*, ma, iako Nowy po Nim Spadek, iść na Jego Potomstwo.

III.

Nakoniec. Ta Część Spadku każdego *Wstępnego* piérwéy zmarłego, dla Jego Potomstwa oddana, ma bydź między to Potomstwo tym samym *Trybem*, jaki pod Przypadkiem I. jest wskazanym, podzieloną, tak; iak to Natura w § 3. t. dz. od Przypad: II. do VIII. wskazała, i jak to, Oycowie Nasi, w Art: 14. *Korrektury*, podzielili — ponieważ ta Część jest, Nowy po tym *Wstępnym* Spadek, a za tém tym samym *Trybem*, iak piérwszy po Nim, dzieloną bydź powinna — To Potomstwo są *Poboczni* Spadkodawcy, bo się z Nim, przez tegoż *Wstępnego* łączą, i ani mniey ani więcéy, z te-

go *Pobocznego* Spadku brać nie mogą i niepowinni, tylko *To*, Co na Ich tego *Wstępnego* wypada. (197). —

Taki Porządek iest prosty, Czysty, iasny, równy i Sprawiedliwy, ponieważ, w każdym razie Spadek zostawiony, *Naybliższym* Krewnym oddaie. —

Taki Porządek, zdrowy Rozum Ludzki, łącno poznać i poymuie.

Takiego Porządku, Serce, Czyste, i nieskażone żąda.

Do takiego Porządku, Oycowie Nasi, Nas, z swoich Grobów, wzywaia. —

Posłuchaymyno!... Oto!.. Ten się Ich Głos, z pod Mogił, do Nas, głucho, odzywa. —

„Porzuccie obce błędy, a idźcie, drogą Prawdy, za Nas — Jeżeli Artykułów 11. 13. 14go Naszég *Korrektury*, „w których My, Rzec Całą o Spadku, treściwie zawarli, „Należycie poznać nie możecie; jeżeli rozciągléyszego Wy- „słowienia potrzebuiecie; i w tym Celu, Wysłowienie „z Kodexu Austriackiego, przyiać zamyślacie; dla tego „nawięcéy powodu; iż ie, *zły Duch Prawa*, opętać nie mo- „że; mnieysza o to, weźcie ie sobie — My téy rozwlekło- „ści, niepotrzebowali, bo za Nas, *złe Duchy*, Ustaw nie- „wykręcały (198). Weźcie sobie to Wysłowienie, kiedy

(197) Tak; iak to Oycowie nasi, w § 14. wyrzekli = *Eo, quo Pater, vel Avus Ipsorum, si in Vivis esset, Jure.* =

(198) Ten Wyrzut Oyców Naszych iest nadto Sprawiedliwym; rozbierzmy, tylko z Uwagą, te, Ich Trzy Artykuły, a znajdziemy tę istotną Prawdę, że się Rzec o Spadku, Cała, w Nich treściwie, i dokładnie zawiera. — Albowiem Rzec o Spadku Nayprzód się na te *Dwa* Główne Przypadki rozwiia; to iest: że umarli, albo Potomstwo zostawił? albo *nie*? — Nic tu innego Trzeciego bydź nie może. — Jeżeli więc zostawił Potomstwo, tedy Artykuł 11. na ten *Pierwszy* Przypadek *Tryb* Spadkowania, Między tém Potomstwem dokła-

„ go nateraz, tak dusznie, potrzebuiecie — Będzie to bardzo
 „ licheski Procencik, bardzo szczupłe Wynadgrozienie, któ-
 „ re, Wam ten Kodex zapłaci, za te korzyści, iakie, z Nasze-
 „ go, pierwotnego Pomysłu, od lat tylu, już Ciagnie, i na-
 „ zawsze, ciągnąć będzie — Ale ostrzegamy Was! Uciekay-
 „ cie od *Fente*, która tam na Was czyha, — Zaklinamy
 „ Was! nie rozrywajcie nigdy Rodziny na *Dwie Strony*,
 „ owszem każdą Rodzinę ściśle iednoczcie, i Wszelkim
 „ w Rodzinach *Stronnictwem* zapobiegajcie, bo Rozró-
 „ żnienie w Rodzinach, Naygorsze Skutki sprawia — Nade-
 „ wszystko, strzeżcie się, Spadki, *przedwczesnie* na pa-
 „ mięć rozdzielać, póki pewnemi, nie będziecie, Czy? Spa-
 „ dek ma być podzielonym? i na Wiele Części? gdyż
 „ *przedwczesny* na pamięć Podział, jest prostemu Rozsąd-
 „ kowi, przeciwnym. — Idźcie w Nasze ślady, za Skazówką
 „ Natury — *Nayprzód*: Cały Spadek oddajcie Potomstwu

dnie *in Stirpes* przepisał, który *Tryb*, i Natura Nam wskazała, i Wszy-
 stkie Ustawodawstwa przyjęły — Jeżeli zaś umarły Potomstwa niezostawił, te-
 dy ten *Drugi* Przypadek znowu się na te *Dwa* zdarzenia rozwija; to jest: iż Ten
 umarły *Bliższych Krewnych* musiał koniecznie zostawić, a Ci, albo *Wstę-
 pnymi*, albo *Pobocznymi*, być muszą, i tu nie innego Trzeciego być nie mo-
 że. — Jeżeli więc zmarły zostawił *Wstępnych*; tedy w tym *Pierwszém* zdarze-
 niu Artykuł 13. *Korrektury* Rzecz należycie objaśnić, ponieważ *Naybliższych*
 tych *Wstępnych*, z swoiemy kolei przywołanie, i Spadek Im oddać — A ie-
 żeli Ci przywołani bliżsi *Wstępnymi* już nie żyją, tedy w tym *Drugim* zdarze-
 niu, Artykuł 14. *Korrektury*, Część na zmarłego *Wstępnego* przypadająca,
 Jego *Potomstwu* iako Nowy, po tym *Wstępnym* Spadek, do Podziału, tym-
 że samym *Trybem*, iaki w Art: 11. ustanowiony, *id est in Stirpes* oddać. —
 Te Potomstwa względem *Pierwszego* Spadkodawcy, są Jego *Poboczni* kre-
 wni, i którzy, nie inaczej, tylko przez swoich *Wstępnych* do Spadku *Po-
 bocznego* przychodzą, bo się z Spadkodawcą, nie inaczej, tylko, przez swo-
 ich *Wstępnych* łączą — Widocznie zatem, Rzecz Cała o Spadku w tych Trzech
 Artykułach 11. — 13. — 14. *Korrektury* dokładnie jest zawarta. — Ponieważ

„ Zmarłego, tym *Trybem*, iakim My w Art: 11. oddali, *in*
 „ *Stirpes*, — *Potém*: gdy Spadek *bezpomny* będzie — od-
 „ daycie Go *Wstępnym*, z kolei *Naybliższym*, tak; iak My,
 „ w Art: 13. oddali. — *Nakoniec*: Jeżeli który przywołany
 „ *Wstępny*, nie żyje, Część Jego oddajcie Potomstwu Je-
 „ go, do Podziału, tym samym *Trybem*, iaki jest w Naszym
 „ Art: 11. tak: iak My w Art: 14. oddali, *id est in Stirpes* —
 „ *Nayszczególniej* pamiętajcie na to! ażeby przywołując
 „ *Wstępnych*, kiedy który *piérwéy* *bezpomny* umarł,
 „ Części na Niego, niewydziałajcie, bo ta Część zostanie
 „ *Martwą*, i takiego Was kłopotu nabawi, że Sami nie bę-
 „ dziecie wiedzieć, co z Nią zrobić. — więc tę Część na *bez-
 „ pomnego* przypadającą, zostawcie w Spadku nie tyka-
 „ ną, i Spadek w tym stanie nienadwerżony. Między tych
 „ tylko *Wstępnych*, na równe Części dzielcie, którzy, albo
 „ żyją, albo, choć *piérwéy* już umarli, lecz swoje Potom-

każdy Spadek na tych *Trzech* Punktach stoi, to jest: iż się Nikomu Innemu
 niedostaie, tylko albo *Potomstwu* albo *Wstępnym*, albo *Pobocznym*, te
 Trzy Artykuły, zupełnie Te Trzy Punkta zajmują, i w każdym razie, To,
 każdemu *Naybliższemu Krewnemu*, oddają, Co, Jemu z Prawa Natury, Na-
 leży. —

Kodex Austriacki, nie więcéy w Sobie nie zawiera, tylko te *Try* treści-
 we Artykuły obszerniej rozwinał, i tak: Co Oycowie Nasi w Art: 11. Kró-
 tko *in Stirpes*, wyrazili, Kodex Austriacki na to Siedem swoich Paragra-
 fów, od § 727. do 734. użył — a Co Oycowie Nasi w Jednym Art: 13. *Wstę-
 pnych* z kolei, przywołują. To Kodex Austriacki, przez szczególne tychże sa-
 mych *Wstępnych* przywoływania, Liczbę §§fów swoich powiększył — i po-
 dobnież. Co Oycowie Nasi w Art: 14. Krótko wyrazili, względem *Pobocz-
 nych*, = eo, quo Pater, vel Avus Ipsorum Jure, id est; *in Stirpes* = To Ko-
 dex Austriacki zawsze iedno, i toż samo, za każdym szczególnem *Wstę-
 pnych*, Przywołaniem powtarzając, Liczbę swoich §§fów pomnożył, Dodawszy
 jeszcze i to: że ten Kodex w każdej swoiemy Linii, Rozdział Rodziny na
Dwie Strony, i Rozdział Spadku na Dwie Połowy czyniąc Liczbę §§fów zwię-

„stwo zostawili — Tym sposobem: każdą Rodzinę w ści-
 „śle Jedności utrzymacie — Prawa Rodzinne, w Równo-
 „ści zachowacie, każdemu Krewnemu, z swoiemy kolei Nay-
 „bliższemu, to oddacie, Co, Mu Natura przeznacza — tym
 „sposobem: ściśle Sprawiedliwość, dla Wszystkich wymie-
 „rzycie, a Co jest Najsświętszem! Biedne *Sieroty*, których
 „Płacz dotkliwy, Nasze Popioły zasmuca, od zdzierstwa,
 „Ich *Stryków, Wujów, Ciotek*, zupełnie zabezpieczycie —
 „Zgoła: Idźcie za Naturą, a nigdy nie zbłądzicie, i zawsze,
 „na tę niezawodną Prawdę pamiętajcie — Że zdrowy Roz-
 „sądek, nigdy się od Natury nie różni — *Nunquam aliud*
 „*Natura, aliud Sapientia dicit.* „

Ten jest Głos Ojców Naszych! — Idźmyż za Nim — Usłu-
 chaymy, téy Ich, Przychylnéy, i zbawiennéy Rady; a ni-
 gdy na tém nie stracimy, bo któż może? lepsze i zdrowsze
 Rady dawać? iak Oycowie Dzieciom swoim dają? —

Usłuchaymyż Więc Ojców naszych! a tak: Nasz Przepis Suk-
 cessyiny Polski będzie, *SPRAWIEDLIWYM*, bo każdemu
 Krewnemu to, Co Jemu Natura przeznaczyła, w zupełności
 odda — Będzie ściśle *RODZINNYM*, bo nigdy Jedności Ro-
 dzinnéy niezerwie. — Będzie dla Wszystkich Krewnych
RÓWNYM, bo Wszystkim, z swoiemy kolei przychodzącym,
 iedne, równe, i też same Prawa wymierzy. — Będzie zawsze
 i Ciągłe *JEDNOSTAYNYM* — bo, Co Jednym, toż samo Dru-
 gim, z Równym, Prawem przychodzącym, przyzna, iaki

Tryb,

ksza — a tak, z tych Dwóch Treściwych Artykułów to jest: z 13. i 14. zro-
 biło się §§ów 16. to jest od § 731. do § 750. *inclusive* — Widoczną więc jest
 Rzeczą że Oycowie Nasi, Rzeczą całą o Spadku, w swoich tych *Trzech*, 1. —
 13. — 14. Artykułach, treściwie, i dokładnie, zawarli. — Wyrzut Ich zatem,
 jest Sprawiedliwym: —

Tryb, spadkowania dla iednego Potomstwa ustanowi, tenże
 sam nieodmiennie, i dla Innych Potomstw zachowa. — Bę-
 dzie *Czystym, Jasnym, Proстым, Zrozumiałym*,
 iakim każdy Przepis bydz powinien, bo na jednych, i na
 tychże samych Zasadach, opartym zostanie, bo każdego Kre-
 wnego, z kolei Naybliższego, do Spadku przywoła, bo za po-
 rzadkiem, od saméy Natury wytkniętym, *Prosto póydzie* —
 Ten Przepis, będzie istotnie, i z chlubą Naszą, *NARODO-*
WYM, bo nie Obcego, niezarywając, w ślady, za zdrowym
 Pomysłem, Ojców Naszych, póydziemy, bo, Co, Oni usta-
 nowili, i My, toż samo, ustanowimy — Będzie *NATURAL-*
NYM, bo z jawnych Dział Natury, i z Prawd, z temi Dzie-
 łami Natury, zgodnych, czysto wypływa, bo zawsze, i w ka-
 żdym razie, Spadek, *Naybliższym Krewnym*, od Natury
 wskazanym, przyzna. — A tém samém będzie *ROZSĄDNYM*,
 bo zdrowy Rozsądek, nigdy się od Natury, nie odróżnia —
Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.

Tak tedy ten Nasz, *Polski Przepis Successyiny*, będzie
GODNYM, i tego Narodu, który Go swojemu Królowi, do
 potwierdzenia, przed Tron poniesie — Będzie razem *GO-*
DNYM, i Tego *KRÓLA*, który Go z Tronu swojego, potwier-
 dzi, ponieważ ten Przepis, same tylko *ISTOTNE, RZETEL-*
NE, CZYSTE, PROSTE, RÓWNE, JASNE, i NIEZAWODNE
PRAWDY, w sobie zawiera — Takie *PRAWDY*, zawsze są, i
 Tronów, i Narodów, najsławniejszą Ozdobą. — A może...
 Kto to wie?... Może, ten Nasz nayprostszy Przepis, bę-
 dzie i dla Innych Wzorem, tak; iak nieraz, zdrowe Pomy-
 śły, Ojców naszych, Wzorem dla Innych były (199). —

(199) patrz w §. 13. t. dz. *Noty* (84.) — (85.) — (86.) — (87.) — (89.) — (90.)

Każda bowiem *Prawda*, gdziekolwiek, i przez kogo bądź-
kolwiek, wynaleziona, zawsze; do każdego Człowieka, do
Wszystkich Narodów, i do Całego Ródzaju Ludzkiego, na-
leży (200), bo każda *Prawda* jest jedna; Wszędzie, i za-
wsze, taż sama — *Omnis veritas est una; semper, et ubique,*
Eadem. —

DO

NARODU Polskiego, a mianowicie do Repre-
zentantów Królestwa Polskiego.

*Ne repugnate vestro Bono; et hanc Spem, dum ad Ve-
rum pervenitis, alite in animis, libenterque meliora
excipite, et opinione, ac Voto, juvate.* —

SENECA, de Constant. Sap. Cap. XIX.

K O N I E C .

(200) Powszechnym Wszystkich Narodów życzeniem być powinno, ażeby w Niech,
nie tylko Sukcesyjne Przepisy, ale i Inne, na Jednych, i na tychże samych
Zasadach Sprawiedliwości opartymi były: ponieważ ta Jednostajność zniosła-
by te *Fatalne Repressalia*, których Rządy nawzajem przeciw sobie używać
zwykli, a które żadnemu Narodowi Dobra ogólnego nie przynoszą, lecz sa-
me tylko pojedyncze Osoby w Obydwóch krajach, dotykają, i te niesprawie-
dliwość sprawiają, że Jednym, nienależne korzyści, a Drugim nienadgodzo-
ne straty, losowo, przynoszą. —

Naywięcej zaś Polakom, téj Jednostajności w Przepisach Sukcesyjnych
życzeń wypada; ponieważ Polityczny Podział, dawnéj Polski, pod różne Rzą-
dy w swoich Częściach podpadły, pociągnął za sobą rozerwanie licznych Ro-
dzin Polskich — Ledwie jaka Rodzina Polska pozostała, któraby, po różnych
Częściach dawnéj Polski, rozproszoną nie była — A gdy Rządy tych Części
różne Przepisy Sukcesyjne, między sobą sprzeczne (jak to w § 12 t.dz.) ma-
ją; z tego więc wypada, że Jedna i taż sama Rodzina, pomieszanych Praw i
nierówności, konieczne doznawać musi — i tak:

Kiedy się Spadek po Synie *bezpotomnym* i w braku *bezpotomnej* Matki *tu*
w Królestwie Naszém, albo w Rzeczypospolitej Krakowskiéj, okaże; tedy,
podług Kodexu Franc. daleki choćby w 12. Stopniu Macierzysty Krewny, w Gali-
cyi, lub w Xięstwie Poznańskim, albo w Prowincjach Cesarstwa Rossyi-
skiego zamieszkały, do tego Spadku przychodzi, i tym Spadkiem Synowskim,
równie się z Oycem na Polowę dzieli — a przeciwnie, gdyby się podobny Spa-
dek, w Galicji, lub w Poznaniu zdarzył, żaden *Poboczny Krewny* tutejszy
mieszkaniec, do tego Spadku tam nie przystąpi. —

Albo w Innym zdarzeniu — Gdyby się *tu* po Synie, *bezpotomnym* Spadek
otworzył, tedy Bracia, i Siostry, tak Rodzeni, jak Przyrodni choćby w Gali-
cji, lub w Poznaniu zamieszkali, do tego Spadku *tu* przychodzą i razem się
tym Spadkiem, z Oycem i z Matką dzielą — Gdy przeciwnie, Bracia i Siostry,
tuteysi mieszkańcy, do podobnego Spadku *tam* Wydarzonego, przystąpić nie
mogą. —

Albo jeszcze w Innym zdarzeniu — Gdyby się *tu* Spadek, po jakim *Bezpoto-
mym* otworzył, do którego Sami *Poboczni* należą, i gdyby, ten *Bezpoto-
mny*, w braku bliższych, tych, tylko dalszych *Pobocznych* zostawił, którzy
od Dziadów, Pradziadów, lub wyżéj jeszcze pochodzą, a między temi *Po-
bocznymi*, znajdą się, *Stryje* z *Synowcami*, lub *Ciotki* z *Brataniami* po ró-
żnych Częściach rozproszeni, tedy ten *Stryj* albo ta *Ciotka*, choćby w Gali-
cji lub gdziekolwiek zamieszkali, biorą *tu* u nas Cały Spadek, i *Synowców*
lub *Bratanków* swoich, choćby tutejszych mieszkańców, wyłączają, ponie-
waż *Fiktya* Kodexowa, do tego Ich upoważnia — iak się to u Nas niedawno
zdarzyło, z Spadkiem Łyszkiewicza, który, przez Sąd Appel: saméj *Ciotce* Pie-
karskiéj, w Galicji zamieszkałej, jest przyznany — a Jéj *Bratanki* Ber-
nartowicze, oddaleni zostali, (patrz Notę (100). pod b). — Gdy przeciwnie w
tęj Galicji *Synowcowie*, i *Bratanki*, do podobnego Spadku są dopuszczone-
mi, i ta Część, która, równie z *Stryciem*, lub z *Ciotką*, na Ich Ojca wypa-
dała, jest Im zawsze przyznana. — Ponieważ *Fiktya* w Austrii nie znana. —

I tak dalej — Zgola, w każdym, z tych zdarzeń, w których sprzeczne, w
różnych tych, dawnéj Polski, Częściach, Przepisy zachodzą, iak to: w § 12. t.
dz: widzieliśmy, muszą Rodziny Polskie, po tych Częściach rozproszone, za-
mieszkania, i Nierówności Praw Sukcesyjnych, konieczne doznawać — Wiéć
życzeniem każdego Polaka być powinno, ażeby Jednostajne Zasady w Prze-
pisach Sukcesyjnych, zaprowadzonymi były. — Albo przynajmniej, żeby się,
Między większemi Częściami, do siebie, Cokolwiek zbliżały. — To zbliże-
nie się Wieleby zamieszaniu, Praw Rodzinnych, zapobiegło. —

REJESTR MATERII.

	karta.
§ 1. <i>Ważność Materii</i>	1
§ 2. <i>Fundament Sukcessyi</i>	3
§ 3. <i>Badanie Natury o Najbliższego Krewnego.</i>	5
§ 4. <i>Przyczyny Różności Europejskich Przepisów</i> . . .	37
§ 5. <i>Ustawodawstwa Starożytne</i>	38
§ 6. <i>Ustawodawstwa Średnich Wieków</i>	46
§ 7. <i>Ustawodawstwa Najnowsze</i>	55
§ 8. <i>Przepis Naszój Korrekturey</i>	57
§ 9. <i>Przepis Sukcessyi z Kodexu Francuzkiego</i>	60
§ 10. <i>Przepis Sukcessyi z Powszechn. Prawa Pruskiego.</i> .	64
§ 11. <i>Przepis Sukcessyi z Kodexu Austriackiego.</i> . . .	67
§ 12. <i>Główne Punkta Ich Rozróżnienia</i>	71
§ 13. <i>Konieczna Potrzeba Roztrząśnienia tych Przepisów</i>	84
§ 14. <i>Z Korrekturey Naszój, Co przyjąć, a Czego nie</i>	98
§ 15. <i>Z Kodexu Francuskiego Co przyjąć, a Czego nie przy- jąć</i>	103
§ 16. <i>Co z Lands-Rechtu Pruskiego przyjąć, a Czego nie</i>	185
§ 17. <i>Co z Kodexu Austriackiego przyjąć, a Czego nie przyjąć</i>	190
§ 18. <i>Zakończenie</i>	215

Z KSIĘGOZBIORU
F. H. MATERNICKIEGO.

185608

OMYŁKI DRUKU.

Karta	Wiersz	Mylna	Popraw.
7	4	Luzi	Ludzi.
14	27	1wszego	1wsze.
48	18	Fidei Commissa	Fidei Cozmiss.
51	28	przypadłych	przypadły.
56	11	na Zawadzie	na Zasadzie.
dito	13	zawadzie	zasadzie.
58	29	p. Nro 22do	p. Nro 24o.
59	6	co, quo Pater	eo, quo Pater.
62	29	Nro.	Novella.
63	5	Art: 746	71o.
67	24	Die 8go 7go 1787	Die 8va 7bris 1797.
68	5	\$ 351.	\$ 531.
dito	24	Deiulzen	Deutzen.
69	16	między Linij	między Linie.
72	11	w \$ 331.	531.
90	25	w Roku 1490.	1496.
dito	28	Infamia	Infamis.
93	ostatni	rokazaniemi	wskazanemi.
95	29	Gönnarzowi	Gennerowi.
95	30	Dabwigowi	Dalwigowi.
98	1	Zasach	Zasadach.
101	15	Potoczny	Poboczny.
105	5	i 758.	i 738.
108	13	w Art: 841	w Art: 741.
111	13	1828 r.	1818 r.
122	30	Dadów	Dziadów.
145	1	z nimi	i z Nim.
dito	20	Cały	Cały.
dito	ostatni	Szklną	Szkolną.
151	14	Namylu	Namysłu.
155	ostatni	Derstellung	Darstellung.
165	14	Spodek	Spadek.
167	15	Art: 753.	Art: 733.
171	26	a Cour	la Cour.
474	19	od Wysoko	od Wyroku.
dito	21	od Wysoko	od Wyroku.
190	5	tym Wstępny, Wskazanemi	Tych Wstępnych.
dito	11	Wskazanemi	Wskazanym.
dito	21	i ako to od 138.	od 738.
dito	28	te Drugą	te Drogą.
201	ostatni	Notę 10.	Notę 16.